

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM
DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**20.YY BAŞINDAN SONUNA ARJANTİN'DE
SİYASİ VE EKONOMİK BUNALIMLARDA ABD
FAKTÖRÜ**

KAMURAN BİLAL ÖZGENÇ

2501151534

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. ERTAN EROL**

İSTANBUL-2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : KAMURAN BİLAL ÖZGENÇ Numarası : 2501151534
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : SİYASET BİLİMİ VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLER Danışmanı : YRD.DOÇ DR. ERTAN EROL
Tez Savunma Tarihi : 29.03.2017 Saati : 11:00
Tez Başlığı : "20.YÜZYILIN BAŞINDAN SONUNA ARJANTİNDE SİYASİ VE EKONOMİK BUNALIMLARDA ABD
FAKTÖRÜ."

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. NURCAN ÖZGÜR BAKLACIOĞLU		Kabul
2- DOÇ. DR. HAKAN GÜNEŞ		KABUL
3- YRD. DOÇ. DR. ERTAN EROL		KABUL
4- YRD. DOÇ. DR. İLHAMİ ALKAN		
5- YRD.DOÇ.DR. FATMA ZEYNEP ÖZKURT		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. ÖZGÜN BİÇER TURPÇU		
2- YRD. DOÇ. DR. SİNAN YILDIRMAZ		KABUL

ÖZ

20.YY BAŞINDAN SONUNA ARJANTİN'DE SİYASİ VE EKONOMİK BUNALIMLARDA ABD FAKTÖRÜ

KAMURAN BİLAL ÖZGENÇ

Bu tezin amacı, 20.yy'ın başından sonuna dek Arjantin'de siyasi ve ekonomik bunalımlarda ABD faktörünü incelemektir. İki devlet arasında 19.yy'ın ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlayan ilişkileri 20.yy boyunca çeşitli evreleriyle görmek mümkündür. Bu yüzyıl boyunca Arjantin'in kendi iç dinamikleri, coğrafi, bölgesel ve küresel nedenlerden kaynaklanan olaylar dolayısıyla ABD'nin dolaylı ve dolaysız tesirine maruz kaldığı saptanmıştır.

Dünya pazarlarına 19.yy'ın ikinci yarısından sonra tarım ihraççısı olarak belirmeye başlayan Arjantin için en büyük rakip kıtanın tek hamisi olmak isteyen ABD'ydi. 1880-1929 yılları arasında ekonomik anlamda altın çağını yaşayan Arjantin kıtada ABD'ye karşı dengeleyici bir güç olarak gösterildi. Büyük Buhranla birlikte tüm Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi Arjantin'de siyasi ve ekonomik anlamda çöküş yaşarken ABD tesiri siyasi ve ekonomik olarak ithal ikame edici politikalar ve yatırım engellerinin kaldırılmasıyla birlikte arttığı görüldü. Bu etkinin artması yüzyıl boyunca gelişen siyasi parametrelere göre değişti. 1945-1955 yılları arasında Arjantin'de popülist iktidar yıllarında ABD tesirinin kısıtlandığı bir dönem olarak karakterize edilmiştir. 1955-1976 sürecinde Arjantin'de yaşanan siyasi ve iç bunalımlar ABD tesirinin artmasına neden olurken bu dönem dahilinde Arjantin'de yaşanan darbe süreçlerinde ABD'nin dolaylı ve dolaysız yollardan müdahalesi açık bir şekilde görülmüştür. 1976- 2000 yılları arasında iki arasında inişli çıkışlı bir görünüm olmakla birlikte neoliberal ekonomik düzenin esasları temel argümanları belirlemiştir. Soğuk Savaş sonrası Arjantin ekonomisini dünya pazarlarına çıkarmada ABD'nin bizzat desteklediği politikalar temel faktör olmuştur. Arjantin yüzyılın sonuna doğru gerek bölgesinde gerekse de küresel piyasaların krizinden en çok etkilenen ülkelerinden biri olurken bunun yansımaları toplumsal ve siyasi alanda değişimleri beraberinde getirdi. Bu değişim sürecinde ABD siyasi ve ekonomik görünümü etkilemeye devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arjantin, ABD, Ekonomik İlişkiler, Siyasi rekabet, 20.yy

ABSTRACT

THE US FACTOR IN POLITICAL AND ECONOMIC CRISIS IN ARGENTINA FROM THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY TO END OF THE 20TH.

KAMURAN BİLAL ÖZGENÇ

The aim of the thesis is to examine U.S.A's effect on political and economic depression of Argentina from the beginning to the end of 20th century. It is possible to see different stages of the relationship between two countries which began to develop in the second half of 19th century. Through 19th century, Argentina was exposed to direct and indirect effect of USA because of the incidents which stemmed from inner dynamic, geographical, regional and global issues of Argentina.

After the second half of 19th century Argentina emerged as a exporter of agricultural products in global market. America was the biggest rival which wanted to be the only power all over the continent. Argentina's golden age in economical field was between 1880 and 1929 and also in these years. Argentina was considered to be balancer against United States of America. With great depression, Argentina slid into economic and collapse like all Latin America countries. After Argentina had abolished import substitution policies and removed the obstacles not allowing to invest, the effect of USA seemed to increase again. Depending upon developing political parameters over the years this effect changed. During the period of populist ruling party between 1945 and 1955, it was considered as a period that effect of USA was restrained economically. During 1955-1976, crisis in society and political field brought about increasing effect of USA on economic issues on Argentina. Also one can clearly see direct and indirect interference of USA in the times of military coups taking place in this period. Between 1976-200, the relation of two countries was unstable besides, in this period, principle of neoliberal economic system established the basic argument. After The Cold War, policies supported by USA itself were the key factor in emerging of Argentina's economy in global markets. Argentina was one of the countries that was affected mostly by both regional and global economic crises and the consequence of these situations brought about changes in political field and society. In this period of change, USA maintained its influence on political and economical issues.

Key Words: Argentina, USA, Economic Relationship, Political Competition, 20th Century

ÖNSÖZ

Amerika Kıtasında Arjantin ABD ilişkileri her zaman önemli kabul edilmiştir. Her iki devletin farklı anlayışları ve yönetim uygulamaları Amerika Kıtasında bu iki ülke ilişkilerini daha farklı kılmıştır. 20.yy'ın Arjantin tarihi için ekonomik siyasi anlamda inişli çıkışlı bir seyirle devam etmiştir. Kıtanın diğer ülkeleri gibi Arjantin'de bu yüzyıl boyunca bölgesel ve küresel bazlı krizlerden fazlasıyla etkilenirken bu krizlerin neden ve sonucunda ABD faktörü daima üst sıralarda olmuştur.

19.yy'ın ikinci yarısından sonra siyasi birliğini tam olarak sağlayan Arjantin sahip olduğu tarım kaynaklarıyla gerek bölge pazarında gerekse de dünya pazarlarında tarım ihraççısı olarak belirirken kıtada İspanyol sömürgesinden sonra doğan güç boşluğunu doldurmak isteyen ABD ile Büyük Buhrana dek siyasi ve ekonomik arenada rekabet içerisinde oldular. Büyük Buhran sonrası geleneksel ekonomisi bozulmasıyla zor duruma düşen Arjantin rekabet politikalarından ABD'nin siyasi ve ekonomik etkisini daha fazla hissetmeye başladı. 19.yy'ın ikinci yarısından Büyük Buhrana dek olan dönemde Arjantin ekonomik anlamda tüm dünya tarafından takdirle karşılanan bir devletti, ancak 20.yy'ın kalan sürecinde bu dönem özlem duyulan bir süreç olarak belirdi. ABD faktörü 20.yy'ın kalanında siyasi, askeri ve ekonomik materyaller üzerinden sadece Arjantin için değil aynı zamanda tüm kıta devletleri üzerinde uygulanan argümanlar oldu. Arjantin bu yüzyıl içerisinde diğer Latin Amerika ülkeleri gibi çeşitli zaman dilimlerinde yaşasa da Arjantin diğer Latin Amerika ülkelerinden farklı kılan özellikleriyle dünya piyasalarında yer edinmeyi başarmıştır. Kendi dinamikleri içinde ayakta kalmayı bilen tarım kaynakları ile dünyanın çeşitli coğrafyaları ile işbirliği içerisinde yer bulması kendi homojen toplumunda farklılıklar içerisinde birlikte yaşama prensibini dünya genelinde en iyi uygulayan devlet olarak çıkması bu farklılığın esasını oluşturmuştur.

Latin Amerika üzerine birçok makale ve çalışma yapılmıştır. 19.yy başlarından itibaren bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan tüm Latin Amerika ülkeleri çalışmaların dikkat merkezinde olmuşlardır. 20.yy boyunca kıtanın siyasi, ekonomik ve sosyal alanlardaki değişimleri 21.yy başlarında akademi dünyasının geniş araştırma konusunun bir parçası haline gelmeye başlamıştır. Gerek Latin Amerika genelinde ve gerekse de ABD ve Avrupa merkezli birçok alanı içeren geniş araştırmalar akademik araştırmalar ve benzerleri için başlangıç noktasını teşkil etmiştir. Arjantin ABD temelinde ise özellikle ABD merkezli bir çok üniversite ve düşünce enstitüsü ABD'nin Arjantin üzerinde etkisi ve bunu gerçekleştirirken kullandığı argümanları içeren birçok çalışmayı yayımlarken Arjantin'de üniversiteler temelinde geniş kapsamlı iki ülke ilişkileri nedenleri ve sonuçlarıyla gösteren geniş materyaller ortaya konmuştur.

Çalışmamızın metodunu belirledikten sonra geniş kapsamlı bir çalışmanın içinde bulunuldu. Nereden ve nasıl başlayacağımızın tespitinin ardından en doğru ve dönemlerini en iyi anlatan kitapları, makaleleri, notları, konferans bilgilerini ve grafikleri not almaya başlandı. Çalışmamızı oluştururken fark yaratması ve kendine özgü nitelikler taşıması için yoğun bir çalışmanın içinde bulunuldu. Bu süre zarfında çalışmayı oluştururken Arjantin'de yeniden bulunma fırsatı elde ettim, ve çalışmaya

katkısını olacağını düşündüğüm çok değerli arkadaşlarım ve orada tanıştığım çok değerli hocaların desteğini görmek çok heyecan vericiydi. Nihayetinde çalışmamız için gereken tüm verileri titiz bir incelemenin ardından yalın bir anlatımla birleştirerek ortaya bu eseri çıkarmış olduk. Çalışmanın bu konuda ihtiyacı olan herkese yardımcı olacağını düşünüyoruz. İşlenen konu Arjantin ve ABD ilişkilerinden çok daha fazlasını anlattığını ve Latin Amerika’da ki birçok problemin kaynağını göstermesi açısından önemli görmekte birlikte bu ve benzeri konularda bölgeyi anlamak isteyen değerli okurlar için bir kaynak olarak hizmet etme amacını taşımaktadır.

Her çalışmanın bir hikayesi var ve benim tezimin hikayesi istek ve arzunun birleşimi sonucunda ortaya çıkan bir eser oldu. Arjantin’de bulunduğum süre içerisinde desteğini esirgemeyen değerli arkadaşlarıma bu süreçteki katkılarından ötürü şükranlarımı bildirirken ilk tez öğrencisi olduğum değerli hocam Ertan Erol’a da çok teşekkür ederim. Her zaman yanımda duran değerli annem ve kardeşlerime

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
GRAFİK TABLOSU.....	XI
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

20.YY BAŞINDAN BÜYÜK KRİZE 1900-1929

1.1 LATİN DÜNYASINDA KALKINMA VE GEÇİŞ DÖNEMİ.....	8
1.1.1 Muhafazakarlığın Arjantin Yansıması.....	9
1.1.2 Arjantin Liberalizmi	10
1.2 20.YY'A GİRERKEN ARJANTİN.....	11
1.2.1 1880 – 1914 Hızlı Büyüme Dönemi.....	11
1.2.2 Kısa Süreli Kriz	13
1.2.3 Modern Üretim Dönemi.....	13
1.2.4 Ülke İçinde Değişimler.....	14
1.3 POLİTİK GEÇİŞ.....	16
1.4 I. DÜNYA SAVAŞI SONRASI.....	16
1.4.1 Savaş Sonrası Ekonomik Tablo	17
1.5 YENİ YÜZYILDA ABD ETKİSİ.....	18
1.5.1 Müdahaleci Anlayış	19
1.5.2 Theodore Roosevelt Etkisi.....	19
1.5.3 İki Rakip	20
1.5.4 Kıtada Dengeleyici Rol.....	20
1.5.5 Woodrow Wilson'un Latin Amerika İdeali.....	21
1.5.6 Savaş Sonrası Rekabet.....	22
1.5.7 Büyük Buhrana Doğru İki Ülke.....	23
1.5.8 Birinci Bölüm Üzerine Sonuç.....	24

İKİNCİ BÖLÜM
BÜYÜK BUHRAN SONRASI EKONOMİK DÖNÜŞÜM VE POPÜLİZM
1930-1955

2.1 EKONOMİK DÖNÜŞÜMÜN SESLERİ	25
2.1.1 Ekonomik Kalkınmada Yeni Oluşum.....	26
2.1.2 Milliyetçiliğin Oluşumu.....	27
2.1.3 Popülizm	29
2.2 ARJANTİN'DE SİYASİ MANZARA	30
2.2.1 İhracat Ekonomisinin Çöküşü.....	31
2.2.2 Milliyetçi Ekonomi Girişimi.....	32
2.3 BÜYÜK BUHRAN VE FRANKLİN ROOSEVELT	32
2.3.1 Yeni Dönemde İki Ülke	33
2.3.2 Büyük Buhranın Yarattığı Etki	34
2.3.3 Sanayileşme ve Etkileri	35
2.4 POPÜLİZME GİDEN YOL 1930 – 1943	37
2.4.1 Sanayileşme	38
2.4.2 Sanayileşmeye ABD Etkisi.....	39
2.4.3 Diplomatik Kriz	40
2.4.4 Derinleşen Kriz	41
2.4.5 II. Dünya Savaşı Sonuna Doğru	41
2.5 POPÜLİZM 1943 – 1955	42
2.5.1 Popülizm İktidarda.....	43
2.5.2 Peron Ekonomisi.....	44
2.5.3 Devlet Müdahalesi Anlayışı.....	46
2.5.4 Popülizmin Sonu.....	47
2.6 İKİ ÜLKE ARASINDA YENİ ARAYIŞLAR	48
2.6.1 Soğuk Savaşla Birlikte Truman Politikaları ve Arjantin	48
2.6.2 Eisenhower Politikaları.....	49
2.6.3 İkinci Bölüm Üzerine Sonuç.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SAVAŞ SONRASI KALKINMADAN İÇ BUNALIMA 1955-1976

3.1 SAVAŞ SONRASI KALKINMA.....	52
3.1.1 İthal İkame Edici Politikaların Yeni Evresi.....	52
3.1.2 Sanayileşmeye Yönelik Eleştiriler.....	53
3.1.3 Kalkınma Sürecinde Bunalımlar.....	54
3.1.4 Bağımlılık Teorisi	55

3.1.5 Bağımlılık Teorisi Altında Yeniden Şekillenen Ekonomiler.....	56
3.2 PERON SONRASI ARJANTİN.....	57
3.2.1 Kalkınma Reformları	58
3.2.2 1955 Sonrası İki Ülke İlişkileri.....	59
3.2.3 Eisenhower Girişimi	60
3.2.4 Komünizm Tehdidi ve Etkisi.....	61
3.3 MÜDAHALECI ANLAYIŞIN GERİ DÖNÜŞÜ “İYİ KOMŞULUK POLİTİKASININ”	
SONU	62
3.3.1 İlia Dönemi	63
3.3.2 Arjantin’de Yönetim Sorunu	64
3.3.3 1966 Darbesi Sonrası Arjantin’de Siyasi ve Ekonomik Durum.....	65
3.3.4 Arjantin’de Toplumsal Gerilimin Yansıması	65
3.3.5 Çatışma Atmosferi	66
3.3.6 Askeri Yönetimin İstikrar Sorunu.....	67
3.4 ARJANTİN EKONOMİSİNİN KIRILGAN YAPISI	68
3.4.1 Yeniden Demokrasi ve Peron’un Dönüşü	69
3.4.2 Üçüncü Peron Döneminden Son Askeri Yönetime	70
3.4.3 1966 Darbesinden Sonra Yeni Süreç	71
3.4.4 Darbeden Darbeye ABD İle İlişkiler Nixon’dan Ford’a	73
3.4.5 1976 Darbesi ve ABD.....	74
3.4.6 Üçüncü Bölüm Üzerine Sonuç	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NEOLİBERAL ÇAĞ'DAN YÜZYIL SONUNA 1976-2000

4.1 NEOLİBERAL ÇAĞ.....	77
4.1.1 Neoliberalizmin Tanım Sorunu	77
4.1.2 Anti – Neoliberalizm Eleştirileri.....	78
4.1.3 Neoliberalizm ve Latin Amerika	79
4.1.4 Bağımlılık Teorisinin Yeni Süreci	80
4.2 1976 DARBESİ SONRASI ARJANTİN.....	81
4.2.1 Ekonomik Bunalım	82
4.2.2 Kirli Savaş Süreci	86
4.2.3 Jimmy Carter’la ABD’nin Latin Amerika Politikalarında Köklü Değişiklik	87
4.2.4 Carter ve Askeri Yardım Yasakları	88
4.2.5 Demokrasiye Yeniden Geçiş Süreci	90
4.2.6 Malvinas Trajedisi (Falkland Savaşı)	90
4.2.7 Ronald Reagan ve Müdahaleciliğin Dönüşü	92
4.2.8 Reagan ve İkili İlişkiler de Kopukluk.....	93

4.3 YENİDEN DEMOKRASİYE GEÇİŞ	96
4.3.1 İstikrar Arayışında Ekonomi.....	96
4.3.2 Condor Planı ve Yansıması	97
4.3.3 Alfonsin ve Çare Arayışları	98
4.3.4 Soğuk Savaş Sonuna Doğru İki Ülke	99
4.4 WASHINGTON KONSENSÜSÜ VE SOĞUK SAVAŞ SONU	100
4.4.1 Carlos Menem ve Domingo Cavallo reformları	102
4.4.2 Yeni Dünya Düzeninde ABD Faktörü ve George H. Bush	103
4.4.3 İkili İlişkilerde Uyum Dönemi.....	104
4.4.4 Uyum Sürecinin Etkileri	105
4.5 YÜZYILIN SONUNA DOĞRU ARJANTİN	107
4.5.1 Bill Clinton ve Latin Amerika'da Ekonomik Canlanma	108
4.5.2 İkinci Menem Dönemi	109
4.5.3 Düzelen Ekonomi ve Artan Uluslararası Yatırım.....	109
4.5.4 Büyüyen Borç Sıkıntısı ve IMF	112
4.5.5 Dış Şoklar	113
4.6 MİLENYUM YAKLAŞIRKEN ARJANTİN.....	115
4.6.1 Rua Dönemi	116
4.6.2 Ekonomide Kötü Tablo.....	117
4.6.3 IMF Etkisi	118
4.6.4 Yüzyılın Sonunda İki Ülke	119
4.6.5 Dördüncü Bölüm Üzerine Sonuç.....	121
SONUÇ.....	123
KAYNAKLAR/BİBLİYOGRAFYA	127

GRAFİK TABLOSU

Grafik 1.2: 1869 – 1914 Arjantin büyüme oranları.....	13
Grafik 1.2.2: 1875 – 1913 yılları arasında karşılaştırmalı büyüme oranları	14
Grafik 1.2.3: 1900 – 1914 arası dönemde Arjantin’de bazı alanlarda göstergeler	15
Grafik: 2.3: 1930’da Arjantin’de Amerikan yatırımları.....	34
Grafik: 2.3.1: Arjantin’de 1932 – 1933 yıllarında bazı alanlardaki artışlar.....	36
Grafik: 2.3.2: 1930 – 1952 birinci ithal ikame edici süreçte Arjantin	37
Grafik: 2.4: 1938 – 1953 yılları arasında ABD’nin Arjantin’de sanayi yatırımları... 40	
Grafik: 2.5: Arjantin’de 1925 – 1959 yılları arası ihracat rakamları	44
Grafik: 2.5.1: 1948 – 1961 yılları arasında Arjantin ihracatı.....	45
Grafik: 2.5.2: 1939 – 1955 yıllarında Arjantin ihracat, ithalat ve ticaret dengesi.....	45
Grafik: 2.5.3: 1948 – 52 ve 1952 – 55 yılları arasında Arjantin’de bazı alanlarda büyüme oranları	47
Grafik: 3.2: 1958 – 1961 Arjantin gelir gider dengesi.....	59
Grafik: 3.2.1: Arjantin’de yatırım yapan ABD’li şirketlerin yıllara göre dağılımı....	61
Grafik: 3.3: 1959 – 1960 dönemi ve 1971 yılları arasında dünyanın önde gelen yüz şirketinin Arjantin’de açtığı şirket sayısı	64
Grafik: 3.3.1: 1965 – 1975 Arjantin ekonomisinde göstergeler.....	68
Grafik: 3.4: 1960 – 1975 yıllarında ikinci ithal ikame edici süreçte Arjantin’de göstergeler.....	69
Grafik: 3.4.1: 1970 – 1976 Arjantin büyüme ve enflasyon oranı	71
Grafik: 3.4.2: 1955 – 1979 Arjantin ve diğer Latin Amerika ülkelerinde ABD yatırımları.....	72
Grafik: 3.4.3: 1970 – 1975 yılları arasında ABD ve dünyanın diğer kalanından yapılan ithalat.....	73
Grafik: 4.2: Arjantin’ de halkın darbelere bakışı	82
Grafik: 4.2.1: 1975 – 1978 Arjantin gelir gider dengesi	84
Grafik:4.2.2: 1975 – 1983 Arjantin ihracat, ithalat ve açılan işletmeler.....	84
Grafik:4.2.3: 1975 1983 yılları arasında Arjantin’de dış borç, sermaye kaçıışı ve borç faizi.....	85
Grafik: 4.2.5: 1976 darbesine Arjantin halkının bakışı.....	87

Grafik: 4.2.6: 1976 – 1983 yılları arasında Arjantin’in ABD ve dünyanın geri kalanından yaptığı ithalat rakamları.....	89
Grafik: 4.2.7: 1981 – 1987 yılları arasında Arjantin ve ABD arasında ithalat, ihracat ve ticaret dengesi.....	94
Grafik: 4.2.8: 1981 – 1987 yılları arasında Arjantin ithalatının dağılımı	95
Grafik: 4.2.9: 1981 – 1987 yılları arasında Arjantin ihracatının dağılımı	95
Grafik: 4.3: 1977 – 1986 Arjantin büyüme ve enflasyon oranları	99
Grafik: 4.4: Arjantin dış borcunun GSYİH oranı	103
Grafik: 4.4.2:1991 – 2000 yılları arasında Arjantin’in ABD ile olan ihracat, ithalat ve ticaret dengesi.....	106
Grafik: 4.4.3: ABD pazarında Arjantin ihracatı.....	107
Grafik: 4.5: 1990 – 1999 yılları arasında Arjantin’e gelen doğrudan yabancı sermaye dağılımı	111
Grafik: 4.5.1: 1980 – 2000 yılları arasında Arjantin’e gelen yabancı sermaye	111
Grafik: 4.5.2: 1990 – 2000 yılları arasında ABD’nin Arjantin pazarındaki yatırımları	112
Grafik: 4.5.3: 1990 – 2001 yılları arasında Arjantin’de enflasyon rakamları.....	115
Grafik: 4.6: 1990 – 2001 yılları arasında Arjantin’de işsizlik	117
Grafik: 4.6.1: 1990 – 2001 yılları arasında Arjantin’in dış borcu.....	118
Grafik: 4.6.2: 1990 – 1999 yılları arasında Arjantin’in ABD’ye ihracat ürünleri ...	120
Grafik: 4.6.3: 1990 – 1999 yılları arasında Arjantin’in ABD’den ithal ettiği ürünler	120

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AİEB: Amerika İthalat İhracat Bankası

AZULES: Peron'a Bağlı Subaylar

BİG STİCK: Büyük Sopa (ABD Başkanı Theodore Roosevelt'in dış politikası)

CEPAL: Latin Amerika Ülkeleri Ekonomik Komisyonu

COLORADOS: Peron'a Muhalif Subaylar

CONADEP: Arjantin Kirli Savaşı Boyunca Kaybolanları Araştırma Komisyonu

DAE: Uyuşturucu Mücadele İdaresi

DD: Dolar Diplomasisi

GD: Gambot Diplomasisi

GN: İyi Komşuluk Politikası (ABD Başkanı F.D. Roosevelt'in dış politikası)

ERP: Arjantin Halk Devrimci Örgütü

FAP: Peronist Silahlı Kuvvetleri

FDR: Franklin Delano Roosevelt

FMS: Dış Ülkelere Askeri Malzeme Satış Komisyonu

FREJULİ: Ulusal Kurtuluş Adalet Cephesi

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

IMET: Uluslararası Askeri Eğitim ve Öğretim Destek Programı

IMF: Uluslararası Para Fonu

MERCASUR: Güney Amerika Ortak Pazarı

MONTENERO: Marksist Silahlı Örgütlenme

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması

NSC: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi

PAN: Ulusal Otonom Partisi

PA: Amerika Birliği

PRC: ABD Politika Gözden Geçirme Konseyi

RTTA: Karşılıklı Ticaret Anlaşması Yasası

SBA: IMF Arjantin Anlaşması

SOUTHCOM: ABD Güney Komutanlığı

TIALOLCO: Latin Amerika Nükleer Silahsızlanma Anlaşması

OAS: Amerika Devletler Örgütü

OASIB: Amerikan Devletler Örgütü Kalkınma Bankası

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği

UCR: Radikal Sivil Birlik Partisi

WDG: Dünya Bankası Grubu

YPF: Arjantin Milli Petrol Şirketi

GİRİŞ

Sorunsalımız dört ana bölüme ayrılarak incelirken çalışmamızda, Arjantin’de siyasi ve ekonomik bunalımlarda ABD faktörünün hangi metotlarla hangi şekillerde karşımıza çıktığı ve ne şekilde Arjantin’i etkilemiştir? Sorusuna cevap arayacağız.

Ele alınan sorunsalın ilk bölümünde 1900 – 1929 arası dönem analiz edilecek. Bu ilk bölümün amacı iki ülke arasındaki ilişkilerin rekabet düzeyine nasıl geldiği, bölgesel politikalara yansımaları, ekonomik rekabet alanları üzerinde durulacak. Sorunsalımızın öncelikle teorik alt yapısını oluşturarak başlanılacak. Öncelikle Latin Amerika’da kalkınmanın özellikleri hangi şartlarda ve hangi grupların tekelinde geliştiği üzerinde durulurken kıtaya yönelik göçlerin artmasıyla örgütlü yapıların hak arayışları ve demokrasilere geçiş kavramı üzerinde durulacak. Böyle yapmamızın amacı karar alıcı idarecilerin etkilendiği fikir akımını göstermek olacaktır. İlk konunun teorik alt yapısı olan muhafazakarlık ve liberalizm üzerinde durulduktan sonra 20.yy’a girerken Arjantin’in genel durumu üzerinde durulacak. Bunun nedeni olarak 19.yy’ın ikinci yarısından sonra Arjantin’in dünyaya entegre olma çabaları ile birlikte yeni yüzyıla bir önceki yüzyılın siyasi rakibi olarak görülen ABD ile olan ilişkileri ele alınacak. Büyük Buhranla birlikte sorunsalın ilk bölümü sonuç kısmıyla bitirilecek.

İkinci bölümün ana sorunsal alanı 1930 – 1955 yılları arası dönem incelenecek. Bölümün amacı Büyük Buhranın yarattığı etkiyle birlikte kıtada gerek siyasi ve gerekse de ekonomik değişimleri nasıl etkilediği gösterilecek. Bu değişimlerin Arjantin’de neden olduğu siyasi ve toplumsal olaylarla birlikte iki ülke ilişkilerinin rekabetten gerilime nasıl geçtiği üzerinde durulacak. Bu bölümün incelenmesini dönemin teorik alt yapısı olan siyasal düşünce yapısını göstermekle başlanılacak. Dönemin teorik alt yapısı olarak milliyetçilik, ekonomide dönüşüm, ithal ikame edici politikaların doğuşu ve popülizmin alt yapısını inceledikten sonra Arjantin’in genel durumu ele alınıp ABD yatırımlarının ithal ikame edici politikalarla artmaya başlaması, II. Dünya Savaşı’nın Latin Amerika’ya etkisi ve ABD’nin kendi safında tüm kıta ülkelerini yanına çekme mücadelesi ile Arjantin ve ABD arasında yaşanan gerilimin yarattığı güven bunalımı analiz edilip Arjantin’de meydana gelen darbe süreci ele alınacak. 1930’lu yıllarla birlikte dünyada artan milliyetçiğin Arjantin’de oluşum safhası ve dinamikleri üzerinde durulacak. Büyük Buhrandan sonra ABD’nin Latin Amerika’ya yönelik politika değişikliği üzerinde durup bu dönemde ABD ve Arjantin arasındaki ekonomik ilişkilerin yeni boyutu üzerinde durulacak. 1944 askeri darbesi ile birlikte popülaritesi artmaya başlayan Juan D. Peron ve dönemi üzerinde yoğunlaşarak iki ülke arasında savaş sonrası ilişkilerin soğuma döneminde olması üzerinde durulup bölüm sonlandırılacak.

Üçüncü bölümün ana sorunsal alanı 1955 – 1976 arası dönem incelenecek. Bu bölümün amacı savaş sonrası kalkınma sürecinin meydana getireceği değişiklikler ve bu değişimlerin yarattığı etkileri göstermek olacaktır. Dönemi incelerken dönemin teorik alt yapısını oluşturularak başlanılacak. Konu incelenirken siyasi iklimi oluşturan faktörler sorunsalımıza uygun bir akış içerisinde gösterilecek. Dönemin teorik alt

yapısı olarak Savaş Sonrası Konsensüsü, ithal ikame edici politikaların yeni evresi, sanayileşmeye yönelik eleştiriler üzerinde durularak 1960'lı yıllar ile birlikte bağımlılık teorisinin Latin Amerika'da kendini göstermesi, şekillenışı ele alınacak. Peron sonrası dönemde Arjantin'de meydana gelen toplumsal kırılmalar, siyasi kırılganlık, ABD ile işbirliği ardından bağımlılık politikaları üzerinde durulup Arjantin'de toplumsal bunalımların nedeni geniş yönleriyle analiz edilecek. Yaşanan askeri darbe süreçlerinin ortaya çıkardığı genel siyasi tablonun etkileri değerlendirilecek ve bu gelişmelerde ABD'nin etkileri incelenecek. 1960'lı yılların başında tüm Latin Amerika'da modernleşmenin bir sembolü olarak görülen teknolojiye ulaşmak için çeşitli siyasi argümanlarla bağımlılık teorisinin yerleşmesi üzerinde durulacak. Bununla birlikte 1960'lı yılların başından itibaren Latin Amerika'da başlayan askeri darbelerin nedenleri ve ABD etkisi üzerinde durulacak. Bölüm 1976 sürecinde Arjantin'de toplumsal siyasi gelişmeler üzerinde durularak bitirilecek.

Dördüncü bölümün sorunsal alanı 1976 – 2000 yılları arası dönem incelenecek. Bu dönemin amacı neoliberal çağın gelişmekte olan ülkelere yansımaları ve Latin Amerika üzerinde etkisi üzerinde durulacak. Yeni dönemde Arjantin ABD arasında yeni düzlemi göstermek bunlara ilaveten Soğuk Savaşın sonu ve neoliberalizmin yeni versiyonu Washington Konsensüsünün yarattığı ekonomik ve siyasi etki gösterilecek. Bunlara ilaveten 1960'lı yıllarda Latin Dünyasında etkisini gösteren bağımlılık teorisine yönelik eleştirilerin üzerinde durularak kıtada neden olduğu sosyal bunalımlar konusu işlenecek. Bu bölümü incelerken Arjantin iç bunalımını, ABD'nin koyduğu ambargoyu, Soğuk Savaş sonuna doğru Arjantin ABD ilişkileri, Washington Konsensüsü ile neoliberalizmin yeni düzeninin iki ülke ilişkilerine etkisi üzerinde durulacak. Soğuk Savaş sonrası Arjantin'in dünya pazarlarında artan rolü ve bu yakalanan siyasi ve ekonomik ivmede ABD rolü işlenecek. 1990'ların ikinci yarısından itibaren dünyanın çeşitli yerlerinde başlayan ekonomik bunalımlar ve bu krizlerin Arjantin'de ekonomik kırılganlığı artırmasının sonucu araştırılacak. Aynı zamanda Arjantin'de ekonomik daralmada IMF ve ABD etkisi tartışılacak, ve yüzyılın sonunda genel durum üzerinde durulup çalışma sonlandırılacak.

Latin Amerika'nın eski kolonileri bağımsızlığa geçiş süreçleri sadece travmatik bir geçiş sürecini yaşamadı aynı zamanda mutlakiyetçi bir anayasadan geçişin deneyimini de yaşadı. Avrupa'da liberal hareketlerin bir parçası olan devrim eski rejimlerden modernizm'e doğru zorunlu değişikliği meydana getirdi. Arjantin'in koloni döneminde tüm kararları krallık ve merkezi valilik hükümeti tarafından alınıyordu.¹ Koloni rejimi merkezîyetçi bir yapıya sahip olsa da birçok eyalet topladıkları vergileri serbestçe kullanma hakkına sahip olan yapıları vardı. (sözde krallık tacı ve yerel bürokrasi için ödenen vergiler) Koloni rejiminin son bulmasıyla birlikte her bir eyalet gümrük kontrolünü ele geçirmek için mücadele vermeye başladığı görüldü. Otonom özellikle birlikte eyaletler bunu kendileri için hak

¹ Roberto Cortes Conde, **The Political Economy of Argentina in Twentieth Century**, Londra, Cambridge University Press, 2009, s. 2

gördükleri anlaşılıyordu. Bu aynı zamanda Arjantin federalizminin kökeniydi. 19.yy'ın tamamında Arjantin merkezi hükümeti meşru ve güç tekeli sağlamada başarılı olamadı. Gerek bölgesel gerekse de eyaletlerin maddi kaynaklarına erişilmek istenmesi sonsuz bir sorunun kaynağı olduğu gözlemlendi.²

1826 anayasasının üniter yapısı 1853 federal anayasasına aynen uygulanmakla birlikte Arjantin'de dış gümrük tarifesi anlayışı getirildi. Bu yeni gümrük tarifesi Buenos Aires eyaleti için büyük bir kayba neden oldu. Yeni oluşturulan yapıyla birlikte iç gümrük tarifeleri kaldırılıyordu. Görünürde eyaletlerin mali kaynaklarına çok ciddi bir darbe olduğu görülse de bu ulus devlet için hayati bir öneme sahip yapılanma olarak belirdi. Denize kıyıdaş ülke olan Arjantin'in coğrafyası sadece Rio De Plata limanını bulunduruyordu. Uzak mesafesi, taşıma maliyetleri büyük bir siyasi rekabeti getirmekle birlikte parçalanma tehlikesini taşıyordu. Birden fazla iç gümrük tarifesinin bulunması, yüksek taşıma maliyetinin yanı sıra malların daha pahalı olmasına neden oluyordu, aynı zamanda malların küçük parçacıklara ayrılması tamamının girişine müsaade edilmemesi iç piyasaların gelişimine engel oluyordu.³

Bağımsızlık sonrası dönem Arjantin için önemli zorlukları beraberinde getirdi. Dönemin teknolojisi ve coğrafi şartların elverişsizliği devleti tam anlamıyla birleştirmeye yardım etmedi. Merkezi hükümet ve eyaletler arasında birçok çatışma yaşandı. Yoksulluğun geniş bir kitleye hakim olması nedeniyle devlet kendi gücünü pekiştirmek için güç kullanmaktan imtina ediyordu. Çatışma halinin sona ermesiyle birlikte 19.yy'ın ikinci yarısından itibaren ekonomik ilerleme geri kalmış ekonomi için umut ışığı doğurdu. 19.yy'ın ikinci yarısından itibaren geçmişin izinden hızla uzaklaşarak yeni teknolojiye yelken açan süreç kendini hissettirdi. Ekonomide düzelmeye birlikte demir yolları ülkeye getirildi. Avrupa ülkelerine tarımsal ürünlerin ihracının önü açıldı. Çöl alanlarının nüfusunun artırılması için ABD modeli örnek olarak alındı.⁴

İç savaşın sona ermesiyle birlikte ekonomi için beklentiler hızla arttı. Diğer bir ifadeyle teşvik oldu. 1862 yılında iç savaşın tüm eyaletlerde sona ermesiyle birlikte Buenos Aires gümrük tarifesi ulusal kontrol altına alındı. 1853 anayasasında görüldüğü gibi bu iç gümrük tarifelerinin kaldırılmasıyla mümkün oldu. Arjantin'de doğal kaynakların kullanılması, işçi ücretlerinin artımı, nüfus artışı, ulaşım ağlarının genişletilmesi, vergi tabanının genişletilmesi bir pazar yaratmakla birlikte modern devletin gelir kaynaklarını oluşturdu. Merkezi hükümet ve eyaletler arasındaki mali anlaşmalar bazı istisnalar dışında geniş bir alanda vücut buldu. Bu durum 1930'lara kadar büyük ölçüde piyasaların genişlemesini sağladı. Sürdürülebilir ekonomi devletin bir amacı oldu. 20.yy'ın ilk yarısı iki önemli aşama ile karakterize edilmektedir. İlk aşama 1870 – 1914 sanayi ülkelerinin daha hızlı gelişmesi ve buna bağlı olarak ülkelerin hızla ulaştığı gelir düzeylerinin artması ikinci aşama ise 1914 – 1945 dünya

² Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 3

³ Colin M. Lewis, **Argentina a Short History**, Glasgow, Oxford Press, 2002, s. 13

⁴ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 29

ekonomisini yavaşlatan iki savaş arası dönem. Arjantin gibi birçok ülke bu periyod boyunca dış şokların etkisinde kaldıkları görüldü.⁵

Amerika ve Kanada gibi ülkeler daha hızlı bu etkileri giderse de Büyük Britanya, Büyük Britanya'ya bağlı ülkeler ve Avrupa ekonomileri dış şoklara fazlasıyla maruz kaldılar. 1930 sürecinde daralma süreci başladığı zamanlarda bu şoklara maruz kalan ülkelerde korumacı önlemler başladı. 1932 yılına kadar Arjantin kademeli bir şekilde düşüş yaşadı ve toparlanma ancak 1934 yılında başladı. II. Dünya Savaşı boyunca göreceli izolasyon nedeniyle I. Dünya Savaşı boyunca çektiği sıkıntıları bu dönemde çekmedi. Arjantin'in bu görünümünü dünya ölçeğinde karşılaştırdığımızda İkinci Dünya Savaşına kadar dünya ile bağdaşan uyumlu bir politika sergilediğidir.⁶

19.yy sonuna doğru kısa çaplı ekonomik krizi atlatan Arjantin için I. Dünya Savaşı ve 1929 dünya krizi gibi dış şokların etkisi derin bir hasar bıraktı. Büyüme 1914 yılına kadar pozitif bir ivme gösterdi. 1930'dan sonra ve özellikle II. Dünya Savaşını takip eden yıllarda ekonomi dış faktörlerden daha fazla etkilenmeye başladı. Genellikle 1930 sonrası dış şok etkisini azaltan parasal önlemlere ithal ikame edici sürecini de ekledi. Ancak ithal ikame edici politikalar yerel pazarları çok zorlayacak olan akımı da ifade ediyordu. 1934 yılında uluslararası tarım piyasalarında başlayan iyileşme süreci ve özellikle II. Dünya Savaşı süreci boyunca ABD ve müttefik ülkelerin gıda maddesi ihtiyacı duymaları Arjantin için bu zaman diliminde sürekli talep kaynağı oldu.⁷

Arjantin için ekonomik gelişme periyodu üzerine birçok konu tartışılırken mutabık kalınan iki kavram “teknoloji ve kurumlar” oldukça önemliydi. Avrupa pazarları ulaşım maliyetlerinin düşmesiyle birlikte gıda maddeleri ve hammadde için Amerika kıtasının ülkelerine rahatça erişme imkanı elde ettiler. Demiryolu ağı bağlantıları limanları ülke içindeki tarımsal üretim alanlarına bağlıyordu. Böylelikle Amerika kıtasının düşük maliyetli ürünleri Avrupa pazarlarına ulaşıyordu. Arjantin'e insan ve sermaye akışı bu değişimin bir sonucuydu. İleri tarım ülkelerinden gelen teknoloji ve endüstriyel metot sayesinde arazi kullanımındaki faktörlerin değişmesi nedeniyle verimliliği artmıştı. Büyük ölçüde üretim faktörlerine dayalı bir büyümeyi meydana getirdiği anlaşıldı.⁸

I. Dünya Savaşına kadar ekonomik olarak büyüyen Arjantin savaşın başlamasıyla birlikte ekonomik olarak değişmeye başladı. I. Dünya Savaşından sonra normale döneceğine yönelik inancın olmasına karşın uluslararası sermaye ve mal piyasalarında büyük dengesizlikler ortaya çıktı. 1930 mali krizi ile normale dönme umutlarının tükendiği anda savunmacı ve müdahale edici bir önlemlerle bu izoleye karşı direnç gösterdi. Bu durum yalnız Arjantin'e has bir durum değildi. Düşük piyasalar ve giderek zorlaşan duruma karşı her ülke kendi önlemini almaya başlamıştı. 1920 ve

⁵ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 5

⁶ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 43

⁷ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 47

⁸ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 10

1930'lu yılların Avrupa'sında bunun gibi birçok etki yüzyıl boyunca devam eden gelir dağılımı problemini ortaya çıkardı.⁹

Latin Amerika fethedilirken İspanyollar ve Portekizliler bölgeye feodal sistemlerini beraber getirdiler. Soylu aileler geniş toprakların sahipleri konumuna gelirken elde ettikleri topraklarda ücretli yerel işçileri ve Afrika'dan getirdikleri köleleri çalıştırdılar. Yayılmacı anlayışın devam ettiği zaman diliminde binlercesi öldürülen ve kendi topraklarından çıkartılan yerliler kendi topraklarından soyutlandılar. Tüm bu durum Amerika Kıtasında kolonilerin birleşmesiyle başlayan ve bağımsızlıkla sonuçlanan sürece kadar devam etti. Latin Amerika için ABD'nin bağımsızlığı ilham alınan bir örnekti. Latin Amerika'da 19.yy başlarında bağımsızlık savaşının liderleri beyaz elitlerdi, ve onların askerleri Mezcla (karışık yerliler) diye adlandırılan insanlardı. Bağımsızlığın liderleri Fransız ihtilalinin ışığından ilham aldılar, ancak onlarda şunun gayet farkındaydılar ki fiilen orta sınıf olmayan bu ülkelerde kendi ideallerindeki cumhuriyet fikirlerini Latin Amerika şartlarında uygulanmasının zorluğunun farkındaydılar. Bölgenin tamamında var olan temel özellik; geniş eğitimsiz kitleler, ekonomik yoksunluğun devasa boyutu, bencil ve çıkarlarını kaybetme korkusu yaşayan bir oligarşiye sahip olmasıydı. Bağımsızlık sonrası kıtada kurulan her hükümet otoriterlik ve kırılğan bir anayasaya sahiptiler. Her şeyden önemlisi bütçe krizleriyle karşılaştılar. Yerel halkların çoğu vergi yoksunu olmakla birlikte bağımsızlık savaşları tüm bu ülkeler için pahalıya mal olmuştu. Bu ülkeler yeni jenerasyon kolonyalist devletler için kolay bir hammadde pazarı olmakla birlikte yeni bir tehditle karşılaşmaya açıldılar. Avrupalı güçler ticaret, transit ağlar, hammadde ve yeni pazarlar arıyorlardı. Tüm bu yaşanan gelişmeler Latin Amerika ve Karayip ülkelerinin ABD'nin etki alanına girmesine neden oldu, ve Monroe doktriniyle yeni bir siyasi düzen ile karşılaştılar.¹⁰

ABD Başkanı James Monroe 1823 yılında kendi ülkesinin güvenliği ve barışı için aynı zamanda Amerika Kıtasının güvenliğini içeren ve etkisi uzun yıllar boyunca atıf yapılacak olan dış politika öğretisini açıkladı. Bu ABD tarafından tamamen Britanya, Fransa, Rusya ve İspanyaya gibi Avrupa güçlerine açık bir uyarıydı. Doktrinle birlikte Amerika'nın Latin Amerika'da müdahalesini yasallaştıran bir metin olarak kabul edildi.

Monroe Doktrininin verdiği güvenle birçok Amerikan şirketi ve ortaklığı bölge ülkelerine yatırımlarına başlayarak buldukları ülkelerde tekel yaratmaya başladılar. Bununla birlikte diğer yabancı şirketlere izin verebilme gücüne ulaştılar. Özellikle Avrupa'nın büyük şirketlerinin bu ülke pazarlarına erişmelerinde söz sahibi konumuna gelmelerinde ABD Başkanı Monroe'nun etkisi çok büyüktü. Bu dönemin Latin Amerika ve ABD ekonomisini karşılaştırdığımızda karşımıza gittikçe açılan kişi başına düşen milli gelir görmekteyiz. 1700'ler de kişi başına düşen milli gelir Latin Amerika'da 521 dolar iken Britanya hakimiyetindeki bugünkü ABD topraklarında 527

⁹ Colin M. Lewis, a.g.e., s. 40

¹⁰ Grace Livingstone, **America's Backyards The United States and Latin America From Monroe to on Terror**, London: New York, Zeed Books, 2009, s. 8

doları, ancak takip eden üç yüz yıllık bir zaman diliminde Amerika sürekli olarak Latin Amerika'nın önüne geçti. 20.yy başlarken ABD'de kişi başına gelir Latin Amerika'dan beş kat daha büyüktü. Bu elbette ki ABD'nin uzun dönemli ekonomik büyümede istisnai bir kapasitesiydi. Latin Amerika ülkeleri hiç şüphesiz ABD'yi sığınacakları bir liman olarak görüyorlardı ve bakıldığında bunun hakları gerekçeleri vardı. Her bir Latin Amerika devleti devlet inşa süreçlerinde oldukça sıkıntılı bir dönem geçirmişti. Bunu yanı sıra çok ciddi bir şekilde tehlikeye açıldılar ve 20.yy başlarken yapısal problemlerini aşmada başarılı olamadılar.¹¹

ABD orta Amerika ve Karayip'lerin kontrolünü sağlamak için Britanya ile büyük bir rekabete başladı. Britanya bu dönemde dünyanın tartışmasız en büyük deniz gücü olarak gösteriliyordu. Orta Amerika, Karayip sahillerinin bir parçasının tek hakimiydi. ABD ve Britanya, Atlantik ve Pasifik Okyanuslarında yeni bir ticaret bağı araştırıyorlardı. 1850 yılında Nikaragua kanalını ortaklaşa yapmaya karar verirken bunu için 'Clayton' anlaşmasını imzaladılar. 1867 yılında ise durumun şartlar bakımından değiştiği ortaya çıkıyordu. ABD Britanya'yı birçok alanda geride bırakacak derecede güçlenmişti. Nikaragua ile kendi kanal anlaşmasını imzalayarak rakibine karşı güç göstergesi yaptı. Bir ABD'li senatörün dediği gibi: Orta Amerika'yı istiyorsak en ucuz, en basit ve en hızlı yol almaya gitmek ve onu almaktır. Eğer ki Fransa ve İngiltere müdahale ederlerse onlara Monroe Doktrinini hatırlatmalıydı. 1880'de ABD şirketleri Orta Amerika Karayipler de ticaret merkezleri kurmaya başladılar. ABD bu bölgede 30 milyar dolarlık bir yatırım ağına ulaştı. Bu aynı zamanda güneyde uygulanacak olan politikanın göstergesi olarak nitelendirildi.¹²

1900'lü yılların başında ABD dünya endüstrinin süper gücü konumuna eriştiği görüldü. Nüfusunun yarısından fazlası şehirlerde yaşıyordu. Milli geliri Britanya'nın üç kat fazlasıydı. Avrupa'dan daha fazla üretime sahipti. ABD'li iş adamları ve merkezi hükümet Orta Amerika, Karayip sonra güneyde' de etkili olmanın önemini anlamışlardı. Bu bölgeyle ticari faaliyetlerin daha da gelişmesi gerek yerel hükümetler üzerinde etkili olarak bölgenin koruyucu devleti olmak gerekse de bölgeyi Avrupa'nın bir uydusu olma tehlikesinden korumak istiyordu. Monroe doktrininden Theodore Roosevelt'e ABD dış politikasının da bölge için değişen bir politika yoktu, ancak uygulama şeklinde yeni bir arayış içindeydi.¹³

ABD geniş alanda hakimiyet tutkusunu daha fazla artırmak için Pasifik ve Atlantik Okyanuslarını birbirine bağlayan bir kanala ihtiyaç duyuyordu. Filipinlerin elde edilmesi geniş Çin pazarına nüfuz edebilme adımı olarak görülüyordu. Bu bölgede birçok ABD limanı ve üstü bulunuyordu, ama pasifikte ABD'nin Asya'da ki çıkarlarını korumak için bölgeye kolayca erişime ihtiyacı vardı. Trans okyanus bağlantısı Latin Amerika ile ticaret maliyetini düşürebilirdi. Bununla birlikte doğu ve batı arasında ABD'ye daha az maliyete mal olacağı hesabı yapılmıştı. ABD'nin bu noktada esas amacı ise batı yarım küreyi tamamen kontrol altına almak istemesiydi.

¹¹ Francis Fukuyama, **Falling Behind**, New York, Oxford University Press, 2008, s. 3 - 4

¹² Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 10

¹³ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 12

Tüm bu araştırmaların sonunda Panama'nın bu kanal için en uygun olduğuna karar verildi. Panama 1903'te Kolombiya'nın bir eyaletiydi. Bunun için ABD yönetimi Kolombiya'ya bu kanılın imarı için kiralama teklifi yaptı. Kolombiya senatosu oybirliği ile yüz yıl için gelen kiralama teklifini reddetti. Bunun üzerine Roosevelt ve yönetimi müdahale etme seçeneğinin üzerinde durarak Kolombiya'da ki ayrılıkçı grupları destelemek üzere ordu gönderdi. 1903 Kasım ayında ABD yönetimi Panamanın bağımsızlığını tanıdı. Panamanın yeni hükümetiyle anlaşma imzalandı, ve bu anlaşmaya göre ABD kanal bölgesi olmaksızın adanın güvenliğini sağlamayı taahhüt ediyordu. Kanal 1999 yılına dek ABD'nin kontrolü altındaydı. Bir yüzyıla yakın panama milliyetçilerinin öfkesine neden olan bu kanalın varlığı bir travma unsuruydu.¹⁴

Arjantin - ABD ilişkileri yüzyılın çok öncesinden itibaren siyasi ve ekonomik olarak gelişmeye başladı. İkili ilişkilerde tarımsal ürünler, sığır eti ve sermaye akışı ana faktör olarak belirdi. Arjantin'i önemli kılan faktörlerin başında ülkenin bulunduğu coğrafi şartlar, tarımsal ürünlerin çekiciliği, Latin Dünyasının ilk sanayileşen ülkelerinden biri olması ve hammadde arayan ülkeler için zengin bir ağ olması nasıl bir önemi olduğunu göstermesi bakımından önemliydi. Amerikan sermaye akışı 20.yy başlarında Arjantin için büyük bir ekonomik yükselişin kapısını açtığı izlendi. 1920'lerin hemen başında Arjantin dünyada en çok ihraç eden beşinci ülkesi ve ithalatta da dokuzuncu ülkesiydi. Latin Amerika'nın sanayileşen ilk ülkesi olan Arjantin Büyük Buhrana dek ekonomik olarak büyümeye devam ederken Büyük Buhranla birlikte Amerikan sermaye akışının 1932 yılına dek önemli ölçüde çekilmesine neden olduğu anlaşıldı.

Tüm bunların yanı sıra krizlerden çıkmak için aranan çarelerde ABD ile yakın ilişkiler kurmak, sermaye odaklarını Arjantin'e çekmek ve ekonomide durgunluğa çare olarak alınan dış borçların problemleri çözebileceği umudu orta ve uzun vadeli hesaplarla uyuşmazken darbe süreçleri de yaşanan istikrarsızlığa bir çare olamadığı gibi siyasi ve ekonomik problemleri daha da derinleştirdi. Yaşanan tüm bu süreçler boyunca siyasi ve ekonomik problemlerde ABD faktörünün dolaylı ve dolaysız etkisi olurken Arjantin'in tüm dönemlerde ki dış politika yapımcılarının merkezinde kuzeydeki büyük komşuları ile olan politikalar her zaman öncelik konusu oldu.

¹⁴ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 13

BİRİNCİ BÖLÜM

20.YY BAŞINDAN BÜYÜK KRİZE 1900 - 1929

Bu ilk bölümü analiz ederken Latin Amerika'da kalkınma ve geçiş dönemi üzerinde durulacak ve 20.yy öncesinde Arjantin' de siyasi yaşamı şekillendirip toplumu etkileyen muhafazakar liberalizmi inceleyeceğiz. Bunun nedeni İnceleyeceğimiz bu kavramların Arjantin siyasi karar alıcılarının temel olarak dayandıkları öğretiler olmasıdır. Takip eden süreçte yüzyıl öncesi gelişen siyasi ve ekonomik süreci alıp yüzyılın ilk inceleyeceğimiz konusuna geçeceğiz.

1.1 Latin Dünyasında Kalkınma ve Geçiş Dönemi

Latin Amerika'da kalkınma faaliyetlerinin genel seyri ve demokratik geçiş dönemlerinin sonucu 20.yy'da bu ülkelerin politik ve ekonomik hayatlarını direkt olarak etkilediği görüldü.

19.yy'ın ikinci yarısından itibaren dünya ekonomilerine açılmaya başlayan Latin Amerika ülkeleri başta Avrupa ülkelerinden gelen talep üzerine ekonomik büyüme periyoduna girdiler. Bu ekonomik büyüme ivmesi pek çok kıta ülkesinin ekonomik anlamda cazibesini artırarak Avrupa merkezli bir göç akımı almaya başladı. Bu göçlerin zamanla yeni sosyal grupların oluşmasında ön ayak oldukları ve yeni göçlere zemin hazırladıkları da zaman içerisinde kendini gösterdi. Yeni oluşmaya başlayan sosyal gruplar, ekonomik gücü elinde barındıran grupların ilk başlarda yanlarında olurken daha sonra ekonomik ve politik çıkarların çakıştığı noktada ise bu yeni oluşmaya başlayan sosyal gruplar toplumsal hayatta ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduranlara yönelik örgütlü muhalefete büründüler. Kalkınma ekonomisi ele alındığında ihracat merkezli bir yapı oluşmakla birlikte tarım, madencilik ve hayvancılık gibi sektörlerin üstünlüğü anlaşılıyordu. 19.yy'ın ikinci yarısından beri uygulanan ihracat sisteminin kendi içinde siyasi ittifakları ve yönelimleri gösterdiği görülüyordu. Bu aynı zamanda sosyal grupların giderek daha da güçlenmesinin önünü açarak farklı stratejilerin önünü açtı. Toprak sahipleri, tarım kapitalleri, maden işletmecileri, tüccarlar ve bankalar buldukları ülkelerde farklı siyasi ittifakların içinde olmaları bu yapıların stratejik önemini ortaya koyuyordu. Ayrıca 20.yy başında ihracat ekonomisinin farklılaşmaya doğru gitmesi sosyal dinamiklerin değişmesinde bir temel olgu olarak belirdi. Bu anlamda Latin Amerika'da toplumsal hareketlerin hangi bağlamda siyasal yaşama katıldıklarını göstermesi açısından önemli bir faktör olarak nitelendirildi. Dışarıya yönelik açılımlar, ihracat potansiyelini koruma ve geliştirme göz önüne alındığında ise kıta ülkelerin birbirinden farklı performanslar gösterdiler.¹⁵

Latin Amerika'da politik sistemi ellerinde bulunduran oligarşik gruplar 1880'li yılların ortalarında dünya ekonomilerinde başlayan durgunluk sonrası her bir ülkede başlayan toplumsal değişim istekleri üzerine siyasal ve sosyal alanda yeniden

¹⁵ Fernando Henrique Cardoso, Enzo Faletto, **Dependencia y Desarrollo en America Latina**, Buenos Aires, Siglo XXI. Editores S.A, 1977, s. 24

yapılanma arayışlarına girdiler. Bu hakim gruplar görüşlerini iki şekilde dile getirdiler. İlk olarak ekonomisi ihracat sistemine dayanan üretim sisteminde kontrol merkezli yapıların mevcut olduğunu dile getirirken burjuvanın gerekliliğine işaret ediyorlardı. Sadece olarak ülke çapında değil dış ilişkilerde de tekel yaratmak istediler. Bunun en basit örneği Arjantin’de Buenos Aires’in toprak sahipleri ve bürokratik gücü ellerinde bulunduranların uygulamalarında ortaya çıktı. İkinci bir görüş olarak da belirgin sektörlerin sahipleri bu özellikleri kullanarak sınıfsal birliği sağlamak istediler. Ancak bu girişimlerinde zamanla karşılaştıkları sonucun beklentilerin uzağında kaldığı görüldü. Bunun yerine egemen sınıflar içinde çeşitli yöntemlerle kendi aralarında anlaşma yoluna gittikleri izlendi. Devlet kontrolü konusunda başarılı bir sistem oluşturulamaması bazı sektörlerde egemen güç merkezlerinin kontrollerine girdiği gözlemlendi. Bu gruplar buldukları ülkelerde ittifaklarını genişletme yollarına devam ettikleri ve ulusal ya da eyalet çapında üstünlüklerini korumak için çeşitli sektörlerde işbirliği içerisinde oldukları görüldü.¹⁶

Bu egemen güç grupları analiz edildiğinde karşımıza üç farklı sonuç çıkmaktadır. Birinci olarak bazı ülkelerde ihracatın tamamen tekeli bir anlayışa sahip olduğu anlaşıldı. İkinci olarak bazı ülkelerde çeşitlendirilmemiş ihracat sistemi ancak iç pazarları tatmin edebiliyordu. Arjantin ve Şili bunun en bariz örnekleri olarak görüldüler. Üçüncü olarak bazı ülkelerde ihracat sistemi sektörler için çeşitlendirilerek paralel bir ihracat yaratıldı, aynı zamanda bu üretim şekli iç piyasalara yönelik yeni imkanlar açarken Brezilya buna en büyük örnek olarak belirdi.¹⁷

Latin Amerika’da sosyal grupların oluşmaya başlaması egemen ekonomik ve politik gücü ellerinde bulunduranların tüm çabalarına rağmen güç kazanmaya devam ettiler. Arjantin ve Brezilya kıtada kendine has özellikleriyle ön planda olmayı başardılar. Avrupa merkezli göçlerin etkisiyle Arjantin’de 1893 – 1905 yılları arasında sosyal grupların başlattığı hareketlilik ileride Arjantin’i yönetecek olan Radikal Partinin temellerini atarken 1912 yılında zaferle sonuçlanacak demokrasiye geçişin işareti olarak belirdi. Brezilya, sosyal grupların güç kazanıp haklarını kazanmasında önemli örneklerden biri olarak ortaya çıktı. 1860 – 1870 yılları içerisinde Paraguay’a karşı savaşta çeşitli ittifaklar dengesinde bulunan Brezilya İmparatorluğu, belli ekonomik ve politik güç odakları tarafından idare ediliyordu. Göçmenlerin akın akın gelmeye başlaması ile ellerinde bulundurdukları güçlerini kaybetmeye başladıkları izlendi. İlk başta kölelik sistemi değişmeye başladığı ardından 1889 yılında imparatorluğun düşmesiyle kölelik sistemi tamamen yıkıldı. Aynı zamanda bu örneğin tüm Latin Amerika’da tesiri olduğu ortaya çıkarken bu durum bir devrim olarak nitelendirildi.¹⁸

1.1.1 Muhafazakarlığın Arjantin Yansıması

1880 – 1916 yılları arasında Arjantin’de siyasi ve ekonomik temellerin vücut bulduğu kavram belli tartışmaları beraberinde getirirse de muhafazakar liberal temelli bir

¹⁶ Fernando Henrique Cardoso, Enzo Faletto, **a.g.e.**, s. 25 - 26

¹⁷ Fernando Henrique Cardoso, Enzo Faletto, **a.g.e.**, s. 27

¹⁸ Fernando Henrique Cardoso, Enzo Faletto, **a.g.e.**, s. 28 - 29

anlayış gerek politik yaşamda gerekse de uygulanma şekillerinde net bir biçimde görüldü.

Muhafazakarlık ve onun türevlerinin uygulanma şekli ülkelerin bu kavrama bakış açıları nedeniyle birçok anlam taşımaktadır. Bu pragmatik kullanımı ve muhafazakarlığın etkilerini ortaya çıkaran İngiliz filozof Michael Oeskeshot tanımları şöyle yapmaktaydı; Bilinmeyen tanıdığı tercih etmek, denenmemişi denemek, mümkün olduğu kadar gerçek, sınırlandırılmamış sınırlı, uzak ama yakın, bolluk için yeterli, mükemmelliğe uygun, sadakat yönünden bağımlı kişilerin tercihi, elde etmenin ve onu büyütmenin tutmaktan daha önemli olduğu, kişinin kendi imkanları düzeyinde yaşaması, kişinin kendisine ve koşullara ait olan durumla yetinmesi, diğerlerinde görülen eğilimlerin kişinin kendinde de olması. Arjantin tarihine baktığımızda da kavrama olan bakış açısı politik ananeler ışığında var oldu. Muhafazakarlık; politik alışkanlıkları ifade etmekle birlikte değişmeyi reddediyordu. Diğer bir ifadeyle onları çevreleyen değerler bütünlüğünden ayrılmak ya da *status quo*'yu bozmak istemedikleri anlaşıldı.¹⁹

Arjantin tekelinde muhafazakarlığı incelediğimizde karşımıza politik geçiş penceresinden analiz eden ve İngiliz filozof Oeskeshot'tan etkilenen Arjantinli siyasi analist Natalo Botana çıkmaktadır. Botana 19.yy'ın ikinci yarısından sonra özellikle 1880 – 1916 yılları boyunca Arjantin'de muhafazakar algının geçiş döneminde olduğunu ifade ediyordu. Ona göre muhafazakarlar sosyal ve kültürel öğelerden önce kesinlikle aynı politik zihniyette olmalarına öncelik tanıdıklarını ve bunun demokratik yapılanmayı geciktirdiğini savundu. Arjantin'in bu dönemdeki muhafazakar grupları iktidarı ellerinde bulunduran ve bağımsızlığın kazanılmasında önemli rol oynayan subayların bu dönemdeki jenerasyonları ile sömürge döneminde elde ettikleri varlıkları yeni nesillere aktaran beyaz elitlerdi.²⁰ Botana diğer bir ifadeyle şunu belirtiyordu "Politik alanda aseptik (kötü düşüncelerden arınmış) ve muhafazakar olan iktidardaki gruplar kurdukları toplumda liberal ve kalkınma yanlısı olarak belirdiler."²¹

1.1.2 Arjantin Liberalizmi

Arjantin liberalizminin geleneksel özelliği muhafazakarlık kavramı ile bir arada yaşama geleneğiyle başladı. 19.yy otokrat neslin varisleri, 20.yy'da bayrağı devraldılar ve hakim tabaka olarak ilerlemelerine devam edip Arjantin toplumundaki hakimiyetlerini sürdürdüler. Ancak otokrat neslin varisleri 1930'lu yıllarda meritokrit (bireylerin kendi becerileriyle ulaştıkları düzey) ve inançlı toplumu küçümsemeyi ifade ettiği görüldü. Arjantin liberalizminin ana endişe kaynağı ekonomik özgürlükler ve özel mülkiyetin savunulması idi. Aynı zamanda siyasi ve sivil hakların

¹⁹ Juan Fernando Segovia, "El Liberalismo Revolucionario en Argentina y La Republica Posible, Conservadora y Progresista?", **Fuego y Rata**, Vol: I, No: 2, 2010, pp. 132

²⁰ Juan Fernando Segovia, **a.y**, s. 133

²¹ Natalo Botana, **El Orden Conservador**, Sudamerica, Buenos Aires, 1977, s. 13

savunulmasında anayasanın sürekli olarak göz ardı edilmesi bir başka problemlili alan olarak belirdi.²²

Arjantin’de liberalizmin seyri kolay olmadığı gözlemlendi. 20.yy’ın ilk bölümlerinde önemli sağ kanat parti eksikliği vardı. Ancak sağ kanat milliyetçi ya da liberal muhafazakarların mevcudiyetinin olmasına karşın siyasi bir yapıya dönüşebilecek karaktere sahip olamadıkları anlaşıldı. Aynı zamanda var olan kuruluşları da verimsiz ve sporadik (geniş sahalara yayılamayan) olduğu gözlemlendi. Kendilerine sunulan siyasi platformlarda liberal düşüncelere hizmet ettiler. Diğer taraftan liberal aydınlar bazı gazetelerin kendilerine sunduğu ayrıcalıklarla kamuoyundaki tartışmalara katıldılar.²³

Diğer taraftan Arjantin ekonomisi 1930’lardan başlayarak büyük dönüşümlere sahne oldu. Aile geleneklerinden gelen birçok işadamı önde gelen şirketleri yönlendirmeye ve iş birliklerini sağlama alıp tekele devam ettiler. Sağ kanat parti oluşturulmamıştı. Bunun diğer anlamı liberallerin hükümette temsil olmadığı anlamını taşıyordu. Askeri darbeler döneminde liberaller kendilerini göstermeye başladılar ve genellikle ekonomi ve bağlı kuruluşlarda görev aldılar.²⁴

Liberalizm, 1880’den 1916 yılına dek ulusal gücü elinde bulunduran politikacılar ve oligarklar tarafından hakim ideolojik program olarak tercih edilirken 1916 – 1930 yılları arasında daha fikri ve sosyal tabakası olan politikacılar tarafından benimsendiği anlaşıldı.²⁵

1.2 20.yy’a Girerken Arjantin

19.yy’ın ikinci yarısından itibaren Arjantin yoğun göç almaya başladı. Bu göçlerin büyük çoğunluğunu Avrupa ülkelerinden gelen göçmenler oluşturuyordu. Gelen göçmenler yenedünyanın nimetlerinden faydalanmak için gelmişlerdi. Arjantin oligarşik liberal olarak tanımlanan bir yönetim anlayışı çerçevesinde 20.yy’a girerken hükümetinin temel amacı ekonomik politikalarda güçlü bir model, dünya ile uyumlu modernizasyon hamlesini gerçekleştirmek, askeri harcamaları azaltmak ve eğitime olan yatırımı artırmak, ekonomik ilerlemeyi sağlam bir temele oturtmak, tarım ihracatı modelini esas almak, yabancı sermayenin ülkeye girmesini teşvik etmekle başlayan bir anlayışa sahip oldular.

1.2.1 1880 – 1914 Hızlı Büyüme Dönemi

1880 yılı itibariyle başlayan ekonomik hareketlilik 20.yy’ın ilk çeyreğine dek artan bir hızla devam ettiği gözlemlendi. Dönemin sembolü Buenos Aires limanına akın akın gelen Avrupalı ticaret gemileri ile birlikte kargolarında getirdikleri göçmenler

²² Mariana Heredia, “Economic Ideas and Power During The Dictatorship”, **The Economic Accomplices The Argentine Dictatorship Outstanding Debts**, Ed. by. Horacio Verbitsky, Juan Pablo Bohoslavsky, Newyork, Cambridge University Press, 2016, s. 50

²³ Mariana Heredia, **a.g.e.**, s.52

²⁴ Mariana Heredia, **a.g.e.**, s.53

²⁵ Jonathan C. Brown, **A Brief of Argentina**, Newyork, Fact on File, 2010, s. 139

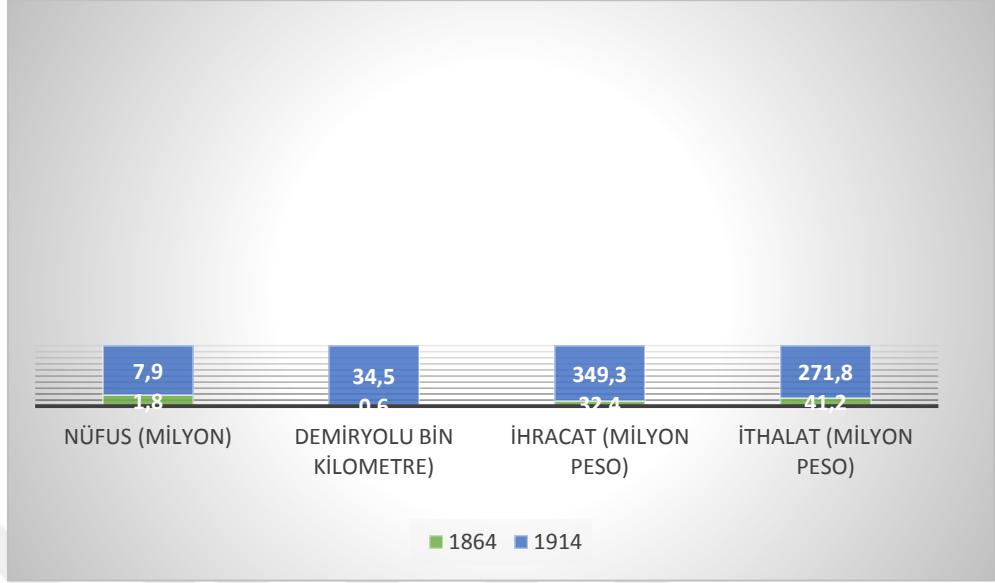
olarak Arjantin tarihinde yerini alıyordu. Yeni dünyanın tarımından, kırsal kesiminden faydalanmak isteyen göçmenler için cazip imkanlar sunması ve zenginliğe ulaşma hayali göçmenlerin gelmesinin en büyük sebebiydi. Göçmenlerin ilk durağı başkent Buenos Aires oldu. Yeni gelen göçmenler ve yatırımcıların elinde başkent de baş döndürücü imar başladı. Ancak iç bölgelere ve diğer elverişli tarım arazilerine ulaşım hemen hemen yoktu ve demiryollarının yapımına başlanması hem eyaletlere olan ulaşımı hem de elverişli arazileri ekonomiye kazanımı sağlanacaktı. Arjantin hükümeti gerekli olan finansal desteği Büyük Britanya'dan temin etti yapımına süratle başlandı. Aynı zamanda yabancı yatırımcılara bazı imtiyazlar ve ayrıcalıklar tanınarak yabancı sermayenin önü açıldı. Ancak 1880'li yılların ikinci yarısında ekonomik açıdan çalkantılı bir döneme girilirken idari anlamda ciddi bir yönetim zafiyeti olduğu ortaya çıkıyordu. Bu idari zafiyet nedeniyle toplumsal alanda örgütlenen muhalif gruplar daha da güçlenme fırsatı elde ettiler.²⁶

Ulusal hükümetin iktidarda temelini sağlayan ekonominin merkezileştirilmesi eyaletleri merkezi hükümete daha bağımlı olmasına yol olmakla birlikte sistematik hale gelen problemlere neden oldu. Merkezi hükümetin gücü arttıkça bu bağımlılık daha da kendini göstermeye başladı. 1866 yılından itibaren alınmaya başlanan ihracat tarifesi 1890 yılından itibaren iç gelir üzerinden alınan vergiler olarak tahsil edilmeye başlandı. Eyaletlerle sadece mali kaynakların kullanımı konusunda bir anlaşma olmadı aynı zamanda vergi yükünün adil ve meşru olması konusunda da fikir birliğine varıldı. Tüketim vergisi olmasına rağmen dolaylı vergi alımına da başlandı. Bu karar alınırken herhangi bir muhalif ses eyaletlerden yükselmedi. Buna karşı çıkılmamasının iki nedeni vardı. Birincisi, merkezi hükümet tarafından ilan edilen miktarların tüketici tarafından kabul edilmesi ikincisi ise Avrupa da ki merkezlerle karşılaştırıldığında yüksek olmasına karşın tüketicinin kendi ülkesinde yetiştirilen gıda ürünlerini satın alabilir olması ve ucuza ithal edilen imalat mallarında ekonomik açıdan bir başarının var olmasıydı. Bu anlayış merkezi hükümet ile vergi mükellefleri arasında 1930 yılına kadar sosyal anlaşmanın temeli oldu. GSYİH 1975 – 1913 yılları arasında % 3,6 oranında büyüme sağladı, ancak reel ücretlerdeki artış sadece % 1 olduğu gözlemlendi.²⁷

²⁶ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 14

²⁷ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 15

Grafik 1.2: 1869 – 1914 Arjantin büyüme oranları

Kaynak: Direccion general de estadistica de la nacion

1.2.2 Kısa Süreli Kriz

1891 – 1895 yıllarında Arjantin’de ekonomik anlamda geçici bir kriz durumu ile karşılaştı. Bu krizin nedeni bankalara garanti olarak kağıt paraların aşırı oranda verilmesi güvensizliğe yol açtı. Sermayenin aşırı uçması mali durumu etkiledi. Bir önceki on yılla karşılaştırıldığında güçlü büyümenin yavaşladığı gözlemlendi. Sanayi ve ticarete ise daralmaya neden oldu. Ancak tarım sektörü nispeten daha iyiydi. Bu krizden çıkmak için Peso 1893 yılına dek devalüe edilip reel ücretlerde azalmaya gidildi. 1890 sonu itibariyle para biriminde Konvertibilite yaparak krizin etkilerinden çıkmaya başlandı. 20.yy başlarken Arjantin ekonomisinde iyimser bir havanın hakim olduğu görüldü.²⁸

Avrupa’dan Arjantin’e göç edenler daha iyi bir yaşam için geliyorlardı. Kısa süreli kriz nedeniyle ümitsizliğe kapılanların bir kısmı evlerine döndü. Ancak göç durmaksızın gelmeye devam ediyordu. Gelen göçmenlerin büyük çoğunluğunu İspanya ve İtalya’dan gelen oluşturuyordu, ve tüm göçler içinde İtalya bu göçlerin % 49’unu oluşturduğu izlendi.²⁹

1.2.3 Modern Üretim Dönemi

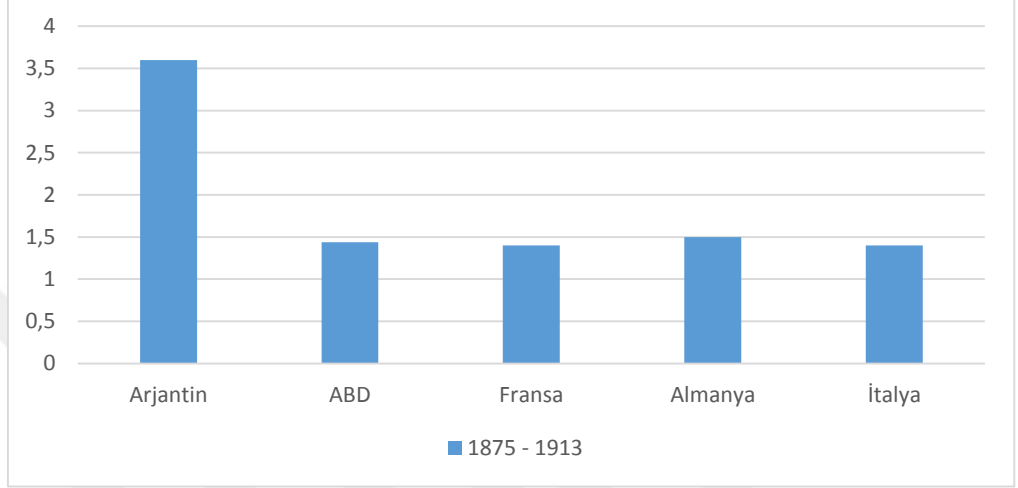
I. Dünya Savaşından önce Arjantin endüstrisinin gelişimi gerek bölgesinde gerekse de dünya standartlarında yarışan bir özelliğe sahipti. Ancak tüm bu özellikler kendi kendine yeten bir büyümeden öteye gidemediği görülüyordu. Büyük savaş öncesi metal işleme fabrikaları, sigara fabrikaları, tekstil gibi fabrikalar genellikle iç piyasanın ihtiyaçlarını karşılıyordu. Hayvancılık ve hayvancılığa bağlı ürünler

²⁸ Roberto Cortes Conde, *a.g.e.*, s. 16

²⁹ Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 149

ihracatta en büyük gelir kapısından biriydi. Yerli sanayinin çoğu yabancılar ve göçmenlerin hakimiyetindeydi. 1910 yılı itibariyle Arjantin kökenli sanayiciler sadece % 21'di. Endüstride kar yapmayı seçen yerel nüfusun sayısı azdı. Bunun nedeni olarak prestijli meslek olarak görmemeleriydi. Bu eksikliği göçmenler ve yabancı yatırımcılar tarafından ikame edildiği anlaşıldı.³⁰

Grafik 1.2.2: 1875 – 1913 yılları arasında karşılaştırmalı büyüme oranları

Kaynak: Universidad de San Andres 1994

1.2.4 Ülke İçinde Değişimler

19.yy'ın sonuna doğru ilerlemeye başlayan karayolları yapımının genişlemesi ile birlikte yeni tarım alanlarının sömürsünü de beraberinde getirdi. Hayvan yetiştiriciliği için kullanılan bu arazilerin ekseriyetini sığır çiftlikleri oluşturuyordu. 20.yy'ın ilk on yılında arazi fiyatlarında anlamlı artış olduğu gözlemlendi. Bunun nedeni diğer eyaletlerle karayolu ağının genişlemesi et üretimini ve dolayısıyla et ihracatını artırıyordu. Et üretiminden gelen gelirlerin artmasıyla birlikte arazi fiyatları da artmaya başladığı gözlemlendi.³¹

Endüstride gerekli olan hammadde ithal ediliyordu. İthal kömür, elektrik jeneratörü, demiryolu, buhar motorları gibi endüstrinin ihtiyacı olan ürünlerdi. Bunların bir onucu olarak Arjantin'in hammaddeye bağılılığı % 80'di. I. Dünya savaşı ekonomik ilerlemeyi durdurmasa da sekteye uğrattı. Ticaret ortaklarının çoğu savaşan ülkeler saflarındaydı. Bu nedenle hızlı ekonomik ilerleme yavaşladı. Büyük Britanya ve Fransa'dan ithal edilen ürünlerin bu ülkelerin üretimleri kendi sanayilerine dönüştürmeleri nedeniyle Arjantin'de tüketici fiyatları birden bire arttı. Hayat pahalılığının ani bir şekilde artması ve büyüyen işsizlik nedeniyle 1917'de büyük halk yığınlarının katılımlarıyla eylemler gerçekleştirildi. Arjantin'in elit aileleri ve onların 20.yy'da ki jenerasyonları sosyoekonomik tüm statülerini korudular. İspanya'dan kazanılan bağımsızlıktan sonra onların haklarının genişlemesi ve düzenlerinin devamı

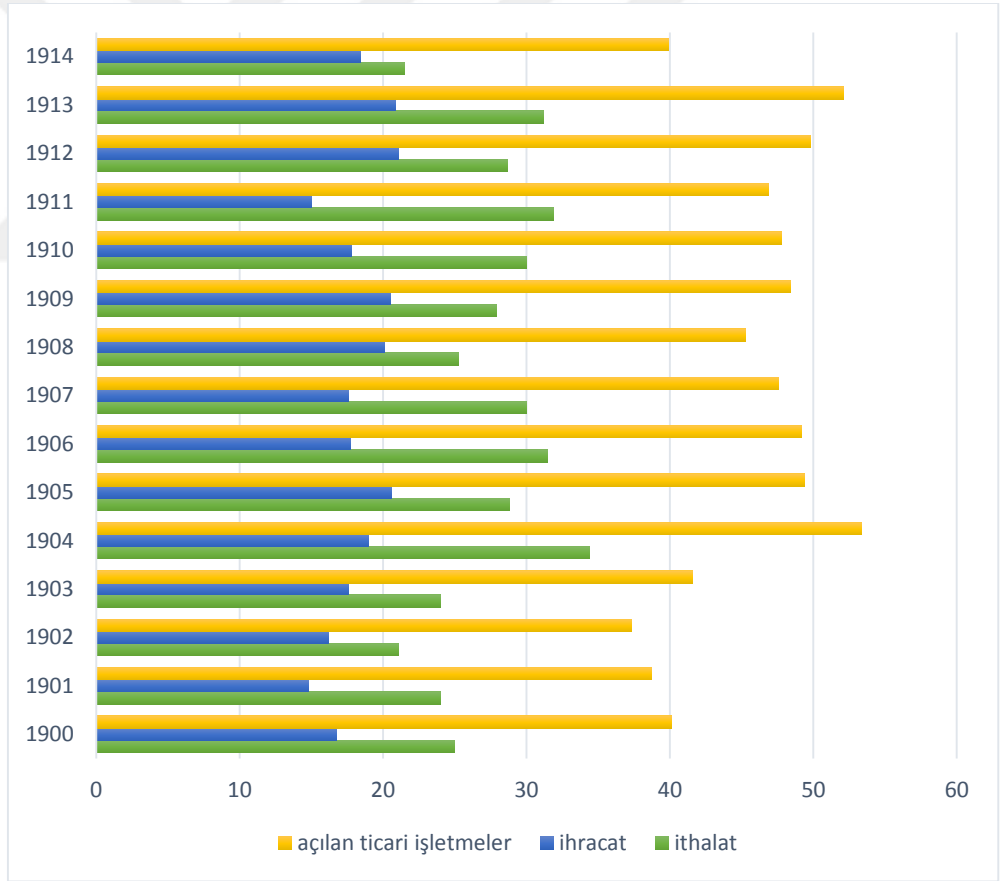
³⁰ Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 156

³¹ Roberto Cortes Conde, *a.g.e.*, s. 21 - 22

için gerekli olan ortamı hazırladılar. Yeni nesil oligarklar kentsel gayrimenkul, demiryolu, banka hisseleri, anonim şirketlerde yatırımlarda bulundular. Arjantin elitleri İspanyol olmayan Avrupalıların topluma katılmaları noktasında açtılar. 19.yy'ın ekonomik ilerlemesi nispeten başarılı göçlere müsaade ettiği anlaşıldı. Bu göçlerin topluma entegre olmasını kolaylaştırarak politikaya katılımlarının da önünü açtığı izlendi.³²

1890 – 1920 yılları arasında Arjantin’de kişi başına düşen milli gelir İspanya, İsveç, İtalya ve İsviçre gibi Avrupa ülkelerinden daha yüksekti. Ancak zenginlik tarım oligarşisinin elindeydi. 1914 yılında çalışan nüfusun % 70’i kentli yoksullardı. Çoğunluğun gücü, zenginliği ve oy hakkı yoktu. Tüm bu var olan sorunlara I. Dünya savaşının etkisi eklenince toplumsal alanda popüler bir hareket olan Radikal Birlik hareketinin güç kazanmasını sağladı.³³

Grafik 1.2.3: 1900 – 1914 arası dönemde Arjantin’de bazı alanlarda göstergeler (yüzdese)

Kaynak: Argentina Statistical Study

³² Jonathan C. Brown, a.g.e., s. 156 - 157

³³ Rene Holvast, **Spiritual Mapping in The United States and Argentina 1989 – 2005**, Brill press, Danver, 2009, s. 4

1.3 Politik Geçiş

Otuz yıllık iktidar serüveni sonrası 20.yy'ın ilk on yılının sonuna doğru iktidarda ki PAN (Ulusal Otonomist Partisi) siyasal alanda üstünlüğünü kaybetmeye başladı. Muhalif oligarklar tarafından kurulan UCR (Radikal Sivil Birlik) kısa zamanda Rios, Santa Fe gibi eyaletlerde kırsal kesimlerden büyük bir destek gördüler. 1890, 1893 ve 1906 yıllarında ekonomik durumlarını protesto etmek için geniş halk kitlelerine subayların da katıldığı görüldü. PAN'nın kendi içinde de başlayan yoğun muhalefet üzerine Başkan Roque Saenz Pena seçim reformunda değişikliğe gitme kararı aldı. Bu karar ülke için büyük bir politik geçiş anlamına geliyordu.³⁴ Göçmenler ve onların çocukları da Radikallerin safında yer aldılar. Göçmenlerin herhangi bir oy hakkı yoktu. 1912 yılında yapılan düzenlemeyle 18 yaş üstü tüm erkekler oy kullanma hakkı elde ettiler. (kadınlar 1947 yılında yapılan kanuni düzenlemeyle bu hakka eriştiler) 1880 yılında başlayan oligarşik rejim 12 Ekim 1916'da Radikal Parti iktidarıyla birlikte 1930 yılına dek Hipolito Yiriyogenin liderliğinde ki dönemin başladığı izlendi. Yiriyogen uzunca bir dönemdir partinin lideriydi ve kırsal kesimin sorunlarını dile getirmesi onu halkın önünde itibar sahibi yapmakla birlikte partinin geniş bir kitleye sahip olmasında büyük bir etken olduğu gözlemlendi. Demokrasiye geçiş kendi içinde büyük bir devrime neden olmadı aynı zamanda Arjantin'in uluslararası alanda büyük bir prestij kazanmasını sağladı.³⁵

1.4 I. Dünya Savaşı Sonrası

Arjantin'in yüzyılın başında ve devamında kendisini kıtanın diğer ülkelerinden farklı kılan özellikler mevcuttu. Altyapının gelişmesi, kültürel modernizasyon hızlı şekilde gerçekleşmesi, kademeli olarak artan kentleşme, hızlı ekonomik genişleme ve demokrasiye politik reform sonucunda geçilmesi Latin Amerika'nın diğer ülkeleri tarafından dikkatle izlenmekle birlikte kuzeyde ki büyük rakibi ABD tarafından da hayranlıkla izleniyordu.³⁶

Radikal Parti göreve geldiğinde yanlarında artık yeni bir kitle mevcuttu. Bu kitle toplumsal alanda destek için oldukça önemliydi. Ancak Radikal Parti I. Dünya Savaşının yarattığı ekonomik durgunlukla karşılaştı, aynı zamanda kendi toplumsal tabanında büyük bir işsizlik görüldü. İç pazarlarda özellikle gıda fiyatlarının yüksek olması ayrı bir problemlili saha olarak belirdi.³⁷

Savaşın ardından Arjantin ekonomisi toparlanmaya ve ihracatta tekrar atağa kalkan ekonomik ivme yakaladığı izlendi. Bununla birlikte I. Dünya Savaşının ekonomide yarattığı kırılğanlıkların yaşanmaması için önlemler alma gereksinimi doğduğu da gözlemlendi. Yabancı sermaye, göç, iç pazarda talebin artması, demiryolu inşası ve tarıma elverişli olan diğer eyaletlerde makinalı tarımın artması tarımsal

³⁴ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 167

³⁵ Jonathan C. Brown, **a.g.e.** s. 168

³⁶ Mauricio Rojas, **Historia de la Crisis Argentina**, Estocolmo, Timbro, 2003, s. 26

³⁷ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 169

alandaki yeni ilerlemeler sağladı.³⁸ 1917’de savaştan önceki performansı yakalayan Arjantin 1917 – 1929 yılları arasında GSYİH da % 6,7’lik bir artış sağladı. Aynı yıllar içinde dünyanın en büyük on birinci ihraççı ülkesi ve kişi başına düşen gelirden ise dünya onuncusu olması Latin Dünyasının diğer ülkelerinden ayıran başlıca özelliği olarak görüldü.³⁹

1922 seçimleri yaklaşırken Radikal Partinin kongresinde Yriyogen’e yeni bir rakip çıktı. Arjantin elit gruplarının desteğini alan Marcelo Alvear partinin adayı olarak Yriyogen’i geride bıraktı. Aynı zamanda Amerikan sermayesi de kendilerine daha pozitif duran Alvear’ın seçilmesini olumlu karşıladığı vermiş oldukları ilk tepkilerden anlaşılıyordu. Genel seçimlerde Radikal Partinin üstünlüğü devam etti. Alvear % 47,5 oy alarak ülkenin yeni başkanı seçildi.⁴⁰

1.4.1 Savaş Sonrası Ekonomik Tablo

Büyük depresyon öncesi Arjantin kırsal ve kentsel işçilerinin kazandıkları reel ücretler Batı Avrupalı işçilerin aldıkları ile hemen hemen aynıydı. Ancak politik ve sosyal haklar bakımından daha az tatmin edici bir durum söz konusuydu. İşçi sınıfının liderleri genel olarak Avrupalı göçmenlerdi. 1919 yılında ki geniş çaplı eylemleri Rus devriminden izler taşıması nedeniyle kanlı bir şekilde bastırıldı. Avrupalı komşuları ve ABD tarafından da hükümetin aldığı önlemler destek gördü. 1930’lar yaklaşırken işçi sınıfı için ne bir yasal düzenleme ne de sosyal güvence vardı. Arjantin göçmenleri için oldukça cömertti. Onların topluma kazandırılmasında kuzeyde ki rakiplerini örnek olarak almışlardı. Kendi vatandaşlarına uyguladıkları hakları göçmenlere de tanıdılar. Ancak göçmenlerin siyasal hayata katılmaları biraz daha yavaş oldu.⁴¹

1928 yılı Arjantin için seçim vaktiydi, ve açık favori Radikal Parti olarak görülüyordu. Burada aday kim olacak sorusu en çok merak edilen olguydu. Partinin kongresinde milliyetçilik konusu esas unsur olarak belirdi. Amerikan sermayesinin yatırımlarının artmasına karşı olan Yriyogen anti oligarşi tavrıyla da partinin kongresini kazandı. Genel seçimlerde de başarı sağlayarak ikinci Başkanlık görevine başladı. Büyük bir umutla daha yükseğe çıkmak için başlattığı program büyük buhranla birlikte büyük bir hayal kırıklığı ile karşılaştığı görüldü.⁴²

1929 yılına doğru yapılan analizlerde Arjantin sadece refah toplumuna ulaşmış bir toplum değil aynı zamanda gerek bölgesinde gerekse de dünya problemlerinde önemli bir rol oynaması bekleniyordu. Bununla birlikte Amerika Kitasında ABD’yi dengeleyebilecek tek aktör olmakla birlikte bölge ülkeleri üzerinde etkili bir devlet olacağı öngörülüyordu. Ancak Büyük Buhran tüm bu çıkarımları altüst ettiği anlaşıldı. Bir anda artan işsizlik, giderek artan muhafazakar baskı, iç huzurun büyük

³⁸ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 173

³⁹ Mauricio Rojas, **a.g.e.**, s. 43

⁴⁰ Claudia Alvarez Teran, **Historia Primera Mitad del Siglo XX**, Buenos Aires, Secundaria, 2016, s. 66

⁴¹ Carlos F. Diaz, **Essays on The Economic History of The Argentina Republic**, London, Yale University Press, 1970, s. 62 - 63

⁴² Claudia Alvarez Teran, **a.g.e.**, s. 68

protestolarla bozulmaya başlaması büyük bir problemi beraberinde getirdi. 1930 öncesi analiz edildiğinde ekonomik olarak kırılmalı bir yapıya sahip olan, siyasi yönden bağımsız ve toplumsal yapı itibarıyla barışık bir topluma sahip ülke görünümü belirdi. Kanada, Avustralya ve gelişmekte olan diğerk ülkelerde olduğu gibi Arjantin’de İngiliz sermayesi yatırımlarıyla birinci sıradaydı, ancak 1930’lu yılların ilk yarısında bu durumun ABD sermayesinin etkisine girdiği ve kuzeyin büyük şirketlerinin yatırımlarını almaya başladığı gözlemlendi.⁴³

1880 – 1930 dönemi Arjantin tarihi için büyük öneme sahipti. Bu yıllarda yakalanan büyüme hızı Arjantin’i dünyada önemli bir ülke konuma getirdiği görüldü. Aynı zamanda 20.yy tarihi içerisinde özlem duyulan süreç olarak hatırlanacaktı. Dünyadaki ilk küreselleşme döneminin devasa ekonomik dinamiğine çok çabuk adapte olması, ulaşım ağını hayranlık uyandıran kısa sürede tamamlanması, taşımacılık maliyetlerinin düşmesi, tarım ürünlerini dünya pazarlarına sunmada elde edilen büyük başarı bu dönemin Arjantin’in kendi dinamiklerinde farklı kılan özelliği olarak nitelendirildi.⁴⁴

1.5 Yeni Yüzyılda ABD Etkisi

ABD’nin Latin Dünyasına yönelik politikası 1823 yılında Monroe Doktrininden (dönemin ABD Başkanı James Monroe’nin Latin Amerika Politikası) itibaren başlayan hamilik anlayışı çerçevesinde geliştiği görüldü. Yüzyılın sonuna dek uygulama ve etkisi değişse de temel olarak Latin Dünyası için esas alınan dış politika konusu olarak belirdi. Ancak yeni yüzyıl başlamadan önce 19.yy’ın sonuna doğru Latin Amerika ülkeleri üzerinde hakim rolünü uygulamak ve kıtayı dış tehditlere karşı korumak amacıyla 1879 – 1900 yılları arasında uygulanmaya konulan politikanın adı PA (Pan- Amerikanizm) olarak benimsendi. Kıtada ki nüfuzunu Latin Dünyasına baskı kurarak geliştirmek istese de gereken etkiyi bulamadığı da anlaşıldı. Bu politikanın yeni yüzyıla girerken değiştirilmesinin nedeni başta Arjantin gibi ülkelerin kuzeyde ki komşularının politikalarına direnmeleri olduğu anlaşıldı. 20.yy’da ABD’nin Latin Dünyasına yönelik politikalarının dört kategoride incelenebilecek bir politik miras bıraktığı takip edildi. Bunlardan birincisi 1900 – 1928 yılları arasında uygulanan “Big Stick” (Büyük Sopa) olurken bu dönem dahilinde 1909 – 1913 yılları arasında DD (Dolar Diplomasisi) de uygulandı. İkinci olarak 1928 – 1941 yılları arasında uygulanan GN (“ İyi Komşuluk Politikası”) üçüncü olarak 1945 – 1974 yılları arasında “Soğuk Savaş Politikası” ve son olarak 1974 – 2000 yılları arasında “Neoliberal Çağ” olarak bilinen politikanın uygulanması olduğu görüldü.

⁴³ Carlos F. Diaz, **a.g.e.**, s. 59

⁴⁴ Pablo Gerchunoff, Lucas Llach, “Equality or Growth: A twentieth century Argentina Dilemma,” **Revista de Historia Economía**, Vol: XXVII, No: 3, pp. 399

1.5.1 Müdahaleci Anlayış

ABD için 1898 yılı önemli bir milat olarak kayda geçti, zira müdahaleci politika anlayışının sembol tarihi olarak belirdi. Latin Amerika ülkeleri ilk başta ABD'nin bu yükselişinden dolayı endişe etmedikleri aksine Avrupa müdahaleciliğine karşı denge mekanizması olarak görüyorlardı.⁴⁵

19.yy'ın ikinci yarısından itibaren tamamen bölgenin de tek hamisi olmak isteyen ABD için tek engel Küba'da ki İspanyol güçleriydi, ve kalan son İspanyol güçlerini dağıtarak kıtanın tek lideri olmak istediği anlaşılıyordu. 1895 İspanya savaşı ile birlikte bu arzunun gerçekleşmesi yolunda büyük bir adım atıldı. 1898 Paris antlaşmasıyla birlikte 400 yıllık sömürgeciliğin sonuna gelen İspanyaya karşılık yeni yüzyıla bölgenin tek lideri olarak girmek isteyen ABD'ye bıraktı. Ayrıca Filipinler, Guam ve Puerto Rico 20 milyon dolarlık tazminatla İspanya'dan alındı.⁴⁶

ABD Başkanı McKinley'in suikast sonucu ölümünden sonra yerine 1901 yılında Başkan Yardımcısı Theodore Roosevelt geldi. Göreve geldiğinde kendisini seleflerinden ayıran en önemli özellik Monroe Doktrinini dile getirmekle kalmadı, aynı zamanda fiili olarak uygulamaya koyuldu. Kendisiyle özdeşleşen "Big Stick" (Büyük Sopa) politikası 1928 yılında dönemin Başkanı H. Hoover tarafından aktif uygulamasına son verilene dek uygulamada kalmasının yanı sıra 1901 – 1933 yılları arasında ABD'nin Latin Amerika'da temel stratejisi oldu. F. D. Roosevelt ile birlikte resmi olarak bu politikanın terkedilerek "İyi Komşuluk Politikası" stratejisinin 1933 yılında benimsendiği görüldü.⁴⁷

1.5.2 Theodore Roosevelt Etkisi

Theodore Roosevelt bir polis niteliğinde olan politikalarını derhal uygulamaya koyduğu görüldü. 1903 yılında Küba'da Amerikan çıkarlarının korunması için "Platt Değişikliği" olarak bilinen bu anayasalar maddelerin zorla eklenmesiyle birlikte herhangi bir iç karışıklıkta müdahil olma hakkını ABD'ye veriyordu. Bir yıl sonra mali durumunun kötüleşmesi üzerine Dominik Cumhuriyetinin maliyesine el konuldu. 1912 yılında Nikaragua'da yaşanan siyasi gerilim bahane edilerek deniz kuvvetleri ile müdahale gerçekleştirildi, ve bu Karayipler'de yirmi yıl sürecek Gambot Siyasetinin başlangıcı olarak ortaya çıktı.⁴⁸

Güneyde ise ayrı bir siyasi mimarlık üzerinde durulmaya başlandı. Roosevelt Panama'nın Kolombiya'dan ayrılmasında başrol oynadı. 1903'te bağımsızlığı kazandıktan sonra Panama, ABD'ye Panama Kanalı'nın inşası ve işletmesi için sürekli yenilenebilir imtiyazı elde eden ayrıcalık hakkı tanıdı. Kanal 1914'te açıldı. Böylece

⁴⁵ Stewart Brewer, **Borders and Bridges: A History of Latin American Relation**, London, Preage Security international, 2006, s. 65

⁴⁶ Stewart Brewer, **a.g.e.**, s. 77

⁴⁷ Stewart Brewer, **a.g.e.**, s. 91

⁴⁸ Joseph Smith, **The United States and Latin America a History of American Diplomacy**, London - Newyork, Routledge, 2005, s.70 -71

ABD Batı Yarımkürede nispeten Karayipler’de üstün bir siyasi ayrıcalık ve güç kazandığı anlaşıldı.⁴⁹

1.5.3 İki Rakip

ABD’nin kıtaya yönelik Arjantin politikaları incelediğimizde iki ülke ilişkilerin bağımsızlığı kazandıktan sonra gelişmeye başladı. 19.yy’ın ikinci yarısından sonra ticari faaliyetlerin artmaya başladığı izlendi. 1871 – 1890 yıllarında ekonomik alanda hızlı bir ilerleme oldu. Ancak Avrupa ülkeleri ile yapılan ticari ağa bakıldığında bu ticaret rakamları düşük olduğu gözlemlendi. Arjantin göçmen yasası konusunda ve diğer birçok yasa ve kanunda Amerikan yasalarından ilham aldığı görüldü. 1880 yılından itibaren yüksek büyüme ile birlikte kıtanın dengeleyici rolü olarak belirmeye ve Pan – Amerikan politikasına karşı kuzey komşusuyla rekabet halinde oldukları takip edildi.⁵⁰

19.yy’ın ikinci yarısından itibaren Arjantin’in hızlı yükselişi Amerika tarafından hayranlıkla izlenmekle birlikte Avrupalı güçlerle geliştirdiği ekonomik ilişkiler doğal olarak tedirgin ediyordu. ABD sadece olarak Arjantin için değil tüm Latin Amerika ülkelerinin Avrupalı güçlerle geliştirdikleri ilişkilerin bağımsızlıklarını tehlikeye düşürebileceği endişesini taşımakla birlikte ABD, Monroe Doktrinin ağırlığı altında müdahil olacağını ilan ediyordu. 20.yy başlarken tüm Latin Amerika ülkelerine özellikle Başkan Roosevelt döneminde bunun hatırlatıldığı görüldü. Arjantin ile 19.yy’ın sonu ve yeni yüzyılın başında iki ülke arasında ki temel problemlerden biri ticaret trafiği için aşılmaz gibi gözüken gümrük vergisi probleminin belirmesiydi.⁵¹

1902 yılında Arjantin Dışişleri Bakanı Luis Mario Drago tarafından dış politika da ülkenin otuz yılını belirleyen siyasi stratejisi belirlendi. Drago Doktrini olarak bilinen belge sadece Avrupalı güçleri değil aynı zamanda ABD’yi de keskin bir şekilde eleştiriyordu. Küba’da ki Platt değişikliği, Venezuela’ya yönelik artan borçların geri ödenmesi baskısı, Panama’nın bağımsızlığında ki ABD’nin politikaları rahatsızlığa neden oldu. Bu dış politika anlayışı Monroe Doktrininin ilkelerine karşıydı. Bununla birlikte kuzeyin en dinamik şirketlerinin 1890 itibariyle yatırımlarının arttığı gözleniyordu. 1891 – 1895 yılları arasında 9,5 milyon dolarlık yatırım ağı 1910 – 1914 yılları arasında 80 milyon dolara çıktığı izlendi.⁵²

1.5.4 Kıtada Dengeleyici Rol

20.yy başlamadan önce ABD yayılcılığının artması ve dünya pazarlarına tarım ihraççısı olarak hızlı bir şekilde giren Arjantin kıtanın kuzey ve güney uçlarında kendilerini açık bir şekilde belli ediyorlardı. ABD, İlki 1889 yılında Washington’da yapılan PA (Pan Amerikanizm) zirvesinde bölgede hakim rolünü kabul ettirmek

⁴⁹ Joseph Smith, **a.g.e.**, s. 73

⁵⁰ Carlos Guillermo Frontera, **Las Relaciones Argentina – NorteAmericanas 1943 – 1946**, Buenos Aires, Editorial Dunken, 2006, s. 16

⁵¹ Carlos Guillermo Frontera, **a.g.e.**, s. 17 - 18

⁵² David M. K. Shenin, **Argentina and United States an Alliance Contained**, Athens - London, The University of Georgia Press, 2006, s. 33

istiyordu. ABD bu politikasını ve PA konferanslarını hegomonik etki için fırsat olarak görüyordu. Güney komşusunun Avrupa ülkeleri ile geliştirdiği ekonomik ilişkiler özellikle Büyük Britanya ile geliştirdiği ticari ve siyasi ağ ABD için görünmez tehlike şeklinde algılanıyordu. I. Dünya Savaşı ile birlikte bölgenin tek söz sahibi olmak isteyen Washington yönetimi diğer Latin ülkelerine yaptığı baskıyı Arjantin üzerinde de kurmak istiyordu. 1920'li yıllarda Arjantin, ABD ve Büyük Britanya arasında üçlü bir konsey oluşturuldu. Bunun amacı özellikle ticari alanda oluşan ihtilafları çözmektir.⁵³

ABD I. Dünya Savaşına girerken Arjantin Devlet Başkanı Yriyogen savaşa girmeyen Latin Amerika ülkelerinin etkileneceğini düşündüğü gözlemlendi. Bölgede ki birçok ülke kuzey komşularının yatırımlarına bağlıydı. 1917 Haziran ayında ABD'nin Buenos Aires büyükelçisi Amiral Caperten ABD filosunun Buenos Aires limanlarını kullanarak Güney Atlantik'i kullanma isteği reddedildi. Bu isteğin geri çevrilmesi ilk başta Washington'da tepki toplasa da tarafsız bir Arjantin tercih edilebilir seçenek olarak belirdi.⁵⁴ Aynı zamanda savaş sonrasında Latin Amerika'da silahsızlanma konusunda da iki ülke arasında gerilim olduğu görüldü. 4 Aralık 1922'de yapılan Pan - Amerikan zirvesinde ABD tarafından silahların sınırlandırılması yönündeki isteği Arjantin kabul etmemekle birlikte bu aynı zamanda bölgedeki rekabetin iki ülke arasındaki askeri boyutu olarak nitelendirildi.⁵⁵

1.5.5 Woodrow Wilson'un Latin Amerika İdeali

ABD şirketlerinin Latin Amerika'da yapmış oldukları yatırımlar bölge ülkelerinin modernleşmesinde önemli etkenlerden biri olduğu görüldü. 19.yy sonu itibariyle Latin Amerikalı liderler kendi aralarında gümrük birlik birliği oluşturma düşüncesi ABD tarafından çok önemsenmediği gözlemlendi. I. Dünya Savaşı esnasında Almanların özellikle Karayipler müdahalesi ve bu bölgede taraftar bulması ABD'yi politikalarını revize etme gerekliliği doğurduğu anlaşıldı. Bunun üzerine ABD Başkanı Wilson bölgede ekonomik kalkınma için güvenlik politikalarını ön plana çıkarmaya başladılar.⁵⁶

Kendinden bir önceki başkan William Howard Taft ve Theodore Roosevelt için kıtaya yönelik baskı politikalarında demokrasinin bir neden olmadığı görüldü. Karayipler'e müdahale edildikten sonra demokrasi geri çekilme ve krizden kurtarma stratejisi olarak benimsendi. Müdahale döneminde seçimlerin özgürce yapılması ABD için bir amaç olarak belirdi. Wilson göreve başladığında tüm Latin Amerika ülkelerinin anayasa konusunda bir devrim yapmalarını istiyordu, aynı zamanda Latin Amerika'nın despot liderlerine kendi şahsi çıkarları ve hırslarını ilerletmek isteklerine sempati duymayacakları uyarısını yaparak bu ülkelere karşı yönetiminin tavrını

⁵³ Leandro Ariel Morgenfeld, **50 Anos Debatiendo el Panamericanismo**, Tucuman, Universidad de Tucuman, 2007, s. 2 - 6

⁵⁴ Carlos Guillermo Frontera, **a.g.e.**, s. 23

⁵⁵ Carlos Guillermo Frontera, **a.g.e.**, s. 24

⁵⁶ Robert A. Pastor, **Exiting The Whirlpool U.S. Foreign Policy Toward Latin America and The Caribbean**, Newyork, Second Edition, 2001, s. 203

belirlemiş oldu. Wilson'un bu uyarısının ilk emarelerinin Meksika'da Francisco Modro yönetimine karşı General Victoriano Huerta darbesine verdiği destekle görüldüğü anlaşıldı.⁵⁷

Wilson bölgenin demokratik yapıya kavuşması için oldukça iyimserdi, ve kendinden önceki başkanların Latin Amerika üzerine sahip oldukları fikirlerden daha farklı bir yapıda olduğu görüldü. Güneyde bulunan birçok komşu devlet ABD'yi birçok konuda örnek aldılar. Ancak rol model olarak gördükleri politik sistemin nasıl uygulanacağı konusu Latin Dünyasında ki demokrasiye geçiş döneminin başında bulunan liderlere etkisinin nasıl olacağı konusu ABD'nin de üzerinde durduğu konulardan biri olarak belirdi. Wilson, Latin Amerika üzerinde politikaları iyimserlik seyrederken diğer ABD'li bürokratlar tarafından güney politikaları üzerine sürekli uyarıldığı görüldü. Bu iyimserliği eleştiren ABD'li diplomatlar 1818 yılında eski başkanlardan Thomas Jefferson'un bir diğer eski başkan olan John Adams'a yazdığı mektubu referans olarak gösteriyorlardı. Jefferson tüm Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanacaklarını ancak demokratik ülke olamayacaklarını düşünüyordu. Bu iddiasını dile getirirken kendi göğüslerinde cahiliye ve batıl inançlarla akıllarını, bedenlerini dini ve askeri despotizm altında zincirleyen ulusların demokratik bir toplum olamayacağını düşünüyordu. Wilson ise anayasal öğretilerin iyi anlaşılması halinde Jefferson'un tezinin çökeceğini düşünüyordu. Ancak sayısız deneyim ve desteğin ardından Wilson'un fikirlerinin değişmesine neden olduğu görüldü. ABD'nin kendi sorunlarına ustalıklarla bulduğu çözümlerle övündüğü kıtada Latin Amerika'da siyasi organların demokratik tüm umutları yok edecek nitelikte davranışları ABD yönetimini hayal kırıklığına uğrattığı görüldü.⁵⁸

1.5.6 Savaş Sonrası Rekabet

Savaş sonrası ilişkilerin seyri bir dizi mücadeleye neden olan seyirde devam ettiği görüldü. Bu mücadelenin nedeni çok açıktı. Arjantin kadar ABD'de tarım üreticisi ve ihracçısı idi. Savaşın sona ermesiyle birlikte bu rekabet kendini daha da fazla göstermeye başladığı izlendi.⁵⁹

1880 – 1914 arası dönemde Arjantin'in elde ettiği başarı Amerika ve Avrupa'da ki birçok analist tarafından örnek gösteriliyordu. Arjantin'in kazandığı bu başarı onun dünya pazarlarında büyük güçlerle rekabet eden devletler kategorisine girmesini sağladı. İngiltere Arjantin'in 1930 yılına dek dış ticaretinde birinci ortağıydı. Arjantin tarım ürünlerinden kazandığı önemli bir geliri bu ülkeden elde ederken rakibi ABD'ydı. Tarım alanında tarifeler konusunda iki ülkenin çekişme yaşadığı dönemde İngiltere arabulucu olarak belirlemekle birlikte 1940 yılına kadar İngiltere'nin öncülük

⁵⁷ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 225

⁵⁸ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 222

⁵⁹ Mauricio Romjas, **a.g.e.**, s. 45

ettiği üç devlet arasında kurulan komisyon tarımdan doğabilecek problemlere karşı önleyici bir rol üstlendiği görüldü.⁶⁰

Arjantin’de Başkan Alvear döneminde Amerikan sermayesinin aktığı bir dönem olduğu görüldü. Özellikle otomotiv sektöründe kuzey komşusunun büyük şirketleri yatırım yapmaya teşvik edildiler. Bu yıllarda sermaye akımının akmaya başlaması ile 30’lu yılların başında İngiliz sermayesini kolayca yakalamasını sağlayarak ithal ikame edici sanayileşmenin kökenini bu sermaye grupları üstlendiler. Otomotiv sektöründe Chrysler, General Motor, IBM gibi büyük sermayelerin yatırımları görüldü.⁶¹

1.5.7 Büyük Buhrana Doğru İki Ülke

Tarım konusunda ilk problemler alan pamuktur. Ardından buğday temel çekişme konusu oldu. Amerikan yönetimi tarafından 1922 yılında tarım alanında Fordney – McCumber adıyla yeni bir tarife kabul edildi. Bu yeni uygulama güneydeki rakiplerini saf dışı bırakarak rakiplerin tüm müşteri ağını kendine çekmeyi amaçlıyordu. Özellikle Arjantin’in en büyük ticari ortakları Avrupa ve Büyük Britanya’yı tamamen kendi tekeline almak istiyordu. Her iki ülke arasında gerilime neden olsa da Büyük Britanya’nın da katılımıyla kurulan üçlü konsey ile gerilim bir süre ertelense de 1926 yılında aynı tarifeyi soya üretiminde de yapmak isteyen ABD ile başka bir kriz çıktı. Diğer bir problemler alan Arjantin et ihracatı endüstrisindeki ABD’li yatırımcıların sayısının hızla artmasıydı.⁶²

ABD’li şirketler ve onların fiyatlandırma politikaları Arjantin hükümeti ve özellikle kırsal kesimde çiftçilikle uğraşanları zor bir durumla karşı karşıya bıraktığı görüldü. Bu sektörde Anglo – Amerikan etkisini kırmak için Arjantinli şirketler paketlenmiş et ve et üretiminin asgari fiyatlarını kendileri belirlemek istediler. 1922 – 23 yılları arasında belli bir asgari ücrette anlaşana dek her iki devlet arasında tansiyonun yükselmesine neden olduğu gözlemlendi. Diğer bir problem her iki ülke arasında Arjantin’in petrol dağıtımını ya da bir diğer deyişle sömürü konusuydu. 1920’nin ikinci yarısı başlarken Başkan Yiriyogen milli petrol şirketi Standart Oil için millileştirme planını uygulamak istiyordu. Yiriyogen bunun için ülke genelinde millileştirme kampanyasına başladı. Seçim kampanyasının esas unsuru Amerikan karşıtlığı üzerine kuruluydu. 1928 başkanlık yarışında ticari hedef olarak yürüttüğü kampanya seçim zaferi için oldukça önemli olduğu anlaşıldı.⁶³

Drago Doktrini Arjantin’in dış politikada temel taşı olarak belirdi. İki ülke arasındaki rekabet 1920’li yıllarda da hem kendi aralarında hem de kıtada rekabet halin devam ediyordu. Arjantin, Brezilya’nın da desteğini alarak ABD’nin Nikaragua’da

⁶⁰ Joseph S. Tulchin, “The Origins of Misunderstanding United States – American Relations 1900 – 1940”, **Argentina Between The Great Powers 1939 – 1946**, Ed. by. Guido di Tella, D. Cameron Watt, Argentina Between The Great Powers 1939 – 1946, London, Palgrave Macmillan, 1989, s. 35

⁶¹ Claudia Alvarez Teran, **a.g.e.**, s. 67

⁶² Mauricio Rojas, **a.g.e.**, s. 45

⁶³ Mauricio Rojas, **a.g.e.**, s. 46

uyguladığı “Gambot siyasetini” ve ABD ordusunun müdahale şekline sert tepki koyan ülkelerin başını çekerek işgalin derhal sonlanmasını 1928 yılında Küba’nın başkenti Havana’da yapılan Pan – Amerikan konferansında dile getirmesi geniş yankı bulurken dış politikada Latin Dünyasına yönelik tutumunda ılımanlaşma olan ABD yönetimi tarafından soğukkanlılıkla karşılandığı görüldü.⁶⁴

Büyük Buhrana doğru iki ülke arasında karşılıklı gerilimler olmasına rağmen ABD’nin 1929 yılında yaptığı doğrudan yatırım miktarı 335 milyon dolardı. Bu rakamın anlamı Arjantin’in Küba ve Meksika’nın ardından Latin Amerika’da üçüncü büyük yatırım yapılan ülke olmasıydı.⁶⁵

1.5.8 Birinci Bölüm Üzerine Sonuç

Birinci bölümün analizi incelerken yüzyıl öncesi Arjantin ve ABD üzerinde duruldu. Konumuzun teorik alt yapısını ele alırken muhafazakarlık ve liberalizm üzerinde durulup siyasi karar vericileri etkileyen düşünce akımı gösterildi.

19.yy sonuna doğru dünyanın yükselen yıldızı olarak kabul edilen Arjantin dünyaya tarım ihraççısı olarak belirdi. Bununla birlikte bölgesel rekabet alanında kendisi gibi tarım ihraççısı olan ABD ile mücadeleye girmesi ve ilişkilerin sorunsalımızın ilk bölümde nasıl ve ne şekilde geliştiği üzerinde duruldu.

20.yy’ın başından büyük buhrana dek iki ülke arasındaki ilişkileri karşılaştırdığımızda bağımsız bir mücadelenin sergilendiği ve her iki ülkenin de bölgede söz sahibi olmakla birlikte ekonomik güç elde ederek bölgede hakim rol üstlenmeye çalıştılar. Ancak politik öngörü ve ekonomik kapasite bağlamında zayıf olan Arjantin büyük buhranla birlikte dramatik bir şekilde değişmeye başladı. Bölgede ABD’yi dengeleyici tek ülke olarak görülen Arjantin 30’lu yıllarla birlikte farklı bir politik disiplinle bölge ve dünya siyasetine açılacağı görüldü.⁶⁶

ABD, İspanyol sömürge imparatorluğundan doğan güç boşluğu doldurmak ve Monroe Doktrini ile birlikte Avrupalı devletlerin kıtanın zayıf devletleri üzerinde güç kazanmasını engellemek için özellikle 19.yy’ın ikinci yarısından sonra kıtanın hamiliğine soyunurken kullandığı argümanlar ekonomik ve askeri güç olarak belirdi. Yüzyılın başından Büyük Buhrana kadar olan dönemde Arjantin’in uluslararası alanda yükselen ekonomisi nedeniyle ABD özellikle güney komşusuyla tarım ürünleri üzerinden dünya piyasalarında rekabete girişti. Bunu yaparken tarife fiyatlarında değişikliğe giderek dünya pazarlarında rakibinin büyük alıcılarını kendine çekmeyi denedi. Bu dönem dahilinde ABD’nin askeri gücünün diğer Latin Amerika ülkeleri için caydırıcı etkisi olsa da bu Arjantin tekelinde bu argümanını bir baskı unsuru olarak oluşturamadı. Bunun yanı sıra bu ilk bölümde ABD stratejik temelli politika uygulayarak rakibinin ekonomik zafiyetini kollayan bir görünümle karşımıza çıktı.

⁶⁴ Joseph Smith, **United States – Latin American Relation**, London, The Scare Crow Press, 2007, s. 10

⁶⁵ David M.K Sheinin, **a.g.e.**, s.59

⁶⁶ Carlos Guillermo Frontera, **a.g.e.**, s. 24

İKİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK BUHRAN SONRASI EKONOMİK DÖNÜŞÜM VE POPÜLİZM 1930 – 1955

Bu bölümü incelerken öncelikle olarak 1930 – 1995 yılları arasında değişen siyasi paradigmayı ve kuramsal alt yapısını, emek sınıfı üzerinden toplumu inşa etme, ithal ikame edici süreç, popülizme giden yol ve milliyetçilik akımının etkisini analiz edip iki ülke arasında ithal ikame edici süreçten İkinci Dünya Savaşı esnasında ki iki ülke ilişkileri ve Peron dönemini inceleyeceğiz.

Büyük depresyon ve İkinci Dünya Savaşı öncesi dönem Latin Dünyası ve ABD arasında kırılğan bir yapının oluşmasına yol açtı. Bu iki dünya için dönemi anlatan kelime sermaye ve işçi arasındaki mücadelenin artarak devam etmesiydi. Latin Amerika ve kuzey komşuları arasında çekişme ve rekabet bir nevi kurumsallaşma sürecine girdi. Ekonomi ve politik çekişmenin yoğunlaşması kalıcı sorunları da beraberinde getirdiği görüldü.

2.1 Ekonomik Dönüşümün Sesleri

Latin Amerika'da 1930'lar başlarken ortodoks ekonomik önlemler terkedilmeye başlandığı izlendi. 1932 yılında birçok Latin ülkesinde döviz kontrolü sınırı kaldırıldı. Çok büyük ölçüde devalüe başlamasıyla birlikte mali disiplinin sağlanması, milli paraları kurtarma girişimleri, altın standartlarının genişlediği ve dış borçların arttığı bir dönem belirdi. Latin Amerika ülkeleri durgun bir ekonomik dönemin deneyimini yaşadılar. Bu durumdan çıkabilmek için politikalarında tutum değişikliğine gittiler. Bu tutum değişikliği aynı zamanda liberal ekonomik uygulamalarında değişeceği anlamını taşıyordu. Bununla birlikte Latin Dünyasının içe kapalı ekonomik yapıları köklü değişikliğin önündeki engellerden biri olarak anlaşıldı.⁶⁷

Arjantin'de liberal dünya düzeninin bir parçasıydı. Büyük buhranın etkilerini derinden yaşayan bir ülke olarak politik ve ekonomik açıdan değişmeye kendini mecbur hissettiği görüldü. İlk olarak 19.yy'ın ikinci yarısından beri ülkenin kapısını açtığı göç olgusunu azalttı. Dış sermaye ve ihracattaki düşüşün sonucu olarak uzun dönemli ekonomi politikalarını tümünden değiştirmeye karar verildi. Yerli sanayi kurmak amacıyla ISI (ithal ikame edici sanayileşme) sürecinin yolunu açan politika benimsendi. İhracat daha az önemli konuma gelirken ithalatta kısıtlayıcı bariyerlerin kaldırıldığı görüldü.⁶⁸

Berkeley Üniversitesinden Profesör David Collier bu dönemde Latin Amerika ve ABD'yi gelir üzerinden yorumlarken bu gelir mücadelesinin siyasi arenada ve kurumlarda farklı yansıdığını söylemektedir. Ona göre her iki dünya için daha yüksek

⁶⁷ Andre A. Hofman, **The Economic Development of Latin America in The Twentieth Century**, Cheltenham, Edward Edgar, 2000, s. 25

⁶⁸ Andre A. Hofman, **a.g.e.**, s. 39

ya da daha düşük düzeyde siyasi kazanımlar doğurdu. Bu sürecin sonu siyasi ve ekonomik çatışmayı ya etkisiz hale getirdi ya da bu çatışma alanının daha da büyümesine yol açtığı görüldü. Collier'in bu süreci değerlendirirken bir yaklaşım öne sürdü. I. Dünya Savaşından itibaren giderek artmaya başlayan işçi sınıfı ve elitler arasındaki mücadelenin ikna edilebilir metotlarla aşılabileceğini söylüyordu. Bunun için ilk yol kurumsal mekanizmaların ayrıntılı bir şekilde kurulması oldu. Kurulan bu yeni mekanizma ile temelinde tutarlı bir siyasi aktör olarak görünen emeğin özerkliğini sona erdirdiği anlaşıldı.⁶⁹

Collier'in bu metodunun en iyi örneğini Latin Amerika'da Şili'de (1929 – 1931) Brezilya'da (1930 – 1945) uygulandı. Diğer Latin ülkelerinde ithal ikame edici strateji uygulanmaya başlanmıştı. Elit sınıflar işçi sınıfını kontrol etmek için bir nevi siyasi sistemin bir aktörü olmaktan çıkarmak istiyorlardı. Bunu yaparken belli bir mekanizma dahilinde ellerinde tutmak için politik partileri kullanmayı seçtiler. Uruguay'da ki geleneksel partiler (1903 – 1910) Kolombiya'da (1930 – 1945) temel gücün kendilerine bağlanması ve elit bir ekonomi kurmada başarılı oldular. Bu sürecin kuruluşu sınırlı bir siyasi seferberlikle sonuçlandı. Genellikle bu süreç seçim amaçlıydı. Bazı ülkeler radikal popülizm süreci yaşadılar. Emek ve diğer toplumsal aktörler daha derin bir şekilde sürece dahil edildiler. Köylüler ve gelişmekte olan orta sınıf önemli aktör olurken bunun en önemli örneği Venezuela'da (1935 – 1945) Meksika'da (1917 – 1940) görüldü. Bu yaklaşımın klasik örneği Arjantin'de (1943 – 1955) ve Peru'da (1939 – 1945) görüldü. Arjantin'de Peron ve Peru'da Apristas hükümetleri oligarşi gruplarının en büyük muhalifi olarak siyasi hayatta önemli bir rol oynadılar.⁷⁰

2.1.1 Ekonomik kalkınmada Yeni Oluşum

Latin Amerika'da kalkınma düşüncelerinin nasıl yer edindiği Büyük Buhran sonrası en önemli sorulardan biri olarak belirdi. Kalkınma kavramı birçok tanım ve biçim altında Latin Amerika'da toplumsal alanlarda yer edinmeye başladılar. 19.yy'ın büyük bir kısmında Latin Amerika'ya hakim olan düşünce ilkellik ve küreselleşme odaklı tartışmalardı. Batı Avrupa'nın kıtadaki kültürel değerleri altüst ettiği bir ortamda Latin Amerika "Creoleleri" (Latin Amerika Elitleri) kendi ülkelerinin modernizm konusunda geç kaldıklarını gördüler. Doğunun geri kalmışlığı ile batının gelişmişliği arasında doğuya yakın olmayı tercih ettiler. Bu yenik düşünce şekli geri kalmışlığın ve ilerleme arasında kentsel, kırsal, arkaik ve modernlik arasında ikiliğin artması Latin Amerika için şekillenmiş bir durumdu Latin Amerika'da kalkınma konsepti August Conte'nin pozitif filozofik görüşlerinden etkilendiği görüldü. Sanayi

⁶⁹ Francisco E. Gonzalez, "The Role of High – State Politic in Latin America's Development GOP", **Falling Behind**, Ed. by. Francis Fukuyama, Falling Behind, New York, Oxford University Press, 2008, s. 136

⁷⁰ Francisco E. Gonzalez, **a.g.e.**, s. 137

sınıfının hareketinin bir sonucu olarak teknoloji, sanayinin modernleşmesi ve gelişimi tarihi bir misyon olarak ortaya çıktığı izlendi.⁷¹

Latin Amerika'nın kalkınması 19.yy'ın ikinci yarısından itibaren açık bir şekilde görülmeye başlandı. Bu kalkınma teknoloji ve bilimsel bilgiyi ithal etmenin sonucu olarak değil kendi özerk kalkınmalarının bir sonucu olarak gerçekleştiği görüldü. Kalkınmanın ideolojisi olarak teknoloji ve üretimi ithal eden tarımsal üretimi ve hammaddeyi ihraç eden Latin Amerika'da sanayileşmiş ülkelerin dominant sınıfları ve orta sınıflarında olmak isteyenlerin bakış açısını yansıttı. Bu bakış açısı 1920 – 1930'da revize edildi. 1940 – 1950'li yıllarda ampirik temelli ve ekonomik analizler kuramında ve bağımsız kalkınma temelinde kurumsal destek için CEPAL (Latin Amerika Ekonomik Konseyi) tarafından bir takım düşünceler geliştirildi. Bu yeni söylemler demokrasi, modernlik, uygarlık, sosyal değerler ve kalkınma gibi birleştirici bir unsur olarak sanayileşmenin tanımını oluşturduğu görülüyordu. Sanayileşme Arjantin ve Brezilya'da tam olarak kısmi olarak da Kolombiya ve Meksika'da belirdi. Modernleşmeyi daha fazla ileri taşımak için sanayileşme kalkınma için altın bir kelime olarak adlandırıldı.⁷²

Sanayileşme ile ilgili olarak dönüşümlerin burjuva devrimini esas alarak ortaya çıktığı görüldü. Kalkınma probleminin büyük bir bölümü Latin Amerika'da burjuva devriminin ihtiyacı konusunda hemfikir bir görüş hakimdi. Bunun hali hazırda gerçekleşmemesi bölgede sanayileşmenin gecikmeye neden olduğu inancı taşıyordu. Diğer taraftan birincil sektörlerin ihracatına dönülmesi tarımsal oligarşinin domine ettiği ekonomik ve politik güç gibi latifundiayı çökerttiği görülüyordu. Latifundiaya karşı savaş sosyal ve ekonomik alanları da içeriyordu. Latifundia iç pazarların oluşturulması ve kırsal kesimlerin gelişimini engelleme ve sosyal ekonomik eşitsizliklerin yansımaları olarak gösterildi. 1910 yılında büyük bir mücadele sonucunda meydana gelen Meksika devrimi büyük bir ilham kaynağı oldu. Modern devlet yaratmak için verilen mücadele sonucunda ulusal ve demokratik temelli 1917 Meksika anayasası elde edildi. Bu toprak reformunu içeren mineral ve milli servetin ulusal mülkiyet ilkesini esas alması büyük bir anlam ifade ediyordu, ve gecikmeli de olsa kıtanın tamamında etkili olmaya başladı.⁷³

2.1.2 Milliyetçiliğin Oluşumu

Arjantin'de milliyetçilik bu dönemin önemli siyasi parçalarından biriydi. İki savaş arası süreçte 30'lu yılların başında askeri darbe ile birlikte Arjantin siyasi hayatına girdi. Arjantin'in bu politikaya geçişi tek başına mono politik düzeyde olmadı. Farklı düzeydeki siyasi görüşleri de barındırıyordu.⁷⁴

⁷¹ Theotonio Dos Santos, **Teoria de la Dependencia Balance y Perspectivas**, Çev: Monica Bruckmann, Mexico City, Version Origina, 2002, s. 42

⁷² Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 43

⁷³ Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 44

⁷⁴ Mariela Rubinzal, **El Nacionalismo Frente a la Cuestion Social en Argentina 1930 – 1943: Representaciones y Practicas de las Derechas Sobre el Mundo del Trabajo**, Buenos Aires, Universidad Nacional de la Plata, 2012, s.32

Buradaki milliyetçilik Nazizm, Faşizm ya da Frankoizm (İspanya’da ülke yönetimini ele geçiren General Franko’nun siyaset belgesi) gibi radikal sağ kanat milliyetçiliği veya ideolojik yapılanması değildi. Arjantin 1920’li yıllardan itibaren milliyetçilik kavramına ihtiyaç duyan bir özelliği vardı. Yriyogen’in ikinci Başkanlık kampanyası ve seçildikten sonra petrol şirketini millileştirme adına yaptığı kampanyada bunun açık bir örneği idi. Milliyetçilik kavramının ülkede yer edebilmesi maksadıyla toplumun tüm kesimlerinin katılımında ısrar edildi. Özellikle Askeri darbeyi gerçekleştirenler oluşturmak istedikleri milliyetçilik kavramında Nazi sempatanlarını, çeşitli siyasal çevrelerden insanları, aydınlar üzerinde ısrar ettiler. Sosyalist parti içinde bile milliyetçilik akımını savunanlar vardı. Hatta Hispanist gelenekçilerin (İspanyol sömürge imparatorluğunun savunucuları) içinde bile bulabilmek mümkündü. Katolik kilisesinin bu akıma dahil edilmesi bu akımın geniş kitlelerce taraftar bulmasında önemli rol oynadı. Rodolfo Puiggro ve Abelardo Ramos gibi Troçkist ve Komünist partinin önde gelen isimlerinin ulusal sol adının temellerinde milliyetçilik eksenini üzerinde değişiklik yaparak bu akıma katılmaları topluma nüfuz etmesi bakımından bir başka faktördü. Arjantin milliyetçiliği tek bir siyasi taban eksenli yapılandırılmış değildi. Ancak yönetim erkini elinde bulunduranların art arda yaptıkları siyasal yanlışlıklar ortak siyasi yapıyı güçlendirmede başarısız olduğu anlaşıldı.⁷⁵

Bu başarısızlığı ikame eden Juan Domingo Peron tarafından gerçekleştirilen milliyetçilik oldu. Onun düşüncelerinin halk tabanında büyük ölçüde sempati uyandırması daha çabuk kabul görmesini sağladı. Geniş kitleler aşırı milliyetçiliği tercih etmektense eleştiriye açık ve daha fazla özgürlük yanlısı gözükken Peron milliyetçiliğinin yanında taraf olmayı tercih etti. Çünkü Peron tarafından dillendirilen milliyetçilik eleştirilemez ya da korkulması gereken bir kavram değildi. Peron tarzı milliyetçiliğin destek görmesine ya da dayatılan milliyetçiliğin kabul görmemesinin nedenlerinden biri de yabancı dostların veya sermayenin altında bir Arjantin resmediyor olmasıydı. Bu resme göre Arjantin özgürleşme ihtiyacı duyan koloni olarak görüldü. Onun ekonomik, politik ve kültürel açıdan itaate zorlanması ülkenin güçlü müreffeh ve doğal zenginliğini engellediği düşünülüyordu ve İthal ikame edici endüstrileşme süreci bunun en açık örneği olarak görüldü.⁷⁶

Dayatılan milliyetçi görüşü savunanlar için egemenlik halkın ve milletin pahasına kendi faydası için yabancı sermayeyi temsil eden azınlığın içeriden sürdürdüğü yardımdı. İlk başta sunulan milliyetçiliğin taraftar bulmasında en önemli etkenlerden biri olarak toplumun kültürel bir birleşme olarak kabul etmesi sonucu sunulan kültürel milliyetçilik öğesiydi. Bu ilk adımda Hispanik miras, Latin ya da Greko – Romen ruhunun canlanması ve Katolik değerler etrafında birleşmeyi öngörüyordu. Bundan dolayı geniş kitlelerde etkisini çabuk gösterdi. İkinci olarak sunulmaya çalışılıp başarısızlığa yol açan siyasi milliyetçilikti. Bu anlayış sunulan

⁷⁵ Daniel Schwartz, “Argentinean Popular Nationalism a Reaction to The Civilizadores Liberal Project?” , **Journal of Political Ideologies**, Vol: XIV, No: 11, 2009, pp. 93

⁷⁶ Daniel Schwartz, a.y., s. 94

politik karakterin farklı şekilde yorumlanması, ulusal egemenliğe olan bakış açısındaki farklılık, militarizm ögesi, korporatizm'e karşı bakış açısındaki farklılık, aristokrasinin politik rejimi yeniden tanımlaması, sanayileşme sürecinin acilliğine yönelik tutumlar, işçi sınıfı için sosyal hakların çıkarılmasına yönelik farklılık, siyasi uygulamaların ulusal kimlikten daha fazla olmasına yönelik baskının dayatılması ve milliyetçilik değerleri üzerinde ideolojik sürtüşmenin artması bu akımın değerinin azalmasına neden olduğu anlaşıldı.⁷⁷

2.1.3 Popülizm

Arjantinli siyaset bilimci Gino Germani popülizmi modernizasyona doğru geçiş yapan geleneksel toplumların karakterize edildiği bir olgu olarak tanımlamakta birlikte doğrusal bir şekilde oluşmayan süreç olarak adlandırmaktadır.⁷⁸

Germani için Latin Amerika ülkelerinin ilk modernizasyona geçiş süreci otokrat yönetimler tarafından gerçekleştirildi. Ancak bu yönetimler demokrasiyi bir istikrarsızlık gibi görüp oligarşinin izin verdiği ölçüde alt sınıfların sınırlı katılımı ile de karakterize ediyordu. Bununla birlikte Arjantin içinde bu durum geçerliydi. Diğer taraftan Arjantin'de orta sınıf, sanayileşme ve kentleşme ritminde büyüyordu. Bu sektörler önceleri oligarşi ile özdeşleşmişti. Daha sonra orta sınıfın varlığı ve muhtemel potansiyeli oligarşinin siyasi hayatını sorgulamaya başladığı anda oligarşi tarafından dışlandılar. Bu geniş kitleler kendilerini siyasi yönden eksik ve yalnız hissetmeye başladı. Sınırlı bir demokrasi, diğer bölgelerin siyasi hayata katılımlarının çok az olması ve modern bölgelerdeki aynı dışlanmışlığa itilen halk kitlelerini marjinalleşmeye itti. Gelişmiş bölgelerde egemen grupların arasındaki uzlaşma ve kendi dışlarında kalan kitleyi dışlamaları farklı arayışlara yönelmeleri için yeterli nedenlerdi. Toplumda meydana gelen uyumsuzluk, kaynakların dağılımındaki eşitsizlik, demokrasi değerlerinden uzak olunması popülizme giden siyasi mekanizmanın yeşermesinin önünü açtı.⁷⁹

Siyasal sistemin katılığı, aktörlerin yetersizliği Arjantin'de Juan Domingo Peron gibi karizmatik figürün ortaya çıkmasının yolunu açtı. Geniş kitleleri etkileyiciliğin karizmatik ögesi altında imkan tanıyan siyasi ortamı oluşturdu. İrrasyonel pasif olarak son yıllarda kentsel hayat ve endüstriyel yaşamın içine dahil olmaya başlayan kitleler aynı zamanda otoriter ve paternalist bir yönetim anlayışını beslemek içinde çok uygun bir zemine sahipti. Hayali sosyal hayatın inşası ve politika yapımına dahil edilmeleri bu popülizm anlayışının güç kazanmasının önünü açtı. Arjantin popülizmini değerlendirirken onun kırsal ve kentsel alanlardan ayırt

⁷⁷ Daniel Schwartz, **a.y.**, s. 95

⁷⁸ Gino Germani, Torcuato S. Di Tella, Octavio Lanni, **Populismo y Contradicciones de la Clase en Latinamerica**, Mexico, Seria Popular Era, 1977, s. 26

⁷⁹ Gino Germani, Torcuato S. Di Tella, Octavio Lanni, **a.g.e.**, s. 27

edilemez. Çünkü bu olgunun siyasi yaşamda tutunmasının esas nedeni bu geniş kitlenin kendini yeni siyasi oluşumun bir ögesi olarak hissetmesiydi.⁸⁰

İthal ikame edici politikaların birikimi gelişmekte olan şehirli orta sınıf ve endüstriyel burjuvazinin kalkınma ittifakı olarak adlandırılan bu süreçte hakimiyet kurma çabası ve diğer alt sınıfların bu gelirden, sosyal haklardan yararlanamaması büyük bir karşıtlığa yol açtı. Bu durumdan çıkış yolu olarak Peron popülizmi sivrilmeye başladığı gözlemlendi.⁸¹

Popülist liderliğin tanımı Peronun kişiliğinde tanımlanıyordu. Onun retoriği ve halk, oligarşi ile giriştiği mücadele ve politik geçiş Arjantin’de heyecanlı bir dönem olarak tanımlandı. Peronun söylemleri kırsal ve kentsel kesimlerdeki alt düzey grupları tarafından siyasi kimlik olarak kabul edildi.⁸²

Peron popülizminin karşı karşıya kaldığı problemlerden biri karizmatik güçlü liderlik ile kitleler arasında doğrudan bağlantıda karmaşıklık ve ayrıcalıklı sınıfların azaltılması (oligarşinin ekonomik üstünlüğü) oldu. Tüm bu karmaşıklık ikilem Peronun şahsı üzerinden yorumlandı. Aynı zamanda bu kırılmalı bir denge üzerine bina edildi. Siyasi homojenlik açısından daha az kaynaşmış bir tasavvur olarak belirdi. Peron popülizmi kendi içinde bir koalisyondu. Kentli işçiler, kırsal kesim, ve Katolik Kilisesi bu koalisyonun en önemli parçasıydı. Peron ve onun temelleri arasındaki sosyo - politik araçlar ve ideoloji alanında farklılıklar olmasına rağmen yerel liderler (Eyaletlerin etkili politik figürleri) Peron popülizminin yerleşmesinde ve kuvvetli bir şekilde yükselmesine katkıda buldukları anlaşıldı.⁸³

2.2 Arjantin’de Siyasi Manzara

Büyük Buhranın toplumsal alanda yıkıcı etkisi siyaset kurumuna da derinden etkiledi. Üretim ve yatırımlar büyük bir sekteye uğradı. Bunun bir sonucu olarak, bu durumun sorumlusu Radikal Parti ve onun lideri Yriyogen gösterildi. Parti eski gücünden yoksun kalmaya başladı. Toplumsal tabanının Radikalleri terk etmesindeki sebep artık onun yabancı sermaye ve oligarşinin çıkarlarından başka bir amacının olmaması aynı zamanda yozlaşmış bir iktidar olarak görmesiyle gerçekleşti. Halkta oluşan talep yeni bir siyasi düzendi, ancak yeni bir seçim için dört yıllık bir zaman diliminin olması demokratik olmayan nedenlerin oluşmasına zemin hazırladı.⁸⁴

Büyük bunalımın etkisi ağırlaştıkça toplumdan yükselen ses de bir o kadar artmaya başladığı takip edildi. Emek gruplarının başını çektiği gruplar büyük protestolar ile hızla ilerleyen ekonomik probleme çare bulanamayışını protesto ediyorlardı. Bu protestoların sert bir şekilde bastırılması iç huzursuzluğu daha da artırdı. Yiriyoge’nin daha önceki destekçisi olan bazı Oligarşi grupları da desteğini

⁸⁰ Alejandro Salomon, “El Populismo Peronista: Masas Rurales y Liderazgos Locales Explorado”, **Historia Caribe**, Vol: VIII, No: 23, 2013, pp. 60

⁸¹ Alejandro Salomon, **a.y.**, s.61

⁸² Alejandro Salomon, **a.y.**, s. 68 - 69

⁸³ Alejandro Salomon, **a.y.**, s. 74 - 78

⁸⁴ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 184

çekmeye başladığı gözlemlendi. Askeri bürokrasi tüm gözlerin kendine çevrildiği anda temkinli olduğu anlaşılıyordu. Ordu herhangi bir müdahale olacaksa bunun geniş halk yığınlarının desteğiyle yapmak istiyordu. Sadece burjuvazi desteğiyle yapılan bir müdahalenin uzun müddetli olamayacağını biliyorlardı. Beklenen halk desteğinin gelmesiyle birlikte General Uriburu'nun inisiyatifi ele almak için beraberindeki askerlerle birlikte harekete geçti.⁸⁵

6 Eylül 1930'da Arjantin'de müdahaleci anlayışın başlangıç tarihi olması nedeniyle oldukça önemliydi. General Uriburu muhafazakar ve milliyetçi grupları arkasına alarak darbeyi gerçekleştirdi. İki yıl sürecek olan bu darbe dönemi arkasına aldığı gruplar üzerinden ülkeye ait milliyetçilik kavramı yaratmaya ve toplumu bu siyasi mekanizmaya şekillendirmeye üzere konulan bir siyaset izledi.⁸⁶

Bu süreç 1930'dan 1943 yılına dek süren kendine has ritüelleri olan bir dönem olarak belirdi. Süreci kendi içinde anlamlı kılan Arjantin'in sonraki siyasi süreçlerini derinden etkileyecek köklere sahip olmasıydı. Sınıfsal bakış açısının toplumda yarattığı güven ikilemi, yeni siyasi ve ekonomik bakış açısının doğmasının önünü açmasını sağladı.⁸⁷

2.2.1 İhracat Ekonomisinin Çöküşü

Dinamik büyüme Büyük Buhranla birlikte durdu. 1930 yılındaki darbe uzun sürecek olan istikrarsızlığı da beraberinde getirirken bu istikrarsızlık II. Dünya Savaşının sonuna dek sürdüğü izlendi.

Büyük buhranla birlikte dünya ekonomilerini de derinden etkilediği izlendi. Bu kriz Arjantin ekonomisi politikalarını kökten değişmesine yol açtı. Büyümenin itici gücü olan ihracat ekonomisi aniden büyük düşüş göstermesi bunu tetikleyen en önemli unsur olarak belirdi. 1929 krizi, II. Dünya Savaşı ve 1953 Kore savaşının sonuna dek uluslararası pazarlarda yer almada ciddi sıkıntılarla karşılaşıldı. 1880 – 1929 arası istisnai ekonomik büyüme şartları yoktu. 1928 – 1932 yılları arasında Arjantin temel ihraç ürünlerinin fiyatları % 60 oranında dramatik bir şekilde düştüğü kaydedildi. Ama ithal elde ettiği ürünlerin fiyatının ihraç ettiği fiyatlardan daha az oran da düşmesi ülke ihracatının büyük ölçüde bozulmasına yol açtı. Büyük buhrandan sonra ilk toparlanma 1934 – 1937 döneminde olurken daha önceki dönemle kıyaslanabilecek durumda olmadığını görüldü.⁸⁸

1929 – 1945 yılları arasında endüstri sektörü en dinamik sektör olarak belirdi. Ancak bu başarı olsa da temel problemi uluslararası alanda rekabet etme olanaklarının zayıf olmasıydı. Büyük Buhran ve II. Dünya Savaşı arası endüstri hızlı bir büyüme yakaladı. İç pazarlara ulaşmada hiçbir engelle karşılaşmadı, ancak bunlar yapay büyüme olduğu anlaşılıyordu. Çünkü verimlilik düzeyleri ve teknik gelişme yerel

⁸⁵ Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 185

⁸⁶ Alejandro Cattaruzza, *Historia de la Argentina 1916 – 1955*, Buenos Aires, Siglo Veintiuno, 2009, s. 116

⁸⁷ Luis Ernesto Blacha, *La Clase Política Argentina 1930 – 1943*, Buenos Aires, Bernal, 2015, s. 14

⁸⁸ Mauricio Rojas, *a.g.e.*, s. 47 - 48

sanayinin memnun olabilmesi için yetersizdi. Bunların bir sonucu olarak Arjantin'in yapısal sorunları ciddiydi. Sermayenin genişlemesiyle sanayileşmenin gelişmesi aynı paralelde gerçekleşti.⁸⁹

2.2.2 Milliyetçi Ekonomi Girişimi

Millileştirme politikası Yriyogen zamanında temelleri atılıp Peron döneminde ana politika kavramına dönüşen olguydu. Bu kavram Yriyogen'in ikinci döneminin başında seçim malzemesi olarak Arjantin siyasi hayatına girmiş oldu.

1929 yılı itibariyle öncelikle millileştirme unsuru enerji kaynaklarına bağımlılığı azaltmak üzere program geliştirildi. YPF'nin (Devlet Petrol Şirketi) yaratılması en önemli olaydı. Bu sayede ülke ihtiyaç duyduğu petrolün yarısından fazlasını sağlayarak ithal kömür kullanımını kişi başına düzeyde düşmesine yardımcı olduğu gözlemlendi. Milli ekonomi politikasının uygulanmasının sebebi ülkeyi tamamıyla yabancı sermayenin etkisinden kurtarmak, ekonomik büyümenin faydalarını içselleştirmek ve yabancı sermayenin aşırı güçlenmesinin önüne geçmekti. Çünkü yaptıkları her yatırımda çok büyük düzeyde kazanç sağlıyorlardı. Yabancı sermaye yapılacak bir devlet müdahaleciliğinin yatırımlara zarar vereceğini söylüyorlardı. Özellikle petrol şirketleri, dondurulmuş et ve demiryolları yatırımcıları endişeliydi. Arjantin'de milliyetçi ekonomi oligarşinin elleri arasında vücut buldu. Yabancı yatırımcıya 1880'lerden itibaren çok geniş haklar veren Arjantin I. Dünya Savaşından sonra onların faaliyetlerini kısıtlama girişimleri olsa da Peron'a dek bu mümkün olmadı. Peron döneminde milliyetçi ekonomi temel bir misyon olarak kabul edildi.⁹⁰

2.3 Büyük Buhran ve Franklin Roosevelt

Amerika Birleşik Devletlerinde patlak veren Büyük Buhran özellikle 1920'ler itibariyle dünya ekonomisinin baskın gücü olması ile tüm dünyayı etkiledi. ABD dünyanın en büyük ihraççı ülkesiydi ama bu krizle birlikte 5,4 milyar dolardan 2,1 milyar dolar düzeyine indi. Büyük Buhran Amerikan siyasetini de derinden etkiledi. 1932 seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti, Başkan Herbert Hoover ile girdiği seçimlerde Demokrat Partinin adayı Franklin Delano Roosevelt'e kaybetti.

Latin Amerika ülkelerinin birçoğu Büyük Buhranın çöküşe neden olan etkisini ve ekseriyet olarak ABD'ye bağlı ekonomik yapısının yarattığı sonuçların en belirgin görüldüğü yerdirdi. Latin Dünyasına olan müdahaleci anlayış Başkan Hoover döneminde yumuşamaya ve karşılıklı ilişkileri canlandırma dönemine girdi. 1928 yılı itibariyle ABD'nin iyi komşuluk politikasının temelleri atıldı. Ancak bu politikanın resmileşmesi Franklin Roosevelt döneminde gerçekleşti.⁹¹

1932 yılında seçimlerini kazanan FDR (Franklin Delano Roosevelt) ile Latin Amerika politikalarının da değiştiği görüldü. Roosevelt'in stratejisinin önceki başkanlardan farklı olduğu anlaşıldı. Öncelikle dünyadaki ulusalcı girişimlerin

⁸⁹ Mauricio Rojas, **a.g.e.**, s. 51

⁹⁰ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 175

⁹¹ Stevert Brewer, **a.g.e.**, s. 103

yükseldiği dönemde Latin Dünyasına dostane bir şekilde yaklaşma politikası izledi. 1934 yılında Müdahaleci anlayışın son bulduğu ve yerini İyi Komşuluk politikasını ilan ettiği dönemin başladığı izlendi.⁹²

I. Dünya Savaşının ardından Latin Dünyasına yönelik politikalarda yumuşamaya doğru bir adım izleyen ABD belirdi. Bölgede bulunan ABD birlikleri kademeli bir şekilde geri çekilmeye başlandı. ABD yönetimleri 1920'li yıllarla birlikte kıtada uyanmaya başlayan milliyetçilik kavramı ile karşı karşıya kaldığı görüldü. buna karşılık olarak ABD yönetimleri bölgenin iletişim kaynaklarını kontrol etme isteği FDR ile birlikte son bulduğu gözlemlendi. FDR ile birlikte ABD Dolar diplomasisini, deniz ve ticaret politikalarında değişikliğe gittiği görüldü. FDR'nin Dışişleri Bakanı Cordell Hull bölgeye yönelik 1934 tarihli RTTA'nın (Karşılıklı Ticaret Anlaşması Yasası) çıkmasında önemli rolünün olduğu gözlemlendi. Bu yasanın uygulanması ile birlikte bölgeye yönelik tarifelerin azaldığı görüldü. Tarife fiyatlarında 1932 yılında % 59 olan oranlamanın 1945 yılı itibarıyla % 28,2'lere düştü. Latin Amerika'ya yönelik ekonomik bariyerlerin kalkmasıyla birlikte bu dönem ABD ve Latin Dünyasının ilişkilerinin güçlendiği dönem olarak nitelendirildi.⁹³

2.3.1 Yeni Dönemde İki Ülke

1929 krizi ile birlikte tüm dünya ekonomileri derin bir krizdeydi. Ülkeler arasında ithalat ve ihracat değerleri altüst oldu. Ancak bu kriz atmosferi beraberinde yeni fırsatları da getirdi. İki ülke ilişkileri arasında var olan rekabet krizle birlikte yön değiştirdiği anlaşılıyordu.

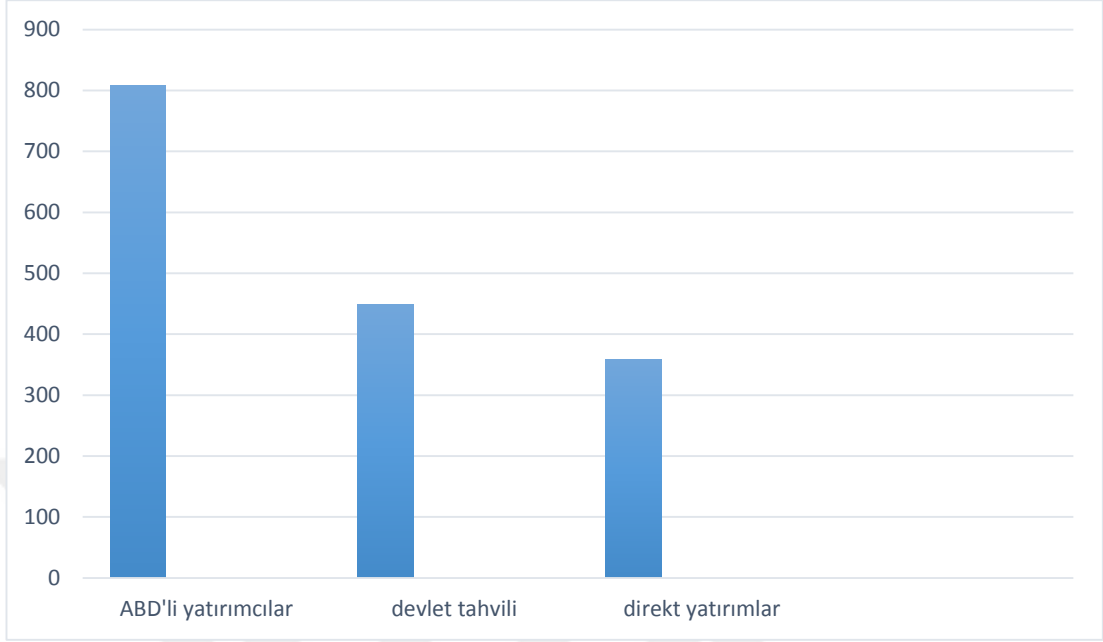
1929 krizine rağmen 1930'ların başında birçok ABD'li şirket krizde büyük bir bunalıma düşen Arjantin'de ki İngiliz şirketlerini satın almaya başladıkları gözlemlendi. Doğrudan yatırımlar, enerji, ulaştırma, haberleşme, bankacılık ve petrol sahasında birçok ABD sermayesi krizin sunduğu avantajlardan yararlanarak Arjantin piyasasına girdiler. 1922 yılından itibaren Başkan Alvear döneminde gelmeye başlayan ABD'li otomotiv şirketleri krizin ortaya çıkardığı imkanları bu dönemde yatırımlarını artırmaya başladılar. Bu yatırımların artmasının en önemli nedeni Arjantin'in ithal ikame edici ekonomiye geçişi ve sunduğu fırsatlar önemli rol oynadı. Arjantin'de anti oligarşi karşıtları bu yatırımları olumlu karşılamadılar. Onlara göre bu durum bir teslimiyetin göstergesi olarak belirdi.⁹⁴

⁹² Robert Dallek, **Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy 1932 – 1945**, New York, Oxford University Press, 1995, s. 65

⁹³ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 205 - 206

⁹⁴ Carlos F. Diaz Alejandro, **a.g.e.**, s. 32

Grafik: 2.3: 1930'da Arjantin'de Amerikan yatırımları (Milyon Dolar)

Kaynak: RIIA (Royal Institute of International Affairs)

2.3.2 Büyük Buhranın Yarattığı Etki

Tarım iki ülke arasında ana rekabet konusuydu. 13 Haziran 1930 yılında ABD tarafından Smoot – Hawley tarifesi kabul edildi. Bu tarifenin amacı ekonomik krize karşı tarımda canlanmayı sağlamakla birlikte kriz nedeniyle kaybı telafi etmektir. Yeniden dünya pazarlarının belirleyicisi olmak ve rakipleri ekarte etmek amaçlandı.⁹⁵

Bu tarifenin Arjantin'de yansıması oldukça tepkiye neden olduğu gözlemlendi. 1930 yılının başında şap salgını nedeniyle ve bu tarifenin gereği olarak ABD et ithalatını durdurdu. Tepki sadece birkaç eyalette olmasına rağmen Arjantin genelinden et alımını durdurdu. Bu durumdan çıkmak için Arjantin hükümeti ABD Dışişleri Bakanı Henry Stimson'a bir muhtıra gönderdiği takip edildi. Arjantin kararın siyasi olduğunu düşünüyordu, ve kaldırılmasını talep etti. Kriz İngiltere'nin araya girmesiyle son bulduğu görüldü. 1934 yılında Arjantin ekonomisinde başlayan iyileşmeden sonra ABD ile yumuşayan ilişkiler tekrardan rekabet dönemini andıran bir politika sürdürdüğü izlendi. Arjantin 20.yy'ın ilk başlarında yakaladığı ekonomik ivmenin etkisinden kurtulamadığı ortaya çıkıyordu. Her şeyden önemlisi siyaset yapımcıları Büyük Buhrandan sonra meydana gelen düzeni kabul etmek istemedikleri anlaşıldı.⁹⁶

⁹⁵ Douglas A. Irwin, "The Smoot – Hawley tariff: A Quantitative Assessment", **The Review of Economic and Statistics**, Vol: LXXX, No:2, 1998, pp. 326

⁹⁶ Carlos F. Diaz Alejandro, **a.g.e.**, s. 36 - 37

2.3.3 Sanayileşme ve Etkileri

1933'den sonra Arjantin ekonomisinde bir canlanma oluştu. Sanayileşme kendini göstermeye başladı ve sıkıntılı dönem geçiren ekonomiye nefes aldırdı. Sanayileşme ile birlikte şehirleşme oranında da paralel bir artış gözlemlendi. Bu etki toplumun geneline hitap edemedi bunun önünde ki engel ekonomik gücün muhafazakar milliyetçi koalisyonun elinde bulunmasıydı.⁹⁷

Sanayileşmenin önünü açan bir sıra gelişme 1930 yılı ile başladı. Yabancı sermayenin önünü açmak için 22 Kasım 1931'de döviz kontrolü yasası çıkartıldı. Buna göre de merkez bankasına bağlı günlük kurları düzenleyecek döviz komisyonu oluşturuldu. Komisyonun ilk işi 1 Doları 3,38 Pesoya eşitlemek oldu. Böylelikle sermaye akışının önü açıldı. Arjantin'de 1928 – 1930 döneminde % 5,7 oranında gerileyen yabancı sermaye 1934 – 1935 döneminde yalnızca % 1,39 oranında yabancı sermaye kaybettiği anlaşıldı.⁹⁸

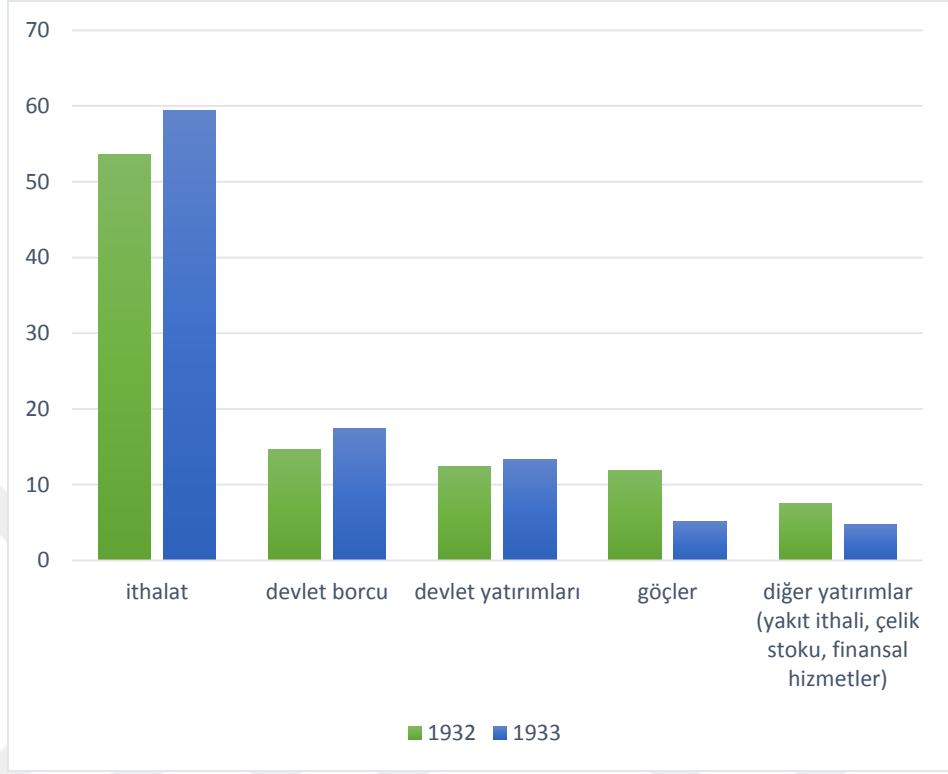
1929 – 1932 yılları arasında toplam dış talepte % 41 gibi bir düşüş yaşandı. İlave olarak yine aynı dönemde tarımsal üretimde % 3 oranında gerileme meydana geldi. Tarım sektörü ekonomi için oldukça önemliydi. Çünkü bu gerileme ekonominin tamamını etkiledi. Bu dönem verilerinin bir başka dikkat çeken unsuru GSYİD da % 3,1 oranında düşüş yaşadı. Ekonomide toparlanma eğilimi 1934 yılında kendini göstermeye başladı. 1934 – 1937 yılları arasında ihracatta % 39,8'lik bir yükselme eğilimi yaşandı. Endüstri bu dönemin parlayan yıldızıydı. Endüstriyel alanda ekonomik faaliyetlerde % 31 oranında bir artış oldu. İthal ikame edici sürecin önünde ki engellerden biride I. Dünya Savaşı ile birlikte ortaya konulan ithalat kısıtlamalarıydı. Aynı zamanda iktidarın sahipleri alt yapı ve sermaye malları için de bu kısıtlamaların kaldırılmasını istiyordu. Gerekli olan tüm reformlar 1931 ve 1933 reformlarıyla ortadan kaldırıldı.⁹⁹

⁹⁷ Rene Holvast, **a.g.e.**, s. 43

⁹⁸ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 86 - 87

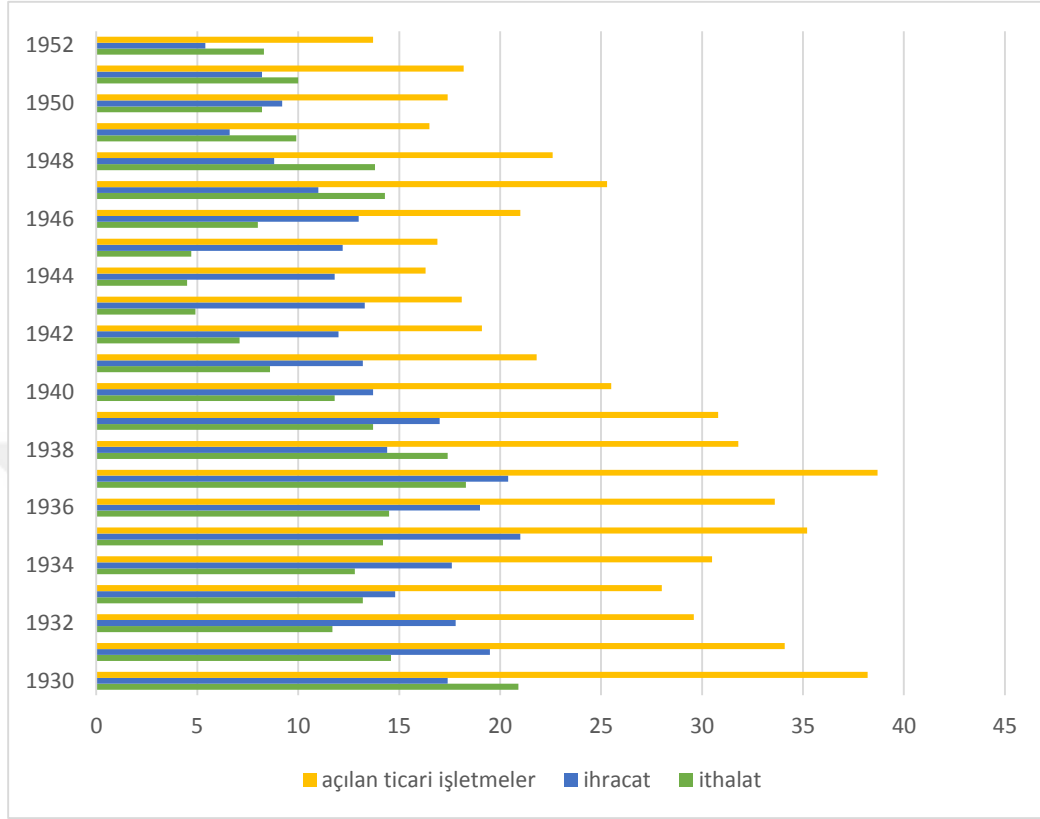
⁹⁹ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 117 - 118

Grafik: 2.3.1: Arjantin’de 1932 – 1933 yıllarında bazı alanlardaki artışlar (yüzdesele)

Kaynak: : Raul Prebisch, obras 1919-1948, tomo II, fundacion Raul Prebisch 1991, P. 165

Grafik: 2.3.2: 1930 – 1952 birinci ithal ikame edici süreçte Arjantin (yüzdesel)

Kaynak: Conade CEPAL y Argentina Statistical Study

2.4 Popülizme Giden Yol 1930 – 1943

Liberalizmin kendi içinde çöküşünü gizlediği için popülizmin Arjantin’de ikamesi zaman aldı. 1930 askeri darbesinin mimarı General Uriburu sağ kanat bir görüşü vardı. Yönetim kadrosunu kendi gibi düşünen insanlarla doldurdu. Radikal Birlik Partisinin tüm kadrolarını dağıttı. Ancak artan protestolar sonucunda 1932 yılında seçim kararı verildi. Radikal Birliğin seçimlere girilmesine izin verilmedi. Seçime Muhafazakar Partinin adayı olarak giren eski bir General Agustin Justo kazandı.¹⁰⁰

Siyasal hayatta esas olarak bir karmaşa söz konusuydu. Bu karmaşa 1938 yılına kadar devam etti. Başkan Justo’nun Arjantin toplumunda meşruiyet kurmada çok ciddi sıkıntılarla karşılaşmasına neden oldu. 1938 seçimlerinde Muhafazakar Parti sivil kökenli lideri Roberto Ortiz ile seçimleri kazandı. 1939 yılı tüm dünyada olduğu gibi Arjantin’de de etkisini göstermeye başladı. İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması, Başkan Ortiz’in sağlık problemleri ve başlayan savaşla birlikte yeniden tarım ihracatının düşmeye başlaması yeniden bir daralma dönemine girildi. Hükümet ekonomiyi durgunluktan çıkarmak için Avrupa pazarında önemli ortağı İngiltere ile yeni bir diplomasi atağı başlattı, ancak savaş ekonomisi nedeniyle istenilen seviyeye

¹⁰⁰ Jonathan C. Brown, a.g.e., s. 189

gelemediği izlendi. 1940'ların başı ihracatta keskin bir düşüşe neden oldu. Oluşan bu panik durumu hükümeti tutarlı politika izleme konusunda oldukça zor durumda bıraktığı görüldü.¹⁰¹

2.4.1 Sanayileşme

Bu yeni sanayileşme dönemi, iç pazarları geliştirmek için ISI politikaları oluşturan ekonomik yapılanmaydı. Hedef olarak orta sınıfı yükseltmek amaçlandı. Bu hedef orta sınıfla birlikte göçmenler içinde umut ışığı anlamını taşıyordu. Bu dönemde yerel endüstri için genişleyen sektörler tekstil, dokuma ve 1946 dönemi sonrasında metal sektörünün olduğu izlendi. Ekonomi yeniden yapılanırken emek gücünün kendi içinde gelişmeye başladığı bir dönem olarak belirdi.¹⁰²

Dış pazarlarda daha aktif olabilmek için ekonomiyi dışa açmak gerekliliği Arjantin politik yapımcıları tarafından anlaşıldığı görüldü. 1931 ve 1933'de yapılan reformlarla sermaye akımının gelmeye başladığı izlendi. Fakat iç pazar önemli kılınmak isteniyordu. İktidardaki yönetici oligarşinin yapması gereken olarak rasyonel politikalarla ithalatın kısıtlanması uygun görüldü. Bununla birlikte ihracat seviyesinin yükseltilmesi gerekiyordu. Gerekli ithal ikame edici gelişmeyi tamamlamak için ithalat kısıtlamaları kaldırıldı. İç pazarın tamamlanması, yurt dışından getirilen ürünler yerine daha tutarlı bir alternatifti. Bu egemen sınıflar ve toprak sahipleri için de olumlu bir gelişmeydi. Arjantin egemen sınıfları sektörler arasında ortaklıklar kurarak iç sanayinin gelişmesine bu şekilde katkıda bulundular. İlk kurulan ortaklık girişimlerinin yarattığı olumlu hava yayılmaya başladı. Hakim hegemonyalar özellikle kriz zamanında karşılıklı yararlar gözeterek bir çok sektörde iş birliği yaptılar. 1930'lu yıllarda Arjantin'de oligarşinin yeniden güçlü olduğu bir dönem olarak belirdi.¹⁰³

Arjantin'de muhafazakar kökenli oligarşi grupları devletin en güçlü unsuruydu. 1916 yılında Yriyogen'in Başkan seçilmesiyle güçlü durumlarını kaybettiler. Herhangi bir parti kurup kurumsallaşmadılar. Bu gruplar devletin lehine sanayileşme hamlesinin kuvvetli savunucusu oldular. Toprak sahipleri olarak bilinen oligarşi Muhafazakar Parti tarafından temsil ediliyordu. 1930 darbesinin yarattığı ortam itibarıyla diğer partilerle de söz sahibi olmaya başladılar. Bu ortamdan yararlanarak ekonomik ayrıcalıklı konumlarını genişlettiler. Bunu yaparken de kendi içlerinde ittifak yaparak üretim alanlarını geliştirdiler. İthal ikame edici süreçle birlikte hafif sanayi gelişti, ancak uluslararası alanda karşılaştırıldığında sanayi üssü olmasına yetecek bir proje olmadığı ortaya çıktı.¹⁰⁴

1940 yılının başında Arjantin toplumu siyaset kurumundan beklentisi oldukça düşmeye başladı. Yolsuzluk geleneksel hale gelmişti. Gelir dağılımı yönünden orta sınıfın beklentisinin hayal kırıklığına dönüştüğü anlaşıldı. Tüm bu nedenler

¹⁰¹ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 191

¹⁰² Beatriz Rajland, **El Pacto Populista en la Argentina 1945 – 1955**, Buenos Aires, Ediccion CCC, 2008, s. 65

¹⁰³ Beatriz Rajland, **a.g.e.**, s. 68

¹⁰⁴ Beatriz Rojland, **a.g.e.**, s. 69

Arjantin’de siyaset makamına olan güveni sarstı. Siyasi açıdan sorunların çözümünde derin ayrışma toplumda huzursuzluğa neden oldu. Radikaller, muhafazakar ve milliyetçiler arasındaki görüş farklılıkları şiddet olaylarını tetikliyordu. Toplumsal açıdan Arjantin 1940 yılının başından 1943 yılına dek kaotik bir durumla karşı karşıya kaldı.¹⁰⁵

1940 yılında Başkan Ortiz sağlık sorunları nedeniyle görevini yardımcısı Roman Castillo’ya bıraktı. Castillo tüm bu meydana gelen huzursuzluğun kaynağı değildi. Ancak toplumdaki huzursuzluğun artmasının önüne geçemediği görüldü. Ülke 1943 seçimlerine girerken bu atmosferde gidiyordu. Toplumun ne Radikal Partiye ne de Muhafazakar Partiye güveni kalmadığı anlaşılıyordu. İşçi sendikalarının öncülük ettiği grevler, protestolar ve artan şiddet olayları askeri müdahaleye açık bir konuma getirdi. Tüm bunların sonucu olarak 4 Haziran 1943’de “Albaylar Cuntası” olarak tarihe geçen askeri darbe gerçekleştirildi. Bu adı almasının sebebi darbeye albay rütbesinden üst kademe subayların olmaması olarak ifade edildi.¹⁰⁶

2.4.2 Sanayileşmeye ABD Etkisi

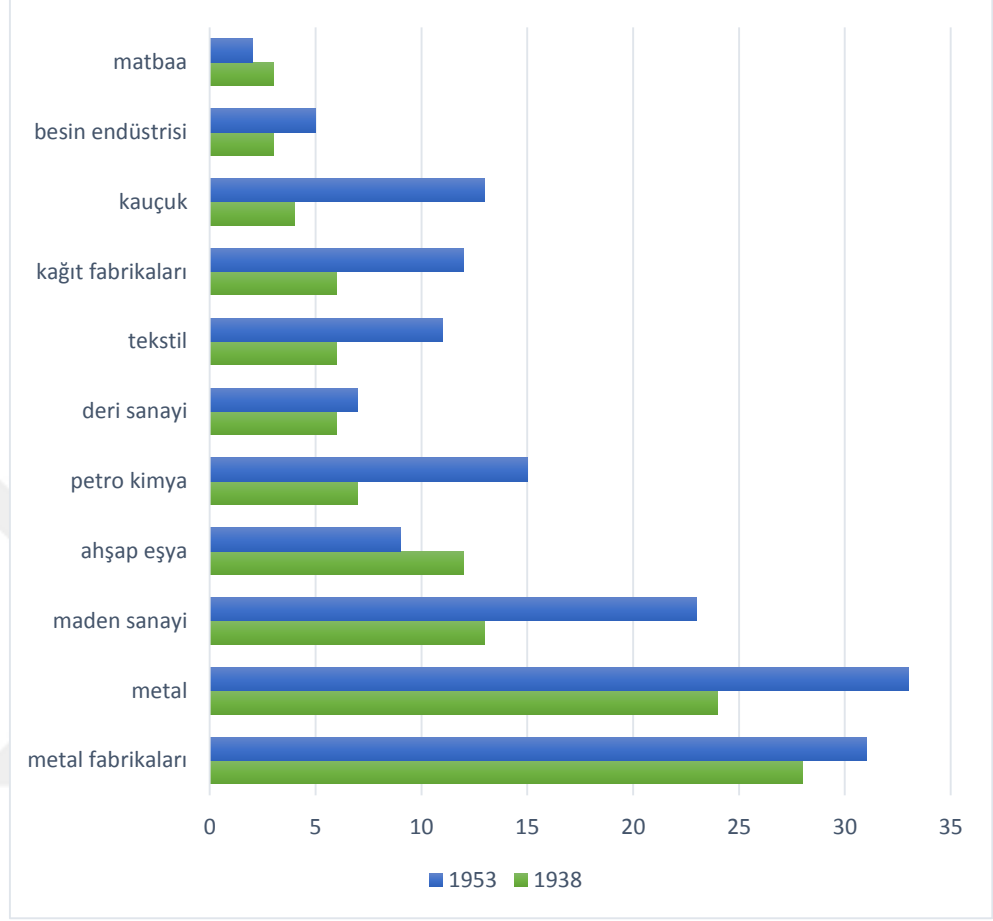
1930’lu yılların başından itibaren ABD sermayesi daha fazla gelmeye başladığı görüldü. Büyük Buhran kendi içinde sunduğu fırsatları ABD’li şirketler ve devlet yatırımları düzeyinde sermaye gelmeye başladı. Özellikle 1938 – 1953 yılları arasında Arjantin ve ABD endüstri yatırımları konusunda önemli bir noktaya geldi. Bu yıllar arasında ABD yatırımları 17,6 kat daha fazla arttığı izlendi.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Beatriz Rojland, **a.g.e.**, s. 75

¹⁰⁶ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 192

¹⁰⁷ Mauricio Rojas, **a.g.e.**, s. 51

Grafik: 2.4: 1938 – 1953 yılları arasında ABD'nin Arjantin'de sanayi yatırımları (yüzdese)

Kaynak: Vitelli 1999

2.4.3 Diplomatik Kriz

1941 yılında Japonya'nın Pearl Harbor deniz üssünde bulunan Amerikan donanmasına ani saldırması ABD'nin savaşa girmesine neden oldu. Bu baskının etkileri Amerika Kıtasında da geniş bir şekilde yankılandı. Kuzeyde ki büyük komşularının savaşa dahil olmasının yarattığı ortam Latin Dünyasını da harekete geçiren faktör olarak belirdi.

1942 yılında Pan – Amerikan ülkeleri Dışişleri Bakanları konferansı Rio de Janeiro'da yapıldı. Konferansın gündemi başlamış olan II. Dünya Savaşı üzerine ortak bir tutum belirlemektir. Bunun için gerekli olan kararı çıkarmak ve tüm ülkelerin hem fikir olmasıydı. ABD'li diplomatların isteği Japonya'nın bu saldırısına karşı Batı Yarımkürenin tarafsızlık tutumundan vazgeçmeleri ve belirebilecek her türlü tehdide karşı güvenliklerini sağlama almak için bu savaşa ABD'nin yanında taraf olmalarını istiyorlardı. ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull'un öncelikle hedefi dokuz Güney Amerika ve Karayip ülkelerini dahil etmek vardı. Yoğun diplomasi ardından bu ülkeler ABD'nin önce Japonya ardından da Almanya ve İtalya'ya karşı başlattığı

savaşa katıldıklarını açıkladılar. Ancak Arjantin bu karara uymadı. Almış olduğu bu kararlar Batı Yarımkürede en dikkat çeken ülkeydi. Arjantin'in ABD'de ki Büyük Elçisi Felipe Espil bu kararı kabul etmemelerinin nedeni olarak ABD'nin tahakkümü altında olmak istemedikleri için reddettiklerini açıkladılar.¹⁰⁸

2.4.4 Derinleşen Kriz

Arjantin yönetimi alınan bu kararın Latin Amerika ülkeleri açısından ağır sonuçları olduğuna inanıyordu. Kararın genişçe bir kere daha tartışılması gerektiğini vurguluyordu. Aynı zamanda Arjantin savaşa katılma kararı veren ülkelerin bu kararları kendi iradelerince alamadıklarını ve ABD tarafından baskı sonucu gerçekleştiğine inanıyordu. Arjantin'in sergilediği bu politik duruş Roosevelt yönetimi tarafından tepkiyle karşılandı. 1942 yılı itibariyle iki ülke arasında karşılıklı restleşme dönemi başladı. ABD diplomatik açıdan baskı uygulamaya başladı. İlk olarak Washington yönetimi Arjantin toplumunda ki Alman topluluğunu işaret ederek Arjantin hükümetinin Nazi sempatisini olduğunu dile getiriyordu. Arjantin ABD safına katılarak bir başarının geleceği düşüncesine katılmıyordu. Rio de Janeiro'da alınan karara kendisi gibi katılmayan tek ülke Şili oldu. Şili hükümeti böyle bir kararın Almanların tepkisine neden olacağını düşünüyordu. Çünkü geniş sahilleri nedeni ile Japon tehdidine açık bir ülkeydi. Her iki ülke kademeli olarak izole politikalarla yüzleşmek zorunda kaldı.¹⁰⁹

Arjantin'in savaşa katılmama kararı ABD için büyük bir sürpriz oldu. Beklenmedik bir gelişme olan bu karar her iki ülke açısından sonuçlar doğurdu. Arjantin'in tarafsızlığını koruyacağı açıklaması ekonomik olarak sıkıntılı dönemi beraberinde getirdi. ABD strateji olarak ekonomik baskı uygulamaya başladı. Yatırımlar durdurulmadı. Ancak Arjantin için yaşamsal ekonomik alanlarda baskı uygulamaya başladı.¹¹⁰

2.4.5 II. Dünya Savaşı Sonuna Doğru

Arjantin bu dönemde çeşitli argümanlar öne sürerek ekonomik alanda dara düşen halkı teskin etmek istiyordu. İlk olarak savaşa katılmayarak diğer Latin Amerika ülkelerinden farkını ortaya koyduğunu, ABD'nin tahakkümünü kabul etmediklerini aynı zamanda Almanya ve İngiltere'nin de ülkelerini kendi taraflarında savaşa çekme emellerinin önüne geçtikleri ileri sürüldü. İkinci olarak Arjantin dış politikasının gelenekleri itibariyle bağımsız kalmanın en doğru seçenek olduğu düşünülüyordu. ABD'nin diplomatik alanda kıtanın diğer ülkeleri üzerinde baskı kurarak Arjantin üzerinde izoleyi artırmak istiyordu. Latin ülkeleri ABD'nin bu isteğini soğuk karşıladılar ve Hiçbir Latin Amerika ülkesi Arjantin ile diplomatik ilişkisini kesmedikleri gözlemlendi.¹¹¹

¹⁰⁸ Joseph Smith, **a.g.e.**, s. 103

¹⁰⁹ Joseph Smith, **a.g.e.**, s. 104

¹¹⁰ Juan Pablo Zabala, "Argentina y Estados Unidos: Tome de Decisiones Durante Segundo Guerra Mundial", **ESTUDIOS**, Vol: XIV, No: 29, 2005, pp. 127

¹¹¹ Juan Pablo Zabala, **a.y.**, s. 132 - 133

4 Haziran 1943'de Arjantin'de "Albaylar Cuntası" diplomatik krizin çözümü için dönüm noktası oldu. Askeri yönetimin lideri Pedro Ramirez düşünce anlamında 1930'ların milliyetçi kuşağının bir uzantısıydı. Toplumda ki artan huzursuzluk askeri darbenin yönetimini de politika değişikliğine zorladı. İkili ilişkilerde bir başka sıkıntı yönetimi ele geçiren askerlerin Bolivya'da askeri darbeyi teşvik etme girişimleri Washington'da Roosevelt yönetimini oldukça hiddetlendirdi. Bolivya'nın iç işlerine karışmakla suçlandı ve sert bir şekilde kınandı. Ayrıca ABD istihbaratı askeri yönetimin lideri Ramirez için Nazi yanlısı olduğunu ve Pan - Amerikan birliğini zarar verebilecek düzeyde olduğuna ilişkin rapor sundu.¹¹²

ABD, Arjantin ile ilişkilerin düzelmesi için Mihver Devletleriyle olan bağı tamamen koparmasının gerekli olduğunu ifade ediyordu. Artan baskı sonucunda 24 Aralık 1944 yılında Arjantin Mihver Devletleriyle bağı tamamen kestiğini açıkladı. Askeri rejim içinde bu karar tartışma konusu oldu. Askeri rejim içinde bir grup bu kararın kabul edilmesinin bağımsız politika geliştirme ilkesine ters düştüğünü ve bir anlamda iç işlerine ABD'nin doğrudan müdahalesi şeklinde yorumladılar. Ramirez görevinden çekilerek yerini General Adelmiro Farrel'e bıraktı. Farrel ABD ile yeniden ilişkileri canlandırmak ve iki ülke arasında diplomatik problemlerin çözülmesini talep etti. Washington bu öneriyi samimiyetsiz bulmakla birlikte karşısında değildi. Arjantin açısından en büyük stratejik hata savaşı Almanya'nın kazanacağı yönünde çıkarımlar yapılması ve bu yanlış politikasını sürdürmesiydi. 1945 Mart ayında Mihver Devletlere savaş açma kararı verildi. Kararın amacı savaş sonrası düzende ABD ile problemsiz bir ilişki geliştirme çabası olarak anlaşıldı.¹¹³

2.5 Popülizm 1943 – 1955

1943 – 1946 yılları arası dönem ve yaşanan gelişmeler popülizmin esas hayat kaynağı oldu. 1943 darbesinin ardından Arjantin toplumunda destek bulma çabasında olan askeri yönetim içinde Juan Domingo Peron askeri rejim içinde ön plana çıktı.

1930 darbesinde İtalya'da askeri ateşe olarak görev yapan Peron burada Musollini'nin yükselişini ve onun yöntemlerini yakından tanıma fırsatı buldu. İtalya'da Nazizm'in yükselişi, toplum üzerinde etkisini artırması, toplum tabanında nasıl yer edindiğini, kitle iletişim araçlarını nasıl kontrol ettiğinin canlı tanığı, toplumsal aktörleri kendi ideolojilerine nasıl bağımlı kıldıklarını, sendikal grupların hangi mekanizma yöntemleriyle ele geçirildiklerinin tanığı oldu. Bu onda büyük bir etki uyandırdı ve Nazi sempatanlığı buradan kaynaklanıyordu. Darbe yönetiminde kendine pasif gibi görünen Çalışma Bakanlığı verilmişti. Bu belki de onun yükselişinin önünü açan en önemli hazineydi. İşçi sınıfları, orta ve daha düşük gruplar üzerinde kısa zamanda etkili olmaya başladığı izlendi.¹¹⁴

Görevi esnasında etkin bir faaliyette bulunarak geniş kitlelere ulaşma imkanı buldu. Askeri yönetim onun bu özelliğini fark ederek önce Savaş Bakanlığı ardından

¹¹² Juan Pablo Zabalo, a.y., s. 137

¹¹³ Joseph Smith, a.g.e., s. 105

¹¹⁴ Beatriz Rajland, a.g.e., s. 85

1944 yılında Başkan Yardımcılığı görevlerine getirildi. 1945 yılında Arjantin gibi Peron'da farklı bir sürece girdi. Anayasal reform isteyen sivil ve askeri grup yönetimi ele geçirdi. Peron tutuklandı, ancak yakın arkadaşı ve daha sonra ikinci eşi olan Eva Peron'un yardımını da alarak sendikaların geniş bir desteğiyle başlayan grev büyüdü. 17 Ekim 1945'te serbest bırakıldı. Serbest kalmasının ardından gelecek seçimlerde başkanlığa aday olacağını duyurdu. Peron gerek komünist gruplar ve yerel kartel örgütlerinin her türlü engellemelerine rağmen oyların % 56'sını alarak Başkan oldu.¹¹⁵

2.5.1 Popülizm İktidarda

Başkanlığında yeni bir öğreti geliştirdi. Soğuk Savaşın iki kavramı komünizm ve kapitalizm arasında orta bir eksen olan 'adaletçilik' adını verdiği kendi öğretisini uygulamaya çalıştı. Bu politik öğreti Arjantin'i kökten değiştirebilecek reformlar olamadı. Bu politikaların Arjantin'e yeni bir anlayış getirdiği gerçektir.¹¹⁶ Peron demiryolu işletmeleri, merkez bankasını ve dış ticareti millileştirdi. Başkanlığa gelişinin ilk yılında birçok ekonomik anlaşma imzalayarak bayındırlık alanında devlet yatırımlarını teşvik etti.¹¹⁷

Arjantin'in yeni siyaset biçimi popülizm politikaları oligarşinin temsilcilerini her alanda zorlamaya başladı. Popülizmin kökeninde geniş kitleleri elinde tutan sendikal gruplarla etkin bir temas halinde olan devlet, sivil ve asker üzerine ortaklıkla bina edilen bir anlayışla ulusal endüstri ve ekonomik milliyetçiliği amaçlıyordu. Peron ordu içerisinde büyük bir destek aldı. Bu desteği alırken askeri modernizasyona oldukça önem verdiği anlaşıldı. Ulusal güvenliği takviye ederek orduyu güçlendirme sözü verdi. Peron'un en kapsamlı planı orta sınıf üzerineydi. Peron'un ulusal sanayi planına en büyük desteği orta sınıfın gençleri tarafından veriliyordu. Peron devlet kurumlarının yaygınlaştırılmasından yana bir tutum sergiledi. Eğitimlerini tamamlamış gençleri bu kurumlara getirerek bu gruplar üzerinde desteğini sağlamlaştırdı. Peron milliyetçiliği anti yabancı duyguları her zaman en yüksekte tutma eğilimi gösterdi. Bu şekilde milli duyguları canlı tutarak politikalarının zinde kalmasını istediği gözlemlendi.¹¹⁸

Tarihsel süreç itibariyle toprak sahipleri, kentsel burjuvaziye ellerinde tutmak için her dönemde bir planları olduğu görülüyordu. Ancak bu durum Peronla birlikte değişmeye başladığı anlaşıyordu. Orta sınıf üzerinde baskın rolleri giderek düştü. Ayrıca oligarşi Katolik kilisesini siyasi yönlendirme açısından ellerinde tutuyordu. Sosyal yardım vaatleri Katolik kilisesinden de Peron lehine geniş bir destek gördü. Ulusal sanayileşme ile sosyal adalet dengelenmeye çalışıldı. Peron sınıflar arasında uzlaşma üzerinde durdu. Ona göre sınıflar arasında uzlaşmanın büyümeyi teşvik edeceği

¹¹⁵ William Michael Schmidli, **The Fate of Freedom Elsewhere**, New York, Cornell University Press, 2013, s. 31

¹¹⁶ Eul – Soo Pang, **The International Political Economy of Transformation in Argentina, Brazil and Chile**, Londra, Palgrave Macmillan, 2002, s.31

¹¹⁷ Sofia Guinand, "Notas sobre Peron y El populismo", **Cuadernos Unimentanos**, Vol: XI, No:16, 2008, pp.28

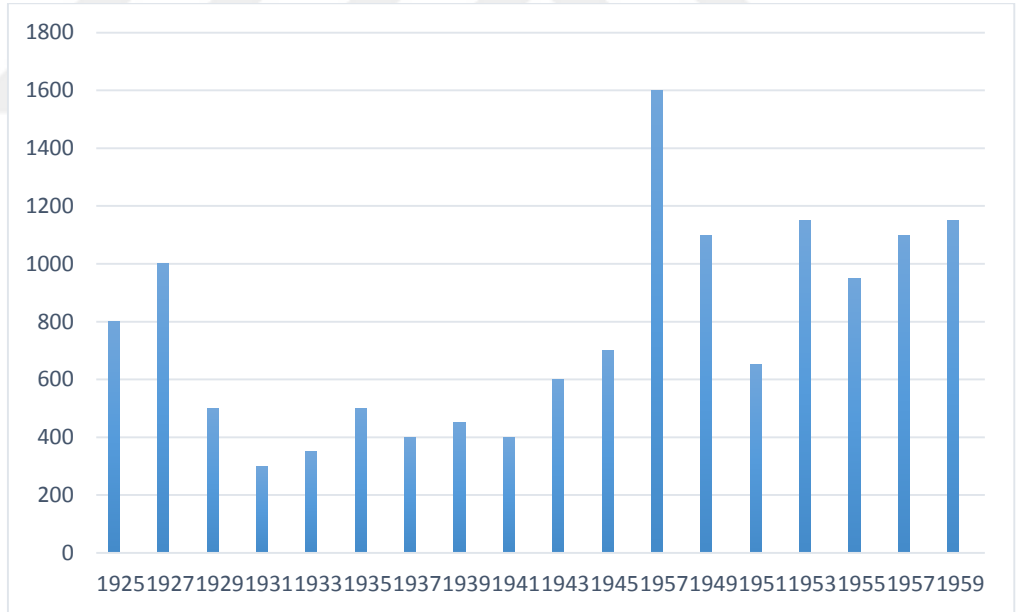
¹¹⁸ Jonathan Brown, **a.g.e.**, s. 205

düşüncesi hakimdi. Peron işçi örgütlenmelerini merkezileştirmek istediği görüldü. Bunu yapmasında ki amaç tek elden idare mekanizması geliştirmektir. Ancak bu girişim gerek muhalifleri gerekse de kendi sempatanları üzerinde baskıcı ve müdahaleci anlayışı beraberinde getirdiği anlaşıldı.¹¹⁹

2.5.2 Peron Ekonomisi

Peron'un millileştirme stratejisi milli sanayiye yabancı sermaye ile rekabette koruma üzerineydi. Ülke içinde yabancı yatırımcılara kota uygulaması başlattı. Savaş sonrası ekonomiyi tam anlamıyla dönüştürmede başarılı olmadığı görüldü. 1946 – 1949 yıllarında ekonomi yıllık % 6 oranında büyüme gerçekleştirildi. Peron hükümeti 1946 – 1948 yılları arasında vasıflı ve vasıfsız işçiler için % 30'a varan yeni iş imkanı yarattığı görüldü. Ancak yaratılan bu iş imkanının ekseriyetini devlet kademeleri oluşturuyordu. İhracatın milli kalkınma için önemi büyüktü. Peron ve hükümeti kalkınma hamlesinin ve ülkenin büyümesi için dünya pazarlarına daha fazla açılmak istese de rekabet oldukça düşüktü. İthalat rakamları beklenenin aksine yüksek oranlarda seyrettiği gözlemlendi.¹²⁰

Grafik: 2.5: Arjantin'de 1925 – 1959 yılları arası ihracat rakamları (Milyon Dolar)

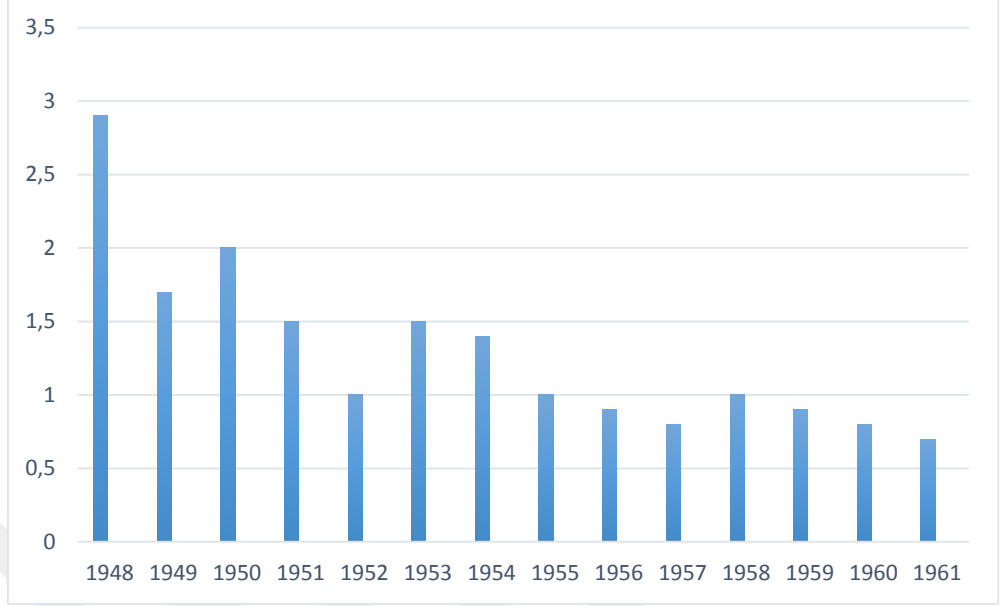

Kaynak: INDEC, www.Indec.gov.ar

¹¹⁹ Jonathan Brown, *a.g.e.*, s. 206

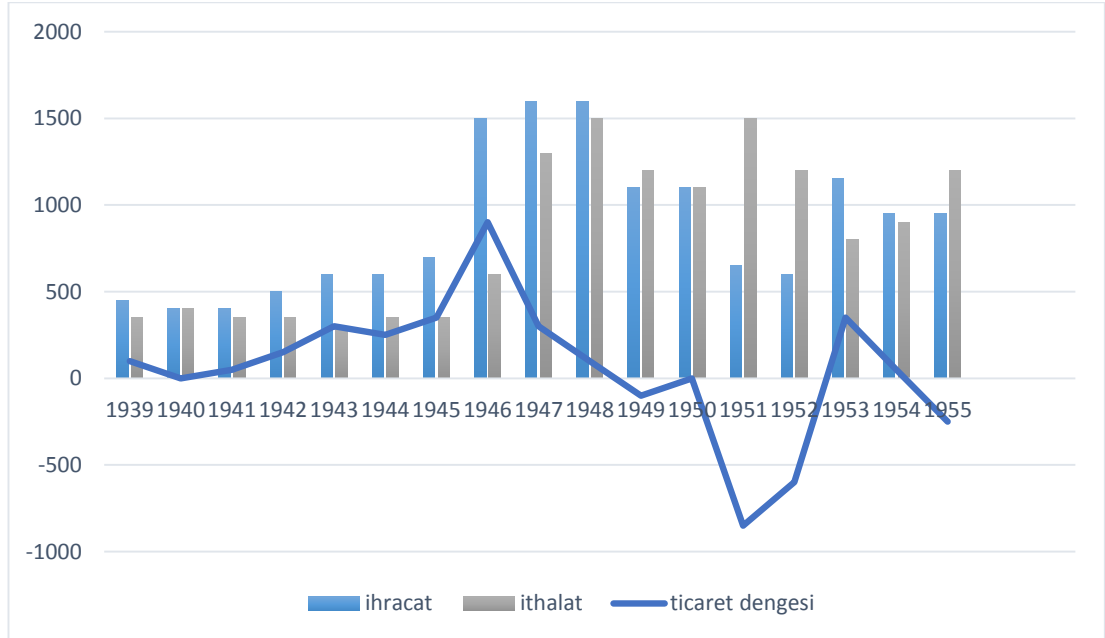
¹²⁰ Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 207

Grafik: 2.5.1: 1948 – 1961 yılları arasında Arjantin ihracatı (yüzdese)

Kaynak: J. Fornero and A. Diaz Caffetera, tendencias y quibrades del grado de apertura exportador Argentina y el marco internacional 1984-2002, IMF and university of Cordoba 2004

Grafik: 2.5.2: 1939 – 1955 yıllarında Arjantin ihracat, ithalat ve ticaret dengesi (Milyon Dolar)

Kaynak: INDEC, www. Indec. gov.ar

2.5.3 Devlet Müdahalesi Anlayışı

Peron hükümeti ilk döneminden itibaren ekonomide devletleştirme politikaları uygularken kapitalist devlet modeli çerçevesinde kamu sektörünü genişlettiği görüldü. Devlet tüm pazarların aktif belirleyicisi oldu. İşçi gelirlerinde artış meydana geldi, aynı zamanda diğer tüm ücretlere de yansıtıldığı gözlemlendi. Tüm bunlara rağmen iç talep ve ithalat dengesi sağlanamadı. Ekonomide yüksek enflasyon dengeyi sağlamanın önüne geçiyordu.¹²¹

1946 – 1952 arasında ekonomik uygulamalarında nispeten başarı olduğu en azından göstergelerde bu şekilde yansıtıldığı görüldü. 1948 yılından itibaren tasarruf oranlarının gittikçe azaldığı ve 1949 yılından itibaren bir kriz periyoduna girildiği gözlemlendi. Bu durum ekonomik anlamda yavaşlama olarak başladı, ve dört yıl boyunca artarak devam etti. Aynı zamanda ihracat hacminde çok ciddi daralma meydana geldiği anlaşıldı.¹²²

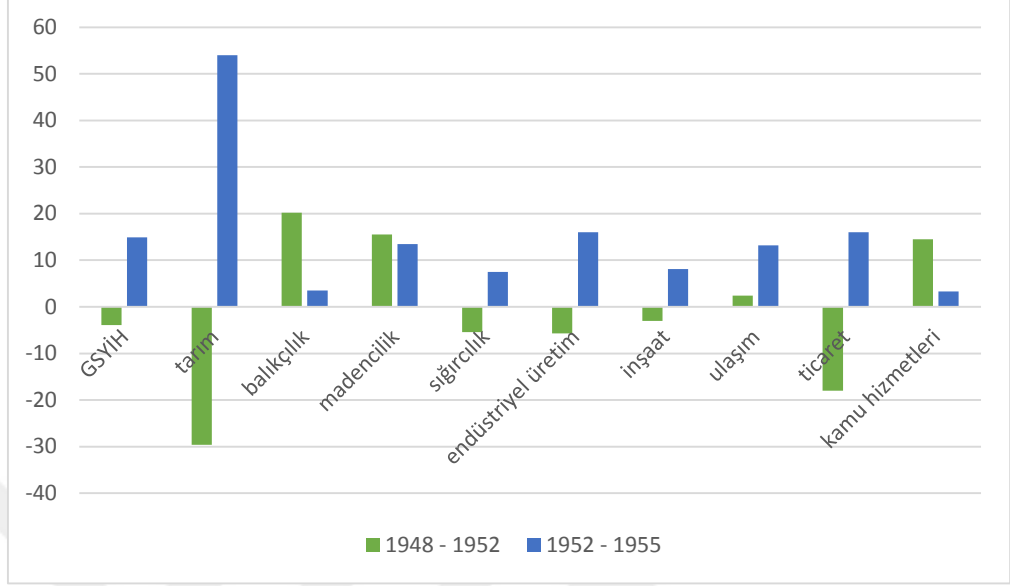
Tarım gelirleri Arjantin ekonomisi için hayati önemde olduğunu gösteriyordu. Çünkü tarımdan sağlanan gelirler ile diğer sektörlerin ihtiyaçları karşılanıyordu. 1951 – 1952 yılında kuraklık ve verimsizlik nedeniyle tarım gelirleri düşüşe geçti. 1952’de tarımsal üretimin canlanması için bir mekanizma oluşturuldu. Bu devlet mekanizması fiyatların makul seviyelere çekilmesi için koşulları oluşturdu. Böylece yurtiçi fiyatların düşmesinin önü açıldı, ve üreticinin gelirleri arttırıldı. Alınan kararlar enflasyonun yükselmesine neden olduğu görüldü. Enflasyon 1948’den beri ekonomi için problemli. 1951 yılında enflasyonu düşürmek için toplu sözleşmeler kontrol altına alındı. Devlet sektöründe maaşlar iki yıl boyunca donduruldu.¹²³

¹²¹ Jorge Pereperez Ventura, **Juan Domingo Peron y la Crisis Argentina. El Riesgo de Argentinizacion en la Economia Espanol**, Valencia, Audit Iberica, 2010, s. 8

¹²² Jorge Pereperez Ventura, **a.g.e.**, s. 9

¹²³ Jorge Pereperez Ventura, **a.g.e.**, s. 12

Grafik: 2.5.3: 1948 – 52 ve 1952 – 55 yılları arasında Arjantin’de bazı alanlarda büyüme oranları (yüzdeler)

Kaynak: Cuentas Nacionales de la Republica Argentina: series historicas Vol III, Buenos Aires, BCRA gerencia de investigacion economicas 1976

Peron tüm koşullara rağmen 1952’de yeniden başkanlığa seçildi. Ancak ekonomide sonu gelmeyen krizlerin belirginleştiği bir atmosfere girildiği gözleniyordu. Yapısal anlamda sorunun derinleşmesi geniş kitlelere ağır bir fatura çıkarıyordu. Peron ilk yıllarında uyguladığı popülist politikalarla % 6’ya dayanan bir büyüme yakaladı, ve tüm ekonomik kurgusu bu yöneydi. Popülizm politikalarına politik öngörüsüzlüğün eklenmesiyle birlikte enflasyon 1950’li yılların başında % 40’lara vardı. Peron döneminin ilk yıllarında kilisenin de desteğini almıştı. İlerleyen dönemde kilise ile de tüm bağlar koptuğu görüldü, ve buna ilaveten oligark sınıfı ile başından beri gerilimin içindeydi.¹²⁴

2.5.4 Popülizmin Sonu

1954 yılı Arjantin’de toplumsal olaylarda çok ciddi artış meydana geldiği gözlemlendi. Üniversitelerde, orta sınıf ve kilisenin ana unsurlar olduğu muhalif gruplar gösterilere başladılar. Yapılan gösteriler şiddetle bastırılması kaotik manzarayı daha da artmasına neden olduğu anlaşıldı. Binlerce göstericinin tutuklanmasına neden olan olaylardan sonra Peron kiliseyi ve onlarla birlikte işbirliği yapan sendikaları suçladı. Türlü gerekçeler gösterilerek tutuklandılar. 1955 yılında Peron bir kanun tasarısı hazırlattı. Kanun, kilise ile devletin ayrılmasını öngören düzenlemeydi. Ancak bu yüz bin dolayında göstericileri başkentte sokağa çıkıp bu kararı protesto etmesine neden oldu. Bunun üzerine Peron destekçileri de karşı protestoya başladı. Meydana gelen bu karmaşa içinde ordu içinde Peron muhalifi ve Katolik Kilisesine yakın subaylar

¹²⁴ Aritz Realde, *El Pensamiento de John William Cooke en las Cartas a Peron 1956 – 1966*, Buenos Aires, NT, 1984, s. 84

tarafından 16 Haziran 1955'te bir darbe kalkışması meydana geldiği görüldü. Savaş uçakları tarafından yapılan bombardımanda 156 kişinin yaşamına neden olan bu kalkışma Peron'a sadık kalan subaylar tarafından bastırıldı. Girişimin başarısız olmasının ardından Peron taraftarları Plazo de Mayo'da geniş gösteriler yaptılar. Peron başkentte birçok kilise yöneticisini görevden uzaklaştırdığı gözlemlendi. Peron onlara bağlı birçok kişinin devlet görevlerinden uzaklaştırdı, ancak 16 Ekim 1955'te Peron'un yol açtığı ekonomik ve kültürel bozukluğa son vermek amacıyla General Lonardi ve beraberindeki subaylar tarafından askeri darbe gerçekleştirildi. Peron önce Paraguay'a ardından İspanya'ya kaçtı.¹²⁵

2.6 İki Ülke Arasında Yeni Arayışlar

II. Dünya Savaşının nihayete ermesiyle ABD batı dünyasının muzaffer kahramanı ve koruyucusu konumuna gelmişti. Nazi tehlikesinin sonlanması ve savaşın sona ermesiyle beliren yeni tehdit kuşkusuz komünizmdi. ABD'nin savaşın galibi olarak çıkması Latin Amerika ülkeleri için de olumlu karşılandı. İyi Komşuluk politikalarının savaş sonrası dönemde ekonomik kalkınmada kendi lehlerine olacağını düşünüyorlardı. Batı Yarımkürenin tartışmasız askeri ve ekonomik gücünü elinde bulunduran ABD Latin Amerikan'ın da koruyucu hamisiydi.¹²⁶

1944 yılında Britanyalı ve ABD'li diplomatlar askeri darbenin Çalışma Bakanlığına getirilen Peron için gittikçe artan rolüne vurgu yapıyorlardı. Toplumsal tabanda kazandığı güç sadece kendi yönetimini değil yabancı diplomatlarında gözünden kaçmamıştı, ancak Peron'un milliyetçi ve Nazi sempatanlığı da yine bu raporların dikkat çekici noktası oldu. 1946 seçimlere giden Arjantin'de ABD'nin Peron lehine kullanacağı başlıca argüman için sebep olduğu anlaşılıyordu.¹²⁷

2.6.1 Soğuk Savaşla Birlikte Truman Politikaları ve Arjantin

ABD'nin diğer Latin Amerika ülkelerinde yaptığı doğrudan yatırımların iki kat daha fazla oranda Arjantin'e yaptığı görüldü, ve bu durum Arjantin'in ABD'nin dış politikasındaki önemini açıkça göstermesi açısından dikkate değer olarak nitelendirildi.¹²⁸

Avrupa için başlayan bu komünizm tehdidi savunmasız ve yeni arayışlar içinde olan Latin Dünyası için de ABD'yi tıpkı Avrupa'da ki müttefiklerini koruma hissiyatıyla gösterdiği reflekse ittiği anlaşıldı. Latin Dünyası ABD için stratejik ehemmiyete sahip bir bölgeydi. ABD Başkanı H. Truman İkinci Dünya Savaşının sonunda Amerika Kıtasında yeni bir birliktelik ve ortaklık kurarak Monroe'den bu yana devam eden kıtanın hamisi olma özelliğini sürdürmek istiyordu. Bunun için sorumluluk içeren bir politika yapımına gittiği görüldü. Truman ilk olarak Latin Amerika ülkelerinin Sovyetler ile olan ilişkilerini Meksika, Arjantin ve Uruguay hariç

¹²⁵ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 213

¹²⁶ Joseph Smith, **a.g.e.**, s. 111 - 112

¹²⁷ Joseph Smith, **a.g.e.**, s. 106

¹²⁸ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 22

engelledi. İkinci olarak da hükümetlere baskı yapmaya başladığı izlendi. 1947 yılında Rio De Janeiro’da geniş katılımlı bir Amerikan Ulusları toplantısı yapıldı. Rio da alınan en önemli karar toplu savunma ilkesini kabul etmektir. Anlaşmanın amacı ABD’nin istediği doğrultuda gerçekleştiği gözlemlendi. Ancak bunu bir organizasyona dönüştürme kararı 1948 yılında yapılan ikinci toplantıda karar verildi. OAS (Amerikan Devletler Örgütü) Kolombiya’nın başkenti Bogota’da kurularak kurumsal bir yapıya dönüştürüldü. Anlaşmanın temel mahiyetini Amerika kıtasında demokrasinin korunmasını ve savunulmasını oluşturuyordu, fakat anlaşmayı ilginç kılan ABD’nin acımasız şiddete başvuran askeri diktatörleri desteklemesi başka bir faktör olarak belirdi.¹²⁹

Truman yönetimi 1946 Arjantin başkanlık seçimlerinde aktif bir rol üstlenerek Peron karşıtı bir propaganda süreci izledi. Buenos Aires büyükelçisi Spruille Braden Peron karşıtı kampanyada aktif bir rol üstlendi. Peron’un seçimi kazanmasından sonra ilişkiler iyi değildi, ancak kötü de değildi. Peron’un anti Komünist kimliği gerilimi indirdiği anlaşılıyordu. Truman döneminde Amerikan şirketleri Arjantin’de yatırım yapmaya başlamışlardı. Peronun devletçi müdahalesi daha fazla yatırım yapmak için en büyük engel olarak görüldü.¹³⁰

Spruille Braden’in yerine Buenos Aires Büyük Elçiliğine atanan George Messersmith koltuğuna oturduğunda iki ülke arasında bozuk olan ilişkilerin düzeltilmesi yolunda uğraş verdi. Ona göre halefi Braden’in kendi keyfi iradesine göre davranarak iki ülke ilişkilerinin kötüleşmesine neden olduğunu belirtiyordu. Arjantin ile uzun vadede iyi ilişkilere sahip olmanın stratejik açıdan önemini vurguluyordu, ancak Truman döneminde ilişkilerde tam anlamıyla bir dönüşüm yaşanmadı. Truman yönetimi için Arjantin hala kötü komşu olarak nitelendiriliyordu. Messersmith, Arjantin’in daha fazla dışlayıcı politikaya maruz kalmasının Amerikan Devletler sisteminde bir parçalanmaya yol açacağı görüşünü savunuyordu.¹³¹

2.6.2 Eisenhower Politikaları

1952 yılında yapılan Amerikan başkanlık seçimlerinde uzun bir aranın ardından gelen ilk cumhuriyetçi başkan Eisenhower oldu. Yeni başkanla birlikte Latin Amerika politikaları da değişime uğradı. Eisenhower öncelikle kıta üzerinde yeni bir ekonomik plan ve strateji ortaya koydu. *Laissez Faire* anlayışı yeni cumhuriyetçi yönetimin ekonomik anlayışının en önemli politikasıydı. Eisenhower Arjantin’i kilit ve stratejik bir ülke olarak önemsiyordu. Arjantin’de ABD ideallerine uygun bir yönetimin olması en büyük arzusuydu.

Dwight Eisenhower’a kadar ilişkilerde genel olarak kayda değer büyük gelişme olmadığı görüldü. İki ülke arasında ikili diyaloglar geliştirilirken John Fuster Dulles

¹²⁹ James Petras , “ Estados Unidos y America Latina,” **Revista Austral de Ciencia Social**, Vol: XII, No: 12, 2007, pp.62

¹³⁰ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 22 - 23

¹³¹ Roberto Dante, **Los Estados Unidos en Argentina, Brasil y Chile Ante Exterior de Juan Peron 1946 – 1955**, Buenos Aires, Universidad Nacional de la Plata, 2012, s. 6

Dış İşleri Bakanı olarak bu diyalogların geliştirilmesinin önemli ismi olarak belirledi. Dulles Peron'a iyi niyet mektubu yollamasının ardından Peron ve Eisenhower karşılıklı olarak görüşmesi iki ülke arasında gerilimlerin azaltılması açısından bölgede de olumlu karşılandı. Özellikle yabancı yatırımcının önünü açacak olan düzenlemelerde her iki hükümet hem fikir oldular. Yıllık maksimum % 8 oranında dış yatırımcı gelmesinin önü açılmakla birlikte on yıldır devam eden bu kısıtlama 1953 Ağustos ayında kaldırılmış oldu. Diğer Latin Amerika ülkeleri de iki ülke arasında ilişkilerin geliştirilmesinin bölgede ekonomik canlılığın önünü açacağını düşünüyorlardı. Bunun için Amerikan Devletler örgütünde tavsiye olarak ABD'ye şu dört öneri sunuldu. İlk olarak Peron'un artık düşman olarak görülmemesi ikinci olarak Arjantin ile iyi ilişkilerin tesis edilmesi üçüncü olarak Batı Yarımkürenin Arjantin olmaksızın bir oluşumun olamayacağını ve son olarak da Arjantin içinde meydana gelen olaylara ABD'nin sessiz kalması istendi. Aynı zamanda Eisenhower'da ilişkileri geliştirmek için inisiyatif aldığı gözlenirken ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için daha fazla diyalog içinde oldukları izlendi.¹³²

2.6.3 İkinci Bölüm Üzerine Sonuç

Bu bölüm incelenirken sadece olarak Arjantin değil Latin Amerika genelinde oluşmaya başlayan ekonomik değişimleri teorik alt yapı incelenirken değinildi. Ele alınan bu bölümde Arjantin'de ki siyasal ve toplumsal değişimlerin üzerinde duruldu. Teorik kısımda Arjantin milliyetçiliğinin kökenleri üzerinde durmaya çalışıldı, ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Arjantin'de etkili olan popülizm konusu işlendi. İki ülke arasında ki temel kırılma noktaları üzerinde durarak sebepleri tartışıldı.

Büyük Buhran sonrası ABD'li yatırımcıların ithal ikame edici politikalar sayesinde Arjantin'de yatırımları artması ve İkinci Dünya Savaşı ile birlikte iki ülke arasında yaşanmaya başlanan gerilim üzerinde duruldu. Arjantin'de darbe süreci ve popülizmin hayat bulması ve Peron siyasetinin yansımalarının etkileri gösterildi. ABD ile savaş sonrası gerilimin devam etmesinde her iki devletin rolü gösterildi. Peron'un uyguladığı politikaların içeride yarattığı bunalım ve bunalım sonucunda darbeye giden yol detaylı bir şekilde incelendi. Yeni dönemle birlikte değişmeye başlayan iki ülke ilişkileri üzerinde duruldu. Arjantin ve IMF ilişkilerinin başlama süreci ile birlikte Arjantin ABD ilişkilerinin yeniden genişlemesine yardımcı olan faktörler incelenerek bölüm sona erdirildi.

Bu dönem dahilinde ABD karşımıza kıtada demir yumruk politikalarının yerine kıtayı kucaklayıcı politikalarla karşımıza çıktı. Büyük Buhrandan sonra ekonomi politikalarında ortodoks politikaları terk eden Latin Amerika ülkeleri ithal ikame edici modeli benimsediler. Bu ise ABD'nin siyasi ve ekonomik argümanları fırsatı çevirdiği dönem olarak görüldü. Büyük sermaye grupları ve direkt ABD hükümeti sermaye yatırımlarına başlarken bu durum Arjantin içinde uygulandı. Bu dönem dahilinde Arjantin'in rekabetçi politikardan ılıman politikalara geçmesi

¹³² Roberto Dante, a.g.e., s. 6

ABD’li sermaye gruplarına daha fazla yatırım yapmasının önünü açmakla birlikte siyasi olarak ABD ile olan rekabetini kaybettiği ortaya çıktı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞ SONRASI KALKINMA'DAN İÇ BUNALIMA 1955 - 1976

Bu bölümde inceleyeceğimiz konuya geçmeden önce dönemin kuramsal yapısı üzerinde durup savaş sonrası kalkınma planlarının şekillenışı, bağımlılık teorisi ve Arjantin üzerinde tesirini ele alacağız ve 1955 – 76 dönemini genel hatlarıyla inceleyeceğiz.

3.1 Savaş Sonrası Kalkınma

PWDC (Savaş Sonrası Kalkınma Konsensüsü) Rosenstain ve Roden gibi düşünürlerin 1943 yılında ortaya attıkları “The Big Push” (itici güç) teorisiyle şekillenmeye başladı. Bu teori, devletlerin gelişimi ve ekonomik kalkınmaları için teorik olarak katkı sundu.

Bu fikirler ekonomide resesyonu yenmek istihdam hedeflerine ulaşmak için makroekonomik politikalara önem veren ”Keynezyen Devrim” sonucunda yayıldı. Keynezyen fikirler büyüme sürecinde yatırım ve tasarrufun kilit rol oynadığını savundukları büyüme modeli tezinin ilkinin teşkil ediyordu. Ayrıca Sovyet ekonomisinin göreceli başarısı fiziki sermaye birikiminin büyüme için anahtar model olduğu düşüncesini pekiştirmek için bu rol model tartışmalarına katkıda bulundu. Yatırımların hedeflerine ulaşabilmesi için devlet planlamalarının gerekli olduğunu vurguluyordu. Birleşik Krallık gibi ülkelerde İkinci Dünya Savaşının deneyimleri geliştirmekte olan ülkelere “Big Push” için gerekli yatırımları koordine edebilmelerinin tek yolu olarak devletlerin kapsamlı bir planlama yapmaları sonucuna getirdi. Yapısalcı okul ortaya çıktığında onların düşüncesi; geliştirmekte olan ülkeler geleneksel teorileri kullanmamalıydı. Çünkü bu ülkelerin yapısal anlamda sorunları vardı. Albert Hirschman ve Raul Prebisch ithal ikame edici sanayileşme sürecini şekillendirmeye yardımcı olan bu okulun önde gelen isimlerindendi.¹³³

3.1.1 İthal İkame Edici Politikaların Yeni Evresi

İthal ikame edici sanayileşme 1930 krizinin hemen ardından geliştirmekte olan ülkelerde kendiliğinden başlasa da yapısalcı iktisatçılar sanayileşme hedeflerine ulaşmak için ülkelerin öncelikle planlanması yapılmış sanayi programlarına ihtiyacı olduklarını savundular. Hirschman, dengesiz büyüme tezinde ekonominin tüm bileşenlerinin tespiti yapılarak büyümenin esaslarının tanımlanması ihtiyacını dile getirdi. Hirschman diğer bir ifadeyle yüksek gelirin bu şekilde olacağını gösteriyordu. Bu tez aktif sanayi politikası aracılığıyla “kazanlar toplamı” stratejisini belirtiyordu. “kazanlar toplamı” stratejisi Sovyet Birliği deneyimi gibi sanayileşme ve ağır sanayi üzerinden büyüyen bir birliğe teşvik etti. Singer ve Prebisch gibi yazarlar birincil ürünler ve üretim malları arasında ticaret şartlarının bulunması zamanla bozulma eğilimlerinin artmaya başlayacağı görüşünü savundular. Bundan dolayı geliştirmekte

¹³³ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, *The Elusive Quest for Growth in Argentina*, New York, Palgrave Mcmillan, 2007, s. 1

olan ülkelerin birincil malları ihracı, ithalat seviyelerini kademeli olarak azaltarak ve ihracatı belli bir düzeye çıkarmalarına bağlı olduğu görüşünü savundular. Bu tez aynı zamanda sanayisi gelişmekte olan ülkelerin gerekliliğini vurgulamakla birlikte kendi korumacı politikalarını elde edeceklerini öngörüyorlardı.¹³⁴

3.1.2 Sanayileşmeye Yönelik Eleştiriler

İthal ikame edici sanayi üzerine ilk eleştirel ifadeler 1950'lili yılların başlarında yayımlandı, ancak bu eleştiriler 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başında dikkate alınmaya başlandı. Bu eleştiriler doğal uzmanlık modellerinin çarpıtıldığını iddia ediyordu. Bu dönemler boyunca gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomi politikalarının zarar görmesi ithal ikame edici politikaların bir başka olumsuz sonuçları olduğu görüldü. Anti ihracat gibi etken koruma oranlarının yüksek seviyeleri oluşturması gibi önyargıları da beraberinde getirdi. İçe dönük ithal ikame edici sanayi stratejisi ihracata dayalı büyüme süreçleri ile karşı karşıya kalıyordu. Neo-klasik düşünürlere göre daha dinamik daha istikrarlı büyüme değerleri karşılaştırıldığında Doğu Asya, Latin Amerika'dan daha öndeydi. Savaş sonrası kalkınma süreci ve devletin ithal ikame edici sanayi sürecine bir başka eleştiri noktası Singer tarafından yapıldı. Singer, sanayileşme sürecinde devlet müdahalesinin savunucularının, piyasanın başarısızlığından daha çok hükümet hatalarını göz önünde bulundurmasını eleştirdi.¹³⁵

Savaş sonrası kalkınma süreci başlarken enflasyon bu dönemin tartışılan konularından biri oldu. Enflasyon kontrol altına alınması gereken ana olgulardan biriydi. Yeni istihdam yaratma, sürdürülebilir bir büyüme için yapısal dengesizlikler ve enflasyon kontrol altına alınmalıydı. Aynı zamanda Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından önerilen istikrar politikalarının uygulanmasının bu kontrolü sağlayacağı inancı vardı. 1960'lı yılların sonuna doğru yeni bir ithal ikame edici sanayi ve savaş sonrası kalkınma sürecine karşı yeni bir eleştiri ortaya çıktı. Büyüyen gelir dağılımı eşitsizliği gelişmekte olan ülkelerde düalizmin (karşıt ilkelerin gelişmesi) genişlemesine neden oldu. Seers ve Mrdal gibi düşünürlere, büyüme fikrinin ilk sorunun GSYH olması gerektiğini vurguladılar. Yoksulluk ve eşitsizlik konusunda acil eylem politikalarının geliştirilmesi için çağrıda bulunuyorlardı. Kuznets tarafından ortaya atılan "u" hipotezi büyüme ve gelir üzerine büyük bir ilhama neden oldu. Kuznets'e göre büyüme başlangıçta eşitsizliğe neden olsa da daha sonra bunun azalacağını savunuyordu. Savaş sonrası kalkınma süreci, büyüme sürecindeki eşitsizliği azaltmada ki zorlukları temel çalışma konularının merkezine almıştı ve bu çalışmalar özgürlükler, sağlık, yükseköğrenim, kalkınma hedefleri, yaşam süresi gibi anahtar kalkınma hedeflerinden bile daha önemliydi. Bu literatür ekonomik kalkınma politikalarına çok az etkisi vardı. Ancak onlar savaş sonrası kalkınma sürecinin aşınmasına neden oldu. Bugüne kadar ihmal edilmiş çevre sorunları Roma kulübü tarafından ortaya atılan ünlü çalışma 'büyüme için sınırlar' adlı çalışmada vurgulanmıştı. Bu çalışma sanayileşme ile birlikte doğal kaynakların tüketilmesi ve en

¹³⁴ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 2

¹³⁵ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 3

nihayetinde ekonomik ve sosyal felaketlere yol açarak sürdürülemez kirlilik seviyelerine ulaşması nesilleri tehdit ettiğini savundukları görüşlerini vurguladılar.¹³⁶

3.1.3 Kalkınma Sürecinde Bunalımlar

Savaş sonrası kalkınma sürecinin sonu bir takım sonucu da beraberinde getirdi. Bunları dört başlıkta inceleyebiliriz. 1) gelişmekte olan ülkelerde enflasyonun yükselmesi, makroekonomik politikalarda keynezyen yaklaşımın en büyük sorununu ortaya koyuyordu. 2) Sovyet ekonomisinin çöküşü ve devlet planlamalarına olan inancın aşınması. 3) tasarruf yatırım açığı yaklaşımına dayalı yardım politikalarının başarısız olması. 4) makroekonomik büyüme problemi ithal ikame edici sanayi stratejileri üzerinden başlaması, Latin Amerika ülkelerini büyük bir problemle karşı karşıya bırakması. İthal ikame edici sanayi politikaları Latin Amerika'da 1930'dan sonra başladı. Birincil emtia fiyatlarının çöküşüne neden olarak dünya çapında hızla artan ihracat karamsarlığına neden olduğu anlaşıldı. İthal ikame edici sanayi eskiden ithal edilmiş olan mal üretimi ile başladı, ama 1950'lerin sonundan itibaren Arjantin, Brezilya ve Meksika gibi ülkelerde ağır sanayileşme yolunda ilerleyen bir döneme girildi.¹³⁷

İthal ikame edici sanayi süresince kamu politikaları; döviz kontrolleri, yüksek ithalat tarifeleri, ithalat kısıtlamaları, kredi oranlarını içererek yaygın şekilde kullanıldı. Buna karşılık bilim ve teknoloji politikaları daha az alakalı olan bir dönemdi. Latin Amerika'da Ar-Ge faaliyetleri sanayileşmiş ülkelerin oldukça gerisindeydi, ve hatta gelişmekte olan Asya Kıtasının yüksek büyümeye sahip ülkeleri Ar-Ge faaliyetlerine Latin Amerika ülkelerinden daha fazla kaynak aktarıyorlardı. Devlete ait olan şirketler kamu hizmetleri sunarken ve orta üretici konumundayken özellikle çelik, Petro kimya, ulus aşırı şirketlerle bağlı refakat ürünleri, dayanıklı tüketim malları ve sermaye imalatında öncü bir rolü vardı. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler bu yıllarda imalat sanayi, istihdam yaratmaya toplu katkıda bulunuyorlardı. Bunlar sadece olarak tekstil gibi hafif sanayi değildi, aynı zamanda sermaye malları ve kimyasal üretimde de güçlüydü. Ar-Ge çalışmaları çoğunlukla kamu firmalarınınca yaptırılmasına rağmen üniversiteler ve özel sektörde önemli çalışma süreçlerinde yer aldılar. Birçok Kobi (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) verimlilik düzeylerini geliştirerek teknolojik ve mühendislik yeteneklerini geliştirmeyi başardılar. İthal ikame edici sanayi modeli genel olarak büyümede başarılı oldu. İstihdam Brezilya, Meksika ya da Arjantin, Şili gibi ülkelerde karşılaştırıldığında iyi olsa da büyük verimlilik kazançları sermaye malları ithalatı, dış yatırımlar ve mikro ekonomik düzeyde gerçekleşen öğrenme süreçleri ile elde edildi. Büyüyen makroekonomik sorunlar, yapısal problemler ve kurumsal istikrarsızlık ithal ikame edici sanayi modelinin birçok ülkede sürdürülebilirliğini aşındırdı. Aynı zamanda birçok korumalı endüstriyel sektörde

¹³⁶ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 4

¹³⁷ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 5

yüksek rekabetçilik düzeyine ulaşamaması da bu aşınmanın bir başka önemli problemi oldu.¹³⁸

3.1.4 Bağımlılık Teorisi

Bağımlılık teorisi 1960'lı yıllar ile birlikte Latin Amerika'da şekillenmeye başladığı izlendi. Bağımlılık teorisi bölgenin yeniden kalkınması ve refah düzeyine ulaşmasını amaç edindiği görüldü.

1929 krizini etkileri Latin Amerika'da derinden hissedildi. Bu kriz beraberinde ithal ikame edici süreci beraberinde getirdi. Latin Amerika'nın dünyaya entegrasyonu II. Dünya Savaşı sonrası ABD'nin hegemonyası sonucunda bölge ülkeleri ve üçüncü dünya ülkeleri içinde bir umut olduğu görüldü. ABD sermayesinin yoğunlaşmış bir şekilde sanayi odaklı olduğu bir döneme girildi. 1930 – 1940 döneminde uygulana gelen tüm koşullar kolonyel ve bağımlı ülkelerdeki savaş sonrası kalkınma için yeni bir dönemin başlangıcı olarak belirdi. Temeli 1940 – 1960 yılları arasında çok uluslu şirketler tarafından atılan uluslararası sermaye hareketi ile sona erecek olan bir süreci içeriyordu. Bu yeni gerçeklik kalkınma eksikliğinin anlamlandırılan az gelişmişlik tanımı olarak ortaya çıkıyordu. Bununla birlikte kalkınmayı üreten dünya sistemi gibi kapitalizmin kalkınma tarihinin bir sonucu olarak az gelişmişlik ve kalkınmayı anlamak için yeni bir tanımı içeriyordu. Bağımlılık teorisi 1960'ların ikinci yarısından itibaren oluşmaya başladı. Büyük ekonomik grupların hegemonyası altında oluşturulan ve bu dönemde başlayan genişlemenin sınırlarını anlamak için bir fırsat ortaya koyuyordu, ve emperyalist güçlü devletler krizlerde onların bir parçası olsalar bile bağımsızlık için büyük bir fırsatta kapısı açılıyordu.¹³⁹

İsveçli ekonomist Magnus Blomström ve Bjorn Hettre “paradigmanın Çatışması” adlı eserlerinde bağımlılık vurgusu ve modernizm kavramını açıklamak için iki arka plan belirlediler. İlk olarak kalkınma teorisinden anlaşılan Avrupa merkezli eleştirel geleneği oluşturma CEPAL (Latin Amerika ülkeleri Ekonomik Komisyonu) ve Raul Prebisch gibi neoklasik iktisatçılar aynı zamanda ABD ve Avrupa milliyetçiliğinin eleştirilmesi bu duruma dahil edilmeliydi. İkinci olarak Paul Baran ve Paul Sweezy gibi yazarların ortaya koymuş olduğu neomarksizm ve klasik Marksizm arasındaki temel tartışma olan az gelişmişlik üzerine Latin Amerika tartışması başı çekiyordu. Yapılan bu arka plan neticesinde ortaya bazı sonuçlar çıkardılar. 1) Az gelişmişlik sanayileşmiş ülkelerin genişlemesi ile bağlantılıdır. 2) Gelişmişlik ve az gelişmişlik aynı evren içinde farklı yönleri olan iki kavramdır. 3) Az gelişmişlik evrimsel bir süreç olarak kabul edilemez. 4) Az gelişmişlik sadece bir dış faktör değildir. Aynı zamanda ülke içi dinamikleri olan bir durumdur, ve farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. (sosyal, ideolojik ve politik)¹⁴⁰

¹³⁸ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 6

¹³⁹ Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 12

¹⁴⁰ Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 13

3.1.5 Bağımlılık Teorisi Altında Yeniden Şekillenen Ekonomiler

1871'den 1875'e, 1895'den 1914'e, I. Dünya Savaşından, Büyük Buhrana ve II. Dünya Savaşı arası dönemde Latin Dünyasında ekonomik anlamda değişimlerin yaşandığı yıllardı. Özellikle Büyük Buhran sonrası oluşmaya başlayan ithal ikame edici politikalar belli bir ekonomik etki yarattığı görüldü. Sanayi ekonomisinin doğuşu ABD'nin hegemonluğu altında dünya ekonomisinin yeniden şekillendiği bir olgu olarak II. Dünya Savaşı sonrası belirdi. Bu ekonomik şekillenme özellikle dayanıklı tüketim malları, ağır sanayi üretim teknolojisinde yayılması genişlemesi teknik bilimsel devrimin aşılması temeline dayanıyordu. Bu genişleme dışarıya yönelik bu teknolojinin oluşum merkezleri tarafından yeni bir müdahalecilik alanının oluşturulması anlamını taşıyordu.¹⁴¹

1950 – 1960'lı yıllarda bağımlı ülkelerin sanayileşme süreçleri henüz ithal ikame edici anlayışla devam edildiği gözlemleniyordu. Bunun yanı sıra birçok durum uluslararası sermaye tarafından tamamen yeni üretilen ürünler olarak ortaya çıkmaya devam ediyordu. 1930 – 1940'lı yıllarda oluşturulan tarife engellerinin güçlendirilmesi gelişmekte olan ülkelerde sanayinin yaratılması için pozitif bir durumu yarattığı görülmüyordu. Uluslararası sermaye kendi penceresinden kar payını ve pazarların korunmasını iç pazarlara yatırım yapmak için tarife engellerini aşmak istiyordu. uluslararası sermayenin bu şekli az gelişmiş ve bağımlı ülkelerin iç pazarlarına yönelik üretim yapmak için ihracat hammadde sektörlerinde geleneksel yatırım yöntemlerinin terkedildiği görüldü.¹⁴²

Kırsal sanayide küresel sermayenin oluşması Latin Amerika'da ideolojik düşünce için yeni bir alanın oluşumunu açıyordu. 1950'li yıllar boyunca mücadeleciler bir anlayışın ürünü olan kırsal hareketlenmelerin canlanmasını sağladığı görüldü. otoriter rejimler ve ihracat – hammaddenin eski oligarşisine karşı devrim hareketleri birbirini tetikledi. İlk hareketlenmeler 1952'de Bolivya'da 1954 yılında Ekvator'da 1958 yılında Venezuela'da 1958 – 1959 yılında Küba'da başladı. Bu devrim süreçleri tarım reformu yoluyla arazileri bölmek ve ihracat sektöründe millileştirmeyi amaçladığında özellikle ABD ve küresel sermayenin ucu kanlı muhalefete kadar götürecek olan muhalefet ile karşılaşıldı. Bu süreç içinde demokratik ulusal projeleri koruyan popülist hareketler ve liderlerine karşı küresel sermayenin güçlü ortaklarının mücadeleleri başladı. Onlar arasında 1955'de Arjantin'de Peron hükümeti ve 1964'te Brezilya'da Vargas hükümeti askeri darbelerle değiştirilmelerine neden oldu. 1960'ların sonunda modernleşme, açıklık ve politik olarak güçlü rejimler oluşturan sendikalara kadar askeri ve iş dünyasından bir elitin bu ülkelerde olma zorunluluğu ABD tarafından pekiştirildi. Bu bir vizyon yaratma düşünce olarak belirdi, ve bu vizyon Latin Amerika'da orta sınıflar üzerinde Johnson Johnson'ın kitabında koyduğu öğretilerde açıklandı. California'da Stanford Üniversitesinde temel prensipleri belirlenen ve bölgede müdahalecilik politikalarının parçasını oluşturan projenin bir parçasını oluşturduğu görülmüyordu. 1964 yılındaki Brezilya'da gerçekleşen askeri

¹⁴¹ Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 55

¹⁴² Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 56

darbe bu yeni modelin oluşumunun temeli oluyordu. Bu uluslararası gücü olan yaklaşımların batı yarımkürede en önemli ulusal burjuvaziye sahip yada ulusal zenginlik ve ülkenin ölçüsü nedeniyle en azından bölgesel anlamı olan bir sürecinde habercisi olacağına işaretlerini veriyordu. Bu vizyon anlayışının entegresi 1964 yılında yapılan askeri rejim ile temelleri atılırken küresel sermaye ve yerel burjuvazinin birbirlerine entegre olması ortaklıklar kurması modern bir oluşumun kapasını araladığı izlendi.¹⁴³

Tüm bu süreçlerin ardından Latin Amerika'da art arda gelen askeri darbeler kendi teknolojik kalkınmalarını oluşturma iddiasında bulunan ve ulusal bağımsızlık anlayışlarından tavizlerin verildiği ve küresel sermayenin küçük ortaklar olarak gördükleri yerel burjuvalar ile işbirliği yapmalarının önü açıldı. Ardınca meydana gelen askeri darbeler gittikçe artan devlet terörünün de artmasına neden oldu. Bu tarz yönetim anlayışlarına Faşizmin yeni yönelimi olarak adlandırılıyorlardı. Faşizm konsepti Faşist hareketler ya da partilerle ilişkili değillerdi. Faşizmin 1930'larda Avrupa'da bazı ülkeleri etkisi altına almıştı. Aynı zamanda teröre dayalı tekelci sermaye rejimleri olarak adlandırıldılar. Latin Amerika ve diğer üçüncü dünya ülkelerinde 1964 – 1976 arasında oluşan askeri yönetimlerde ise durum bundan farklılaşıyordu. Bu ülkelerde bu yöntem bağımlı bir ülke olduğunun bilincine varıp daha iyi ticaret koşulları sağlayan ve küresel ekonomik sisteme entegre olma amacı taşıyan güç birliği anlamını taşıdığı görüldü.¹⁴⁴

3.2 Peron Sonrası Arjantin

Peron devrildikten sonra General Lonardi'nin iktidarı sadece iki ay sürebildi. Yerine General Aranburu dönemi başladı, ancak Aranburu 1958 yılının Nisan ayına dek görevinin başında kalabildi. Askeri yönetimin çok büyük problemle karşı karşıya kaldığı orta çıkıyordu. Peron sonrası her hükümet eski sermaye mallarının yenilenmesi, yabancı hesapların dengede tutulması, vergi düzenlemeleri, ülkenin enerji alanında ihtiyaçları gibi acil çözüm bekleyen sorunlarla karşılaştıkları görüldü. Bunun için hedef makro ekonomik durumda denge yaratmak, resesyona, devalüasyon ve enflasyon döngüsünü yenmekti. Tüm devletçi müdahalelere rağmen Peron hükümetlerinin aşırılıklarından kurtulmanın yolları aranmaya devam ediliyordu, ve genel ekonomik durum da bunun gerekliliğini ortaya koyuyordu. Yapılan reformlar dikkate alındığında önemliydi, fakat Arjantin ekonomisini kökten değiştirebilecek reformlar olmadığı görüldü. Ekonominin kapalı yapısı, pazarların sınırlayıcı rolü ekonomide devletin rolünün önemini değiştirmediği izlendi.¹⁴⁵

Peron'un devrilmesinden sonra askeri yönetimler geçiciydi, çünkü amaç yeniden demokratik düzene geçmek ve bu geçiş dönemini yönetmekti. Geçici askeri yönetimin amaçlarından biri ABD ile olan ilişkilere öncelik vermektir, ve ekonomik yardım için IMF Arjantin'e davet edildi. Böylelikle Uluslararası Para Fonu ve Arjantin

¹⁴³ Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 56

¹⁴⁴ Theotonio Dos Santos, **a.g.e.**, s. 57

¹⁴⁵ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 197

ilişkisi başlamış oldu. IMF 1956 Ağustos ayında 160 milyon dolarlık bir kredi dilimini serbest bıraktı. Gelişmeleri takiben yılın sonuna kadar 60 milyon dolarlık ek bir yardımda bulunmayı taahhüt etti. 1956 yılında askeri yönetim ucu devalüasyona getirecek yeni döviz kuru sistemini kabul etti. Askeri yönetim bu kararı IMF'in önerileri dahilinde almıştı, ancak bu karar yeni döviz kurunun daha esnek olmasına izin veriyordu. Peronun son yıllarında artış gösteren tahıl ve et ihracatı döviz kurundaki boşluk nedeniyle azalmaya başladı. İthal mal almak isteyen herkes için gereksiz ithalat izinleri verilmesi 1957 yılının başlarında Arjantin'de devalüasyona neden oldu. Bu yıl içerisinde demokrasiye yeniden geçişin kararı alındı. Radikal Parti lideri Frondizi ve Peronun Adalet Partisinin lideri Gomez seçime Radikal Partinin öncülüğünde ve Frondizi'nin liderliği altında girdiler böylelikle yeniden demokrasi dönemi başladı.¹⁴⁶

3.2.1 Kalkınma Reformları

Frondizi'nin görev süresi sürekli reform hareketi süreciyle geçti. Ordu ise Frondizi'nin yanındaydı, ancak Frondizi'nin Peron yanlılarıyla yakınlaşması ise rahatsızlık unsuru olarak belirdi. Hükümetin 1958 yılının sonu ve 60'lı yılların başında ulus aşırı şirketlerin önündeki engelleri kaldırması Arjantin için ekonomik gelişmenin kapısını açtığı izlendi.¹⁴⁷

1958 yılının ilk çeyreğiyle birlikte ekonomik durgunluğa karşı direnç gösteren bir yapı oluştu. Yeni hükümetin ilk amacı ithalatı kontrol altına almaktı. Bunun için yerli sanayinin acil ihtiyaç önceliklerini tespit ettikten sonra ithal malların girişine izin verildi. Peron'dan kalan devletçi müdahale anlayışı gibi algılsa da Frondizi ekonomik liberal Pazar yaratmak isterken önü alınamayan şokların önüne geçmek amacıyla bunu yaptığını açıklıyordu.¹⁴⁸

1958 yılının ortalarında hayat pahalılığı artmış olmasına rağmen yerli sanayide az da olsa toparlanma görüldü. Toplam dış borç 1 milyar dolara yükselirken döviz – altın stokları % 36 seviyelerine kadar inerek en düşük seviyeleri gördü. İkinci çeyrek itibarıyla başlayan ödemeler dengesi krizini aşmak için IMF ile yeniden müzakere masasına oturuldu. 75 milyon dolarlık yardım karşısında IMF tarafından belirlenecek programa uyulması konusunda uzlaşıldı. Frondizi hükümeti kalkınma yanlısı olarak politikaları belirliyordu. Ona göre gerekli olan ithal ihtiyaçların alımı için ihracat seviyesinin az olmasını ve dolayısıyla döviz girdisinin az oluşuyla ilişkilendiriyordu. Aynı zamanda tarım sektörünün yetersiz kalışı da bunun başka bir göstergesiydi, ancak esas hedef yerel sanayiye uzun vadede güçlü kılmak, gelir gider dengesini yakalamak ve ithalatı azaltmaktı.¹⁴⁹

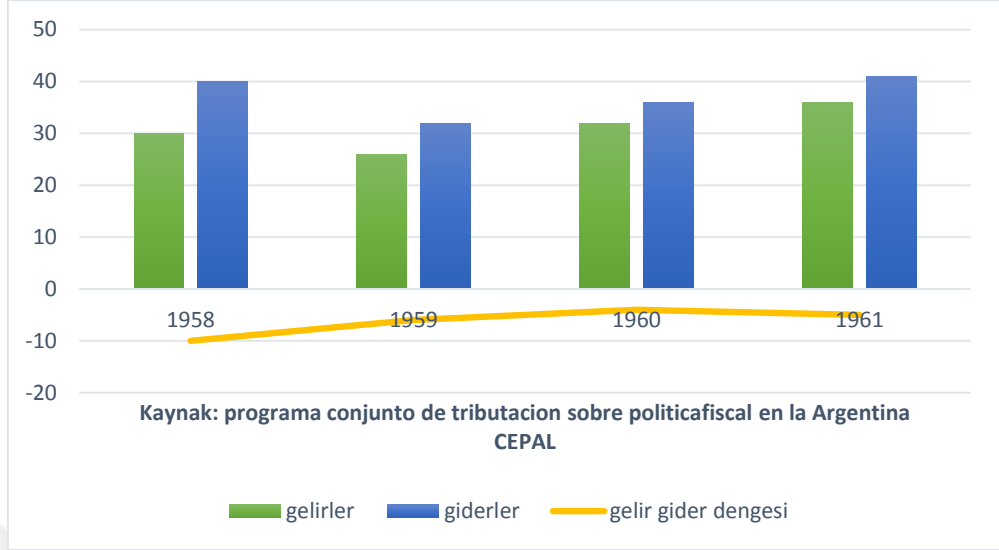
¹⁴⁶ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 202

¹⁴⁷ Jonathan Brown, **a.g.e.**, s. 219

¹⁴⁸ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 211

¹⁴⁹ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 213 - 214

Grafik: 3.2: 1958 – 1961 Arjantin gelir gider dengesi (Milyon Peso)

Kaynak: Programa conjunto de tributacion sobre politicafiscal en la Argentina CEPAL

1962 eyalet seçimlerinde Peron taraftarlarıyla yaptığı anlaşmaya bağlı olarak eyaletlerde Peron yanlısı adayların önünü açması ordu tarafından büyük tepkiye neden olduğu anlaşıldı. On dört eyalette yapılan seçimlerin onunu Peron yanlıları kazanınca ordu devreye girerek seçimleri iptal etti. Frondizi tutuklanıp yerine seçimlere gidene kadar Guido getirildi. Ordu içinde yaşanan bu gelişmelere karşı Azules'ler (Perona yakın subaylar) adlı ordu içindeki grup Peron yanlılarıyla uzlaşması fikrini öne sürdüler. Onlara tepki olarak Colorados'lar (Peron muhalifi subaylar) bu öneriyi reddettiler. Ancak kendi içlerinde mücadeleden Azules'ler galip çıktı, ve bir çok subayı tasfiye ettiler. Azules'ler Peron yanlılarıyla politik uzlaşma da Peron kendisi olmadan görüşmeyi reddetti. Tüm bu koşullar altında 1963 seçimlerine gidildi. Ordu tarafından, Arjantin'in ekonomik şartları ve ABD ile ilişkilerde kırılma yaşanmaması göz önünde bulundurularak Peronist adaylar ve Radikal Partinin devrik başkanının seçimlere girmesine müsaade edilmedi.¹⁵⁰

3.2.2 1955 Sonrası İki Ülke İlişkileri

Eisenhower yönetimi Latin Dünyasına ayrı bir önem verdiği görüldü. Bunun için Başkan Yardımcısı Richard Nixon ve Dışişleri Bakanı F. Dulles belirleyici yönleriyle ön planda oldular. 1958 yılındaki OAS toplantısı için Paraguay'ın başkenti Asuncion'da bulunan Nixon ve Dulles yeni seçilen Başkan Frondizi ile iki devlet ilişkilerinin seyri için Başkan Eisenhower'ın mesajını kendisine iletiler, ve bu bakımdan önemli bir zirve olarak görüldü. Frondizi uzunca bir süre iki ülke ilişkilerinin seyrinin belirlendiği toplantıda Amerika ile siyasi problemleri olmadığını ancak Arjantin'in özellikle ekonomi alanında çok problemi olduğunu altını çizdiği bu görüşmede Amerika'dan daha fazla ekonomik yardım talep ettiği gözlemlendi. Nixon

¹⁵⁰ Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 220

Arjantin'i desteklemeye devam edeceklerini ancak maddi olarak yardımların bir sınırı olduğunu dile getirerek yardımların devamı için özellikle özel yatırımların teşvik edilmesini, serbest pazara dayalı bir ekonomik reform istediği görüldü. Hükümetler arası kredi Kombinasyonu ile yardımların daha fazla geleceğini ifade ettiği gözlemlendi. Bunu izleyen süreçte Frondizi 1959 yılında Amerika'yı ziyaret eden ilk Arjantin Devlet Başkanı oldu.¹⁵¹

3.2.3 Eisenhower Girişimi

Eisenhower yönetimi Arjantin ile işbirliğinin daha öteye gitmesini şartlara bağlamıştı. Bu şartlar dört unsurdan oluşuyordu. İlk olarak Anti Komünizm mücadelesinde kesintisiz işbirliğinin yapılması ikinci olarak serbest piyasa ekonomisinin önündeki engellerin kaldırılması üçüncü olarak bölgesel politikalarda işbirliği ve son olarak da karşılıklı saygı ve ahde vefa ilkesi anlayışında ilişkilerin geliştirilmesi şartların esasını oluşturuyordu. Frondizi hükümeti tam bir uyum içinde olduğunun ilk işaretini 29 Ocak 1958 yılında açıkladığı istikrar planında göstermişti. Plana göre kamu hizmetleri tarifesinin artırılması ve ücretlerin dondurulması, vergi kesintisinin azalması, fiyat serbestisi, tüketim sübvansiyonları ile ithalat kısıtlamalarının ortadan kaldırılmasını onayladı, ve aynı gün Amerikan yönetimi IMF ile Arjantin için 329 milyon dolarlık krediyi serbest bırakan anlaşmayı onayladı. Arjantin yönetimi anlaşılacak konular üzerinde reformları yapmaya başladığı takip edildi.¹⁵²

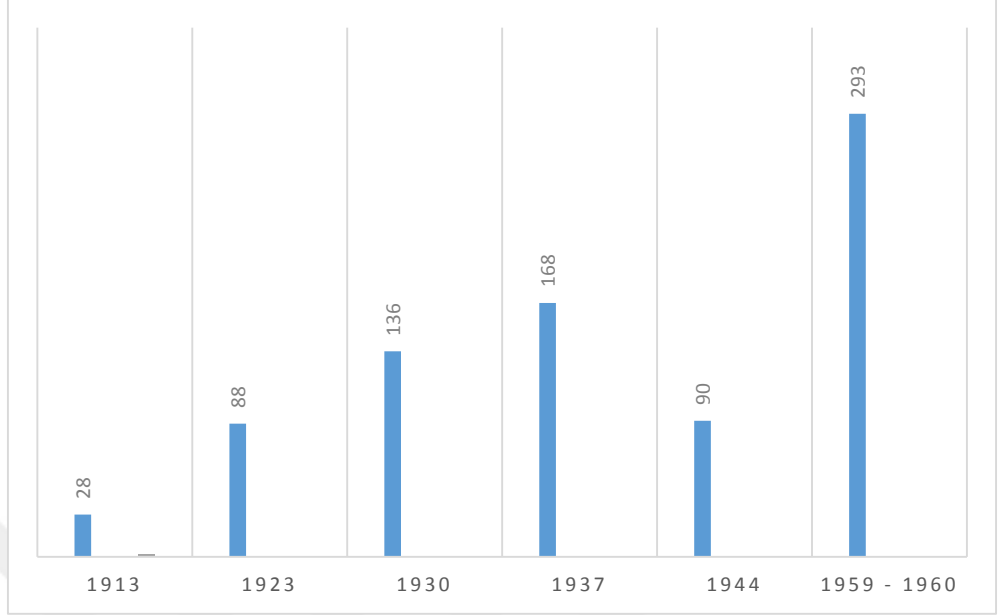
Frondizi aynı zamanda dört petrol üretim kuyusunu özelleştirmeye açtığı görüldü. Bu ise hükümete yönelik protestoların artmasına neden oldu, ancak özelleştirme ve ithalat kısıtlamalarının kaldırılması ithal ikame edici politikaların en bariz göstergesiydi. Bu anlaşma Başkan Yardımcısı Nixon'un 1958 Aralık ayındaki ziyaretiyle birlikte gerçekleşti. Eisenhower dönemi ABD - Arjantin ilişkileri tam bir uyum içerisinde gerçekleşti. Bu süreçte Arjantin ekonomisinin güç durumu işbirliği açısından Amerikan yönetiminin elini kolaylaştırarak sadece Arjantin ile kalmayan bu bağımlılık diğer Latin Amerika ülkelerine de sirayet ettiği anlaşıldı.¹⁵³

¹⁵¹ Leonar Devota: Hebe C. Pelosi, **Frondizi and Eisenhower? Relacion Amistoso o Incierta**, Buenos Aires, Universidad Catolica Argentina, 2009, s. 61 - 62

¹⁵² Leonar Devota: Hebe C. Pelosi, **a.g.e.**, s. 65.

¹⁵³ Leandro Morgenfeld, **Idas y Vueltas de la Relacion Argentina – Estados Unidos Durante la Proscripcion del Peronismo (1955 – 73)**, Mendoza, Universidad Nacional de Cuyo, 2013, s. 4

Grafik: 3.2.1: Arjantin’de yatırım yapan ABD’li şirketlerin yıllara göre dağılımı

Kaynak: BDEEA-FCAD

3.2.4 Komünizm Tehdidi ve Etkisi

Latin Amerika’da komünizm tehdidi Amerika’nın en büyük korkusuydu. Bu endişe Küba devrimiyle hat safhaya çıkmıştı. Devrimin yarattığı etkinin Latin Amerika’nın geneline yansıtacak olması dış politikanın sorunlu alanıydı. Güneyin önemli ülkesi Arjantin bu bağlamda yeni Amerikan yönetimi için oldukça önemliydi.

ABD Başkanı Kennedy göreve geldiğinde Frondizi hükümetiyle iyi ilişkilere devam edildi. Kennedy Arjantin’i tüm Latin Dünyası için rol model olarak görüyordu. Kendinden önce imzalanan tüm anlaşmaları daha da genişletmek istiyordu. Küba devrimi ABD için bir domino etkisi olabileceği endişesi taşıyordu. Arjantin bu kapsamda ABD için çok önemliydi. İlk olarak askeri yardımların artırılması ve Frondizi hükümetiyle yakın temas politikası izlendi. Kennedy ve Frondizi 1962 yılında Amerika’nın Florida eyaletinde buluşmalarında Amerikan yönetimi ABD sermayesinin Arjantin’de daha da artırılması, ticaret hacminin artırılması için söz verirken Kennedy Frondizi yönetiminden Küba ile ilişkilerini kesmesini ve komünist hiçbir propagandayı barındırmamasını istediği gözlemlendi.¹⁵⁴

Küba füze krizi ABD’yi kıtada farklı bir arayışa itti. Amerikan Devletler Örgütüne bağlı bir askeri birlik oluşturmak istedi. Bu öneriye Frondizi karşı çıktı, çünkü bu hareketin Küba’ya karşı olacağı kesin olarak anlaşıldı. Ancak 1962 yılının ekonomik şartları bu organizasyona katılmak zorunda bıraktı. Arjantin sadece iki gemiyle Küba açıklarında görevine katıldı.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Leandro Morgenfeld, **a.g.e.**, s. 5

¹⁵⁵ Leandro Morgenfeld, **a.g.e.**, s. 10

1962 yılı seçimlerinde Peronist adayların güç kazanması ve ardından Frondizi'nin ordu darbesi ile devrilmesine ABD yönetimi sessiz kaldı. ABD'nin Buenos Aires'teki Büyükelçisi Robert McClintock ABD olarak ordunun bu hareketini Arjantin'in iç işi olarak gördüklerini ve Arjantin'i desteklemeye devam edeceklerini belirtiyordu. 26 Mart 1962 tarihinde Kennedy'nin tavsiyeleri McClintock tarafından Guido yönetimine iletildi. IMF'nin yardım kredisinin 50 milyon dolardan 100 milyon dolara çıkarılacağını taahhüt ediyordu. Bu yardımın artırılmasında komünizm tehdidi ile karşı karşıya kalabileceği tehlikesi öngörüsüyle yapıyordu. Tüm bunların yanı sıra geçici Guido yönetiminin 1963 yılında demokratik seçimlere gidileceğine ve Peronist adaylara müsaade edilmeyeceğini açıklaması ABD tarafından memnuniyetle karşılandı.¹⁵⁶

3.3 Müdahaleci Anlayışın Geri Dönüşü “İyi Komşuluk Politikasının” Sonu

İyi komşuluk politikasının sonu Lyndon Johnson'un Kennedy'e yapılan suikastın ardından göreve gelmesiyle birlikte 1963'ün son ayları ve 1964'ün başında resmi olarak da sona erdi. Johnson Latin Amerika'da sosyalizm konusu üzerine daha fazla mesai harcamaya başladı. Özellikle Güney Amerika'da 1961 yılında Brezilya'da sol kanat Devlet Başkanı Joao Goulart'ın reformları Meksika'da sol kanat Lazaro Cardenas, Guatemala'da Jakoba Arbenz'in ve Küba'da Castro'nun uygulamalarını andırması ABD yönetiminin harekete geçmesine neden olduğu anlaşıldı.¹⁵⁷

Başkan Johnson orduyu harekete geçirmek istedi, ancak doğabilecek risk üzerine Brezilya ordusu içerisindeki sağ kanat generallerin desteklenme fikri kabul gördü. 1964 yılında Brezilya ordusu içindeki sağ kanat generallerin harekete geçmelerinde ABD ordusu da tam destek verdi. Gerçekleşen bu darbe Latin Amerika'da 1960'ların ortalarından başlayacak olan müdahaleci anlayışın anlaşılması için örnek teşkil etti.¹⁵⁸

Arturo İlia hükümeti devrildiğinde Frondizi'nin ABD ile yaptığı petrol anlaşmalarının iptal edeceğini açıkladı. ABD, seçim kampanyasından beri bu vaatleri Arjantin halkına anlatan İlia'nın sözlerini sürpriz karşılamadı. Yeni hükümet ABD'li firmalar için probleme neden olabilecek düzenlemeler getirdi. Özellikle Petro kimya alanında yabancı şirketlerin deneme alanlarını yasaklamak istedi. Bunun yanı sıra Arjantin'de faaliyet gösteren ABD'li bankalar üzerinde baskı oluşturacak kararlar yeni hükümetin ilk attığı adımlar oldu. Arturo İlia'nın yürüttüğü bu dış politika anlayışı 1966 yılına dek iki taraf arasında soğukluğa neden olduğu orta çıktı.¹⁵⁹

1963 yılında Dominik Cumhuriyetinde John Bosch ABD tarafından komünist olmakla suçlandıktan sonra askeri müdahaleyle devrildi. Ülke büyük bir iç bunalımla karşı karşıya kaldı. Dominik askeri yönetimi Amerikan Devletler örgütünden yardım istedi. Küba olayında olduğu gibi ABD çağrısı yinedi. Başkan İlia ilk başta destek

¹⁵⁶ William Michael Schmidli, **a.g.e.**, s. 36 - 37.

¹⁵⁷ Stewart Brewer, **a.g.e.**, s. 130

¹⁵⁸ Stewart Brewer, **a.g.e.**, s. 131

¹⁵⁹ Leandro Morgenfeld, **a.g.e.**, s. 6

verse de ABD Başkanı Lyndon Johnson yönetimi ile başlayan ekonomik ve politik sürtüşme nedeniyle bu çağrıya katılmayı reddetti. Bu olay İlia döneminde ikili ilişkilerinde bir başka krizdi. İlia askeri darbe tarafından devrilirken ABD yönetimi tıpkı 1962 darbesinde yaptığı gibi herhangi bir ses çıkarmadı, ve bunu Arjantin'in iç meselesi olarak gördüklerini açıklıyorlardı.¹⁶⁰

3.3.1 İlia Dönemi

İlia kendinden öncekiler gibi görevi devraldığında Arjantin hali hazırdaki problemlerinden kurtulamadığı görüldü. 1962'nin ikinci çeyreğinde başlayan resesyon 1963'ün ilk yıllarında artarak devam etti. GSYİH bir önceki yıla karşılaştırıldığında % 3,8'den % 2,4'e düşmüştü. İlia hükümetinin ilk icraatı ödemeler dengesi nedeniyle sermaye malları ithalatını yasaklamak oldu. Aynı uygulama döviz ihtiyacı ve arzında da uygulandı. Tüm bu uygulamaların amacı güçlü bir ekonomi yaratmak ve devlet kurumlarının krizlere karşı dayanıklılığını artırmaktı. Kamu harcamaları ekonomik büyümeyi sağladı, ancak büyümedeki en büyük pay tarım ihracatına dayandığı anlaşılıyordu.¹⁶¹

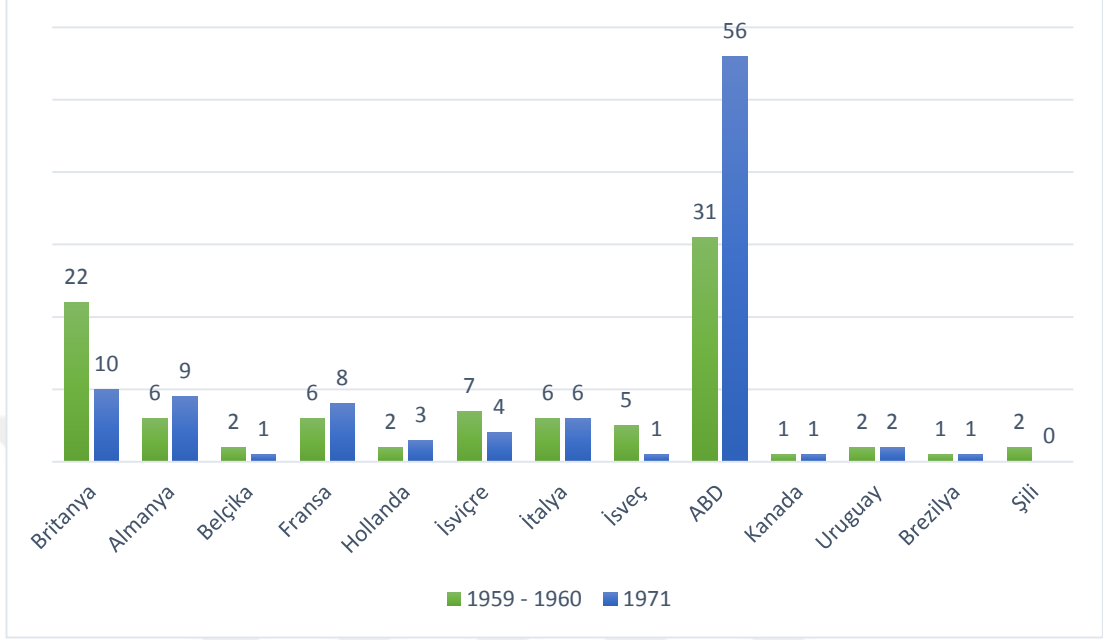
İthal ikame edici yatırım planlamaların giderek kendini göstermesiyle büyüme oranlarında ilerleme kaydedildi. Bu dönemde basına yönelik kısıtlamaların son bulması, işçi örgütlenmelerinin yeniden faaliyetlerinin başlaması uluslararası alanda olumlu karşılanmakla birlikte Arjantin'e gelen yatırımlarda da artış meydana geldi. Özellikle dünyanın önde gelen ulus aşırı şirketleri ithal ikame edici süreçte baş aktör olarak yer aldılar.¹⁶²

¹⁶⁰ Leandro Morgenfeld, **a.g.e.**, s. 12

¹⁶¹ Roberto Cortes Connde, **a.g.e.**, S. 226 - 227

¹⁶² Daniel Chudnovski, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 36

Grafik: 3.3: 1959 – 1960 dönemi ve 1971 yılları arasında dünyanın önde gelen yüz şirketinin Arjantin’de açtığı şirket sayısı (ülkeler bakımından)

Kaynak: BDEEA-FCAD

3.3.2 Arjantin’de Yönetim Sorunu

Başkanlığa geldiğinden beri kendi partisi olan Radikal Birlik içindeki bazı gruplar İlia’nın politikalarına karşı oldukları gözlemlendi. Meclisten geçirmek istediği bazı yasaları geçirmekte zorlanıyordu. 1964 yılında Pesoyu devalüe etme ve işçi ücretlerinde kesintiye gitmek istemesi büyük sokak hareketlerine neden oldu. 1965 yılındaki kongre seçimlerinde ordu içinden gelen tüm baskılara rağmen Peronist adayların seçimlere girmesine imkan tanıdı. Peronist adaylar seçimlerde tekrar sandalye kazandılar.¹⁶³

İlia yönetimi istediği ekonomik reformları Peronistlerin yoğun protestoları nedeni ile parlamentodan geçiremiyordu, ve her şeyden önemlisi Arjantin’de toplumsal kırılmaların başlaması, dönemin işçi gruplarının ve üniversite örgütlerinde hareketlenmelerin başlaması ve şiddete varan eylemlerinin durdurulamaması ordunun harekete geçmesine sebep oldu. Bu esnada General Juan Carlos Ongania Başkan İlia’dan görevi bırakmasını istediği görüldü. İlia bu isteğe dirense de Arjantin 20.yy’da beşinci darbesini 28 Haziran 1966 yılında General Ongania tarafından düzenlenen askeri darbeyle gerçekleştiği gözlemlendi.¹⁶⁴

1960 ve 1970’li yıllarda büyük bölümünde Arjantin ordusu ülkenin karar alma mekanizmasını oluşturdu. Bu dönemin askeri yönetimleri kendi öğretilerinin ulusal çıkarların koruyucu olduklarını iddia ettiler. Uluslararası alanda ve ülke içinde ki tepkilere karşı bu tezleri savunan orduya göre Arjantin’in kaderi partizan siyasetçilere

¹⁶³ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 221

¹⁶⁴ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 222

ve beceriksiz politikacılara bırakılmayacak derecede önemli gördükleri için yönetimi ele geçirdiklerini ifade ediyorlardı. Özellikle 1996 müdahalesi bu tezlerin daha çok ileri sürüldüğü darbe olarak belirdi.¹⁶⁵

3.3.3 1966 darbesi Sonrası Arjantin’de Siyasi ve Ekonomik Durum

Arjantin’de yeni askeri yönetim ve lideri Ongania ilk hedeflerinin ekonominin kalkınması olacağını ve Arjantin halkının refah seviyesini yükseltmeye çalışacaklarını belirtiyordu. Bunun için askeri yönetim ekonominin başına, ilerleyen süreçte ekonomide başat rol oynayacak olan “Chicago Okulu” geleneğinden Krieger Vassena getirildi.¹⁶⁶

Ongania yönetiminin amacı talep daralması yaşamaksızın ekonomiyi istikrar konumuna getirmektir. Vassena ekonomideki çıkış yolunun ABD ile yakın ilişkilerden geçtiğini iyi bilen birisi olarak belirdi.. Bunun için İlia döneminden hızlanan özelleştirme Vanessa’nın ekonomi liderliğinde ki Arjantin’de artarak devam ettiği görüldü. 1962 - 1968 yılları arasında Arjantin’de 39 büyük şirketin 35’i satılığa çıkarılırken bunların % 59’u yani 22 şirketi ABD sermayesi tarafından satın alındı. Vassena ABD sermayesini büyük oranda çekti. Bütün bu girişimler askeri rejimin ABD yönetimine yeni gelen Nixon ve onun Latin Amerika özel temsilcisi Nelson Rockefeller ile kurulan özel temasın neticeleri olarak belirdi.¹⁶⁷

3.3.4 Arjantin’de Toplumsal Gerilimin Yansıması

60’lı yılların ikinci yarısından itibaren Arjantin toplumunda daha önce hiç var olmayan toplumsal hareketler ortaya çıkmaya başladı. Buna neden olan faktörler hiç kuşkusuz Arjantin’de meydana gelen siyasi istikrarsızlık, işsizlik, artan enflasyon, 60’lı yıllara damgasını vuran Marksist yapılanmalardan etkilenen gruplar ve üniversite gençlik grupları arasında başlayan sokak hareketleri 1966 darbesinin esas kaynaklarından biri olarak ortaya çıktı.

Askeri yönetimin ilk işlerinden biri sokak olaylarını bastırmak düzeni sağlamaya çalışmak oldu. Tüm bunlar bu hareketlerin faaliyetlerini sonlandırmaya engel olamadı. Arjantin toplumunun genel yapısı birçok protesto ve sendikal ayaklanmaları görmüş ve tüm bu unsurlar Arjantin sivil toplumunun sesi olarak görülüyordu. 1960’lı yıllar Arjantin toplumunun daha önce içinde var etmediği, toplumsal kopuşları meydana getirmesi ve ucu Arjantin iç savaşının acı sonuçlarına getirecek sosyolojik problemleri beraberinde getirdiği anlaşılıyordu.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Herbert C. Huser, **Argentina Civil – Military Relations From Alfonsin to Menem**, Washington D.C, National Defans University Press, 2002, s. 11

¹⁶⁶ Mercedes Andres, **Modelos de Relaciones Especiales Adoptados en la Politico Exterior Argentina**, Buenos Aires, Working Papers, ty, s.8

¹⁶⁷ Leandro Morgenfeld, “Argentina y Estados Unidos Golpe a Golpe 1966 1976”, **Revista Saap**, Vol: VII, No: 8, 2014, pp. 522

¹⁶⁸ Richard Feinberg: Carlos H. Weisman, **Civil Societe and Democracy in Latin America**, Newyork, Palgrave Macmillan,2006, s. 92

Peron yanlısı binlerce işçi ve orta sınıf Peron'un devrilmesinden sonra kendilerini boşlukta hissettikleri görüldü. Peron devrilirken 1945'te ki gibi arkasında duramamalarına karşın Peron'a olan sevgilerinin bitmediği açık bir şekilde anlaşılıyordu. Kırsal alandan kentsel alana göç 1950 – 1960 yıllar arasında hızlı bir şekilde arttığı görülmüyordu. Bu göçmenler sanayi alanında iş bulmak için geliyorlardı. Bu göçler aynı zamanda Arjantin'de kentsel işçi gücünün artmasını sağladı. Bu yıllarda yurt dışı kaynaklı göçler, 19.yy sonu itibariyle Avrupa'dan gelenlerin aksine Güney Amerika'nın diğer ülkelerinden Paraguay ve Bolivya'dan geliyordu.¹⁶⁹

Ülke içinden ve dışından gelen göçler ve bunlara ilave olarak yeni nesil Peroncular eski başkanlarının karizmatik kişiliğini yeniden parlamasında başrol oynadılar. Ordu yaptığı sindirme hareketiyle bu yeni nesil Peroncuların giderek daha fazla taraftar bulmaya ve orta sınıf için umut kaynağı olarak yeniden belirdi. Giderek güçlenmeye başlayan işçi sınıfını şiddet kullanarak bastırmaya çalıştılar. Bunun yanı sıra askeri yönetim işçi ücretlerinin azaltılması yönünde şirketlere baskı uygulamaya başladı. Peronistler yeniden demokrasiye dolayısıyla seçimlere girmelerine izin verilmelerini bekliyorlardı. Bu istekleri askeri yönetim tarafından reddedildi, ve büyük bir siyasi yalnızlığın içine girdiler. Durumu protesto etmek amacıyla ülke çapında iş bırakmaya ve grevlere başladıkları görüldü.¹⁷⁰

3.3.5 Çatışma Atmosferi

Ülkenin orta sınıf gençlerinin radikal gruplara katılmasının önüne geçilememesi giderek yükselen huzursuzluk gençlerde istikbal sorunu yarattı. Aşırılık yanlısı gruplara katılan gençler eğitim yönünden oldukça donanım sahibiydiler. Siyasi ve ekonomik durum orta sınıf gençlerin umutsuzluğuna neden oldu. Cordoba Eyaleti orta sınıf gençlerin ve kırsal kesimde örgütlenen grupların kısa zamanda taraftar bulmasında ve eylemlerin ilk bu eyalette başlaması sebebiyle sembol bir eyalet oldu. İki yüz kişilik bir grupla basılan Cordoba Üniversitesinde ki isyancı grubun sayısı kısa zamanda beş bin kişiye ulaşması kontrol edilemez bir gerilla mücadelesinin başlangıcına neden olduğu anlaşıldı.¹⁷¹

Gerillalar 1950'li yılların anti Peroncu, Katolik hareketlerden ve milliyetçi gruplardan faydalanıyorlardı. Bazı gruplar sol ideolojiyi benimsemiş insanlardı, ancak gerilla hareketleri tüm ülkeyi temsil etmiyordu. Esas olarak bu gerilla grupları Küba devrimini ilham alıyorlardı. Bu gruplar Arjantin'in Batı Avrupa ve ABD tarafından kapitalizmin tuzağına düşürüldüğünü savunuyorlardı. Gerilla grupları Arjantin devriminin simgesi olarak Peron'u benimsemişlerdi. Karşılarında ordu ve oligarşi vardı. Gerilla grupları içerisinde Montonadoslar (kendilerini Peron'a yakın hisseden ve 1959 yılında kurulup 1970 yılı başından silahlı mücadeleye başvuran Sol Marksist

¹⁶⁹ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 227

¹⁷⁰ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 229

¹⁷¹ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 232

grup) en dikkat çekenlerden biriydi. Yaptıkları silahlı eylemler ülke çapında geniş yankı buldu.¹⁷²

Sol Marksist yapılanma olan ERP de (Halk Devrimi Ordusu) şiddet eylemlerine başladığı görüldü. Aynı zamanda çatışmacı bir yapıya bürünen üniversiteli Peronistlerin kurduğu FAP (Peronist Silahlı Güçleri) başkentin ünlü Plazo de Mayo meydanında günler süren yoğun protestolar gerçekleştirdiler, ve 1970 yılında General Ongania istifa etmek zorunda kalarak askeri yönetimin başına General Roberto Livingstone geçti. Dışişleri Bakanı Amiral Cesar Guizetti 1971 yılında Washington ziyaretinde H. Kissinger ile yaptığı görüşmede ABD'den daha fazla destek ve yardım istediği görüldü. Amerikan yönetimi kendine yakın bir yönetimin olmasından oldukça memnundu, ancak Şili örneği yaşamak istemediği anlaşılıyordu. Arjantin'in istikrar kazanması için destek vereceklerini iletildiği görüldü. Askeri yönetimin kendi içindeki istikrar sorunu ortaya açık bir şekilde çıktığı gözlemlendi. General Livingstone baskılara daha fazla dayanamayarak görevi 23 Mart 1973'de Alejandro Lanusse'ye bıraktı. Lanusse Arjantin halkına siyasi ortam yatıştıktan sonra seçimlere gidileceğini deklare ederken bu açıklama meydanlarda engellenemeyen protestoları belli bir süre dindirdiği izlendi.¹⁷³

Lanusse, Peronist gençlik gruplarıyla (silahlı faaliyetlere katılmayanları ile) görüşüp isteklerini öğrenmek istiyordu. Askeri yönetimi yavaş yavaş taviz vermeye başlamıştı, ancak bitmek bilmeyen protesto ve şiddet bunu mecbur hale getirdi. Sürgündeki lider Peron, Kasım 1971'de radikaller ve askerle görüşmek için özel temsilcisi Jorge Paladino'yu gönderdiği izlendi. Bu görüşme Arjantin'de politik ortamın değişeceğine dair en büyük işaret olarak belirdi. 1972 Haziran ayında Lanusse Peronistlerin gelecek seçimlere girmesinin önünü açtı, ancak hiçbir surette Peron'un aday olamayacağını belirttikleri takip edildi.¹⁷⁴

3.3.6 Askeri Yönetimin İstikrar Sorunu

Krieger Vassena yabancı yatırımların teşviki ve ABD'nin kredi yardımlarına güveniyordu. General Ongania hükümeti de kendinden önceki hükümetlerin reformlarından yararlandı.¹⁷⁵ Bu dönemde Amerikan hükümeti ve WBG'nin (Dünya Bankası) kredileriyle alt yapı yatırımlarına öncelik verildi. GSYİH 1966 – 1970 döneminde % 4,2 büyümesine karşın ekonomideki kırılganlık ve halkın ekonomik beklentilerinin çok uzağında seyreden ekonomi politikaları hayal kırıklığı yaratırken radikalleşen atmosfer askeri yönetimi daha da derin bir krizin içine düşürdü.¹⁷⁶

¹⁷² Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 234

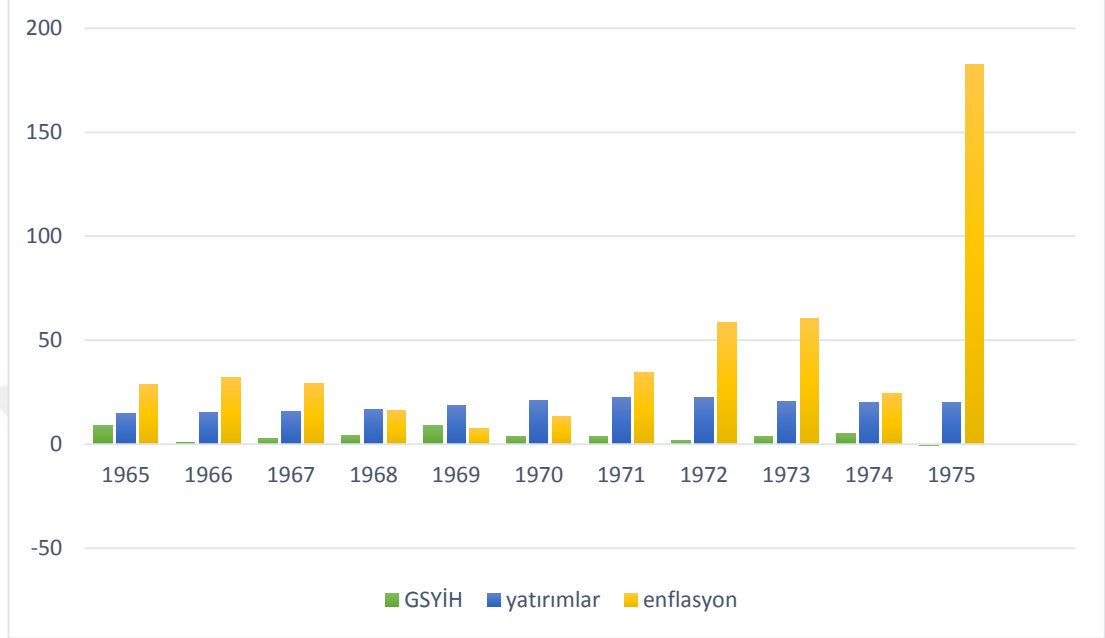
¹⁷³ Julio Era, *La Política Educativa de la Militar en Argentina*, Mexico City, Cuadernos Politicos, 1978, s. 103

¹⁷⁴ Luis Alberto Romero, *A History of Argentina in The Twentieth Century*, Pennsylvania, Pennsylvania University Press, 2002, s.195

¹⁷⁵ Roberto Cortes Conde, *a.g.e.*, s. 238

¹⁷⁶ Eduardo M. Basualdo, "The Legacy of The Dictatorship: The New Pattern of Capital Accumulation, Deindustrialization, and The Decline of The Working Class", *The Economic*

Grafik: 3.3.1: 1965 – 1975 Arjantin ekonomisinde göstergeler (yüzdeler)

Kaynak: INDEC, www. Indec. gov.ar

3.4 Arjantin Ekonomisinin Kırılgan Yapısı

1970 – 1994 yılları arasında Fransa Enstitüsünün yaptığı araştırmada ekonomik özgürlük endeksine göre Arjantin 106 ülke içinde en kırılgan yedinci ekonomiye sahip ülke olarak belirdi. Bunun temel nedeni Arjantin’de politika belirleme sürecinin kurumsal açıdan büyük zafiyetler göstermesi olarak gösterildi. Bu kurumsal zafiyet genel ve kalıplaşmış bir problem olarak kaldığı anlaşıldı.¹⁷⁷

Başlıca nedenleri üzerinde durmak gerekirse nedenlerden birincisi siyasi faktörler arasında siyasi görüş farkına ek olarak zamanın siyasi yönetenlerinin zamana uygun olmayan yönetim anlayışı, alternatif uygulama mekanizmaları ve devlet bürokrasisinin de aynı zafiyeti göstermesi. İkinci neden görevdeki hükümetlerin kısa vadeli hedeflere sahip olması siyaset içinde vizyon darlığına neden olduğu anlaşıldı. Aynı zamanda uzun dönemli yasama faaliyetlerinin olmaması da sağlıklı işleyişin önüne geçtiği anlaşıldı. Üçüncü bir neden olarak ülkenin uzun vadeli profesyonel bir bürokrasiye sahip olamaması, uzun vadeli teşviklerin yetersizliği ve ekonomik bozulmanın önüne geçmek için sıklıkla devlet müdahalesinin olması. Dördüncü neden olarak görev süreleri çok kısa olan Yargıtay’ın seçilmiş olan hükümetle birlikte

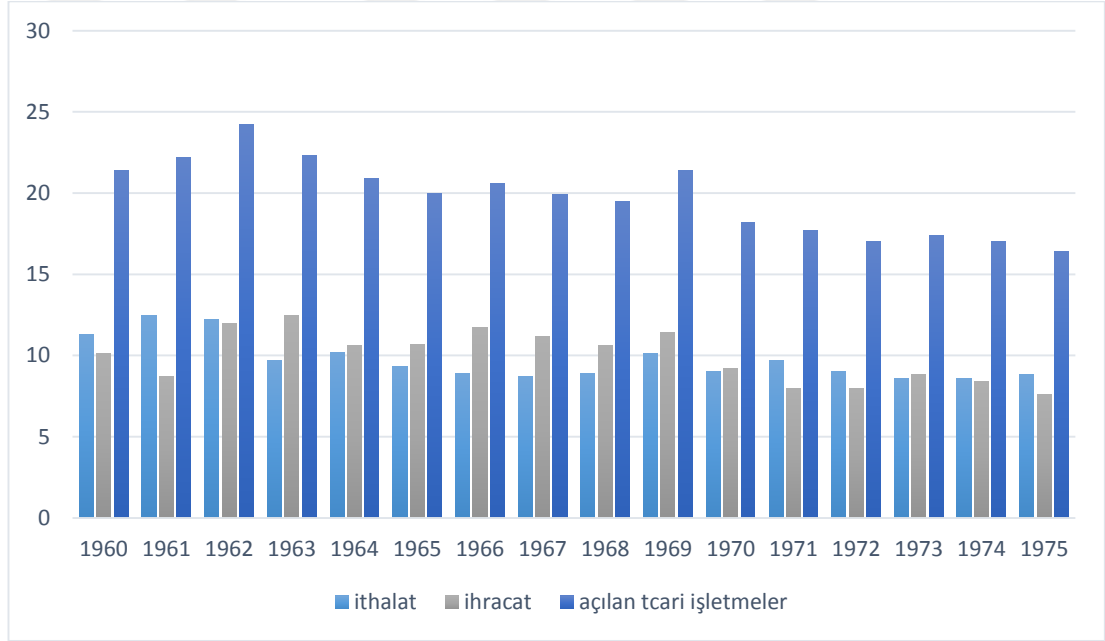
Accomplices The Argentine Dictatorship Outstanding Debts, Ed. by. Horacio Veritsky, Juan Pablo Bohoslavsky, Newyork, Cambridge University Press, 2016, s. 77

¹⁷⁷ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, a.g.e., s. 25

uyumlu hale getirilmesi hükümeti bağımsız olarak denetlemenin ortadan kaldırmasına ve işlevsiz hale gelmesine neden olduğu görüldü.¹⁷⁸

Arjantin'in büyüme performansını uluslararası pazarlarda karşılaştırdığımızda nispeten zayıf kaldığı gözlemlendi. 1964 – 1974 yılları arasında yıllık bazda pozitif büyüme meydana geldiği görüldü. Bu yıllar dahilinde ödemeler dengesi problemi ve toplumsal huzursuzluk artarken ana döviz kaynağı tarım rekabetçi bir sektördü. Yüksek tarifeler nedeniyle iç tarım tarifeleri kontrol altında olduğu gözlemlendi. Genel olarak büyüme tarımdan sağlanan dövize bağlıydı. Tarımdan sağlanan gelirlerle ithal mallar alınıyordu, ancak rekabetçi yerli sanayi için yetersiz kalıyordu. Sermaye malları ve ithal ikame edici teşvikin sağlanması 1950'li yılların sonundan itibaren hükümetler tarafından takip edilen süreç olarak belirdi.¹⁷⁹

Grafik: 3.4: 1960 – 1975 yıllarında ikinci ithal ikame edici süreçte Arjantin'de göstergeler (yüzdesele)

Kaynak: CEPAL, short term statistics of Argentina

3.4.1 Yeniden Demokrasi ve Peron'un Dönüşü

Arjantin 2 Mart 1973 tarihinde yeniden demokrasiye adım attığı görüldü. Peronistler yeni partileri FREJULÍ (Ulusal Kurtuluş Adalet Cephesi) oyların % 50'den biraz azını alarak seçimlerde büyük bir başarı gösterdiler. Sadece Peron destekçileri değil özellikle orta ve düşük gelirli insanların oyları seçimlerde belirleyici etken olurken yeni Başkan Campora 25 Mayıs'ta askeri yönetimden görevi alarak yeniden sivil hükümet döneminin başlangıcını yapmış oldu.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, *a.g.e.*, s. 26

¹⁷⁹ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, *a.g.e.*, s. 33

¹⁸⁰ Luis Alberto Romero, *a.g.e.*, s. 196

1966 askeri darbesinin ardından Arjantin’de yeni demokrasi sayfası açılmış oluyordu. Arjantin siyasi hayatının en önemli noktalarından biri 20 Haziran 1973 günü 18 yıllık bir sürgün hayatının ardında Peron sürgüne gönderildiği hava limanına indiğinde binlerce destekçisi tarafından karşılandı. Yeni Başkan Campora Temmuz ayında istifa ettiğini açıkladı, ve yerine Başkan Yardımcısı Raul Lastrri geçti. Lastrri Ekim ayında yeniden seçimlere gitme kararı almadan önce Peron’un seçilebilmesi için hukuki olanaklarda sağlandı. 12 Ekimde yapılan seçimlerde Juan Peron sayılı oyların % 62 ‘sini alarak başkanlığa seçildi. Başkan Yardımcısı olarak üçüncü eşi Isabel Peronu atadı.¹⁸¹

3.4.2 Üçüncü Peron Döneminden Son Askeri Yönetime

Peron iktidara geldiğinde karşısında devasa bir ekonomik durgunluk ve Vassena planının başarısızlığıyla karşı karşıya kalmış bir ülke vardı. Peron ekonomik alanda geniş bir düzenleme yapmak istedi. Düzenlemenin amacı üç yıllık bir ulusal imar ve kurtuluş planı çerçevesinde ekonominin ve toplumsal hayatın düzeleceğini öngören bir düzenlemeydi.1974 yılının ortalarında dış ekonomik tahminlerin aksine uygulanan kısa vadeli plan olağan üstü bir başarı gösterdi. Enflasyon tarihi bir düşüş yaşayarak ekonomi % 8 oranında büyüdüğü gözlemlendi.¹⁸²

Üçüncü Peronist hükümetin amaçlarından biride daha adil bir gelir dağılımı ile sermaye odaklarının imtiyazlarını kaldırmaktı. Peron’un amacı bu yeni planlamada refah devleti kurmak üzerineydi. Onun refah devleti esasına göre sadece burjuvazi ve oligarşi değil Özellikle Kobilerin desteklenmesi ve onların ihracata teşvik edilmesi toplumun genelinde ekonomik ferahlamayı getirerek işsizliği indireceğine inanıyordu.¹⁸³

Soğuk Savaşın en karmaşık ekonomik olaylarının meydana geldiği dönemde Peron ve yönetimi alternatif arayışlar içinde olduğu gözlemlendi. Petrol krizi, Amerikan ekonomisinin Vietnam savaşının nedeni ile daralma yaşaması, doların değer kaybı küresel ekonomi için büyük risk taşıyordu. Arjantin’de Peron döneminin başlaması ile Amerikan - Arjantin ilişkileri 1945 - 55 dönemine benzer bir atmosfere girmişti. Arjantin Amerikan yatırımları, endüstri ve teknolojik yatırımlarındaki eksiliğin yerini Sovyetler bloğuyla yakınlaşarak çözmek istiyordu. Petrol ihtiyacı için Libya lideri Kaddafi ile anlaşmaya vardı. 1973 Mayıs ayında Romanya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Macaristan’ı kapsayan bir tura çıktı. Bu ziyaretler esnasında bu ülkelerle ekonomi, teknoloji, bilim, demir çelik ve tarım endüstrisini kapsayan bir dizi anlaşma imzalandı.¹⁸⁴

¹⁸¹ James w. McGuire, **Partidos Políticos y Democracia en la Argentina**, Stanford, Stanford University Press, 1997, s. 177

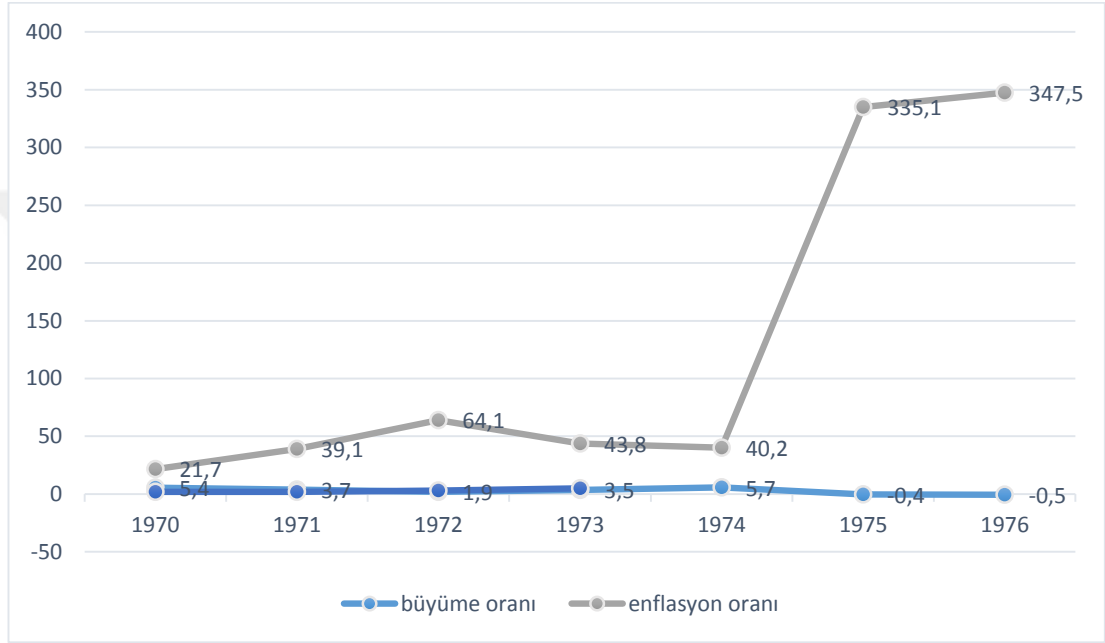
¹⁸² Klaus F. Veigel, **Dictatorship: Democracy: and Globalization**, Pennsylvania, Pennsylvania State University, 2009, s. 27 - 28

¹⁸³ Cecilia Vitto, “Plan Economico del Tercer Gobierno Peronista. Gestion de Gelbrad (1973 – 1974)”, **Revista Problema del Desorrollo**, Vol: XLIII, No: 171, 2012, pp. 115

¹⁸⁴ Maria E. Gentile, **Argentina y su Politico Exterior Frente al Bloque Oriental Durante la Guerra Frio**, Ceid, 2011, s. 13

1974 yılında Juan Peron geçirdiği kalp krizi nedeniyle hayatını kaybetti. Yerine Başkan Yardımcısı olan eşi Ísabel Peron geçti. 1975 yılı itibarıyla Arjantin ekonomisi yavaşlama dönemine girdi. 1975 Şubat ayında Arjantin Pesosu % 50 devalüe edildi. Aynı yılın Mayıs ayında % 100 oranında ikinci bir devalüasyon yapıldı. Arjantin ekonomisi % 6,5'lik bir daralma yaşadı. Bunun yanı sıra kamu harcamalarının % 189 artması ekonomide bütçe açıklarının artmasına neden olduğu görüldü.¹⁸⁵

Grafik: 3.4.1: 1970 – 1976 Arjantin büyüme ve enflasyon oranı (yüzdeler)

Kaynak: INDEC

1975 yılından itibaren başlayan sokak olaylarının giderek artması, ekonominin giderek daralması, huzursuzluğun ve devlet kontrolünün eyaletlerde sağlanamaması demokrasinin bir kere daha askeri müdahale ile kaldırılmasına neden oldu. 1976 yılında Arjantin'in altıncı darbesi General Jorge Videla'nın başını çektiği subaylar tarafından gerçekleştirildi.¹⁸⁶

3.4.3 1966 Darbesinden Sonra Yeni Süreç

Ongania darbeyi gerçekleştirdikten sonra ABD ile yakınlaşma dönemine girdiği görüldü. Krueger Vassena kuzey komşuna ekonomik anlamda teşviklerin önünü açtı. ABD hazine bankası, ve özel bankaları Arjantin'e yatırım yapmaya başladılar. Yapılan kredi görüşmelerinin ardından IMF'den yeni kredi alındı. Bununla birlikte 1967 yılında ABD Latin Dünyasını nükleer silahsızlanmaya karşı birlikte hareket etmek için baskı uygulamaya başladı. TIALOLCO (Latin Amerika'da nükleer silahsızlanma anlaşması) ABD tarafından kıtaya dayatılıyordu. Ekonomik ve askeri

¹⁸⁵ Roberto Cortes Conde, a.g.e., s. 253

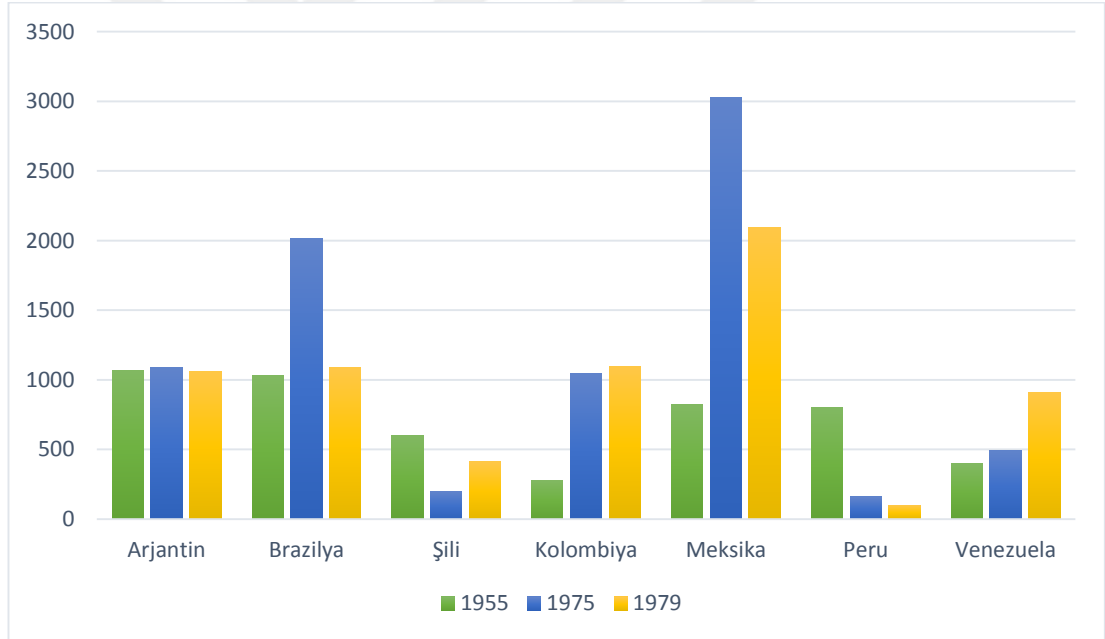
¹⁸⁶ William Michael Schmidli, a.g.e., s. 52

yardım kartı tüm Latin Dünyasını çaresiz bırakırken General Ongania'da ilişkilerde kırılma yaşamamak için anlaşmayı onayladığı gözlemlendi.¹⁸⁷

Arjantin'de ABD yatırımları 1966 darbesinden sonra artmaya başladı. 1969 sonu itibariyle ABD'nin sanayi alanında yatırımları 790 milyon dolara ulaştı. Peron 1955 yılında devrilirken bu rakam 230 milyon dolardı. Amerikan yatırımları Arjantin'e gelen yatırımların yarısını oluşturmakla birlikte yatırımlar Arjantin'de ki toplumsal olaylara rağmen artarak devam etti. 1972 yılında ABD yatırımları 1,8 milyar dolara ulaştı.¹⁸⁸

1971 yılında Arjantin sanayisinin % 96'sı yabancı sermayenin elindeydi. Teknolojik yatırımlarda ise % 92, 9 oranında yabancı sermayenin elinde olduğu görülürken ABD ise tek başına sanayi yatırımlarında % 37'lik bir paya ve teknoloji yatırımlarında ise % 29, 5'ini karşılıyordu.¹⁸⁹

Grafik: 3.4.2: 1955 – 1979 Arjantin ve diğer Latin Amerika ülkelerinde ABD yatırımları (Milyar Dolar)

Kaynak: Department of Commerce Office of Business Economy

1970'li yıllar itibariyle ABD'nin Arjantin'e yaptığı yatırımları diğer Latin Amerika ülkeleriyle kıyaslandığında nispeten düşük kaldı. Yatırımlarda yıllar arasında dalgalanma olmasında ki başlıca sebep siyasi faktördü. 1970'li yılların Arjantin'de

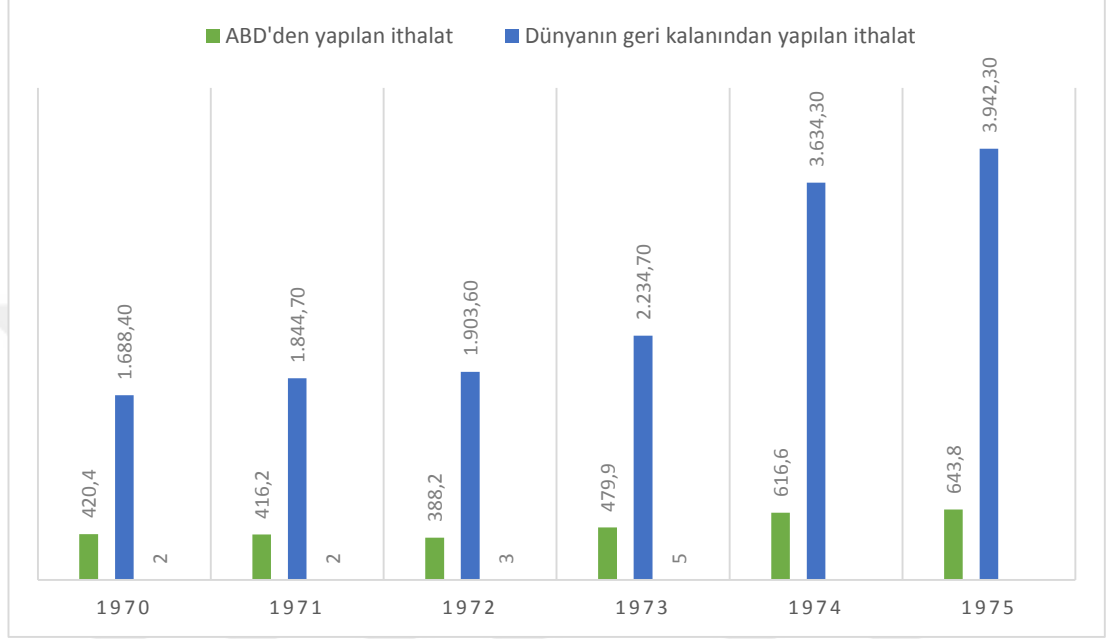
¹⁸⁷ Leandro Morgenfeld, **a.g.e.**, s. 7

¹⁸⁸ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 225

¹⁸⁹ Jorge I. Dominguez, **Economic Issues and Political Conflict: US – Latin America Relation**, London, Butter Worths, 1982, s. 43

yaşanan siyasi ve toplumsal olayların getirdiği siyasi manzara ABD yatırımlarının daha az gelmesinde en önemli faktör olarak belirdi.¹⁹⁰

Grafik: 3.4.3: 1970 – 1975 yılları arasında ABD ve dünyanın diğer kalanından yapılan ithalat (Milyon Dolar)

Kaynak: CEPAL

3.4.4 Darbeden Darbeye ABD İle İlişkiler Nixon'dan Ford'a

ABD 1968 yılında yeni bir döneme girerken yeni yönetim Latin Amerika'yı ve Arjantin'i çok iyi bilen Richard Nixon ve onun yönetimiydi. Nixon Eisenhower'ın yönetiminde Başkan Yardımcısı sıfatıyla Latin Amerika'yı birçok kez ziyaret etmişti. Yeni dönemde Vietnam savaşının etkisi tüm dünyada olduğu gibi Latin Dünyasında da Amerika'ya olan bakışı değiştirdiği gözlemlendi. Nixon bunun için Latin Amerika'yı keşif için dönemin birçok dış politika olayına imza atacak olan Henry Kissinger ve New Jersey Valisi Nelson Rockefeller'i görevlendirdi.

1969 yılında Kissinger, N.Rockefeller ile birlikte yirmi Latin Amerika ülkesini ziyaret ederek dönüş raporunu Başkan Nixon ile paylaştılar. 1970 yılında Senatoya Latin Amerika ülkelerine verilen yardımı yüzde elli azaltacak olan raporu sundular. Böylelikle Latin Dünyasına sadece 460 milyon dolarlık bir yardım yapıldı. Bu yardımların azalmasının nedeni Vietnam Savaşının Amerikan ekonomisinde yaratmış olduğu ekonomik durgunluk ve dolar kriziydi.¹⁹¹

Rockefeller, gerek Başkan Nixon gerekse de kongreye 10 maddelik bir rapor sundu. Rapor şu maddeleri oluşturuyordu. 1) Latin Amerika yalnız bir ülke tekelden ele alınamaz. 2) Latin Amerika ortağımız ama artık koşulsuz bir destek yok. 3)

¹⁹⁰ Jorge I Dominguez, **a.g.e.**, s. 40

¹⁹¹ Leandro Morgenfeld, **a.y.**, s. 2

Güvenlik unsuru ve artan milliyetçilikle ABD yüzleşmeli. 4) Bölgeye sağlanan sosyal destek planları tek başına bir işe yaramamaktadır.5) ABD sanayisi Latin Amerika'nın dönüşümünü daha fazla desteklemelidir. 6) Sanayinin hızlanması için daha fazla finansal desteğin sağlanması ve büyük şirketlerin teşviki. 7) Tarımsal alanlar modernize edilmedikçe toprak reformu teşvikinin bir anlamı yok. 8) Latin Amerika'da korumacı politikalar devam ettikçe ABD iç pazarlara girmesi zorlaşır. 9) Latin Amerika ülkeleri özellikle Arjantin'in et konusunda örtülü korumacılığının engellenmesi. 10) Latin Amerika ülkelerinde ilerleme paketlerinin başarısız olmasının nedeni üstü örtülü makyaj niteliği taşıması.¹⁹²

Kissinger 1971 yılında askeri yönetimin Dışişleri Bakanı Amiral Guizetti ile yaptığı toplantıda Arjantin'in ABD için önemli olduğunu belirtirken istikrarlı ve komünist tehlikeden uzak bir Arjantin'in bölge için rol model olacağını belirtiyordu. Kissinger Peron yanlılarının, sol grup ve Marksist grupların Arjantin için büyük bir tehlike göstergesi olduğunu Başkan Nixon'a iletti. Şili örneği yanları başındaydı. Kissinger 1972'de General Lanusse'ye gönderdiği mesajda Peron yanlılarının seçimlere katılmasının Arjantin için büyük bir tehdit olabileceği uyarısını gönderdiği gözlemlendi. Amerikan yönetiminin bu mesajı yalnız Peronun adaylığının önünü kapatmada etkisini gösterdiği görüldü. Üçüncü Peron dönemimdeki ilişkiler Peron'un ilk dönem Arjantin'i ile ABD yönetimi arasındaki ilişkiyi andırıyordu. Amerikan yönetimi özellikle olarak Juan Peron'un Sovyetler bloğunu ziyaretinden oldukça rahatsızdı. Açık bir şekilde dile getirilmese de Peron yönetiminden rahatsızlık duyan ABD yönetiminin varlığı belirliyordu.¹⁹³

3.4.5 1976 Darbesi ve ABD

1976 askeri darbesi, Amerika'da Nixon'un istifasıyla yerine gelen başkan Gerald Ford yönetimini memnun etmişti. Ford askeri askeri yönetime acil 50 milyon dolarlık askeri teçhizat yardımı yapılması talimatını verdiği izlendi. Askeri yönetim Amiral Cesar Guizetti'yi New York'ta görüşme yapmak üzere Kissinger'ın davetine gönderildi. Kissinger Guizetti ile görüşmesinde Arjantin'i desteklemeye devam edeceklerini söyleyerek İstikrar için gereken tüm yardımların yapılacağını belirttiği görüldü.¹⁹⁴

Askeri yönetime verilen açık destek ABD senatosunda oldukça tepkiye neden olduğu gözlemlendi. 24 Mart 1976'da sokak olaylarında 1000 Arjantin vatandaşı askeri idare tarafından öldürüldü. Bu olay özellikle yapılacak başkanlık seçimlerinde demokrat aday Jimmy Carter'ın dış politikada Ford yönetimine ağır eleştirisine neden

¹⁹² Leandro Morgenfeld, **a.g.e.**, s. 15

¹⁹³ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 68

¹⁹⁴ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 69

oldu. Amerikan kongresi, askeri yönetimin insan hakları ihlalleri nedeni ile Arjantin'e ambargo uygulanmasını Başkan Ford yönetiminden talep ettiler.¹⁹⁵

Ford yönetimi yılın sonuna kadar 16 milyon dolar tutarında ikinci bir askeri destek yardımı verdi. Ford yönetimi darbenin yapılmasından hoşnut görünüyordu. Ford senatodan gelen eleştirilere Arjantin'in komünizm ve iç savaş tehdidi ile karşılaştığından darbe yönetiminin desteklenmesi ve ekonomik açıdan her türlü ihtiyacının karşılanması gerektiğini senato ve kongreye bildiriyordu. Askeri yönetim Arjantin iç güvenlik birimlerinin ihtiyaçları için Ford yönetiminden yeni bir talepte bulunuyordu. Bu, Arjantin iç güvenlik ve polis birimlerinin taleplerinin karşılanmasına yönelik bir istektir. Amerikan senatosu bu isteğin kabul edilmemesi taraftarıydı. Senato askeri yönetimin neden olduğu insan hakları ihlallerinin soruşturulmasını istiyordu. Tüm bu girişimlere rağmen Ford yönetimi 30 milyon dolarlık yardım yapılmasını senatodan geçirtti. Ford'un bu adımı başkanlık yarışındaki rakibi Jimmy Carter için büyük bir seçim kozu oldu.¹⁹⁶

3.4.6 Üçüncü Bölüm Üzerine Sonuç

Üçüncü bölümü incelerken teorik alt yapısı olan Savaş Sonrası kalkınma ve bağımlılık kavramları üzerinde durarak değineceğimiz konunun ana hatları belirlendi. İthal ikame edici politikaların ikinci evresinde Arjantin'de siyasi ve ekonomik olayları etraflıca analiz edildi.

ABD ile başlayan iyi ilişkilerin bağımlılığa nasıl dönüştüğü üzerinde duruldu. Bu dönemin gelişmelerinin tüm Latin Amerika için farklı kılan yönleri üzerinde duruldu. Bölgede artan ABD müdahaleciliği ve ekonomilerin bağımlı olması üzerinde durulurken Arjantin toplumunda başlayan gerilimler bunların siyasi alana yansımaları darbe süreçleri ve sonrasında askeri yönetimlerin ABD ile ortaklık kurma girişimleri üzerinde duruldu. Arjantin toplumunun üzerinde bu bölümde biraz daha fazla değinildi. Toplumsal kırılmalara nelerin sebep olduğu üzerinde durularak Arjantin siyasi yapısını şekillendiren olgular işlendi. Ekonomi alanında inişli çıkışlı grafik üzerinde durulurken, Arjantin' askeri yönetim ve halk grupları arasında dinmeyen gerilim üzerinden siyasi hatların belirlenmesi, Peron'un sürgünden dönmesi kısa çaplı iyi ekonomi ve ardından ekonomik kırılmanın giderek artmasının yarattığı etkiyle sokak olaylarının tırmanışa geçmesi neticesinde gerçekleşen darbe üzerinde duruldu.

Bu bölüm dahilinde ABD karşımıza gerek Arjantin gerekse de kıtanın tek hamisi olan ve sahip olduğu tüm güç unsurlarıyla müdahaleci anlayışla karşımıza çıktı. II. Dünya Savaşı sonrası iki ülke arasında gerilim ve soğukluğun hakim olduğu görülürken Arjantin'de popülizm siyasetinin devrilmesiyle birlikte ABD ekonomik güç unsurlarıyla Arjantin'i etkisi altına aldığı görüldü. ABD sahip olduğu devasa olanaklar ile Arjantin'i liberal ekonomik politikalara ve özelleştirmeye teşviki

¹⁹⁵ Carlos Osorio, "The Dirty War's Declassified Document: a New Perspective on Bileteral Relations", **Argentina-United States Bilateral Relation**, Ed. by. Cynthia J. Arnson, Buenos Aires, Woodrow Willson International Press, 2001, s. 13

¹⁹⁶ Carlos Osorio, **a.g.e.**, s. 14

sayesinde ABD sermaye grupları sanayi ve teknolojik yatırımlarda Arjantin'in bir numaralı yatırımcıları konumuna geldiler. Bu dönem dahilinde Arjantin'de askeri darbeler gerçekleşirken bu darbeyi gerçekleştiren Askeri rejimlerin ekonomi politikalarının yönünü belirleyen ve onların uygulanışını destekleyen bir yapıyla karşımıza çıktı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NEOLİBERAL ÇAĞ'DAN YÜZYIL SONUNA 1976 - 2000

Bu bölümü ele alırken inceleyeceğimiz kuramsal alt yapı neoliberal politikalara geçiş sürecini ve Arjantin yansımalarını incelerken Soğuk Savaş sonrası düzen, Washington Konsensüsünü de ele alıp yüzyılın sonuna doğru iki ülke ilişkilerini değerlendireceğiz.

4.1 Neoliberal Çağ

Neoliberalizm için iki dönüm noktası tarih sahnesinde belirdi. Birincisi 1947 yılında Neoliberal doktrinin öğretilerini yayan ideolojik platformlar, entelektüel kardinaller ve Mont Pelerin vakfının faaliyetleriydi. İkinci olarak 1973 yılında dünya petrol krizinin yaşanması ve bu krizin uzun vadede tüm dünyayı etkilemesi bu öğretinin ortaya çıkması açısından önemli oldu.¹⁹⁷

İsveçli yazar Gören Therborn nazarında neoliberalizm ne tutarlı ne de birleştirici bir projedir. Therborn, devlet ile piyasa ve iş gücü ile piyasa ağı bir üretim dahilinde olduğunu belirterek rekabetçi kapitalizmin yeni şekli yeni bir periyodu da beraberinde getirdiğini ifade ediyordu. Bu yeni periyod daha karmaşık bir yapıyı ifade ediyordu onun için. Neoliberalizmin kapitalizmin bir parçasıydı, ancak bir üretim değildi. Therborn 90'lı yıllarda devletler ve piyasaların büyüme süreci olarak adlandırdığı bu kavram üzerinden anonim bir piyasa gücünün ortaya çıktığını söylemektedir. İsveçli yazar bu modelin Anglo - Sakson ülkelerde başarılı olurken Latin Amerika ülkelerinde başarısızlıkla sonuçlandığını ileri sürdü.¹⁹⁸

4.1.1 Neoliberalizmin Tanım Sorunu

Neoliberalizm ulus ötesi sınıfların ekonomi ve politik bir projesiydi. Bu politikayı uygulamak isteyenlerin göstergeleri ve sahip oldukları birikimleri daha stratejikti. Koloni dönemleri ile karşılaştırıldığında neoliberalizmin stratejik boyutu daha kapsamlı olması ve farklı siyasi programlarla yeniden hayat bulmasıydı. Bunun en büyük göstergesi 1989 yılında Washington Konsensüsü oldu. Neoliberalizmi tanımlamak isteyen Anglo – Sakson analizciler kavramın ideolojisini açıklamada fikir birliğine varamadılar. Tüm bunlara karşın beş temel açıklama neoliberalizmi açıklamada ışık tutmaktadır.¹⁹⁹

Bunlardan ilki Neo Klasik okuldu. Başlarında M. Friedman ile “Chicago okulunun” son jenerasyonları gibi birçok tanınmış olmasına rağmen Londra okulu tarafından temsil ediliyordu. Bu Amerika'nın gücü altında ve yavaş yavaş Anglo –

¹⁹⁷ Jose Francisko Puella – Socorarr, “Neo liberalismo – Anti Neoliberalismo, Nuevo Neoliberalismo. Episodes y Trayectorias Economia – Politicos Sur Americanas”, **Neoliberalismo en America Latina Crisis, Tendencias y Alternativas**, Ed. by. Luis Rojas Villagra, Base, 2015, s. 21

¹⁹⁸ Matias Cristobo, “El Neo Liberalismo en Argentina y la Profundizacion de la Exclusion y la Pobreza”, **Margen**, Vol: II, No: 2, Septiembre, 2009, pp. 173

¹⁹⁹ Jose Francisko Puella – Socorarr, **a.g.e.**, s. 23

Amerikan neoliberalizmi tipi kurulmasında önemli rol oynadı, aynı zamanda Anglo – Sakson türevleri örterek Amerikan neoliberalizmi kimliği altında ortadoks kapsamda ortaya çıktı.²⁰⁰

İkinci olarak Avusturya okuluydu. Onun ardışık nesilleri ve üçüncü ve dördüncü nesilleri F.A. Hayek ve L. Mises gibi isimler başı çektiler. P. Rodenstein – Roden gibi aydınlar daha az bilinmesine rağmen neoliberal bakış açısını güçlendirmede belirleyici rol oynadılar. Üçüncü olarak Alman neoliberalizmi ya da onu tanımlattıran sosyal piyasa ekonomisi okuluydu. Bu ekol Avusturya okulunu yakınsayan bir tutum sergiledi. Sıfırdan bir liberalizm savunurken eski liberalizm ve *laissez faire* anlayışının restorasyona ihtiyaç duyduğunu ortaya koydular. Bu okul organize ekonominin inşasına dayanmaktadır, ancak asla yönlendirme ya da plana dayanan türden olmadı. Serbest piyasa adı altında devletin müdahalesine izin veriyordu. Neoliberalizmin bu tipi piyasa ekonomisi araştırmalarını inşa etmek amacını taşıyordu. Dördüncü olarak Neo – Keynezyen sentezdi, ve son olarak da Avusturya Amerikan ortak sentezi neoliberal tanımlamalarıyla teorik alt yapının gelişiminde katkı sağladılar.²⁰¹

4.1.2 Anti – Neoliberalizm Eleştirileri

Mısır kökenli Fransız yazar Pierre Soloman, neoliberalizmin yarattığı etkinin ne manaya geldiğini bilsek de analitik düzeyde çok karmaşık yapıyı özünde barındırdığını ifade etmektedir. Temel sorun devleti anlamak ve yaşadığımız biçimini değiştirmede kendi potansiyelimizin yetersizliğini anlamak anlamına geldiğini ifade etmektedir. Hızlı sanayileşme geçiş dönemine cevap veremediği devlet kavramının yeterli bir yeteneğe sahip olmaması, işsizliğin artmasının bir sonucu olarak piyasalara daha adapte olan sübjektif piyasa odaklı tedbirlerin alınmasını sağladı. Bununla birlikte piyasaya güven veren devletin meşruiyet krizinin doğmasına neden olduğunu da ifade etmektedir. Neoliberalizmi sadece olarak bir ekonomik rejim olarak değil devlet ve piyasa arasında ki ilişkinin bir sonucu olarak ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Soloman, neoliberalizmin etkilerini analiz ederken perspektif açısını bu modeli dışlanmış ekonomi olarak da tanımlamaktadır. Uygulanan politikaların ani başarısızlığının toplumsal eşitsizliklerle bir alev gibi gözükebileceğini ifade ediyordu. Yoksulluğu artırmasına ilave olarak hızlı ve derin bir parçalanmaya neden olan bu politikaların şirketleri başa çıkarırken yoksulluk dan yoksullaşmaya doğru gidildiğini ifade etmektedir.²⁰²

Soloman, şirketlerin finans sektöründe üretim sektörüne nazaran daha fazla kazandıklarını ve bu verileri göz önüne alındığında üretim sektörü onlar için cazip değildi. Sonuç olarak finans sektörüne daha fazla yatırımın yapılması ücretlerin düşmesine yol açarken ücretlerin azaltılması enflasyonist bir ivme yarattı. Üçüncü

²⁰⁰ Jose Francisko Puella – Socorarr, **a.g.e.**, s. 24

²⁰¹ Jose Francisko Puella – Socorarr, **a.g.e.**, s. 25

²⁰² Matias Cristobo, **a.y.**, s. 174

dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi üretim sektörü yerine enflasyonist bir sarmalın oluşması nedeniyle finans sektörü yoğun bir rağbet gördüğü anlaşıldı.²⁰³

Anti – neoliberalizm, neoliberalizmi kapitalizmin hegemonya mücadelesi olması nedeniyle eleştirdiği görüldü, ve buna karşı halk mücadelesini tepki için en önemli kaynak gördü. Aynı zamanda neoliberalizmin sadece siyasi arenayı değil aynı zamanda bölgesel politikalar üzerinde keskin dönüşümlere yol açtığı için de eleştirildi. Latin Amerika’da anti - neoliberal politikalara karşı ilk duruş Washington Konsensüsü ile aynı zamana denk düştü.²⁰⁴

4.1.3 Neoliberalizm ve Latin Amerika

Latin Dünyasında neoliberal politikalara başkaldırı ilk olarak Venezuela’da Caracano (Venezuela halkının 1989 yılının Şubat ayından Mart ayının sonuna dek Carlos Andres hükümetinin ekonomik uygulamalarına karşı başlattıkları büyük halk protestosu) olayı olarak bilinen olayla başladığı görüldü. Takip eden zaman diliminde Meksika’da Zapatista hükümetine yönelik büyük protesto, Bolivya’da gaz, su ve koka savaşları, Arjantin, Ekvator, Peru ve Paraguay’da halk isyanları bunun ilk örneklerini teşkil ettiği gözlemlendi. Bütün bu girişimler neoliberal düzene yönelik olarak anti - neoliberal fikirlerin yayılması olarak nitelendirildi. Anti - neoliberalizm çok daha az gelişme gösteren bir modeli de temsil etti. Latin Amerika’da anti - neoliberal dalgalanmanın bir parçası olarak politika, ekonomi ve sosyal kavgalar genelinde genetik bir karakter olması açısından önemliydi. Neil Brenner gibi anti - neoliberaler, daha az dogmatik daha az ortodoks olan ve sıfırdan inşa etme prensibi ile neoliberalizmi yeniden inşa etmeye imkan sağlayan bir geçiş dönemi arzuluyordu. Siyasal perspektif içinde süreklilik ve süreksizliklerin belirlenip hem çatışmaların hem de neoliberalizmin hegemonyasını kırmayı hedefliyordu.²⁰⁵

1973 yılında ki Şili darbesi ve 1976 yılında ki Arjantin darbesi ile neoliberal politikaların Latin Amerika’da başlaması bir oldu. Arjantin’de darbeyi gerçekleştiren askeri rejimin amacı Arjantin ekonomisini dünya ekonomisine adapte etmektir. Mali durumu kurtarma, zenginliği artırma ve global pazarlara girme projesi söylemiyle karakterize edilen bir dönem başlıyordu. Bu söylem 90’lı yıllarda daha da derin bir hal aldı. Uluslararası sermayenin 70’li yılların ortalarında da düşük karlılık farklı projeleri gündeme getirdi. Yüksek karlılık elde etmek amacıyla az gelişmiş ülkelerde ekonomik baskıyı artırarak mali spekülasyon yoluyla yüksek karlılık elde etmek istediler. Bu yeni modelin hızlanması legal pazarlara girişi garanti edilen ekonomi politikaları olmaksızın mümkün olmadı. 1976 yılından itibaren yapılan reformların teşvik edilmesinin nedeni bu oldu. Bu dönem yabancı yatırımcılar için kabul edilen mevzuatlar ve kabul edilen finans sistemi ile hayat buldu. Bu süreç 90’lı yıllarda güçlü

²⁰³ Matias Cristobo, *a.y.*, s. 175

²⁰⁴ Jose Francisko Puello – Socorror, *a.g.e.*, s. 28

²⁰⁵ Jose Francisko Puello – Socorror, *a.g.e.*, s. 29 - 30

bir şekilde hayat buldu, ve onu tanımlayan kavram açık ekonomi, Konvertibilite rejimi ve kamu sektörlerinin özelleştirilmeleri örnekleri olarak belirdi.²⁰⁶

4.1.4 Bağımlılık Teorisinin Yeni Süreci

Brezilyalı ünlü sosyolog Henrique Fernando Cardoso (1995 – 2003 yılları arası Brezilya Devlet Başkanı) bağımlılık teorisine bir sıra eleştiriler getirdi. Bu eleştirileri yaparken kıta gerçeklerini ortaya koyarak yapan bilim insanlarının başında geliyordu.

Cardoso temel olarak 1964 – 1974 yılları arasında Latin Amerika’da üzerinde bağımlılık teorisinin yarattığı sorunlara değindi. Bölgedeki düşünsel hareketliliğin küresel düzeyde sosyal bilimlere evrimini etkilemeye doğru gittiğini ve küresel bir boyut haline dönüştüğünü ifade eden bir bakış açısının üzerinde durdu. Arjantinli ekonomist Raul Presbich’in başında bulunduğu CEPAL ile bazı noktalarda aynı sonuçlara çıktığı görüldü. Dünyanın politik ve ekonomik evriminin durumunu ve politik deneyimlerini tarihin evrimi üzerinden bölgede olan yansımalarını gösteren biri olarak belirdi. Latin Amerika 1920’li yılların sonlarına kadar hammadde ve tarımsal ihracatı ile karakterize edilen bir dönemi yaşasa da başlayan Büyük Buhranla birlikte gerilemeyi kabul etmeyen Latin Dünyasının domino sınıfları 1930’lar itibariyle sanayileşmenin etkisiyle yeniden dünyaya entegre olmaya çalışırken bu kez argümanlarının farklı oldukları görüldü. Politik yenilenme, sosyal değişim, ekonomik kalkınma gibi metotlarla sanayileşme sürecini modernleşmenin temeli olarak gördüler, ve bu sayede ellerinde bulundurdukları gücü koruyacaklarını düşünüyorlardı. Bir başka sosyal bilimci Assis Chateaubriand Brezilya örneği üzerinden durumu göstermeye çalıştı. Brezilya esasen tarımsal meslek ülkesidir, bununla birlikte politik gücü ellerinde barındıranlar ve belli bir ekonomik refaha erişen elitlerin bu şekilde güçlerini korumaya çalıştıklarını göstermektedir. Chateaubriand uygulanan bu durumun uluslararası bir model halini aldığını söylemektedir.²⁰⁷

Bağımlılık teorisi, Latin Dünyasında ulusal demokrasilerin ve kalkınmanın beklenen pozitif sonuçlarının sanayileşme altında alabileceğini gösteriyordu. Ancak bu ülkelerin kendi kararlarının dışında olduğu sonucunu da belirtiyordu. Çünkü sanayileşme dış müdahaleler ekseninde gerçekleşiyordu. Dünyanın ekonomik alandaki ileri seviyelere ulaşmış olan ülkelerinin sahip oldukları ulus aşırı şirketleri ile bu sanayileşme süreçlerini Latin Amerika’da doğrudan etkiledikleri görülmüyordu.²⁰⁸

Cardoso bağımlılık teorisine farklı açılardan bakmaya çalıştı. En ciddi eleştirilerin başında bu teorinin gelir dağılımı adaletsizliğine yönelik soruna ilişkin bir çözüm sunamamış olmasıydı. Güç kavramını yalnızca iktidar gruplarına ve ekonomik ayrıcalıklı grupların isteğine göre şekillendiren bir olgu olarak görüldü. Aynı zamanda bu dönem oligopolistik (karşılıklı bağımlılık içinde olan az sayıda teşebbüsten oluşan piyasa şekillenmesi) kapitalizm çağı olarak nitelendirildi. Bu anlayış çalışanların zararına olacak şekilde nitelikli iş gücü ve yönetim faaliyetlerini yüceltirken ücretli

²⁰⁶ Matias Cristobo, *a.y.*, s. 176

²⁰⁷ Theotonio Dos Santos, *a.g.e.*, s. 72

²⁰⁸ Theotonio Dos Santos, *a.g.e.*, s. 73

çalışan sınıflar içinde adalet kavramının işlemediği bir gelir farklılaşmasına neden olduğu görüldü. Bağımlı sanayileşme iş gücünden tasarruf ederek teknoloji ithalatını teşvik ediyordu. Metropollerde yaşanan tüketicilere ve kırsal kesimde çalışanlara yeni iş imkanları sağlamıyordu. Çalışanlar bu tüketim ekonomisinin parçalanmasının bir sonucu olarak metropollerden tekrar kırsal kesimlere dönmeye başladıkları görülmüyordu. Cardoso Avrupa sanayileşme süreci ile Latin Amerika ülkeleri arasında ki bir başka farkın Avrupa'da meydana gelen köyden kente göç edenlerin refah seviyelerine ulaştıklarını tespit ederken Latin Dünyasında aynı amaçla yapılan göçlerin hüsranı üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda bu hayal kırıklığı toplumun bir kısmını marjinalleşmeye doğru ittiğinin tespitini de göstermektedir. 1967 – 1994 dönemi içerisinde dünyayı etkileyen uzun dönemli ekonomik krizler, işsizlik, eksik istihdamın sonucu olarak Latin Amerika'da sosyal dışlanmaya maruz kalan geniş kitleler gittikçe artan marjinal gruplarda görülmeye başlanmakla birlikte bu dönemde kayıt dışı ekonominin çıkmasına neden oldular.²⁰⁹

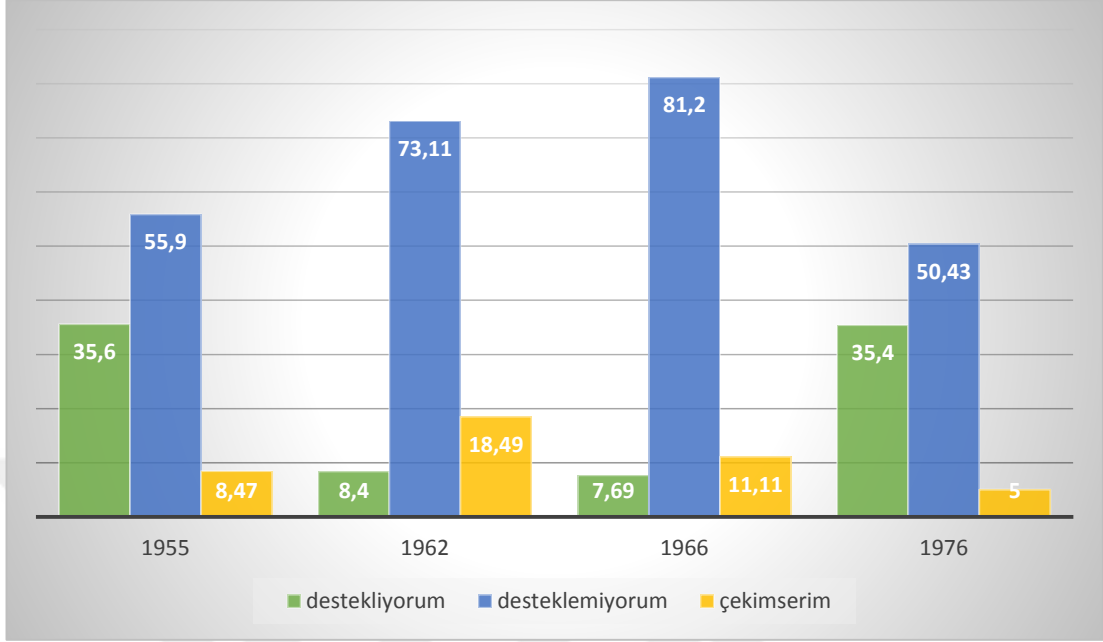
4.2 1976 Darbesi Sonrası Arjantin

Arjantin 20.yy'da son darbesini 24 Mart 1976 tarihinde General Jorge Videla'nın önderliğindeki subaylar tarafından gerçekleştirildi. Bu askeri darbe öncekilerle karşılaştırıldığında siyasi, ekonomik nedenlerinden ayrıca Arjantin iç savaşına neden olduğundan ülke tarihi açısından önem derecesi önceki askeri darbelerden daha farklı olduğu görüldü. Bu darbe Arjantin'in uluslararası arenada olan imajını da olumsuz etkilediği zaman geçtikçe anlaşılıyordu. Askeri yönetimin insan haklarını hiçe saymasının sonuçları Arjantin için son derece dramatik olduğu izlendi. Ayrıca ilk defa bir darbe gece yarısı ya da sabahın ilk ışıklarında değil sabah mesaisinde gerçekleştirildi, ve Devlet Başkanı Ísabel Peron sabah 10:40'da askerler tarafından görevinden el çektirildi. Arjantin tarihinde hiç görmediği kirli bir iç savaşın başlangıcına neden olan ağır bir travmayla başa başa kaldı.²¹⁰

²⁰⁹ Theotonio Dos Antos, **a.g.e.**, s. 74

²¹⁰ Mariano Febris, Marcela Ferrai, **Golpe de Estado, Represion y Juision por las Violaciones a los Derechos Humanos en la Memoria de Nuestro Adultos Mayores**, Buenos Aires, Programa Buenos Aires de Historia Politica del Siglo 20, ty, s. 4

Grafik: 4.2: Arjantin’ de halkın darbelere bakışı (yüzdese)

Kaynak: Programa Buenos Aires de Historia Politica

Askeri yönetim istikrarı sağlamak için sert önlemler aldı. Öncelikle ERP ile mücadeleye verildi. Cunta bu bağlamda tüm sendikaları ve sivil toplum kuruluşlarını yasakladı. Siyasal partiler kapatıldı, anayasa askıya alındı. Tüm eyaletlerde asayiş sağlama gerekçesiyle orantısız güç kullandı. Darbenin gerçekleştirildiği gün olan 24 Mart 1976 tarihinde başkent ve diğer önemli merkezlerde meydana gelen olaylarda 1000 Arjantinli hayatını kaybetti. Bu, Arjantin için sonraki yedi yıl boyunca sürecek olan büyük travma sürecinin başlangıcıydı. Arjantin iç otorite mücadelesi yaparken ekonomik alanda dış borç 1976'nın başında 10 milyar dolara ulaşmıştı ve ekonominin yeniden düzenlenmesi en büyük ihtiyaçtı. Arjantin aynı zamanda yanlış kur hesaplamasından kaynaklanan cari açıkla karşı karşıya kaldı. Tüm bunlar kaos ikliminde olan Arjantin'in karşı karşıya kaldığı problemlerin esasını oluşturmaktaydı.²¹¹

4.2.1 Ekonomik Bunalım

İsabel Peronun başında olduğu Arjantin hükümeti 1975 yılının son ayında enflasyondaki artışı durduramazken genel ekonomik performans askeri yönetimin ilk aylarında da enflasyon ateşini düşüremediği gözlemlendi. Ocak ayında % 9, Şubat ayında % 19, Mart ayında % 38 ve Nisan ayında % 34 oranında gerçekleşen bu enflasyona, % 335 civarında artış gösteren perakende fiyatları da eklenince ekonominin geldiği noktayı özetliyordu.²¹²

²¹¹ Klaus F. Veigel, **a.g.e.**, s. 37 - 40

²¹² Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 255

Askeri yönetim yönetimi ekonomi yönetiminin başına Amerikan sermayesine yakın bir isim olan ve Amerikan yönetiminin de tavsiye ettiği Jose A. Martinez De Hoz'u getirdi. 2 Nisan 1976'da kurtarma, istikrar ve büyüme programı ilan edildi. Açıklanan yeni planda yeniden Arjantin Pesosu Dolar karşısında devalüe edildi. Böylelikle 1 Dolar 79,6 Arjantin Pesosuna eşitlendi. İlk önemli ekonomik düzenlemelerinden biride IMF ile tekrar masaya oturmak oldu. Askeri yönetim IMF'ye ithalatın azaltılacağını, döviz kurunun kademeli olarak uygulayacağını aynı zamanda ihracat vergisini artırmayacağını taahhüdünü verdiği görüldü. Verilen taahhüt uluslararası rekabete imkan verecek olan engellerin kaldırılması, yurt dışı sermaye transferi ve diğer tüm kısıtlamaları ortadan kaldıracak düzenlemeyi de içeriyordu. Tüm bu taahhüt ve düzenlemeler yılsonuna doğru hiperenflasyon riskini ortadan kaldırdığı izlendi. Kısa süreli bir başarıdan söz etmek mümkündü, ancak ekonominin kırılkan ve hassas yapısı her an bir enflasyon tehdidini açık bıraktığı gözlemlendi.²¹³

Göreve başladıktan sonra askeri yönetim ticaret liberalizasyonu önlemi aldığı görülmekle birlikte yabancı yatırım yasasını yürürlüğe koyduğu görüldü. Faiz oranlarını serbestleştiren ve kredi tahsis kriterlerini değiştiren mali reform programı uygulamaya konuldu. Paranın devalüe edilmesi ihracat yapmak için cesareti kırdı. Bunun yanı sıra dayanıklı tüketim malları ve sermaye malları üretiminde toparlanma dönemine girildi.²¹⁴

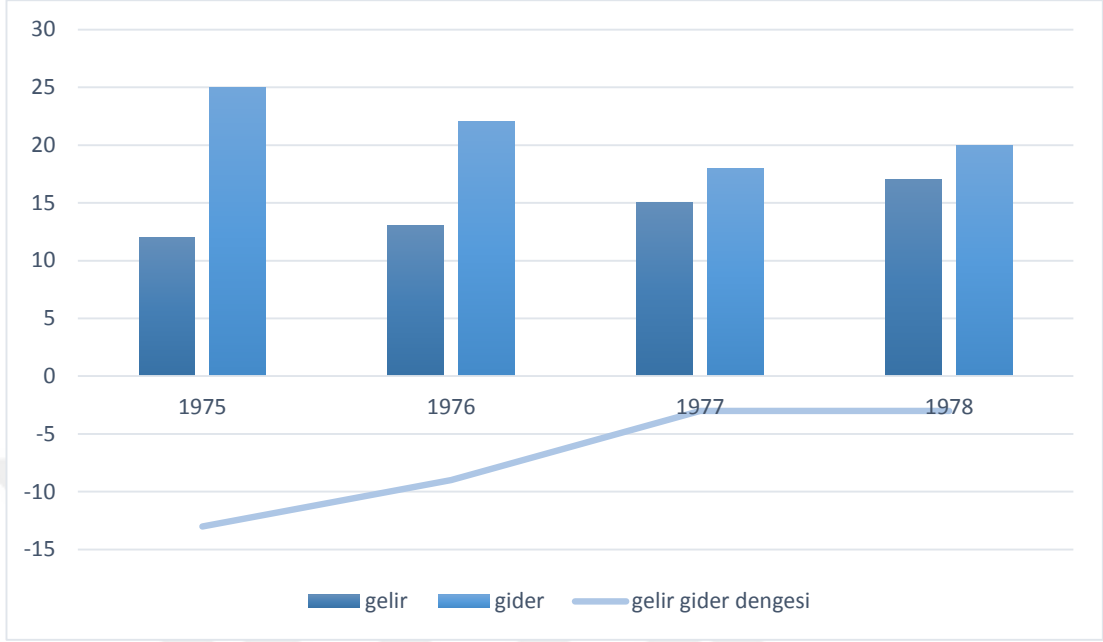
Askeri yönetimin en büyük ekonomik gelir ümidi doğal kaynakların ihracatından bekleniyordu. De Hoz'un açıkladığı planda tarım ürünleri sektörü en önemli alandı. Ekonomik göstergeler askeri yönetim yıllarında ki tarım sektöründen elde edilen büyüme oranı ve gelirden rakamlara yansiyordu. 1975 – 83 yılları arasında tarım ürünlerindeki gelir % 43 büyüdü. Gelirler karşılaştırıldığında darbeden önce 2 milyar 599 milyon dolar olan gelir 1978 yılı itibariyle 4 milyar 266 milyona yükseldi.²¹⁵

²¹³ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 256 - 257

²¹⁴ Daniel Chudnovsky, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 39

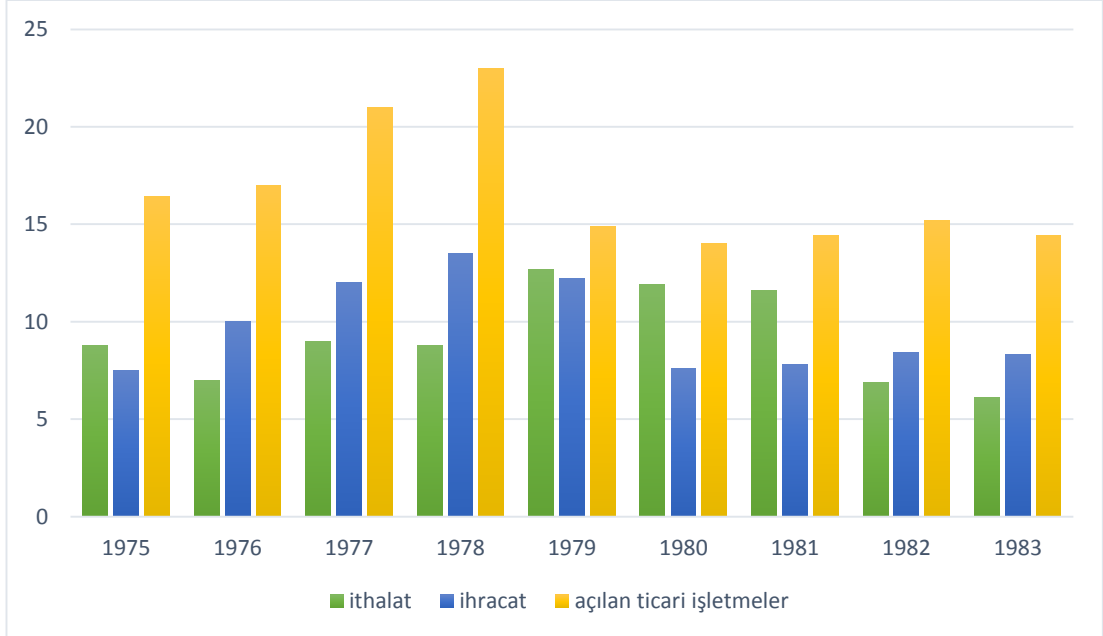
²¹⁵ Mario Rapoport, Alfredo Zaiat, "The Complicity of Agricultural Business Chambers", **The Economic Accomplices The Argentine Dictatorship Outstanding Debts**, Ed. by. Horacio Veritsky, Juan Pablo Bohoslavsky, Newyork, Cambridge University Press, 2016, s. 259

Grafik: 4.2.1: 1975 – 1978 Arjantin gelir gider dengesi (yüzdesel)

Kaynak: Ministerio de Economia Republica Argentina

Grafik:4.2.2: 1975 – 1983 Arjantin ihracat, ithalat ve açılan işletmeler (yüzdesel)

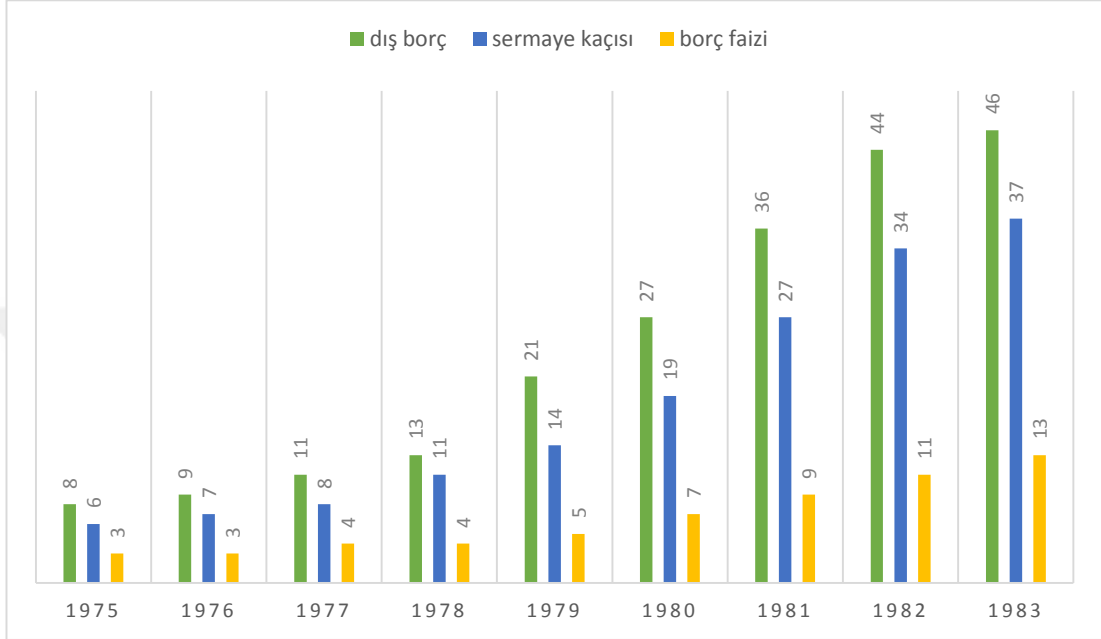

Kaynak: CEPAL and National Account

1975 – 1981 yılları arasında kişi başına GSYİH %3 oranında azalırken reel ücretlerde % 25 oranında azalma meydana geldi. 1980'lerde kriz daha da derinleşti.

1981 – 1990 yılları arasında kişi başına milli gelirin % 20'ye kadar azaldığı gözlemlendi.²¹⁶

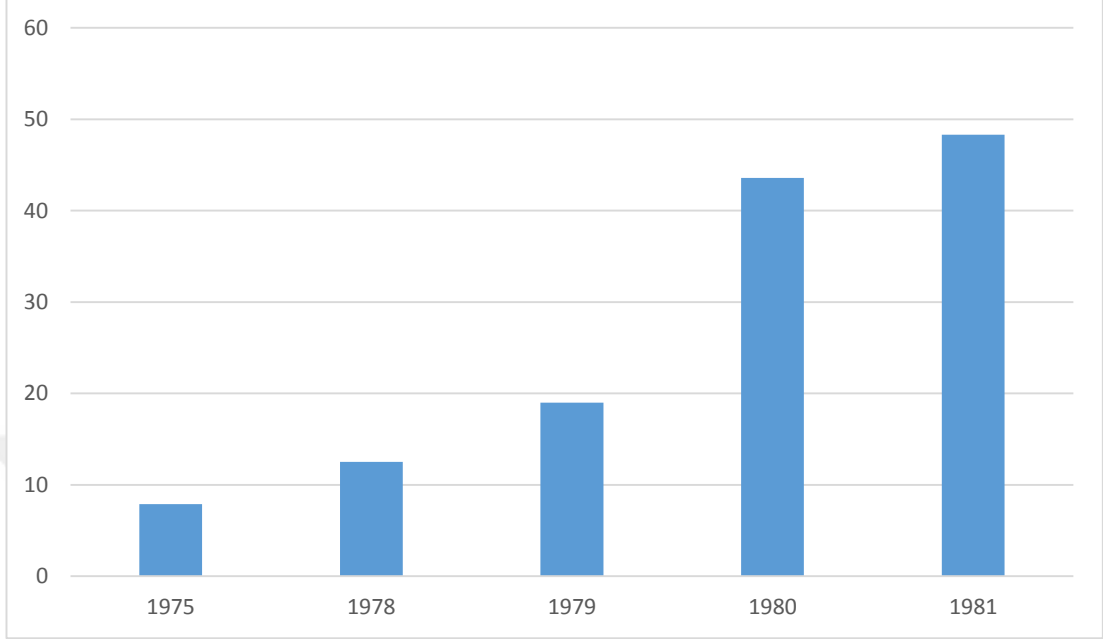
Grafik:4.2.3: 1975 - 1983 yılları arasında Arjantin'de dış borç, sermaye kaçıışı ve borç faizi (Milyar Dolar)

Kaynak: LUCAS PORCELLI

²¹⁶ Daniel Chudnovsky, Andres Lopez, a.g.e. , s. 42

Grafik: 4.2.4: Arjantin'in dış borcu 1975 – 1981 (Milyar Dolar)

Kaynak: World Bank

4.2.2 Kirli Savaş Süreci

Arjantin tarihinin en bunalımlı süreci olan 1976-1983 yılları arasındaki kaos atmosferi Arjantin için büyük bir trajediye sahne olduğu izlendi. Askeri yönetim tarafından kullanılan orantısız şiddet, sistematik işkence, kayıp insan oranının artımı Arjantin sosyal yaşamı için derin bölünmelerin müsebbibi olduğu anlaşıldı.²¹⁷

Askeri yönetim Arjantin'de yaşanan gelişmeleri kanserli bir hücreye benzetiyordu. Bunun sebebi olarak da sol kanat gerilla gruplarının terör eylemlerini gerekçe gösterdiler. Tehdidi belirledikten sonra her türlü önlemin alınacağını deklare ettiler. General Videla ve ekibi eyaletlerde kontrolü sağlamak amacıyla tüm eyaletlere askeri kökenli subayları atadılar. Gerilla faaliyetlerine karşı mücadele asker valilerin kendi mücadelelerine bırakıldı. Merkezde ki askeri yönetim ile eyaletler arasında kontrol mekanizması çok yavaş işliyordu. İsyen hareketlerinin nasıl bastırılacağı konusunda bireysel olarak karar alan eyalet valileri aldıkları sert önlemler nedeniyle kirli savaş sürecinde kayıpların artmasına neden oldular.²¹⁸

Askeri yönetim toplumsal alanın her alanına müdahil olmaya başlamakla birlikte keyfi tutuklama ve gözaltı süreçlerinin yaşandığı bir döneme girildi. Burada en önemli mücadele ERP gerillalarıyla yapılan silahlı mücadele idi. Anayasa askıya alındığından askeri yönetim kendi yargılama usullerini uyguluyordu. En önemli sorun kayıp insanlar sorunuydu, ve cuntanın uluslararası arenada en çok uğraştıran mesele olduğu anlaşılıyordu. Askeri yönetim kayıp sayısını 9.000 olarak açıklarken Amerikan

²¹⁷ Luis Alberto Romero, *a.g.e.*, s. 217

²¹⁸ Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 243

İnsan Hakları Derneği tarafından yapılan araştırmada bu sayının 30.000 olduğunu ifade edildi, ve tüm bu araştırma 1976-78 sürecini kapsıyordu. 2 milyon Arjantinli sürgüne komşu ülkelere gönderildi ya da kendilerine kapılarını açan devletlere sığındılar.²¹⁹

Grafik: 4.2.5: 1976 darbesine Arjantin halkının bakışı (yüzdeler)

Kaynak: Programa Buenos Aires de Historia Politico

Arjantin’de kayıp çocuklarını aramak isteyen Arjantinli anneler başkent Buenos Aires’in ünlü meydanı Plaza de Mayo’da her cumartesi eylem yapmaya başladılar. Kayıp çocukları için başlattıkları bu eylem dünya çapında ilgi uyandırdı. Özellikle diğer Latin Amerika ülkelerindeki diktatörler tarafından aynı uygulamaya maruz kalmış olan insanların aileleri ve özellikle kayıpların anneleri sembol gün olan cumartesiye eylem günü olarak belirlediler.²²⁰

4.2.3 Jimmy Carter’la ABD’nin Latin Amerika Politikalarında Köklü Değişiklik

Jimmy Carter iktidara geldiğinde kendinden önceki üç başkan Johnson, Nixon ve Ford yönetimlerinin saldırgan politikalarının mirasını devralarak görevine başlarken ABD halkına içeride ve dışarıda tekrardan güven verecek olan politikaları uygulayacağını sözünü veriyordu. Carter’a göre kendinden önceki üç başkanın uygulamaları utanç verici olarak nitelendirdiği görüldü, ve dış politikayı restore etmek üzerine kurulu bir anlayışla belirdi. Carter’ın bakışı Latin Amerika’nın kuzeyi ve güneyinde ki insanlar için umut verici olarak karşılandı. Carter müdahaleci anlayıştan

²¹⁹ Luis Alberto Romero, *a.g.e.*, s. 218

²²⁰ Teresa Basile, *La Universidad Popular de las Madres de Plaza de Mayo*, Buenos Aires, Capítulo de Libro, 2002, s. 2 - 6

uzak bağımsızlıklara saygı duyacağını ifade ediyordu. Carter Latin Amerika ve Karayipler'e özel bir ilgi gösterdiği anlaşılıyordu. Dış politikada açığını kapatmak için ulusal güvenlik danışmanlığına Zbigniew Brzezinski'yi ve dış işleri koltuğuna ise Cyrus Vance gibi iki önemli ismi atadığı görüldü. Carter, Georgia Eyaletinin Valisi iken Meksika, Brezilya, Kolombiya ve Arjantin'i ziyaret ederek bu ülkelerde bozuk siyasal yapıları yerinde tespit eden biriydi. Kendisini farklı kılan bir diğer özellik Thomas Jefferson'dan beri İspanyolca bilen tek başkan olarak belirdi. Carter'ın bölge için önceliği insan haklarını merkez alan politikalar olacağını açıklaması görevinin ilk iki yılında takip edeceği politikaların esasını teşkil ettiği görüldü.²²¹

Carter Latin Amerika üzerinde ahlaki kriterleri olan dış politika yapımı için NSC (Ulusal Güvenlik Konseyi) ve PRC (Politikalar Gözden Geçirme Komitesi) ile geniş bir müzakere grubu oluşturdu. Karayip ülkeleri ile ticaretin canlanmasına öncelik verirken Latin Amerika'da Nixon ve Ford'un aksine diyalog yanlısı olarak belirdi. Ancak Latin Amerika'nın askeri rejimleri üzerinde ise baskı politikaları uyguladı. Özellikle insan hakları politikaları üzerinden askeri rejimleri zorlarken ABD senatosundan insan hakları ihlallerine karşı yaptırım kararı çıkarıldı. Carter'ın ilk iki yılında Latin dünyasında insan haklarını göz önünde bulunduran politikalar izlediği görülürken daha sonra ABD'nin bölge için uyguladığı klasik güç politikalarına geçiş yaptı.²²²

4.2.4 Carter ve Askeri Yardım Yasakları

Carter, Ford yönetimini dış politikada adaylık süreci boyunca kıyasıya eleştiren biriydi. Carter'ın Latin Amerika'da ilk dış politika uygulaması sadece Arjantin'de ki askeri rejim için değil Latin Amerika'da ki tüm askeri rejim yönetimlerinin insan hakları ihlalleri nedeniyle ABD tarafından verilen askeri yardımları yasaklayan kararlar eleştirel politikasını icraata geçirdi. Carter Arjantin askeri yönetimine çok sert bir mesaj gönderdi. İnsan hakları ihlalleri eden politikalarına son vermeyen Arjantin askeri yönetimine yapılan askeri yardımlar durduruldu.²²³

Carter yönetimi sadece bununla da yetinmeyip Kongrenin de onayıyla WBG kredi yardımını, OASIB'in (Amerikan Devletler Topluluğu Yatırım Bankası) kredi yardımı ve AIEB'in (Amerikan İthalat İhracat Bankası) Arjantin'e kredi akışı durduruldu. Carter yönetimi Arjantin'e kredi desteğinin sağlanması için şartlar öne sürdü. Bu şartlar Dışişleri Bakan Yardımcısı Patricia Derian tarafından Arjantin cuntasına sunuldu. 1) keyfi tutuklamalara son verilecek, gözaltı süreleri keyfi olmaktan çıkarılacak ve serbest yargılamanın yapılması sağlanacak 2) sivil yargılama süreci 3) işkence ve şiddetin derhal son bulması ve kamuoyunun göz altılardan haberdar edilmesi 4) sokaklarda kuşatma halinin son bulması 5) göz altı ve hükümlülerin hesabının verilmesi 6) derneklerin, gazetecilerin, sivil grupların fikir

²²¹ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 41

²²² Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 42 - 43

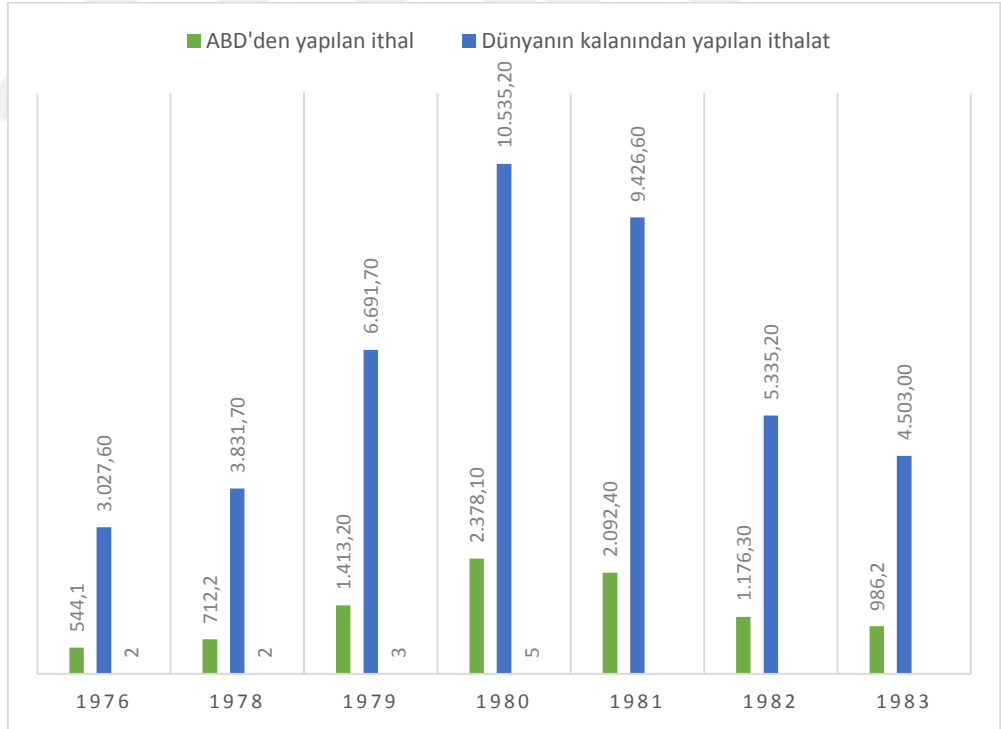
²²³ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 69,

beyan etme özgürlüğünün sağlanması 7) demokratik sivil siyasete dönüşü sağlamada gereken tüm adımların atılması.²²⁴

Carter yönetimi Şubat 1978’de yabancılara askeri satış (FMS) kotası dahilinde Arjantin için ayrılan 30 milyon doları 15 milyona indirme kararı aldı. Bununla da yetinilmeyerek Amerikan hükümeti uluslararası askeri eğitim ve öğretim programı (IMET) kapsamında Arjantin’e yapacağı 750 milyon dolarlık yardımı da engelledi. 1978 yılında Amerikan yönetiminin Arjantin cunta yönetimine insan hakları ihlali nedeniyle yapmış olduğu yaptırımların bedeli 800 milyon doları bulduğu anlaşıldı.²²⁵

Tüm bunlara rağmen Arjantin’in tarımsal faktörü, ileri nükleer programı, ham petrol rezervi güven ve istikrar kazanmasıyla güneyin kilit devleti olma potansiyelini koruması Amerikan yönetimin dikkatindeydi. Amerikan’ın daha önceki yatırımları 1,4 milyar dolardı. Bunun yanı sıra yıllık 250 milyon dolarlık ticari destek veriyordu. Amerikan bankalarının Güney Amerika’da yatırımları 3 milyar dolardı ve bunun önemli bir kısmı da Arjantin’de bulunmaktaydı.²²⁶

Grafik: 4.2.6: 1976 – 1983 yılları arasında Arjantin’in ABD ve dünyanın geri kalanından yaptığı ithalat rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: CEPAL

²²⁴ Carlos Osorio, a.g.e., s. 14 - 15

²²⁵ William Michael Schmidli, a.g.e., s. 80

²²⁶ William Michael Schmidli, a.g.e., s. 94

Askeri yönetim ekonomik düzenlemelerde son derece başarısız oldu. Ekonomiyi düzeltme adına uygulamaya konulan uygulamalar Arjantin halkı için umutsuzluğu gideremediği görülüyordu. 1978 yılında GSYİH % 3,2'lik bir daralma gösterirken 1978 yılında genel anlamda üretimde azalma meydana geldi. Bununla birlikte maliye gelirlerinde de önemli bir daralmadan etkilendiği saptandı.²²⁷ Döviz kurundaki dengesizlikler nedeniyle dış borç yükü hem özel hem de kamu sektörü için 1977 yılında % 20,7'den 1979 da % 21,8 oranına ulaştı. Aynı zamanda askeri yönetim devlet işletmelerinin borcunu üstelenmeyi göze aldı. 1974-76 yılları arasında kamu harcamaları GSYİH dan % 20 daha fazla oldu. 1977' de bu oran % 18'e düştü, ancak 1980-81 yılları arasında % 22' ye yükseldi.²²⁸

4.2.5 Demokrasiye Yeniden Geçiş Süreci

Askeri yönetim Arjantin tarihinin en büyük toplumsal trajedisini yaratırken 1980 yılı itibarıyla kendi içinde değişimlere ve yeniden demokrasiye geçişle sonuçlanacak sürece girildi. Ekonomik alanda devasa bir borç, uluslararası arenada itibar sorunu ve Arjantin halkına kendini kabullendirememeleri cunta için büyük bir problem oldu. Askeri yönetim kendi içinde arayışlara gitmeye başladı. Özellikle Amerikan yönetiminden çok büyük bir baskı ve yaptırımlarla karşı karşıya kaldı.

1980 yılında askeri rejim içinde hareketlenmelerin başladığı döneme girildi. Askeri yönetimin lideri General Videla Arjantin için demokratik sürece geçişin kaçınılmaz olduğunu biliyordu. İlk adım olarak bu geçişi sağlayacak olan yönetimdi. Bunun için önünde iki seçenek vardı. Ordunun yumuşak gücünün temsili General Viola şahin kanadın temsilcisi olan General Galtieri. Genel ağırlık bu geçiş döneminin General Viola yönetiminde yapılmasına karar verildi, ve böylelikle 1981 Mart ayında Arjantin halkı için kötü bir iz bırakan Videla dönemi sona ererken General Viola dönemi başladı.²²⁹

Viola görevi aldığı anda toplumsal bir uzlaşma metodu üzerinde durmaya ve ekonomi politikalarında açık bir değişim yapmak istedi. Bunun için Viola ekonomi politikalarında Arjantin sermayesine de söz hakkı tanıdı. Aynı zamanda politik partilerle diyalog atmosferi başlattı. Tüm bu gelişmeler karşısında Viola ordu içinde korkaklıkla suçlandı. Özellikle ordu içindeki şahin kanat uygulanan politikalarından rahatsızlığını dile getirmeye başlamıştı. 1981 yılında General Viola'nın sağlığı bozulunca yılın sonuna doğru görevinden çekildi. Askeri yönetimin yeni lideri General Leopoldo Galtieri oldu. Galtieri selefinin uygulamalarından rahatsızlığını belirten ve General Viola'yı sevmeyen biri olarak anlaşılıyordu, ve ordunun şahin kanadının önde gelen ismi olarak belirdi.²³⁰

4.2.6 Malvinas Trajedisi (Falkland Savaşı)

²²⁷ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 262

²²⁸ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 266

²²⁹ Gretchen Helmke, **Courts Under Constraints**, Newyork, Cambridge University Press, 2005, s. 73

²³⁰ Luis Alberto Romero, **a.g.e.**, s. 241

General Galtieri göreve geldiğinde kendisinin imajı kendinden önceki askeri rejim liderlerinin imajından farksız değildi. Galtieri hem bir imaj yenilenmesi hem ulusal bir kahramanlık fırsatı için Malvinas Adaları meselesini ulusal bir boyuta taşıdı, ancak bu bir trajedinin başlangıcı olarak kaydediliyordu.²³¹

Malvinas 11.718 km'lik alana sahip bir alanı oluşturan ve yüzden fazla adacığı barındıran bir adaydı. En büyük iki adasından birincisi Büyük Malvina 6.307 km'lik alana ve ikinci büyük adası Soledad 4.302 km'lik alanı ve kalanı diğer küçük adacıklardan oluşmaktaydı. Ada tipik bir okyanus iklimi, zengin balıkçılık ve tarım olanaklarına sahip olmakla birlikte Atlantik ve Pasifik Okyanusunu birleştiren nokta da olması stratejik önemini gösteriyordu.²³²

Malvinas Adaları 1833 yılında Büyük Britanya tarafından işgal edildi. O tarihten 20.yy ortalarına dek bu durum sürdü. Zaman zaman gerilimler olsa da stabil durum 1965 yılına dek devam ediyordu. BM adanın statüsü için Britanya ve Arjantin'in barışçıl görüşmelere devam etmesini talep ediyordu. Aynı zamanda Arjantin ada üzerinde hak iddia eden Şili ile de zaman zaman siyasi atmosferin gerildiği dönemler yaşadığı görüldü. Tüm bunlarla birlikte Arjantin'in son askeri yönetimi olan General Galtieri ve ekibinin Malvinas Adalarını ulusal birliği sağlamak için kullanmaya başladığı görüldü. Galtieri göreve geldiğinde milliyetçi bir politika izledi, ve Malvinas Adalarına askeri müdahale için halktan destek toplamaya başlaması başta ABD olmak üzere tepkiye neden olduğu görünmekteydi. Uluslararası arenada oluşmaya başlayan tepkileri umursamaksızın 2 Nisan 1982'de Malvinas Adasını kuşatılmaya başlandı, ve ada da bulunan küçük İngiliz Birliği dağıtıldı.²³³

Aynı gün Amerikan Dışişleri Başkanı Alexander Haig Buenos Aires'e gelerek Başkan Reagan'ın mesajı General Galtieri'ye iletildi. Amerikan yönetimi iki devlet arasında arabuluculuğu üstlenirken Haig Arjantin Ordusunun derhal geri çekilmesini ve görüşmelerin diplomatik arenada sürdürülmesi gerektiğini söyleyerek Amerikan yönetiminin üstüne düşeni yapacağını bildiriliyordu. Galtieri ise bu teklifi reddetmesi için gereken şartları sağladığını düşünüyordu. Arjantin toplumu uzunca bir sürenin ardından ilk defa milli bir değerde buluştuğu tüm dünya tarafından da izleniyordu, ve Plaza de Mayo meydanında yüzbinlerce göstericinin desteği askeri yönetimi için büyük moral unsuru olduğu anlaşılıyordu. Aynı zamanda askeri yönetim Arjantin halkının milliyetçi, anti- emperyalist politik kültürünü yeniden keşfetmişti.²³⁴

Büyük Britanya Başbakanı Margaret Thatcher ülkesinin muhafazakar kanadının baskısıyla adaya büyük bir deniz filosu gönderme kararı aldı. Arjantin adanın çevresinde görülebilecek bir tehdit karşısında saldıracağını bildirdi. Britanya, Avrupa Topluluğu ile birlikte ekonomik yaptırımlar uygulamaya başladı. Arjantin'in saldırgan tutumundan acil olarak vazgeçmesi çağrısında bulundu. Thatcher yönetimi

²³¹ Luis Alberto Romero, **a.g.e.**, s. 242

²³² Maria Sorazabel, **Guerra Malvinas**, Buenos Aires, Monografias, ty, s. 22 - 23

²³³ Luis alberto Romero, **a.g.e.**, s. 242

²³⁴ Juana Crouchet, **Guerra de las Malvinas: la Fuerza del Discurso**, Santiago, Universidad Diego Portales, 2001, s. 351

Amerikan desteğini de alarak BM Güvenlik Konseyinde 502 sayılı Arjantin için kınama kararı çıkarttı. Britanya neredeyse tüm güçlü devletler tarafından destekleniyordu, Arjantin ise Sovyetler Birliğinin çok az sözlü desteğini aldığı görüldü. Onun dışında birkaç Latin Amerika ülkesi hariç başka bir destek bulamadı. Büyük Britanya Nisan sonunda Malvinas'a ya da kendi deyimleriyle Falkland Adalarına vararak Britanya Hava Kuvvetleriyle adaya bomba yağdırmaya başladı.²³⁵

Bununla birlikte Britanya Deniz Kuvvetleri adada ki Arjantin destroyerlerini batırması büyük bir üstünlük sağladı. Arjantin askeri yönetimi zorda kaldı, ve dezenformasyon bilgiye başvurarak Arjantin kamuoyunu yanıltıcı bilgiler vermeye başladığı izlendi. Tüm bunlar devam ederken 24 Mayıs belirleyici olduğu görüldü. Britanya deniz ve hava güçleri etkili operasyonu ile Arjantin ordusunu zor durumda bırakarak birçok Arjantin askerinin Britanya askeri güçlerine teslim olması hezimetin adeta belgesi olarak belirdi

General Galtieri istifa kararı almakla birlikte demokratik seçimlerin yapılmasının önünü açtı. 9 Haziran 1982'de Plaza de Mayo meydanında son kez halka hitap ederek yenilgiyi kabul ettiği anlaşılıyordu. Sonuçları itibariyle büyük bir yıkım ve itibar kaybı yaratan savaş 74 gün sonunda Arjantin'in elinde 700'den fazla ölü ve 1300'den fazla yaralı bırakırken Arjantin yakın tarihinin utanç tablolarından biri olarak nitelendirildi.²³⁶

4.2.7 Ronald Reagan ve müdahaleciliğin dönüşü

Ronald Reagan ABD'de göreve gelmeden önce seçim kampanyasının ana unsurlarını Sovyet komünizmine karşı söylemler üzerine kurduğu gözlemlendi. Carter döneminde ABD'nin dünyadan çok uzakta kaldığını ifade ederken döneminin işaretleri pasif dış politikayı reddeden ve bunun için kurumsal bir mücadelenin işaretlerini veren bir anlayış belirdi. Latin Amerika politikalarında daha açık ve anlaşılır politikaların izleneceğini işaret ediyordu. Latin Amerika Reagan için bir arka bahçe olmaktan ziyade Monroe doktrininin manevi koruyucusu olarak belirdi. Bunun için Kuzey ve Güney Amerika politikaları için kendinden önceki beş başkanla kıyaslandığında daha açık ve başarı açısından daha önde olduğu uyguladığı politikalarla gözlemlendi.²³⁷

Reagan, Carter döneminde uygulanan Latin Amerika politikalarını tümünden değiştirme kararı aldı. Bu politikaların ABD'nin hegemon politikalarını altüst ettiğini düşünüyordu. İlk olarak Latin Amerika'da askeri rejimlerle iyi niyet üzerinden politika geliştirmeye önem gösterdi. 1982 yılı itibariyle Latin Amerika ve Karayipler'de demokrasiye geçiş adımları atılırken başta desteklenen askeri rejimlerin değişmelerine göz yuman bir politika takip edildi. 1982 Nikaragua müdahalesi sırasında başta Arjantin olmak üzere Latin Amerika'nın askeri rejimleri ABD'nin yanında durarak askeri birlik yollarken Reagan yönetiminin kendilerinden vazgeçmeyeceklerini

²³⁵ Joseph Jerome, **America Between Friends**, London, y.y, 2006, s. 4 - 5

²³⁶ Luis Alberto Romero, **a.g.e.**, s. 245 – 246 - 247

²³⁷ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 66

düşünüyordular. Demokratik geçiş süreçlerinde Reagan yönetimi Latin Amerika ülkelerinin yeniden ekonomik yapılanmasına destek verdiği görüldü. Aynı zamanda demokratik geçiş dönemlerini yaşayan ülkeler için ABD ile ilişkiler kilit nokta olarak belirdi.²³⁸

Reagan başkanlığı döneminde Latin Amerika ve Karayipler’de amaçladığı tüm politikalara tartışılabilir olsa başarılı oluğu görüldü. En azından Latin Amerika’da yeniden demokrasiye geçiş dönemleri kendisi için büyük bir devrim olarak addedildi. ABD bölgede komünizm ile açık bir savaş halindeydi. Güney Amerika’da demokrasinin ilerlemesi konusunda iyimser bir durum söz konusu iken sosyal ve ekonomik olarak bölgede kötümser bir havanın hakim olmaya başladığı görüldü. Reagan, Carter’ın komünizme karşı yumuşak politikalarına karşılık saldırgan bir politika sürdürdüğü görüldü. Nikaragua ve Salvador’da ki gerillalara karşı yerel hükümetlerle alınan sert önlemler bunun göstergeleri olarak belirdi. Reagan görevini bırakmaya doğru Latin Amerika’da tek tutarsızlığı göreve geldiğinde büyük destek verdiği askeri rejimlerden desteğini anında çekmesi gözükse de demokrasinin Latin Dünyasına yeniden monte edilmesi bu eksikliğini giderdiği anlaşılıyordu.²³⁹

4.2.8 Reagan ve ikili ilişkiler de kopukluk

Ronald Reagan göreve geldiğinde selefi Carter’ın Arjantin üzerine baskı politikasını değiştirmek istiyordu. İlk olarak Arjantin’e silah satım yasağını kaldırmakla niyetini belli etti. Bu nedenle Reagan’ın kongreyi ikna etmesi gerekiyordu. Amerikan Kongresi yoğun insan hakları ihlallerini gerekçe göstererek Reagan’ın planına başta destek vermese de Reagan askeri yönetimin lideri Videla’nın verdiği taahhülle kongreyi ikna ederek Carter döneminde askıya alına silah satışı yeniden başladı.²⁴⁰

Askeri yönetim Ronald Reagan’la kurduğu ilişki bununla sınırlı kalmadı.1981’de Nikaragua’da sol kanat gerilla mücadelesine karşı ABD ile ortak hareket ederek Askeri birlik gönderildi. Bu davranış Carter döneminden kalan ilişkileri yeniden tesis etmek gibi görülse de askeri yönetimin amacı Malvinas Adalarında ki hakkı için destek arayışlarında bir nabız yoklamasıydı.²⁴¹

İki ülke arasında 1982 yılında ilişkilerde kırılmaya sebep olacak gelişmeler meydana geldi. Askeri yönetimin yeni lideri Galtieri’nin Malvinas için saldırgan tutumu Reagan yönetimini tedirgin ediyordu. Nitekim 2 Nisan 1982’de Arjantin ordusunun adayı işgal etmesi üzerine Reagan ve yönetimi tartışmasız doğal müttefiki Büyük Britanya’nın yanında durdu. İki ülke arasındaki ilişkilerin tarihine bakıldığında inişli çıkışlı bir grafiğin olduğu dönemler analiz edildiğinde de net bir şekilde görüldü. Reagan’da Arjantin’in yeniden demokrasiye geçmesi taraftarıydı. Askeri yönetimin Malvinas adasında ki tutumu da Reagan’ın askeri yönetimden desteğini çekmesinde ki

²³⁸ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 67

²³⁹ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 81

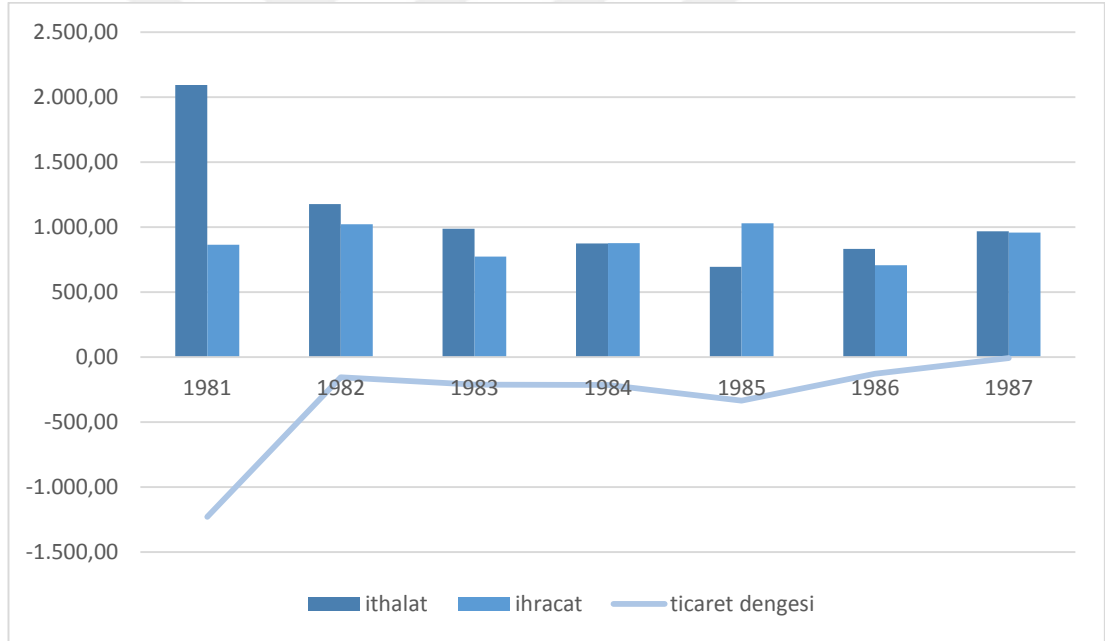
²⁴⁰ Grace Livingstone, **a.g.e.**, s. 69

²⁴¹ Stewart Brewer, **a.g.e.**, s. 140

en büyük faktördü. Amerikan yönetimi 1983 yılının Kasım ayı sonunda ki seçimleri destekleme kararı aldı.²⁴²

1983 yılı itibariyle iki ülke arasında ekonomik anlamda ilişkilerde canlanma görüldü. Bu canlanmanın temelinde sivil yönetimin olumlu tutumuyla birlikte askeri yönetim sonrası Arjantin'in ekonomik açıdan düştüğü zor durumdan çıkmasında ticareti canlandırmaya yönelik desteği oldu. Bunların yanı sıra 1970'lerde General Lanusse ve Peron'un üçüncü döneminde Arjantin'in Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğu ülkeleriyle ticaretinde bir canlanma dönemi vardı. Arjantinli liderler 20.yy'ın ilk dönemlerinde ki gibi tarafsızlık bağlamında hareket etmek istiyordu. sadece olarak bir süper gücün arkasında politika yapmak bir uydu devlet olma özelliği olduğu anlamını taşıyordu bu iki isim için. Bu bakış açısının farkında olan ABD sivil hükümetle yakın çalışmaya ve Austral Planına verdiği destekle Arjantin için önemli bir ticaret ortağı kalmaya bazı problemler oluşsa da devam etti.²⁴³

Grafik: 4.2.7: 1981 – 1987 yılları arasında Arjantin ve ABD arasında ithalat, ihracat ve ticaret dengesi

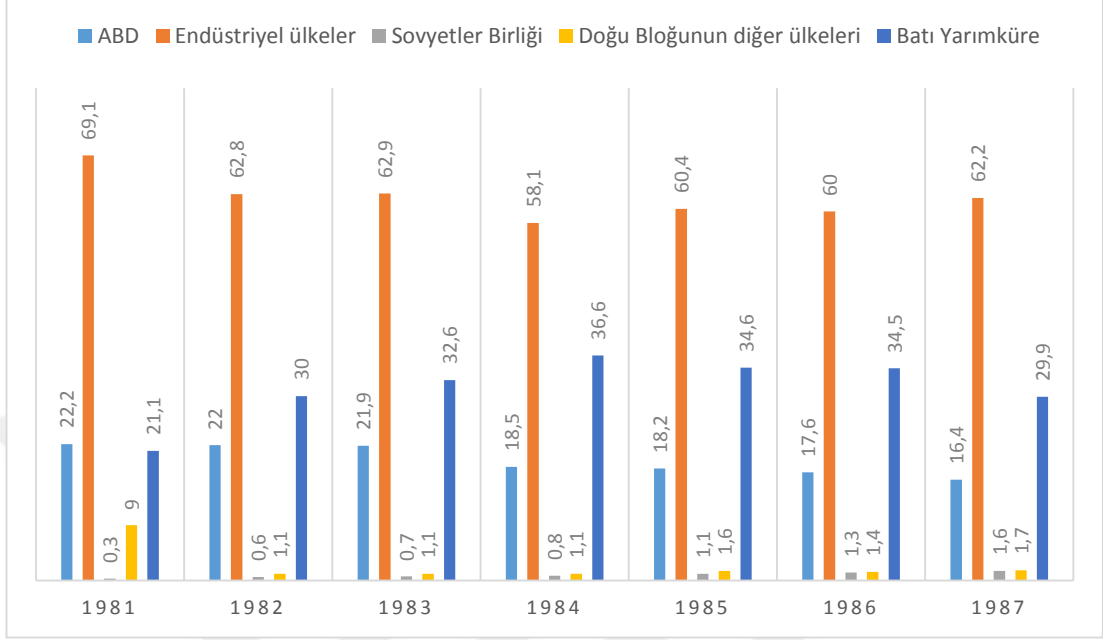

Kaynak: Direction of Trade Yearbook IMF

²⁴² William Michael Schmidli, *a.g.e.*, s. 187 - 188

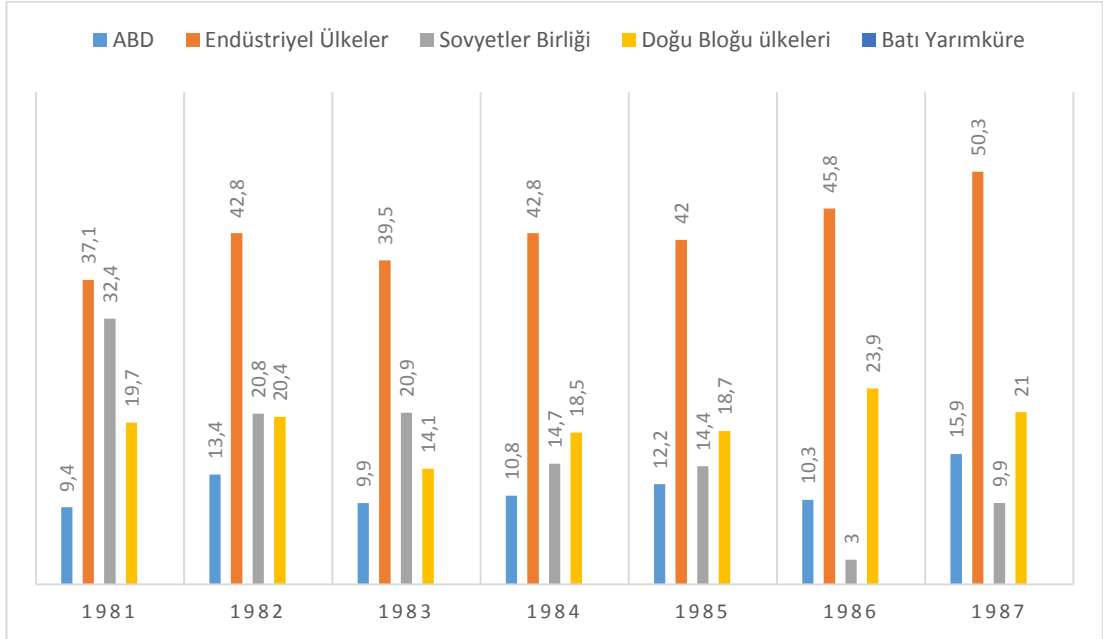
²⁴³ Rachel Schmidt, *U.S and Soviet Relation with Argentina: Obstacles and Oportunities for The U.S Army*, Santa Monica, Rand, 1999, s. 4 - 16

Grafik: 4.2.8: 1981 – 1987 yılları arasında Arjantin ithalatının dağılımı (yüzdese)

Kaynak: INTERNATIONAL MONETARY FOND

Grafik: 4.2.9: 1981 – 1987 yılları arasında Arjantin ihracatının dağılımı (yüzdese)

Kaynak: INTERNATIONAL MONETARY FOND

4.3 Yeniden Demokrasiye Geçiş

Arjantin yedi yıl süren askeri yönetiminin ardından yeniden demokrasiye geçiş için 30 Kasım 1983'ü beklemek zorunda kaldı. Seçimlerde Peronist adayı geçen Radikal Partinin adayı Raul Alfonsin % 54 oy alarak Arjantin'in yedi yıl aradan sonraki ilk sivil Başkanı oldu. Alfonsin Arjantin toplumunu yeniden hukuk ve demokrasiye döndürmek için çabaladı. Gerilla ve askeri yönetimini yargı önüne çıkarmak yeni yönetimin ilk işlerinden biri olduğu izlendi. 1985 yılında Malvinas savaşına neden olan askeri cuntanın tüm üyeleri başta General Galtieri olmak üzere 1985 yılında yargılanıp ve tutuklandılar. Bu demokrasi süreci için bir devrim olarak nitelendirildi. Aynı zamanda kirli savaş boyunca kayıpların araştırılması için ulusal komisyon kuruldu. (CONADEP)²⁴⁴

4.3.1 İstikrar Arayışında Ekonomi

Alfonsin esas problem olan ekonomide ise devasa bir problemle karşı karşıyaydı. Askeri cunta yönetimi devraldığında Arjantin'in dış borcu 10 milyar dolardı, ancak 1982'de bu rakam 46 milyar dolara ulaşarak döneminin dış borç rekorunu kırıyordu.²⁴⁵

Yeni yönetim göreve geldiğinde askeri yönetimin bıraktığı trajik mirasla yüzleşmek zorunda kaldı. Toplumsal huzuru sağlamak başlıca görevlerden biri olsa da asıl cevap bekleyen % 300'lere dayanan enflasyonu durdurmaktı. Ardından bütçe açığı çözülmesi gereken bir başka problemdi. Askeri yönetim döneminde geleneksel ihraç unsuru olan tarım sektörü dahi zarar görmüştü. Bu durum Arjantin'e özel sektörle işbirliği yapmaya sevk ediyordu. Ekonomi, sermaye ve teknoloji olmadan büyüyemiyordu. IMF Arjantin'in yeni borç istemine yönelik olarak mali sorumluluk talep ettiği izlendi.²⁴⁶

Arjantin 1982 yılında büyük bir dış borç krizi ile karşı karşıya kaldığı görüldü. Bu kriz aynı zamanda Arjantin'de mali yapısal dengesizlikleri beraberinde getirdi. 1982 yılının ortalarında döviz kontrolü ve ithalat kısıtlamaları ekonomiyi kapalı hale getirmişti. Fiyatlar ve ücretlerin üzerinden enflasyonu kontrol etme politikalarının başarısızlığa uğramasının ardından Alfonsin 1985 yılında Austral planını açıkladı.²⁴⁷

1984 yılında bütçe açıkları, GSYİH'ın % 15'ine eşitti. Hükümetin yabancı kreditorlere 3,2 milyar dolar borcu olduğunu gösteriyordu. GSYİH on yıl öncesine göre % 15 düştü. Yeni hükümetin ilk bir buçuk yıllık performansı özellikle fiyat dondurma ve ücret politikalarında başarısız olduğu anlaşıldı, ve ilk ekonomi bakanının istifasıyla sonuçlandı. Bu durum Başkan Alfonsin'i yeni ekonomik plana sevk ettiği ve 1985 yılında hazırlanan Austral Planını açıklamak zorunda olduğu görüldü.²⁴⁸

²⁴⁴ Gretchen Helmke, **a.g.e.**, s. 76

²⁴⁵ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 154

²⁴⁶ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 253

²⁴⁷ Daniel Chudnovsky, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 158

²⁴⁸ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 261

Austral Planı yeni Ekonomi Bakanı Juan Vital Sourrille'nin planıydı, ve kısa vadede başarılı bir plan olarak belirdi. Bu kısa görünümlü başarı hükümete popülarite kazandırdığı görüldü. Alfonsin Amerikan yönetimiyle çatışmasız ve diyaloga dayalı bir ilişki kurmak istiyordu. ABD yönetimi ekonominin yeniden toparlanma girişimini desteklediğini Arjantin yönetimine ilettili. Reagan yönetimi Arjantin'in dış borcunu ödeyebilmesi için Austral planına destek vermek amacıyla 2,5 milyar dolarlık bir yardım yaptı. 1986'da GSYİH % 10 yükselme gösterdi, ve enflasyon %36'dan % 24'de gerilediği izlendi. Tüm bu girişimler Arjantin de ekonomiye yeni bir ivme getirmekten uzak kaldığı anlaşıldı. Plan önemli bir ekonomik büyüme üretmedi gibi ekonominin yavaşlamasına ve enflasyonun artmasına neden oldu. Planın başarısız olmasında borç yapılandırmasında ve makroekonomik krizi çözmek için yeterli olamaması en büyük nedenler gösterildi. 1988 yılında Austral Planının başarısız olduğu ekonomide ki tüm verilerde kendini belli ederken borcun yükseldiği ve enflasyonun % 400'lere tırmandığı tespit edildi.²⁴⁹

4.3.2 Condor Planı ve Yansıması

Malvinas trajedisi sadece siyasi toplumsal hayatta bir travma yaratmadı aynı zamanda askeri anlamda saldırı ve karşı cevap vermede Arjantin ordusunu oldukça zor durumda bıraktı. Arjantin büyük ölçüde dışa bağımlı bir askeri sanayiye sahipti. Malvinas Savaşında ABD açıkça Britanya'yı desteklerken Arjantin'e silah satışını durdurmuştu.

Alfonsin yönetimi, ABD yönetimi ile ekonomik alanda işbirliği kurmak ve özellikle borç yapılandırmasında birlikte çalışmaya istekliydi, ancak Malvinas Savaşında ABD'nin tutumu Alfonsin yönetimini etkilediği anlaşılyordu. Tüm bu sebepler Alfonsin yönetimini misilleme silahı geliştirme ve etkisi 1.000 km'lik alanı etkileyebilecek bir proje olan Condor Projesini hayata geçirmek istiyordu. Bu proje hayata geçtiği takdirde Arjantin Şili'nin başkenti Santiago'yu ve Malvinas Adalarını bu füzeler ile vurabilecek bir konuma erişecekti.²⁵⁰

Arjantin dışarıya karşı caydırıcı bir Arjantin görüntüsü yaratmak ve olası bir Malvinas girişiminde İngiltere'ye karşı koz olarak kullanmak istiyordu. Bununla birlikte Alfonsin sivil ve güçlü bir hükümetin iş başında olduğu mesajını vermek niyetindeydi. Alfonsin'in bu planı Reagan yönetimi tarafından gerilimi artırmak ve barışa yönelik bir tehdit olarak yorumlandı. Reagan, projenin finansman ve teknolojik destek arayan Alfonsin'e karşı Avrupa'da müttefiklerinin her türlü yardım akışını durdurmak için baskı yapmaya başladı. Reagan, Arjantin yönetimine Sovyetler Birliği ile misilleme silahlarında indirim yapılacağı bu günlerde atılacak her adımın güvenliğe zarar vereceğini belirterek Arjantin üzerinde diplomatik baskıyı hızlandırdı.²⁵¹

²⁴⁹ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 261

²⁵⁰ Christian Fuente Vera, "Argentina al Final de la Guerra Fria la Politica Exterior del Gobierno de Raul Alfonsin", **Revista Enfoques**, Vol: XII, No: 20, 2014, pp. 12

²⁵¹ Christian fuente Vera, **a.g.e.**, s. 13

1985 yılında Alfonsin aradığı desteği Mısır ve Irak'ta buldu. İran - Irak savaşında balistik füzelere ihtiyaç duyan Irak Condor Projesinde yer almak istediğini bildirdi. Bununla birlikte Mısır plana destek veren diğer orta doğu ülkesi olarak belirdi. Özellikle teknolojik ve mali destek planının hayata geçmesindeki en büyük engeldi. 1985 yılında Buenos Aires'de Mısır ve Arjantin arasında mutabakat metni imzalandı. Condor Projesinin hayata geçirileceği alanın inşaatı da dahil olmak üzere 3. 200 milyar dolarlık bir finansmanı da kapsıyordu. Projenin tamamlanmasıyla Mısır ve Irak her yıl burada üretilen füzelerden 200 adet alacaklardı.²⁵² Arjantin'in yaptığı bu girişimler başta ABD yönetimi olmak üzere batı toplumunu endişeye sürüklerken Arjantin için en önemli gündemi olan ekonomik konularla daha fazla ilgilenmek zorunda kaldı. Condor projesi vazgeçilmiş bir proje değildi, ancak kaderi bir sonraki Başkan Carlos Menem döneminde belirlenmek üzere sadece arka plana atıldı.

4.3.3 Alfonsin ve Çare Arayışları

Raul Alfonsin, Austral Planına oldukça güveniyordu. Kısa vadeli göstergeler olumlu ancak orta ve uzun vadeli riskleri olan bir plandı. Ekonomi için Reagan yönetimi Austral planına destek için 2,5 milyar dolayında kredi desteği sağladı. Bunun yanı sıra IMF 1984 yılında 1,5 milyar dolayında krediyi serbest bıraktı.²⁵³

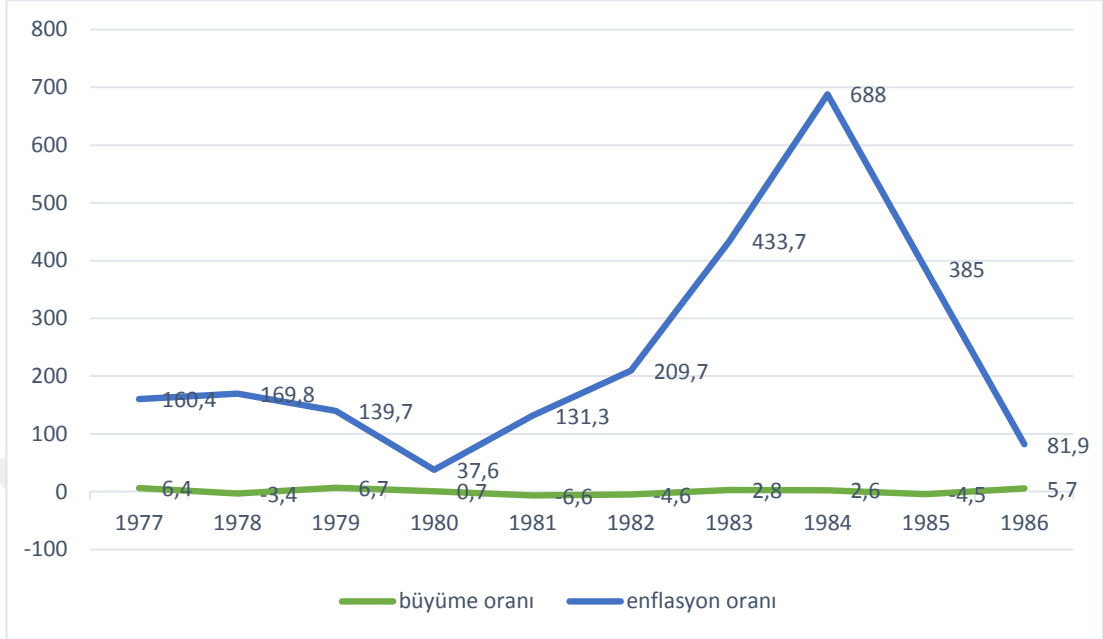
Alfonsin yönetimi IMF'nin verdiği ağır reçete ve yansımalarıyla uğraşmak zorunda kaldığı görüldü. Austral Planı uygulanırken aynı zamanda sıkı para politikaları, ücret artışlarının kontrolü, sübvansiyonların azaltılmasını içerdiği gözlemlendi. Tüm bunlara rağmen ekonomi içeride ve dışarıda güven vermiyordu. Reel ücretler kötü bir performans sergilerken işsizliğin artması ve yoksulluk oranındaki durdurulamayan artış endişe verici boyutta olduğu kaydedildi.²⁵⁴

²⁵² Pablo Gabriel de Leon, **El Proyecto Misilístico Condor su Origen, Desarrollo y Cancelación**, Santiago, Universidad SanAndres, 2015, s. 118

²⁵³ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 155

²⁵⁴ Colin M Lewis, **a.g.e.**, s. 156

Grafik 4.3: 1977 – 1986 Arjantin büyüme ve enflasyon oranları (yüzdese)

Kaynak: INDEC

Alfonsin ekonomiyi düzeltmek için 1988 yılının ortasında bahar planını açıkladı. Açıklanan bu planda kendinden önceki planlar gibi başarısızlıkla sonuçlandı. Planın parçası olan döviz kuruna yönelik baskılar artmaya başladı, döviz talebi miktarı karşılanamaz oldu. Merkez bankası 1989'un hemen başında döviz satışını durdurdu. Takip eden haftalar içinde enflasyon ve hiperenflasyon birbirini izledi.²⁵⁵ 1981 – 90 periyodunda GSYİH % 20'lik düşüşe neden oldu. Bununla birlikte aynı periyod içerisinde ithalat % 59 arttı, tüketim % 16 düştü, yatırımlar % 70 daraldığı gözlenirken işsizlik iki katına çıkarak dönemin özeti sergiliyordu.²⁵⁶

Enflasyon konusu Alfonsin yönetimi için adeta bir trajedi oldu. 1985 yılında yıllık enflasyon % 672 oldu. Austral planının kısa vadede gösterdiği olumlu görünüm enflasyonu 1986 yılında % 90'a gerilediği gözlenirken 1988 yılında yüksek artış trendi gösterdi ve % 343'e kadar yükseldi. Bunların içinde en trajik olanı 1989'da % 3,079 olanıydı.²⁵⁷ Alfonsin görevinde büyük bir hayal kırıklığı yaratarak 1989 yılında ki seçimlerde Peronist aday Carlos Menem'e kaybetti.

4.3.4 Soğuk Savaş Sonuna Doğru İki Ülke

ABD'nin eski SOUTHCOM (ABD Güney Komutanlığı) Generali John R. Calvin soğuk Savaşın sonuna doğru Arjantin'le ilgili raporunu ABD yönetimine iletğinde üç önemli konu başlığında duruyordu. Birinci olarak ekonomi ile ilgili Arjantin'in ekonomik istikrar kazanması için teşvik edilmesini gerektiğini vurguluyordu. Borç yükünü hafifletilmesi için Arjantin'le yeni ödeme planı için

²⁵⁵ Daniel Chudnovsky: Andres Lopez, **a.g.e.**, s.57

²⁵⁶ Daniel Chudnovsky: Andres Lopez, **a.g.e.** s.58

²⁵⁷ Roberto Cortes Conde, **a.g.e.**, s. 290

görüşmelerin başlatılmasını ve Arjantin'e yapılacak yatırım ve ticaret konusunda teşviklerin artırılması gerektiğini belirtiyordu.²⁵⁸

İkinci olarak Politik yönden işbirliğiydi. ABD'nin bölgesel politikalarda etkisini korumanın yolu bölgesel işbirliğinde Arjantin'in siyasi olarak katılımını sağlamak bunun için diplomasiyi açık tutmak. İnsan hakları konusunda özellikle iç savaştan doğan travmanın etkisinden kurtulmasında ve temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesinde yapıcı olarak destek vermekle birlikte devlet kurumlarında demokratikleşme yolunda birlikte çalışmak politik yönden temel esasları oluşturuyordu.²⁵⁹

Üçüncü olarak stratejik temelli ilişki geliştirmektir. 1970'li ve 80'li yıllar iki ülke ilişkilerinde iniş çıkışların yaşandığı temelinde kuşku ve güven sorunu olan bir bağ söz konusuydu. Calvin, Arjantin'le stratejik temelli bir ilişkiyi öneriyordu. Ona göre Arjantin'le kuşku ve güvensizlik ikileminde sürdürülen ilişkilerin güneyde yeni bir Küba'nın belirebileceğine dikkat çekerek stratejik yönden işbirliği içinde olunmasını tavsiye ediyordu. Bunun yanı sıra bölgesel güvenlik konularında işbirliğinin artmasının iki ülke arasında bağı güçlendireceğini ve ikilemlerden uzak stratejik sağlam temellere dayanan bir yapının ortaya çıkacağına inanıyordu.²⁶⁰

4.4 Washington Konsensüsü ve Soğuk Savaş Sonu

Amerikan yönetimi Latin Dünyasının ekonomik olarak yeniden yapılanması için 80'li yılların sonuna doğru yeni bir plan üzerinde çalışmaya başlattığı görüldü. ABD Başkanı H. Bush bunun için İngiliz iktisatçı John Williamson'ı görevlendirdi. 1989 yılında açıklanan plan Latin Amerika ülkeleri için bir çıkış yolu olarak gözükiyordu. Özellikle orta ve kuzeyin nispeten daha fakir ülkelerinin kabul etmemesi gibi bir alternatifin olmadığı anlaşılıyordu. Aynı zamanda Arjantin'de yeni seçilen Başkan Menem ile birlikte bu Konsensüs uyarınca neoliberal reformlar yapmaya başladı. W.K'nün (Washington Konsensüsü) amacı istikrara dayalı bir ekonomi oluşturmaktı, ve başlıca dokuz ana başlığı içerdiği gözlemlendi. Bunlar 1) mali disiplin 2) hükümet harcamalarının önceliklerinin belirlenmesi 3) liberal finans sistemi 4) uluslararası ticaretin liberalleşmesi 5) doğrudan yabancı yatırım teşviki 6) devlet işletmelerinin sağlıklı yapıya kavuşturulup işletilmesi 7) mülkiyet haklarının güvenliği 8) özelleştirme 9) deregülasyon.²⁶¹

Bu maddeler gelişmekte olan ülkelerde uzun zamandan beri uygulanmakta olan anlayıştan uzaklaşılması gereken sonucu da çıkarıyordu. Enflasyonda hoş görülebilir artış, ithal ikame edici sanayileşme ve devletin daha rol aldığı bir modelinde habercisiydi. OECD ülkelerinde uzun zamandan beri var olan politikalar makroekonomik disiplin, dışa yönelim ve Pazar ekonomisiydi. Asya'da liberalleşme

²⁵⁸ Rachel Schmidt, **a.g.e.**, s. 46

²⁵⁹ Rachel Schmidt, **a.g.e.**, s. 43

²⁶⁰ Rachel Schmidt, **a.g.e.**, s. 47

²⁶¹ John Williamson, **A Short of History Washington Concensus**, Barcelona, Fundacion Cıdob, 2004, s. 2 - 3

tüm hızıyla devam ediyordu. Uygulanan politikalar bunun göstergesiydi. Latin Amerika ülkelerinin birçoğu gelir dağılımı ve iyileştirme adına devletlerin daha müdahil olduğu durum yerine devlet kuruluşlarının ve özel sermayenin baskısı altındaydı.²⁶²

Williamson'da neoliberalizm ile W.K'nün tanımını tartışmaya karşı çıkmaktadır. Williamson gelişmiş ülkelerin takip ettikleri kapital ekonomik sistemlerin hangisinin en iyi olduğu üzerinde bir konsensüsün olmadığını ifade etmektedir. Bunların arasında en çok dikkati çeken Avrupa sosyal pazar modeli ile Japonya'da uygulanan ve şirketlerin sorumluluğuna dayanan kurumsal kapitalizm arasında da rekabet olduğunun altını çizmektedir. Williamson W.K'nün sağ kanat bir tanım olarak nitelemekle birlikte onun argümanları başlıca olarak enflasyonla mücadele edebilmek için mali disipline ihtiyaç duyan bir olgu olarak görmektedir. Eğitim ve birincil sağlık alanlarında kamu yatırımlarının yeniden yönlendirildiği, ticaretin serbestleştirildiği, mülkiyet haklarının savunulduğu ve yoksulların yanında duran bir kavram olarak da kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. W.K'nün tam olarak uygulanmasının gelir dağılımındaki adaletsizliği ortadan kalkacağını belirtirken gelişmekte olan ülkeler ve üçüncü dünya ülkelerinin hükümetlerinin bunları kökü reformlarla takip etmesinin zorunluluğu üzerinde durmaktadır. Esasında sabit piyasa söylemi olarak bilinen kavramın bir parçası gibi onu neoliberalizmden farklı kılan yönü ticaret serbestisi, özelleştirme, yabancı sermaye için tüm engellerin kaldırılması, kamu harcamalarının yeniden yönlendirilmesi W.K'nün temel hatlarını oluşturduğunu ifade etmektedir.²⁶³

W.K eski Keynezyen Konsensüse karşı politik alanda yeniden tanımlanan küresel tartışmalar döneminin egemen söylemi olarak belirdi. Serbest ticaret düşüncesi 1970'li yıllarda askeri rejimler tarafından yönetilen Arjantin, Şili ve Uruguay'da teknokrat sektörlerin teşvik ettiği ekonomi politikalarında farklı derecelerde etkilediği izlendi. Bu hükümetlerin içinde en radikal olanı Şili olarak belirdi. ISI modelinin tüm yansımalarını kurumlardan temizleyerek alternatif ekonomik programlar konusunda komşu ülkeler içinde en istekli ülke olarak belirdi. Arjantin, Bolivya, Brezilya ve Peru'da hiperenflasyonu ve enflasyonu önlemek adına 1980'li yıllar boyunca yapılan heterodoks ekonomik önlem planlarının başarısızlıkla sonuçlanması başlangıçta bir ekonomik kriz gibi beliren ancak daha sonra toplumsal bir düzen sorunu haline gelen olguya dönüştüğü ortaya çıktı. Bu ülkelerde ekonomik krizlerin derinleşmesi siyasal sistemin kendi vatandaşlarını temsil etmede kapasitesini kaybetme ve siyasi istikrarı tehdit eden bir unsur olarak belirdi. Tüm bunların yanı sıra bu devletlerin toplumsal ilişkileri düzenlemede başarısız olmaları neticesinde geniş halk yığınlarının eylemlerine neden oldu.²⁶⁴

²⁶² John Williamson, "The Strange History of The Washington Concensus", **M.E SHARPE**, Vol: XXVII, No: 2, 2005, pp. 197

²⁶³ Francisco Panizza, **Contemporary Latin America Development and Democracy Beyond The Washington Concensus**, London – Newyork, 2009, s. 12 - 13

²⁶⁴ Francisco Panizza, **a.g.e.**, s. 14 - 23

Latin Amerika ülkeleri uzun yıllar boyunca süren ekonomik krizlerle yaşamak ve yüzleşmek zorunda kaldı. Washington Konsensüsünün uygulamaya başlanıp ilk aşamada göstermiş olduğu olumlu büyüme rakamları bölgede ekonomik bir ritim sağlasa da uzun vadede bu olumlu büyüme rakamlarının tersine dönmesi büyük sarsıntı ve hayal kırıklığını da beraberinde getirdi. Bu hayal kırıklığının faturası Latin Amerika’da ağır oldu. Latin Amerika genelinde siyasi yönelimlerde çok ciddi değişimlere sahne olurken yeni nesil sol ve popülist siyasetçilerin ortaya çıkmasına yol açtığı gözlemlendi.²⁶⁵

Soğuk Savaşın sonu ile birlikte ABD küresel alanın tek lideri olarak çıktı. Uluslararası arenanın tek hakim gücü olan ABD, Latin Dünyası ile yeni dönemde etkinliğini ekonomik alanda artırarak hegemonyasını sürdürmek istiyordu. Arjantin için de Amerikan yönetiminin düşündüğü diğer Latin Amerika ülkelerinden farksız değildi, ancak yeni dönemde Arjantin ile Malvinas’dan başlayan soğukluğu gidermek ve Arjantin’in ekonomik olarak desteklenmesi öncelikti. Tüm bunlarla birlikte Amerikan yönetiminin Arjantin’den en başlıca talebi Condor Projesinin sona erdirilmesiydi.

4.4.1 Carlos Menem ve Domingo Cavallo Reformları

2 Haziran 1989 yılında Arjantin’in yeni başkanı Carlos Menem seçildi. Uzun bir aranın ardından Peronist kökenden gelen ilk başkandı. Menem seçim döneminde klasik bir Peronist propaganda yöntemi yapmasına rağmen çok hızlı bir şekilde neoliberal reformlar gerçekleştirdi.²⁶⁶

Menem Peronu anımsatabilecek politikalardan uzak durarak neoliberal politikalara yöneldi. Yönetim kadrosunun içinde daha önce askeri yönetimlerle çalışmış olan isimleri ekledi. Menem’in amacı dış yatırımları için tüm engelleri kaldırmaktı. Bu dönemde devlet demiryolları, ulusal hava yolu şirketi ve devlet petrol işletmeleri neoliberal politikalara uygun olarak özelleştirildi.²⁶⁷

Carlos Menem 1991 yılında ekonomi bakanlığına Harvard üniversitesi ekonomi profesörü Domingo Cavallo’yu getirdi. Cavallo reformları üç kategori üzerinde şekillendi. 1) eyaletlerle ekonomik ilişkiler 2) federal bütçe reformu 3) özelleştirme.²⁶⁸

Cavallo Arjantin Pezosunu dinamik hale getirmek için “Chicago Okulunun” stratejilerini benimsedi. Tedavülden kaldırılan Austral Planının yerine Konvertibilite (dönüştürülebilir) Planı uygulanmaya başlandı. Kendinden önceki ekonomi bakanı parayı dolara eşitlemişti, ancak Cavallo para kontrolünü kaldırttı. Uygulanan yeni

²⁶⁵ John Williamson, **a.y.**, s. 202

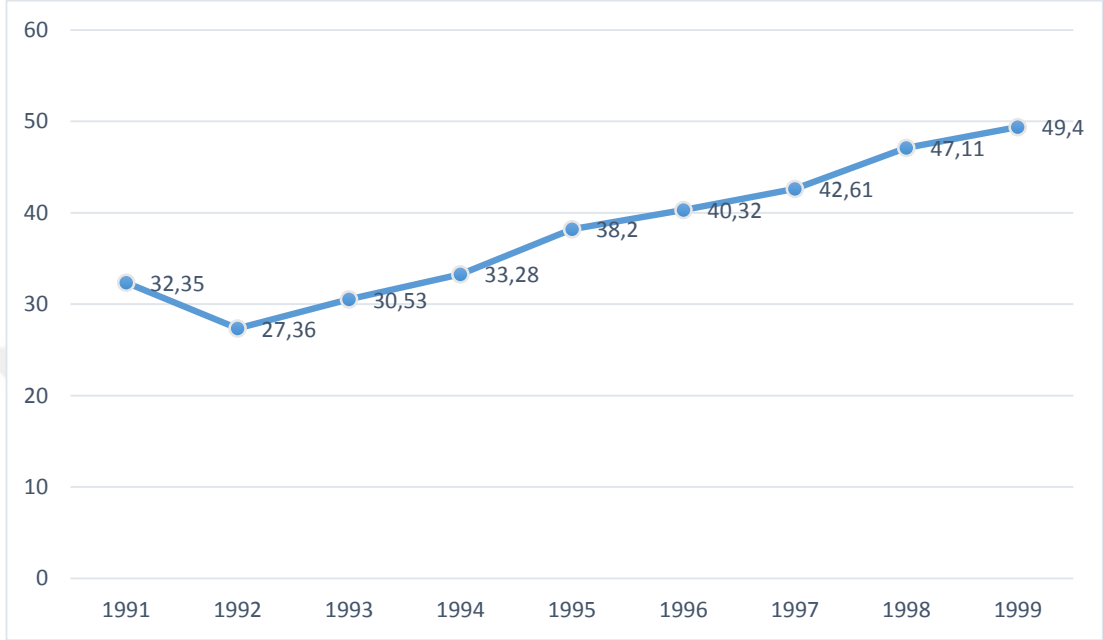
²⁶⁶ Gretchen Helmke, **a.g.e.**, s.184

²⁶⁷ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 265

²⁶⁸ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 264

politika sayesinde % 300'lere dayanan enflasyon rakamı 5 yıl içinde tek haneli rakamlara geldi.²⁶⁹

Grafik: 4.4: Arjantin dış borcunun GSYİH oranı (yüzdesele)

Kaynak: Arjantin Ekonomi Bakanlığı ve IMF

4.4.2 Yeni Dünya Düzeninde ABD Faktörü ve George H. Bush

Soğuk Savaşın galibi ABD olarak belirdi. İki Kutuplu dünya düzeninden Amerika'nın şekillendirdiği ve Başkan H. Bush'un açıkladığı Yeni Dünya Düzeni Doktrini dönemin esasını oluşturdu. 20 Ocak 1989'de Amerika'nın 41. Başkanı George H. W. Bush göreve geldiğinde tüm dünya gibi Latin Amerika ve Arjantin'de yeni değişimlerin arifesindeydi.²⁷⁰

George H. Bush göreve başladığında batı yarımkürede istikrarlı bir durum olmadığı görülüyordu. Orta Amerika'da sol devrim yaşanırken Panama'da Noriega hükümetini devirmeye çalışan bir ABD yönetimi vardı. Aynı zamanda yeni ABD yönetimi kıtada uyuşturucuya karşı geniş bir mücadele başlattı. Latin Amerika ülkeleri borçların geri ödenmesini ertelenmesinin ve demokrasilerini sağlama alma telaşı içerisinde oldukları anlaşılıyordu. Latin Amerika ülkelerinin 1982 yılında toplam borcu 180 milyar dolar iken bu rakam 1988 yılında 400 milyar doları aştığı görüldü. ABD bankaları bu ülkeler daha fazla borç vermek istemiyorlardı, ve yatırım eksikliği nedeniyle Latin Amerika ülkelerinin geneli bir sarsıntı içerisinde oldukları anlaşılıyordu. Reagan yönetimi zamanında demokrasiye yeniden geçen ülkeler borç yapılandırması konusunda ABD hükümetiyle anlaşamamıştı. Bush yönetimi diyalog yanlısı olarak Latin Amerika ülkelerinin her biriyle özel olarak ilgilendi. Bush dış politika ekibini

²⁶⁹ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 266

²⁷⁰ Domingo Cavallo, "Argentina and The IMF During The Two Bush Administration", **International Finance**, Vol: VII, No: 1, 2004, pp. 139

oluştururken bölgeyi iyi bilen iki önemli isme ekibinde görev verdi. Ulusal güvenlik danışmanlığına Brent Scowcroft'u getirirken dış işleri koltuğuna kendisinin 1980 yılından beri yanında olan Baker'ı getirdiği görüldü. Özellikle Baker bölgeyi çok yakından tanınması özelliğiyle öne çıkıyordu. Bölge üzerine alınan birçok kararda önemli bir rol aldığı izlendi.²⁷¹

Bush yönetimi Soğuk Savaş sonuna doğru Latin Amerika üzerinde baskıyı artırdığı net bir şekilde görüldü. Panama müdahalesi en büyük örnekti. Birçok siyasi analizci Soğuk Savaş sonrası ABD'nin bölgeye ilgi göstermeyeceğini düşünüyordu. Bu analizler kanıt olarak bölge II. Dünya Savaşından sonra sadece komünizm ve Sovyetler tehlikesine karşı önem addettiği görüldü. Bush yönetimi ekonomi alanında Latin Amerikalı liderlerin uzun vadeli planlarını desteklemeye başladığı izlendi. Aynı zamanda ekonomilerin devlet kontrollerinden çıkarılması, sivil toplum tabanının genişletilmesi ve askeri harcamaların düşürülmesi ABD için memnuniyet verici olarak karşılandığı görüldü. Bush genel olarak Latin Amerika'da uzlaşmacı olarak belirdi. Latin Dünyasının da bu konuda istekli olması kuzey güney ilişkilerinde uzlaşmacı bir zaman dilimi olarak algılandı.²⁷²

1970'ler ve 1980'li yılların ortalarına kadar birçok Latin Amerika ülkesi ABD'den bağımsız politika takip etmek istediler. Bu politikaları sürdürmek isteyen ülkeler 1970'li ve 80'li yıllarda ABD destekli askeri müdahalelere maruz kaldılar. ABD için Latin Amerika'da Sosyalizm ya da komünizm tehlikesi görmemesinin tek ölçütü Küba ve lideri Fidel Castro ile ilişkilerin kesilmesi idi.²⁷³

20.yy'ın ikinci yarısından itibaren Amerika Kıtasında sadece politik ve ekonomik sıkıntılar yoktu. Uyuşturucu ile mücadele, insan hakları ve göç konusu da önemli bir yere sahipti. ABD, Latin Amerika, Güneydoğu Asya ve Türkiye gibi ülkelerinde bulunduğu 41 ülkeden yasa dışı uyuşturucu ithalatçısıydı. Bu problemle başa çıkabilmek için 1972 yılında Uyuşturucu Mücadele İdaresi (DAE) kuruldu, ve Latin Amerika ülkeleri de bu mücadelenin bir parçası oldular. İnsan hakları ihlalinin gösteren ABD'nin 1989 yılında Panama müdahalesi çok eleştirildi. 1980'li yıllar itibarıyla Latin Dünyasından göçmenlere karşı daha kısıtlayıcı tedbirlere gitti.²⁷⁴

4.4.3 İkili İlişkilerde Uyum Dönemi

Menem bu yeni düzende Amerika ile yakın ilişki kurmanın gerekliliğini çok iyi biliyordu. Arjantin'in yaşadığı ekonomik krizden çıkabilmesi için ihtiyaç duyulan mali yardımların en büyük dayanağı ABD idi. H. Bush Malvinas Savaşı ve Condor Projeleri esnasında yaşanan gerilimlerde Reagan'ın başkan yardımcısıydı. 1989 Ocak ayında göreve geldiğinde Latin Amerika için yeni ekonomik önlem paketini sunmuş ve Washington Konsensüsü ile yeni dönemin politikasını şekillendirirken Arjantin ile yaşanan gerginliğin yeni dönemde yeniden şekillendirmekten yanaydı. 6 Aralık 1990

²⁷¹ Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 88

²⁷² Robert A. Pastor, **a.g.e.**, s. 104

²⁷³ Joseph Smith, **a.g.e.**, s. 164

²⁷⁴ Joseph Smith, **a.g.e.**, s. 165

yılında Buenos Aires'i ziyaret eden Bush, Arjantin'i ekonomik olarak destekleyeceklerini belirtti. Arjantin'in bölgedeki konumu itibariyle Amerika için önemini vurguladı, ancak Condor Projesinin gerek bölgesel barışa ve gerekse de ikili ilişkilerde güven bunalımına yol açtığını söyleyerek projenin yavaşlatılmasının değil tamamen durdurulması talebinde bulundu. Tüm bu güven bunalımının ortadan kalkmasıyla Arjantin'in ekonomik ve yatırımlar olarak daha çok destekleneceğini vurguladı. Kuşkusuz Amerikan yönetimiyle yeni bir dönem açmak isteyen Menem bu talep doğrultusunda 1992'de Condor Projesini tamamen durdurdu. Arjantin 1994 yılında yine Amerikan yönetiminin baskısıyla nükleer silahsızlanmaya taraf olan NPT (Nükleer Silahların Artırılmasının Önlenmesi) anlaşmasını imzaladı. Tüm bunlarla birlikte Amerikan yönetimin taahhüt ettiği IMF kredi yardımı ve yatırımlarda Arjantin büyük destek almaya başladı.²⁷⁵

4.4.4 Uyum Sürecinin Etkileri

İki ülke arasındaki yakınlaşmada ilk olabilecek gelişmelerden biride Latin Amerika'da ilk defa Arjantin Devlet Başkanı ABD politikalarını desteklemek için kendi yolunu tercih ettiği anlaşıldı. Küba lideri Fidel Castro'nun insan hakları ihlalini kınanması, 1989 yılında ABD'nin Panama'yı işgalini desteklemesi, 1991 yılında Çöl Fırtınası hareketini destekleyip asker göndermesi yakınlaşmanın ileri boyuta çıkmasını sağladı.²⁷⁶

Menem gerek ekonomide gerekse de dış politika alanında partisinin temel esaslarında kökten bir değişikliğe gittiği görüldü. Küreselleşmeye yakın bir politikanın uygulayıcısı Birleşmiş Milletlerin (BM) uluslararası alanda operasyonlarına katılan 1991 yılında ABD'nin başında bulunduğu askeri görevlerde en erken katılan devletlerden biri oldu. Hırvatistan, Kuveyt ve Pers Körfezinde 1992 yılında katıldığı askeri operasyonlar oldu. Küresel alanda takip ettiği bu politikalar karşısında BM Arjantin'in ordu yapılanmasına önemli destek sağladığı izlendi.²⁷⁷

Bush ve Menem arasında kurulan dostluk ve karşılıklı taahhütlerin yerine getirilmesi Cavallo ve IMF reçetelerinin olumlu neticesi ve büyüme oranlarının artması Arjantin için uzunca süren ekonomik istikrarsızlığın ardından olumlu gelişmelerin kapısını açtığı görüldü. Clinton yönetimi selefi Bush'un politikalarını aynı surette devam ederken Menem Bush yönetimi ile kurduğu dostluğu Clinton yönetimi ile de devam etti.²⁷⁸

1990'lı yıllar ile birlikte İki ülke arasındaki kurulan ilişkileri tamir süreci sadece H. Bush dönemiyle sınırlı kalmadı. Clinton yönetimiyle birlikte çok daha gelişme gösteren bir döneme girildi.1970'li ve 1980'li yıllar ile karşılaştırıldığında

²⁷⁵ Anabella Busso, **La Relacion Bilateral con Los Estados Unidos en El Gobierno Carlos Menem Algunas Perspectivas y Hechos Sobre Saliente**, Buenos Aires, Revista de Relaciones Internacionales, 1994, s. 2 – 3 - 4

²⁷⁶ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 267

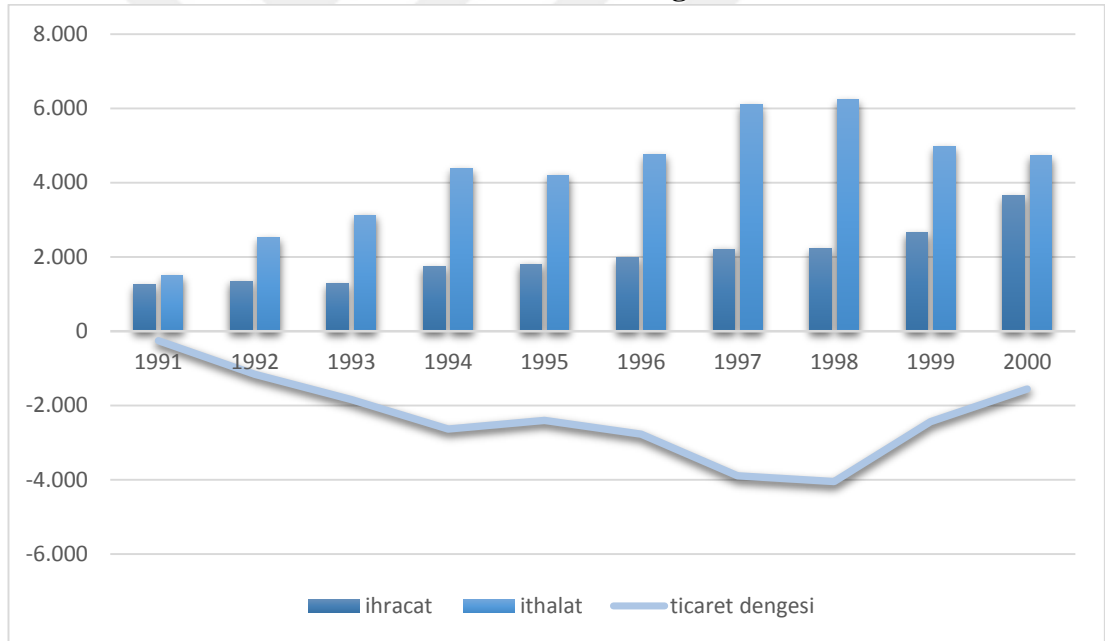
²⁷⁷ Deboran L. Norden, Roberto Russel, **The United States and Argentina**, Abingdon, Routledge, 2002, s. 4

²⁷⁸ Domingo Cavallo, **a.y.**, s. 142

Arjantin siyaset sürecinin yapımcıları tarafından daha sorumlu ve daha stratejik davranıldığı bir süreçti. Siyasi alanda kurulan bu sürecin ekonomik alanda Arjantin açısından olumlu gelişmelerin kapısını araladığı anlaşıldı.²⁷⁹

1990'lı yılların başında iki ülke arasında siyasi ilişkilerin gelişmesi ekonomik anlamda gelişmeleri olumlu yönde etkiledi. ABD, Arjantin'e yaptığı ihracat ürünlerinde belirli bir artış gözlemlendi. Arjantin'in ABD'ye yaptığı ihracat oranlarına baktığımızda ise 1991 – 1999 yılları arasında toplam ihracatının % 12,7'sini oluştururken 1991 – 1999 yılları arasında ABD'nin Arjantin'e yapmış olduğu ihracat her yıl artma eğilimi gösterdi. 1991 yılında % 18,1 olan ihracat rakamı 2000 yılına doğru % 18,7'ye yükseldi. Bu dönemde MERCOSUR uygulamasının Güney Amerika'da bölgesel ticarete faal olmasına rağmen ABD'li tedarikçilerin Arjantin pazarında etkinliğini engelleyemediği görüldü. On yıllık periyod diliminde ABD ihracatı önemli bir artış göstermesi dikkat çekici gelişme olarak belirdi.²⁸⁰

Grafik: 4.4.2:1991 – 2000 yılları arasında Arjantin'in ABD ile olan ihracat, ithalat ve ticaret dengesi

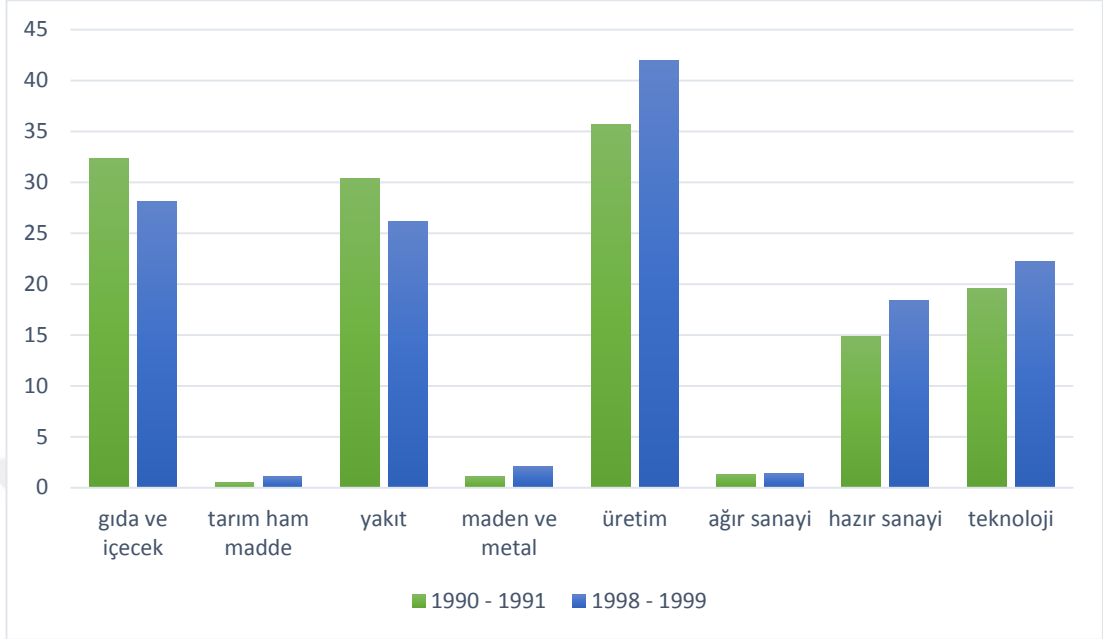

Kaynak: INDEC

²⁷⁹ Deboran L. Norden, Roberto Russel, a.g.e., s. 7

²⁸⁰ Roberto Bouzas, **Las Relaciones Comerciales Argentina – Estados Unidos en El Marco de Las Negociaciones de ALCA**, Buenos Aires, CEPAL, 2002, s. 11 - 13

Grafik: 4.4.3: ABD pazarında Arjantin ihracatı (yüzesel)

Kaynak: DATAINTAL

4.5 Yüzyılın Sonuna Doğru Arjantin

Arjantin yüzyılın sonuna doğru ekonomide sağladığı büyüme birçok üçüncü dünya ülkesine örnek olarak gösteriliyordu. 1991 yılından itibaren yapılan reformların olumlu sonuçlar vermesi ekonomide kıpırdanmaların önünü açmakla birlikte yeni yatırımların önünü de açtı. Arjantin aynı zamanda bölgesel yapılanmalarda Latin Amerika ülkeleriyle kurumsal yapılanmalara katıldı. Bunların en önemlisi güney ortak pazarı olan ve Brezilya, Paraguay, Uruguay, Şili ile birlikte kurulan MERCASUR bölgesel ekonomik yapılanmada oldukça önemli bir figür olarak belirdi. Arjantin için en büyük risk yüzyılın sonuna doğru kendinden önceki dönemler gibi dış borç yükü olduğu görülüyordu.

Cavallo reformlarının en önemli öğelerinden biri olan Konvertibilite yasası oldu. Dolar peso eşitliğinin sağlaması planın kısa vadede olumlu yönlerini ortaya koydu. Cavallo'nun en önemli reformlarından biride karşılıksız para, altın, döviz desteği olmadan merkez bankasının para basımı yasaklandı. Bunun yanı sıra merkez bankası yalnızca sabit bir oranda döviz karşılığında yerel para verebilecek bir döviz aracına dönüştürüldü.²⁸¹

Kontrollerin kaldırılması, sermaye girişleri ve finansal piyasalarda olumlu bir etki yaptı. 1980'lerde ABD'den gelen yatırımlar karşılaştırıldığında 1994 yılında Arjantin piyasasının % 14'üne yani 5 milyar dolara yükselmişti. Konvertibilite planı

²⁸¹ Kathryn M.E. Dominguez, **International Borrowing and Macroeconomic Performance in Argentina**, California, University of Chicago Press, 2004, s. 3

geniş kapsamlı ve açık bir ekonomi üzerine kuruldu. Bu sayede ekonomi üzerinde kısa zamanda olumlu etkisini gösterdi.²⁸²

Reformların ilk etkisi enflasyon da kendini gösterdi. 1991'in ilk aylarında % 27 olan enflasyon Kasım ayında % 8,3'e düştü. Amerikan yönetimi destek vereceğini gerek Başkan Bush ve ekonomi kurmayları tarafından dile getirildi.²⁸³ Bu arada Amerikan yönetimi Arjantin ile özel sektörü kalkındırmak için yeni bir ekonomik plan olan Brady Planını kabul eden Arjantin'e yeni fırsatlar açmaya başladığı takip edildi.²⁸⁴

Özel sektörlerle varılan anlaşma uyarınca 1992 yılından itibaren Arjantin artan bir şekilde yatırım almaya başladı. 1992 – 1994 yılları arasında Arjantin 30 milyar dolarlık yabancı sermaye almaya başladığı gözlemlendi. Washington Konsensüsünde önerildiği üzere devlet müdahaleciliğini azaltmak için devlet reformu ve ekonomide olağan üstü hal yasası kanunu çıkartıldı. Bu yasalar ile birlikte kamu işletmelerine müdahale hakkını elde ettiği izlendi. Bu yasaların diğer bir özelliği ile Menem kongreye danışmadan devlete ait şirketleri satış yetkisi aldı. Nitekim bu özelleştirme beraberinde ciddi problemlerin kapısını araladı. Bu özelleştirilen şirketlerin tamamına yakını yabancı işletmeler ve ayrıcalıklı birkaç kişi tarafından satın alınması Menem için yolsuzluk iddialarını da beraberinde getirdi.²⁸⁵

Ticaretin serbestleştirilmesi ile dış ticaretin canlanmasına ve ihracat gelirlerinin artmasına olanak sağladı. 4,1 milyar dolar olan ithalat 21,6 milyar dolara çıktı, ve aynı dönemde ihracat 3,7 milyar dolardan 20,1 milyar dolara çıktı. Toplam ithalat 1990 'da % 5,6 iken 1994'de % 14,6 oldu. Her şeyden önemlisi GSYİH 1990 - 1994 yılları arasında % 40 büyümesi en dikkat çekici unsur olarak belirdi.²⁸⁶

4.5.1 Bill Clinton ve Latin Amerika'da Ekonomik Canlanma

ABD'de 1992 yılında başkanlık seçimlerini kazanan Bill Clinton Latin Amerika politikalarında ekonomi ağırlıklı bir politika takip ettiği aynı zamanda bölgesel kalkınma politikalarını destekledi. Başkan Bush'un imzalamış olduğu NAFTA'yı (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) onaylamak Clinton yönetimine kalmıştı. Clinton Latin Amerika için öncelikle kalkınma politikalarını göz önünde bulundururken bölgede sağlık, eğitim ve altyapı çalışmalarını desteleyen politikaları izlendi. Clinton Soğuk Savaş sonrası ilk gelen ABD Başkanıydı, ve kendinden önceki başkanların kullandıkları Soğuk Savaş kavramlarını kullanmamayı tercih ettiği görüldü.²⁸⁷

²⁸² Kathryn M.E Dominguez, **a.g.e.**, s. 4

²⁸³ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 164

²⁸⁴ Domingo Cavallo, **a.g.e.**, s. 141

²⁸⁵ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 168

²⁸⁶ Victor A. Beker, "Argentina's Debt Crises", **Modern Financial Crises**, Ed. by. Victor A. Beker, Beniamino Moro, Newyork - London, Spinger, 2016, s. 34

²⁸⁷ Robert A. Pistor, **a.g.e.**, s. 110

Clinton bölgeye yönelik politikalarında oldukça stratejik ve cesur adımlar attığı izlendi. Arjantin ve Brezilya demokratik dönüşümleri ABD yönetimi tarafından beğeni ile karşılanıyordu. Her iki ülke bölgesel rekabette ABD desteğiyle atağa kalktıkları görülürken ekonomik olarak bu iki ülke Latin Amerika için rol model olarak belirdi. Arjantin BM barış görevlerinde bulunması ABD ile olan ilişkilerinde bir adım daha önde olmasını sağladığı görüldü. Soğuk Savaş sonrası bölgede yeni hegemon etki için ABD'nin elinde altın bir fırsat geçmiş gözüküyordu, ancak ABD kongresi ile Clinton yönetimi arasında Latin Amerika ile serbest ticaretin geliştirilmesi konusunda uzlaşma sağlanamadığı görüldü. ABD kongresi özellikle Arjantin'de mülkiyet haklarından kaynaklanan problem ile Brezilya'da ki uyuşturucu ve çevresel faktörleri fazlaca ön planda tutarak serbest ticaretin önünde engel olarak belirdi. Genel olarak Clinton döneminde Latin Amerika politikaları incelendiğinde olumlu kararların ön planda olduğu ve hataların minimize edildiği bir dönem olarak nitelendirildi. Ancak batı yarımkürede demokratik topluluk oluşturma bakımından mevcut fırsatların değerlendirilemeyişi bu dönemin negatif unsuru olarak ortaya çıktı.²⁸⁸

4.5.2 İkinci Menem Dönemi

Carlos Menem 1994 yılında ikinci kez devlet başkanlığına seçildiğinde birinci görev süresinin bitimine doğru hükümetinde yolsuzluk iddiaları ile karşı karşıya kaldı. Özellikle seçim sürecinde en büyük siyasi rakiplerinden radikal parti en büyük koz olarak bunu kullanmasına karşın Menem % 47,5 ile tekrar seçilirken rakibi Radikal Parti aday ise % 16,2 aldı. Menem ikinci dönemine bu moralle başlıyordu.²⁸⁹

Menem ve Cavallo'nun yaptıkları reformların etkisi devam ediyordu. 1994 yılında Meksika'da başlayan Tequila Krizi ekonomide durgunluğa neden olsa da 1996 yılı hesaplamalarında Arjantin ekonomisi % 4,4 büyüdü. Büyüme 1997 yılı verilerinde de büyüme trendi gösterdi. Menem ikinci döneminin ekseriyetinde yolsuzluk, siyasi tartışmalar ve işsizlik artışı gibi problemler karşılaştı, ve 1996-97-98 ağırlıklı olarak iç politikada bu tartışmalarla gölgelendi. 1996'da ki veriler Arjantin halkının % 66'sının yolsuzluğun hala önlenemediğini gösteriyordu. Yine aynı veride halkın % 50'si siyaset makamına güvendiği anlaşıyordu. Devlet kurumlarına olan güvenin ise çok düştüğü gözleniyordu. Tüm bunlarla birlikte Domingo Cavallo ekonomi yönetiminden çekilme kararı aldı. Menem Domingo'nun çekilme kararını kabul etti. Menem'in amacı ekonominin şahıslara bağlı olmadığını göstermekti.²⁹⁰

4.5.3 Düzelen Ekonomi ve Artan Uluslararası Yatırım

Yeni Dünya Düzeniyle birlikte Arjantin yüzyılın sonuna doğru imajını yenilemek için ekonomik ve sosyal alanda birçok reform yapma yoluna gitti hiç Arjantin'in imajını düzeltebilecek en büyük yapı taşlarından biri uluslararası

²⁸⁸ Robert A. Pistor, **a.g.e.**, s. 128 - 132

²⁸⁹ Colin M. Lewis, **a.g.e.**, s. 169

²⁹⁰ Merilee S. Grindilee, **Audacious Reform Institutional Reform and Demoracia Latin America**, Baltimor - Londra, John Hopkins University Press, 2000, s. 181

örgütlenmelerde boy göstermek ve ikili ilişkilerde güven odaklı bir dış politika anlayışını getirmektir.²⁹¹

Menem uluslararası arenada saygınlık kazanmak adına ekonomik reformların yanı sıra demokratik reformlara insan haklarına saygı çerçevesinde de 1990 - 1996 döneminde çıkarılan yasalar ekonomide gelen pozitif sonuçlarla birleşince Arjantin için büyüme döneminin başlangıcı oldu. Amerikan yönetimiyle giderilen ve dostluk düzeyinde kurulan politikalar H. Bush'un ardından Bill Clinton döneminde de devam etti. Menem'in en büyük ses getiren icraatlarından biri 1991 yılında Bush yönetiminin arabuluculuğuyla İngiltere ile yeniden kurulan ilişkiler olduğu gözlemlendi. Bununla birlikte NATO ve OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği) ile yakınlaşma işbirliği bu dönemde gelişme gösterdi. MERCASUR (Güney Ortak Pazarı) çerçevesinde Brezilya ve Şili ile bölgesel entegrasyon çalışmalarına ağırlık verildi, ve Bolivya'nın üyeliği alınmasına öncülük edildi. BM'de barış operasyonlarında olmaya ağırlık verildi. AB (Avrupa Birliği) ve Japonya ile ticari hacmi artırmak için ilişkiler derinleştirildi.²⁹²

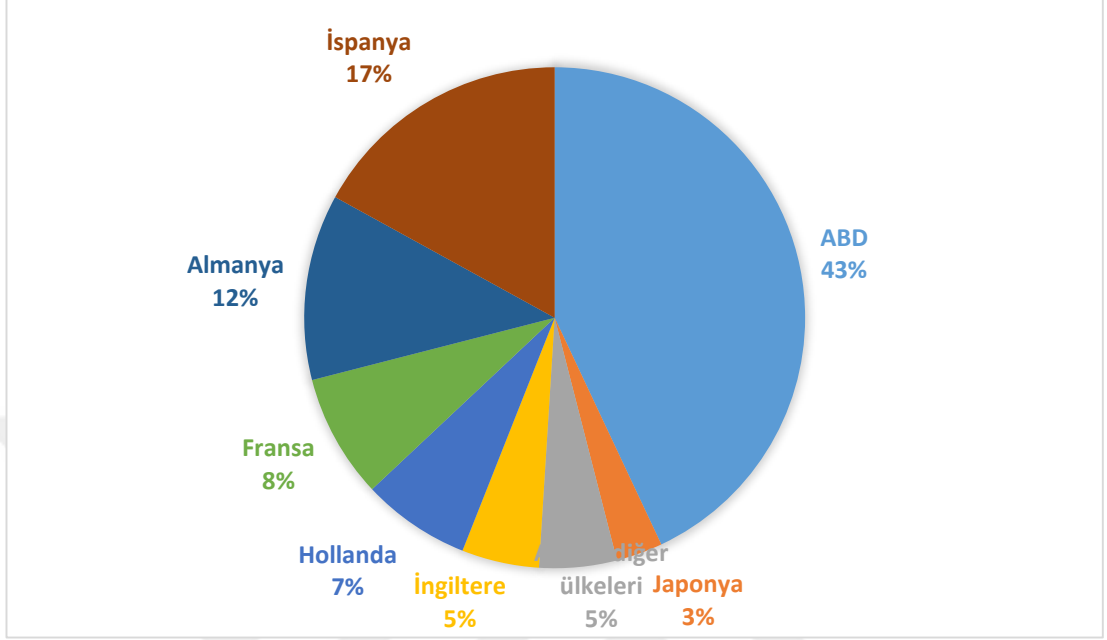
20.yy'ın son on yılına doğru ABD'nin Arjantin'e yönelik ihracatı tüm Latin Amerika ülkeleri ile karşılaştırıldığında % 10'unu oluşturuyordu. Arjantin'in ABD'ye yaptığı ihracat ise ABD'nin toplam ithalatının % 0,25'ini oluşturmaktaydı. Bu oranlar incelendiğinde Arjantin'in ABD'nin marjinal tedarikçisi olduğu gözlemlendi. Diğer Latin Amerika ülkeleri ile karşılaştırıldığında çok düşük kaldı. Şili % 4,1, Kolombiya % 9,5, Brezilya % 18,5, Venezuela % 25,4'lük bir payla ABD'nin tedarikçisi konumundaydılar. On yıllık periyoda bakıldığında Arjantin'e en çok sermaye yapmaya gelen ülke yine ABD'nin olduğu anlaşılıyordu.²⁹³

²⁹¹ Raul B. Mrza, "Politica Exterior Argentina de Menem a de la Rua Hay Nueva Politica", **Sao Paulo em Perspectiva**, Vol: XVI, No:1, 2002, pp.78

²⁹² Raul B. Mrza, **a.g.e.**, s. 79

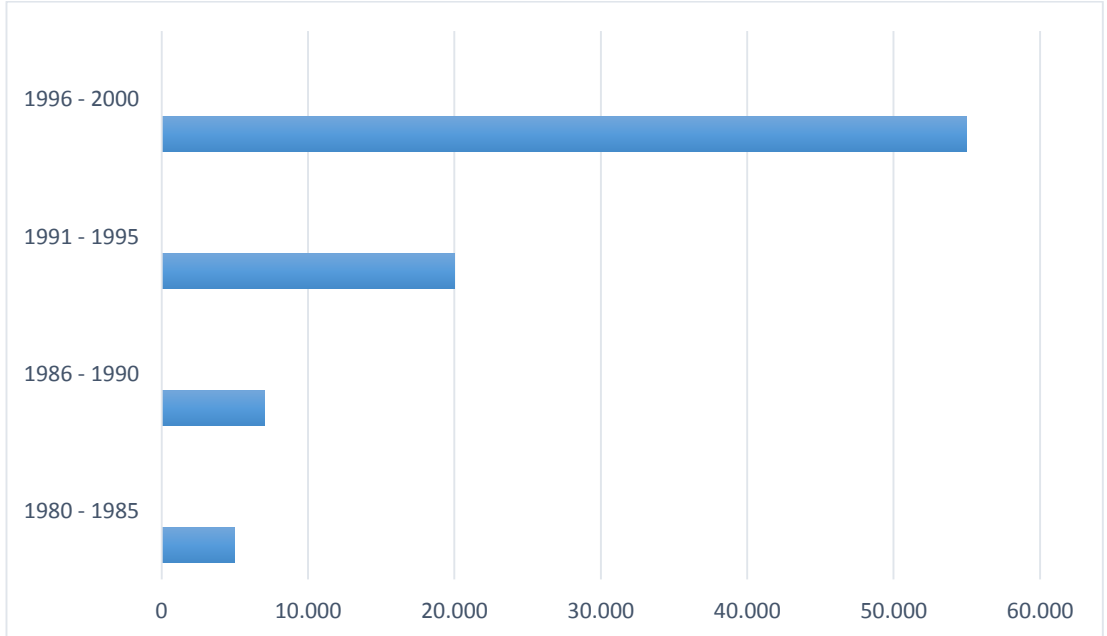
²⁹³ Roberto Bouzas, **a.g.e.**, s. 14

Grafik: 4.5: 1990 – 1999 yılları arasında Arjantin’e gelen doğrudan yabancı sermaye dağılımı

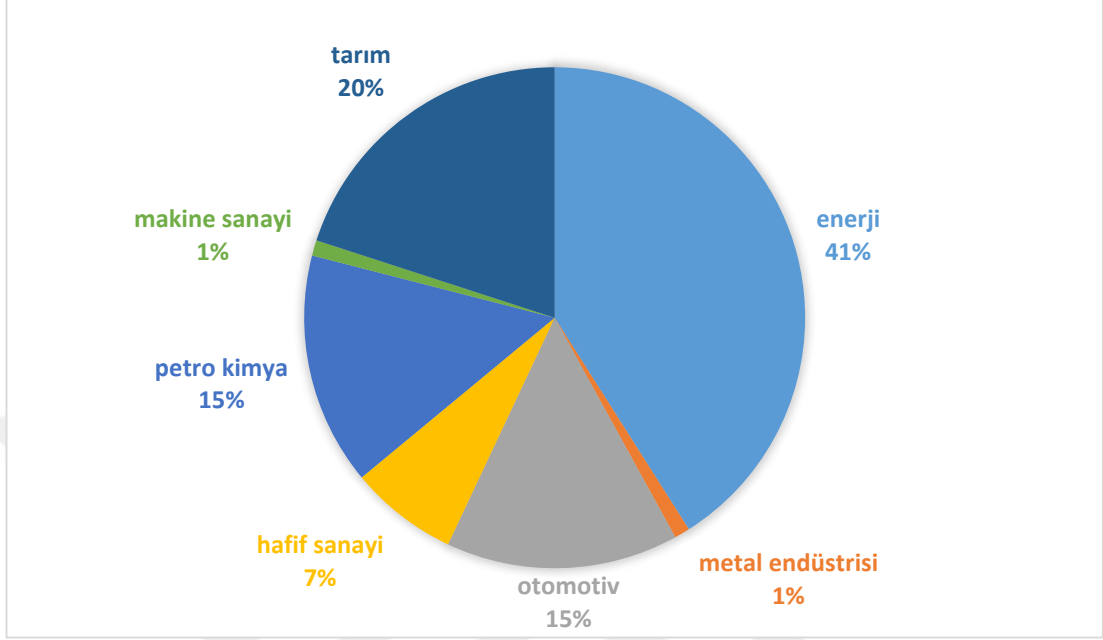
Kaynak: Centro de Estudios para la Produccion Republica de Argentina

Grafik: 4.5.1: 1980 – 2000 yılları arasında Arjantin’e gelen yabancı sermaye (Milyar Dolar)

Kaynak: Centro de Estudios para la Produccion Republica Argentina

Grafik: 4.5.2: 1990 – 2000 yılları arasında ABD'nin Arjantin pazarındaki yatırımları

Kaynak: Centro de Estudios para la Produccion Republica de Argentina

4.5.4 Büyüyen Borç Sıkıntısı ve IMF

Reformlarla birlikte büyüme trendi başlayan olumluluk büyüyen kamu borcu ve faizleriyle potansiyel bir risk unsuru taşımaktaydı.

1993 yılında uzunca bir aranın ardından mali olmayan kamu sektöründe kesinti yapılmadı. Bununla birlikte sosyal güvenlik sisteminde reform yapılmaya gidildi. Bu reformun amacı kamu sektörü içinde harcamaları en üstte tutarken özel sektör gelirlerini sisteme daha fazla adapte etmektir. Bu ise 1994'den başlayarak federal bütçede yeniden kesintinin yapılmasına neden oldu. 1994 yılının sonunda dış borç 75 milyar dolar GSYİH ise 257 milyar dolar olduğu izlendi. Bu yıllardan itibaren artan dış borç 2001 yılında 140 milyar dolara yükselirken GSYİH 275 milyar dolardı ve 1994 ile karşılaştırıldığında % 5'lik bir büyüme yaşanırken borcun artma hızı milli gelirin artma hızından daha fazla oldu.²⁹⁴ 1990 yılından itibaren Amerikan hükümetiyle başlanan yeni periyodla birlikte IMF ile Arjantin arasında da yeni bir döneme girildi. Arjantin yaşadığı ekonomik bunalımdan reformlar ve 1992 yılından itibaren IMF çatısı altına girerek ekonomik girdaptan çıkış yolu aramış ve nispeten başarılı gibi gözükürken dış borç en büyük risk ve kırılganlığın işareti olarak belirdi. Meksika'da 1994 yılında yaşanan krizin hemen ardından IMF Arjantin'i sürekli olarak

²⁹⁴ Victor A. Beker, a.g.e., s.38

destek sağladı. Tüm bunların neticesinde Arjantin 1996 yılında IMF'in üçüncü büyük müşterisi olduğu gözlemlendi.²⁹⁵

4.5.5 Dış Şoklar

1990'lı yılların başında enflasyon kontrol altına alınırken GSYİH artma eğilimi gösterdi. Bu olumlu gelişmelere rağmen güvencesiz bir ekonomik temelin olduğu da belirtildiği gözlemlendi. Diğer tüm Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi dış şoklar ekonominin zayıflığını ortaya çıkarıyordu. Arjantin yeni yatırımlar için yabancı sermayeye bağımlıydı. Arjantin yabancı sermaye akışında değişimlere karşı savunmasızlığı Meksika'da başlayan Tequila krizinde kendi gösterdi. Brezilya Reali resesyona girince endişe artmaya başladı. Yabancı sermayenin bu krizlerden etkilenmesi hızlı bir şekilde yabancı sermaye çıkışına neden oldu. 1994 Meksika, 1997 Asya, 1998 Rusya ve 1999 Brezilya krizlerinin Arjantin ekonomisine verdiği zarar çok açık bir şekilde belirdi.²⁹⁶

Tequila krizinden sonraki ilk altı ayda Arjantin Merkez Bankasının rezervleri % 18 oranında düştüğü gözlemlendi. 1995 – 1996 yılları arasında toparlanma Arjantin açısından mükemmel olurken 1998 yılında % 3,6 olurken yatırım ve ihracatta % 5,4 olarak gerçekleştiği izlendi. 1990'lı yılların başında güven veren durumu nedeniyle sermaye akışı Tequila krizine rağmen gelmeye devam etti.²⁹⁷

Tequila krizi sonrasında Arjantin'de bankacılık sistemini güçlendirmek için bir sistem kabul edildi. Bu sistem net değer gereksinimleri, yabancı bankacıların önemli varlıkları ve diğer gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında Arjantin finansal sistemine güç verdi. Bu varlıklara rağmen Arjantin ekonomisi zorlu dış şokların etkisini azaltmada başarı gösteremedi. Bunun yanında bazı iç nedenlerde zayıf kalmanın önemli nedenlerindendi. İlk olarak Konvertibilite bağlamında REER'in (reel efektif döviz kuru) artan değeri ile başa çıkmak için mekanizmanın yetersiz olması geliyordu. İkinci olarak kamu sektörünün kötü bir mali disiplinin olması ve son olarak gelir dağılımı ve işsizlik sonucu toplumun geniş kitlelerinde oluşan hayal kırıklığına neden oldu..²⁹⁸

Tüm bunlarla birlikte mali alanda, finans sektöründe ve iş gücü piyasalarında hem mevcut zayıflıkları hem de ekonomide güvenlik açıklıkları söz konusuydu. Kamu kesiminin istikrarlı artan borçlanma ihtiyaçlarını karşılamak için özel sermaye akımlarına olan bağımlılığı azaltılamadığı görüldü. Ekonomi 1994 – 1998 yılları arasında yılda % 8 büyüme gösterdi. İhracat bu dönemde % 25 oranında artarken ithalat tüketiminin önüne geçilemedi. Para kurulu on yıllarca süren yüksek enflasyonun düşmesinde önemli bir rol oynadı. Para politikaları ve döviz kurulunun bir düzeltme aracı olarak kullanılmasına yönelik kısıtlama getirildi. Makroekonomik

²⁹⁵ Victor A. Beker, **a.g.e.**, s. 39

²⁹⁶ Kathryn M.E Dominguez, **a.g.e.**, s. 5

²⁹⁷ Timothy Geither, **Lesson From The Crisis in Argentina**, IMF, 2003, s. 6

²⁹⁸ Daniel Chudnovski, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 142

istikrarın önemli bir bölümü maliye politikalarını zorluyordu, ve dış şokların etkisini azaltmak için daha fazla nominal esneklik gerektiği anlaşıyordu.²⁹⁹

1997'nin başlarında başlayan Asya krizi Ekim ayına dek Latin Amerika'ya yayılmadı. Latin Amerika'ya gelen tahvil ihraçları 1997 yılının dördüncü çeyreğinde 20 milyar dolarlarda seyreden tahviller 4 milyar doların altına geriledi. Latin Amerika'da ABD net stok ve tahvil alımlarının aynı çeyrekte düşmesi yatırımcılarda panik havası esmesine neden oldu. Bu yansımanın Arjantin'e tesiri 1997 – 1998 yıllarında yatırımların % 23 oranında düştüğü tespit edildi.³⁰⁰

Gelişmekte olan piyasalar 1998 Ağustos ayında Rusya'nın tahvillerini yerine getiremeyeceği söylentileri üzerine piyasalar bir kez daha dalgalanmaya başladı. Rusya'nın toparlanmasındaki yavaşlık Arjantin borsa yatırımcıları için felaket olduğu anlaşıldı. Asya krizinden sonra yavaşlama eğilimi gösteren Arjantin'e gelen özel sermaye girişi negatif yönde ilerleme devam etti. Arjantin gelişmekte olan piyasalardan yatırımcıların genel çıkışından olumsuz etkilenirken komşusu Brezilya Asya krizinden en çok etkilenen ülkeydi. Brezilya Reali'nin kendini toparlayamaması sonucunda parasında % 8'lik bir devalüasyona gidildi. Arjantin'de bunun yansıması kendini çok çabuk belli ederek faiz oranları hızlı bir şekilde artış eğilimi gösterdiği anlaşıldı.³⁰¹

1993 yılında enflasyon kontrol altına alınırken kamu borcu GSYİH'nin % 28'ini oluşturuyordu. 1993 – 1998 yılları arasında gerçekleştirilen özelleştirmeler sonucunda 2. 9 milyar dolarlık bir gelir edildi. Bununla birlikte 1999 Arjantin kamu borcu 112 milyar dolara yükseldi. Arjantin 1990'lı yıllarda kamu borçlarının neredeyse tamamını yabancı para cinsinden alıyordu. Bu kendi para biriminde uzun vadeli borç ihraç etme kapasitesini yansıtan ve Konvertibilite rejiminin Dolar cinsinden borçlanmayı teşvik ettiği gerçeğinin bir göstergesiydi.³⁰²

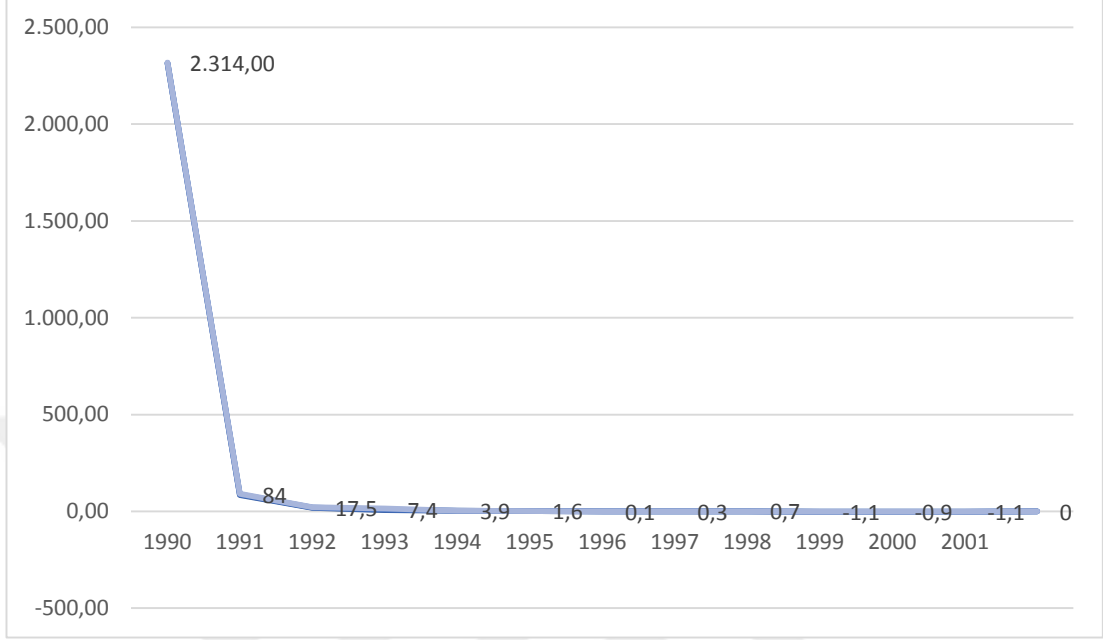
²⁹⁹ Timoty Geither, **a.g.e.**, s. 8

³⁰⁰ Kathryn M.E Dominguez, **a.g.e.**, s. 7

³⁰¹ Kathryn M.E Dominguez, **a.g.e.**, s. 8

³⁰² Kathryn M.E Dominguez, **a.g.e.**, s. 11

Grafik: 4.5.3: 1990 – 2001 yılları arasında Arjantin’de enflasyon rakamları (yüzdese)

Kaynak: INDEC

Başkan Menem ve Cavallo'nun yaptığı reformlar Arjantin toplumunda IMF ve uluslararası bankalar tarafından bir aldatmaca olduğu algısı 1997 sonrasında dillendirilmeye başlandı. Gerek IMF ve gerekse de uluslararası kredi kuruluşları Arjantin'e her yıl kredi teklifi veriyorlardı. Neoliberal reformlar Arjantin'de her yıl her 5 kişiden 2'sinin işine neden oluyordu. 1990'ların başında başlayan özelleştirme furyası 1990 – 1998 yılları arasında demiryolları, petrol, telefon endüstrisindeki çalışan binlerce işçinin işini kaybetmesine neden oldu. İşsizlik 20. yy Arjantin'inin yüzleşmek zorunda olduğu bir olguydu. 1997 yılında IMF verilerine göre ülke nüfusunun % 17'sinin işi yoktu. Nüfusunun % 50'si yoksulluk sınırının altındaydı. Bu durum üniversite mezunu gençlerin refah seviyesi yüksek olan ülkelere gitmesine neden oldu.³⁰³

4.6 Milenyum Yaklaşırken Arjantin

Carlos Menem ikinci başkanlık döneminin sonuna doğru anayasada değişiklik yaparak üçüncü kez Başkanlık yolunun açılmasını istedi. Getirilen yasa teklifi parlamentoda reddedildi. İkinci başkanlık dönemi tıpkı birinci dönemin sonuna doğru yolsuzluk gibi artık kurumsallaşmış yolsuzluk gibi bir sıra suçlamalarla karşı karşıya kaldığı olaylarla geçirdi. Yönetimine getirilen bir diğer tepki ise halkın isteği olan ekonomik reformları çıkarmak yerine çıkar grupları lehine reformlar yapmasıydı.

³⁰³ Jonathan C. Brown, *a.g.e.*, s. 271

Bütün bunlar bölgesel ve küresel ölçekte ortaya çıkan sonuçlarla birleşince ekonomi yavaşlama sürecine girdiği anlaşıldı.³⁰⁴

Tüm bu gelişmelerin ardından 1999 seçimlerinde Radikal Parti, Sol Merkez Partiler ve Liberal Frepaso Partisiyle ittifak kurarak Peronistleri mağlubiyete uğrattı. Rua göreve başladığında nasıl bir ekonomiyle karşılaşacağını biliyordu, bu nedenle selefî döneminde ki Konvertibilite kanununu uygulamaya vakit kaybetmeden başladı. Aynı zamanda selefînin yaptığı gibi mali kesintileri durdurmaya devam etti. Bu kararı büyük bir tepkiye neden olurken seçimlerden önce halkla insan odaklı bir ekonomi vadetmesine karşılık selefînin icraatlarına devam ettiği görüldü.³⁰⁵

4.6.1 Rua Dönemi

Yeni seçilen Başkan Rua ekonominin başına yeniden Domingo Cavallo'yu getirdi. Cavallo göreve yeniden başlarken kendi planı olan Konvertibilitenin yaratmış olduğu olumsuz tabloyla karşılaştı. Dolar ve Peso arasındaki sert bağlantı nedeniyle dünyanın geri kalanına göre Arjantin'de faizler oldukça yüksekti. Dolar dünyanın her yerinde yerel paralara göre güç kazandıkça Peso'da güçlendi, ancak para değeri bakımından sönmeye başladı. Arjantin'e gelen turistler otellerin, yiyeceklerin çok pahalı olduğunu anlamaları çok uzun sürmedi. Arjantin'in tarımsal ihracatı uluslararası pazarlar açısından oldukça pahalıya gelmekle birlikte ithal ürünler daha uygun fiyata geliyordu. İthalat ise yerel sanayinin aleyhine bir şekilde işlemeye devam ediyordu. Bunun sonucu olarak ihracat azalırken ithalat artıyordu.³⁰⁶

1998 -1999 yılında Arjantin ekonomisi Asya, Rusya ve Brezilya'da yaşanan dış şokların etkisi ve kırılğan yapısının etkisiyle büyük bir şok yaşadı. Hiç şüphesiz ekonomik alanda meydana gelen bu şokun etkisi toplumsal arenada büyük bir infiale neden olduğu görüldü. Arjantin hükümeti büyük bir bunalımla karşı karşıya kaldı. Rua ancak iki yıl kaldıktan sonra görevinden istifa etmek zorunda kalan ilk Arjantin Devlet Başkanı oldu. Şüphesiz istifaya götüren en önemli süreç ekonomide ki çözüm arayışlarında hükümetin vasat performans göstermesi olduğu gözlemlendi. Yaşanan bu istikrarsız süreç uzun bir resesif dönemin başlangıcı olarak belirdi. Aynı zamanda GSYİH ciddi bir düşüş yaşadı. İşsizliğin dramatik bir şekilde % 30'ların üstünde bir dönemece girmesi uluslararası arenada Arjantin toplumu için buhranlı bir dönem olarak adlandırıldı. Ekonomik kriz derin bir siyasi krizin kapısını aralayarak kaçınılmaz bir sonuç gibi Peso'nun devalüasyona uğramasına neden oldu, ve fakirlik sınırının altında yaşayanların oranı % 35'e yükseldiği takip edildi.³⁰⁷

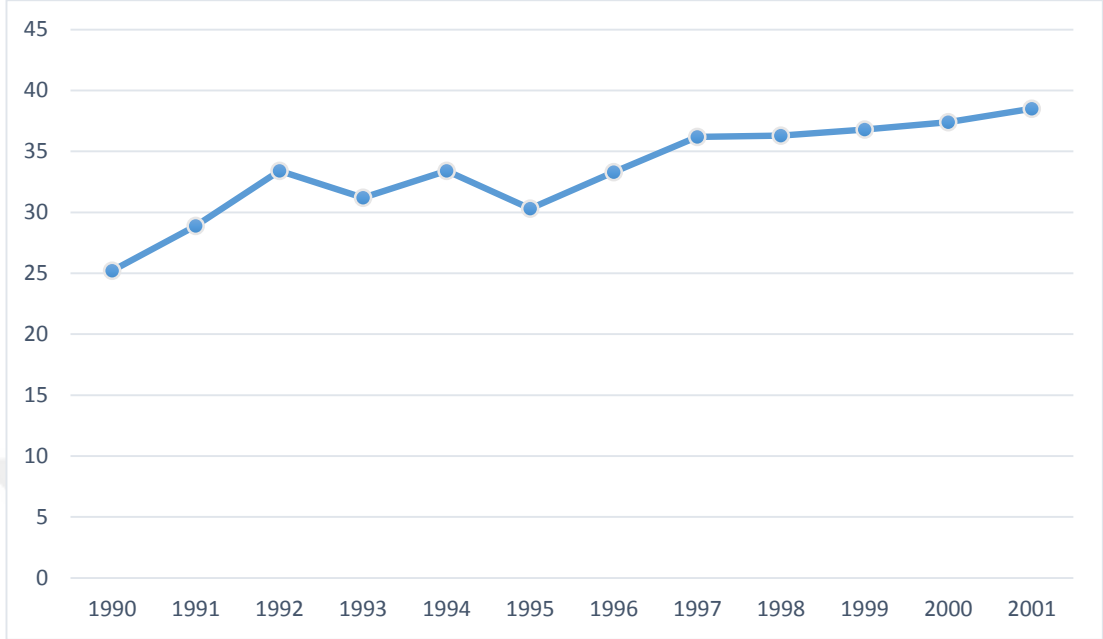
³⁰⁴ Jim Saxton, **Argentina's Economic Crisis Causes and Cures**, Washington D.C, Joint Economic Committee, 2003, s. 8

³⁰⁵ Anibal Perez Linan, **Juicio Politico al Presidente y Nuevo Inestabilidad Politica en America Latina**, Buenos Aires, Selected Works, 2009, s. 283 - 284

³⁰⁶ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 272

³⁰⁷ Daniel Chudnovsky, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 135

Grafik: 4.6: 1990 – 2001 yılları arasında Arjantin’de işsizlik (yüzdesel)

Kaynak: Ministro de Trabajo en base a EPH

4.6.2 Ekonomide Kötü Tablo

Başkan Rua göreve başladığında 100 milyar doları aşan bir borç yükü göze çarpyordu. Yeni hükümet tarafından acil olarak vergi indirimi ve maliye politikalarında sıkılaştırma kararı alındı. Bu karar yatırımcıları rahatlatacak ve faiz oranlarını düşürecekken mali vergi artışları iyileşmekte olan ekonomiyi durgunluğa getirirken Arjantin 2000 yılının başında temerrüde düştüğü anlaşıldı. 2001 yılının başında para politikaları gevşetilirken ABD’de faiz oranlarının düşmesi doların zayıflamasına neden oldu. Bu durum Arjantin’e ABD hazine tahvilleri üzerinde dağılımını azalttı, ve Arjantin ihracatında artış seyri gözlemlendi.³⁰⁸

Düşük mali performansın altında yatan en önemli unsur reel GSYİH büyümesinin ve enflasyonun belirlenen planların altında çıkması olduğu tespit edildi. Bu durum Arjantin’de hayal kırıklığına neden olduğu gözlemlendi. 1999 – 2001 yıllar arasındaki program tahminlerinde büyüme rakamlarında iyileşme olacağı ve enflasyonda düşüş beklentisi oluştu. Arjantin ekonomisi üzerine yapılan değerlendirmelerde büyüme ve enflasyonun düşük olacağı bilinmiş olsaydı öngörülen borç oranı buna göre daha yüksek olacağından mali düzenlemeye olan ihtiyacın daha netleşmiş olacağı ifade ediliyordu.³⁰⁹

1999 yılında göreve geldiğinde Fernando de la Rúa Konvertibilite rejiminin devamından yana politikayı tercih ettiği görüldü. Yeni yönetim ekonomiyi canlandırmak için ek ilavelerle güçlendirmek istedi. Tüm bunlara rağmen krizin

³⁰⁸ Kathryn M.E Dominguez, **a.g.e.**, s. 13

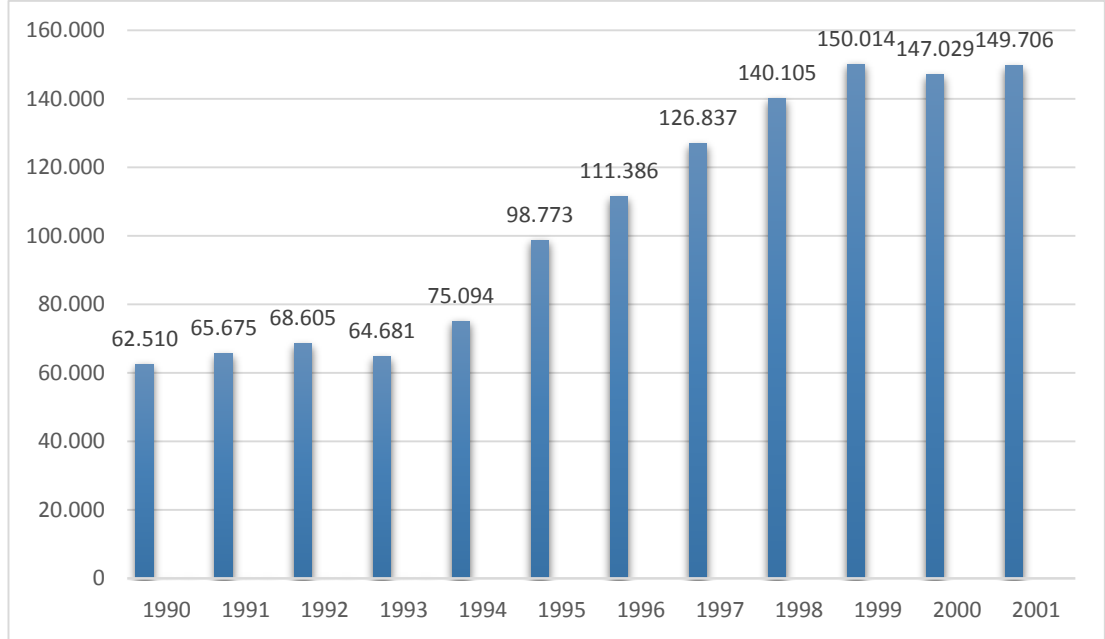
³⁰⁹ Timoty Geither, **a.g.e.**, s. 46

büyüküğünün yarattığı etkiyle karşı karşıya kalan bir ülke vardı. Buna neden olan iki önemli neden vardı. Birincisi dış borçlar için ödeme taahhüdü ve mali açığı kapatmak konusunda hükümette belirsizliğe neden olduğu anlaşılıyordu. İkincisi ise 1990'ların ekonomik mirası olarak halkın büyüyen umutsuzluğunun sokaklara yansması oldu. Bu şartlarla başa çıkabilmek için hükümet IMF ile anlaşma imzalayarak bazı vergilerde artımına gidilerek IMF'in desteğiyle dış fonlara olan erişimin yolu açıldı.³¹⁰

4.6.3 IMF Etkisi

Durum bozulmaya doğru giderken güçlendirilmiş politikalarla daha fazla uluslararası finansman aranmaya çalışıldı. 2001 Ocak ayında mali düzenlemelere ilişkin olarak hızlandırılmış yapısal reformlara odaklanan yenilenme programı temelinde finansman artımı onaylandı. 2001 yılında IMF ile yapılan SBA (Stand by Argentina) programı çerçevesinde 40 milyar dolar tutarında birinci paket serbest bırakıldı. Hemen ardından 14 milyar dolarlık ek paket dilimi serbest bırakıldı. Bunun yanı sıra 3 milyar dolar fonlardan gelirken 2001 yılının geri kalanında 1,3 milyar dolarlık pakette serbest bırakıldı.³¹¹

Grafik: 4.6.1: 1990 – 2001 yılları arasında Arjantin'in dış borcu (Milyar Dolar)

Kaynak: INDEC

İlk iki yılını doldurduğunda Rua hükümeti ülke genelinde sekiz kez genel iş bırakma ve protestolarla mücadele etmek zorunda kaldığı gözlemlendi. 2001 Aralık ayında IMF ve hükümetin ekonomi politikalarına karşı yapılan protesto yürüyüşlerinin aşırı bir şekilde bastırılmaya çalışılması aşırı tepkiye neden olurken yeni protestoların önünü açtı. Protestoların Casa Rosada'ya (Başkanlık Sarayı) yayılması sonucunda 31

³¹⁰ Daniel Chudnovsky, Andres Lopez, **a.g.e.**, s. 145

³¹¹ Timoty Geither, **a.g.e.**, s. 58

sivilin hayatını kaybetmesinin ardından Başkan Rua'nın istifa etmesi üzerine siyasi belirsizlik atmosferine giren bir Arjantin belirdi.³¹²

Arjantin toplumu için iki yüzyıl önceki kurtuluş savaşının 2001 yılındaki versiyonu ekonomik mücadeleydi. Her ne kadar 2000 yılının başında birçok genç atalarının geldiği ülkeler olan İspanya, İtalya ve İsrail gibi ülkelerin elçilikleri önünde uzunca sıra oluştursalar da genel kanı bu ekonomik durumla yüzleşmek ve dünyaya güçlü bir ülke imajı vermektir. Milenyum girerken ülkede esen hava bu şekilde olduğu görüldü.³¹³

4.6.4 Yüzyılın Sonunda İki Ülke

Yüzyılın sonuna doğru Amerikan yönetimiyle Menem döneminin kurduğu ikili ilişkilerde takip edilen politika sürdürülüyordu, ancak milenyum arifesinde Amerikan yönetimiyle ufak çaplı problemler yaşanmaya başlandı. Bu problemlerin ilki Amerikan yönetimi vatandaşları için vize muafiyeti talebini ısrarlı bir şekilde sürdürüyordu. Diğer bir problem uluslararası uyuşturucu ticaretinin önlenmesinde Arjantin'in daha aktif olmasını talep ediyordu. Rua yönetimi özellikle havalimanlarında kontrolü daha etkin yapabilmek için Amerikan yönetiminden radarlar talep etti. Aynı zamanda ABD yönetimi yolsuzluklarla mücadelede kesin bir savaşın başlatılmasını istediği gözlemlendi. Buna ilaveten ABD, IMF'ye Arjantin ile ilgili yardımlarda bu maddeyi önceliklerden biri olarak dayatıyordu. Arjantin'i terörle mücadelede ortak hareket etmek konusunda işbirliğine teşvik etti. Bunun için iç güvenlik birimlerinin anti – terör saldırıları konusunda eğitimleri verildi. Her iki ülke radikal unsurlara karşı istihbarat paylaşımı konusunda 2000 yılında mutabık kaldığı konulardan biri oldu. Arjantin, yeni Başkan George W. Bush yönetiminin finans desteğine büyük ihtiyaç duyduğu anlaşılıyordu. 2001 yılı başında Amerikan yönetimin öncülüğünde bir komisyon kuruldu. IMF yapılacak yardımda sorumluluğun paylaşılmasını talep ederek özellikle İspanya'nın da sorumluluk almasını talep ettiği görüldü. Amerikan yönetimi ekonomik krizden çıkmak için 2001 yılı başında Arjantin'e 40 milyar dolarlık yardımın kapısını açtı. Böylelikle krizin etkilerini 2002 yılının ikinci çeyreğinde atlatana dek verilen desteğin önemi anlaşılıyordu, ancak bu durum Arjantin için borç yükünün daha da artmasına neden olurken kırılğan ekonomik yapının milenyumun başında hala devam ediyordu.³¹⁴

Arjantin'in 1990'dan 2000 yılının başına kadar ABD pazarlarında varlığını artırırken bu çaba diğer ülkelerle karşılaştırıldığında zayıf bir unsurdu. Bunun nedeni olarak pazarlamanın iyi yapılamayışı ya da artık klişeleşmiş ticaretin dışına çıkamamak olarak nitelendirildi. Ham petrol, kırmızı et, uçak parçası, mobilya, otomobil parçaları tarımsal ürünler, mısır, alkolik içecekler ihracatı son on yılda artış gösterdi.³¹⁵

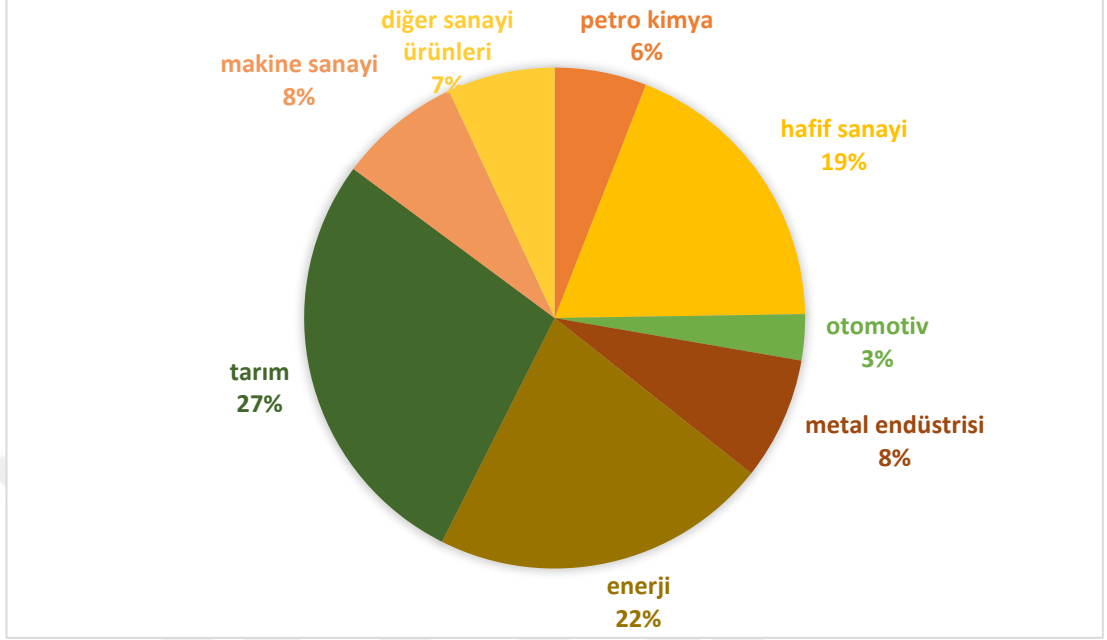
³¹² Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 273

³¹³ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 274

³¹⁴ Raul B. Mrza, **a.y.**, s. 81

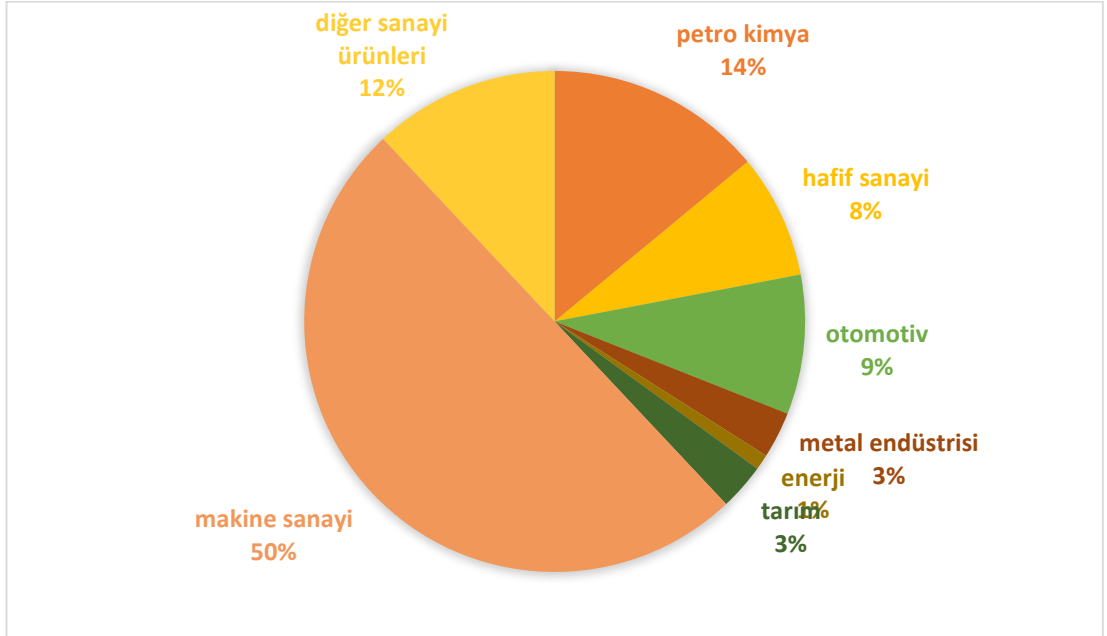
³¹⁵ Roberto Bouzas, **a.g.e.**, s. 15

Grafik: 4.6.2: 1990 – 1999 yılları arasında Arjantin'in ABD'ye ihracat ürünleri

Kaynak: Elaboracion propio a partir World trade analyzer bureau of economic analysis

Grafik: 4.6.3: 1990 – 1999 yılları arasında Arjantin'in ABD'den ithal ettiği ürünler

Kaynak: Elaboracion propio a partir World trade analyzer bureau of economic analysis

1995 yılındaki Tequila Krizinden sonra ABD Arjantin'e iş dünyasının yatırım yapması için kefil olmuştu. Ancak yüzyılın sonuna doğru yaşanan dış şoklar karşısında Arjantin'in direnç göstermedeki zaafılığı 2000'li yılların başındaki krizde ABD'yi

temkinli bir duruma sevk etti. W. Bush yönetiminin Ekonomi Bakanı Paul O'neil Arjantin'in kendi yarattığı bu sorunla yüzleşmesi gerektiğini söyleyerek muhataplarında tedirginliğe neden olsa da Bush yönetimin genel kanısı bu yönde olmadığı anlaşıldı.³¹⁶

ABD bazında Arjantin 90'lı yılların gelişmekte olan ülkelere rol modeli olarak nitelendirildi. Arjantin'in sürdürülebilir kalkınması Latin Dünyasında karşılık bulabilme olanağı yüksekti. Dış şoklar ve yapısal sorunları çözmeye ortaya konulan politikalar ABD için de hayal kırıklığı oldu. ABD 2001 krizinde başlangıçta temkinli dursa da Arjantin'in kredi ve borç yapılandırmasında IMF ile birlikte kurtarıcı rol görevi üstendiği belirdi. 20.yy'ın ilk yarısında ve sonrasında güvensizlik ekseriyeti üzerine olan iki ülke ilişkileri 1990'lı yıllarla birlikte stratejik temeller üzerinden artan ekonomik ilişkilerle olumlu periyoda girdi. Ancak ekonomik ve siyasi alanda meydana gelen değişiklikler kurulan bu olumlu ilişkilerin kırılgan temelli bir yapıda olduğunu ve siyasi konjonktürün yapısına göre değiştiği görüldü.³¹⁷

4.6.5 Dördüncü Bölüm Üzerine Sonuç

Dördüncü bölümü incelerken çalışmamızın teorik alt yapısını neoliberalizm üzerinde duruldu. Bu politikaların ortaya çıkışı, şekillenışı ve eleştirileri üzerinde durarak Arjantin ABD ilişkilerini anlamaya çalıştık. 1976 askeri darbesinin ardından meydana gelen kirli savaşın nedenlerini anlamaya çalışıldı. Bu dönem birçok açıdan nasıl kırılganlıklar ortaya çıkardığı üzerinde durduk. Darbe sonrası beliren insan hakları ihlallerinin yarattığı etki üzerinde durulurken ABD tarafından uygulanan ambargo üzerinde detaylıca duruldu. Darbe sürecinden demokrasiye geçiş, borç krizi yeni ekonomik planlamalar detaylıca işlenirken bu planlara ABD etkisi üzerinde duruldu. Soğuk Savaş sonu ve neoliberalizmin yeni versiyonu Washington konsensüsü üzerinde yoğunlaşarak yeni düzende Arjantin ABD ilişkilerini anlamaya çalışıldı. Yeni ekonomik politikaların üzerinde dururken karşılıklı işbirliğinin biçimleri tartışıldı. Ortaya çıkan küresel ekonomik ve Arjantin'de kırılganlıkların belirmesi ve derinleşmesi üzerinde duruldu.

Neoliberalizm diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi Arjantin için de büyük bir hayal kırıklığına neden oldu. Arjantin'in güçlü işçi sınıfı büyük bir çöküş yaşadı. 1990'ların başında başlayan özelleştirme furyası nedeniyle çok sayıda işçinin işini kaybetmesine neden olduğu görüldü. İşsizlik oranları 1990'ların en parlak günlerinde bile % 30 sınırına yakındı. Taşeron ya da işçi reformunun 2000 yılının başında IMF'nin baskısı sonucunda kabul edilmesi işçi sendikalarının geleneksel etkisinin kaybına yol açtığı anlaşıldı. Dönemin tüm Latin Amerika'da sembolü olan "tencere tava" Arjantin meydanları dolduran yüzbinlerin simgesi olarak görüldü. 21.yy başında Arjantin kronikleşmiş sorunlarından kurtulamayarak girmiş olduğu anlaşılıyordu.³¹⁸

³¹⁶ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 274

³¹⁷ Deboran L. Norden, Roberto Russel, **a.g.e.**, s. 8

³¹⁸ Jonathan C. Brown, **a.g.e.**, s. 285

Bu bölüm incelenirken ABD karşımıza gerek kıtada gerekse de Arjantin'de daha şahin, daha müdahaleci ve sol kanat hükümetlere karşı bir görünümle belirdi. Tüm kıtada yaşanan askeri darbelerde dolaylı yada dolaysız askeri müdahalelerle karşımıza çıkarken Soğuk Savaş sonrası daha ılıman daha yapıcı ekonomik alanda ise neoliberal ekonomik yapıyı teşvik edici görünümüyle ortaya çıktı. Bu dönem dahilinde Arjantin üzerinde tam tahakküm kuran ABD ekonomik, askeri ve siyasi arenada kendini gösterdiği ve yaşanan fiili tüm durumlarda başat rol oynayarak karşımıza çıktı. Arjantin'in son askeri rejiminden yeniden demokrasiye geçiş sürecinde desteği, ekonomide kalkınma planlarına doğrudan etki kurması, dünya pazarlarına Arjantin'in yeniden açılmasında tam destek sağlanması, sermaye akışının yeniden sağlanması ve IMF ile olan borç görüşmelerinde oynadığı faktörler ABD'nin uyguladığı ana araçlar olarak karşımıza çıktı.

SONUÇ

Çalışmamız 20.yy'ın başından sonuna Arjantin'in siyasi ve ekonomik bunalımlarında ABD etkisini inceledi. Arjantin'i ele alırken diğer Latin Amerika ülkelerinden de ele aldığımız konularda ilgili konularda değinildi. Bunun nedeni Latin Dünyası 19.yy'ın başında bağımsızlık mücadelesine başladığında kıtanın her bir devleti sömürge düzenine aynı notanın tuşundan çıkan ezgiyle büyük bir kahramanlık mücadelesi verdikleri görülürken bu mücadelenin 20.yy'da ki adı ekonomik bağımsızlık ve uydu devlet olmama yolunda yapılan mücadeleler olduğu gösterildi.

Yüzyılın başında iki rakip olarak incelenen iki ülke ilişkilerinin II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik yönden bağımlılığın yüzyılın sonuna dek nasıl arttığı gösterildi. İncelenen siyasi şemada ise gelişen siyasi süreçlerde iki ülke arasındaki ilişki modülünün üzerinde dururken üzerinde durulan dönemlerdeki politik sonuçları incelendi. İncelenen sorunsalın ilk bölümünde yüzyılın başından büyük buhrana dek olan iki ülke ilişkileri teorik alt yapısı olan muhafazakarlık ve liberalizm incelendi. Ardından Arjantin'in yüzyıla girerken genel durumu analiz edilerek ABD ile Büyük Buhrana dek olan rekabeti analiz edildi.

İkinci bölüm incelenirken Büyük Buhran sonrası ekonomik değişimlerle birlikte milliyetçiliğin Arjantin yansıması üzerinde duruldu. Siyasi ve toplumsal alanlarda meydana gelen değişiklikler ve bu değişikliklerin yansıması üzerinde duruldu. 20.yy'ın ilk otuz yılında rekabet içerisinde olan Arjantin ABD ilişkilerinde yeni bir safhanın açıldığı gösterildi. İthal ikame edici politikalara geçen Arjantin daha fazla ABD sermayesi almaya başladığı üzerinde duruldu. İki ülke ilişkilerinde İkinci Dünya Savaşı ile birlikte ikili ilişkilerde kırılmalar ve ABD'nin Arjantin'e olan yaptırımları incelendi. Askeri darbe ve Peron'un yükselişe geçmesi uygulanan popülizmin yarattığı etki ve iki ülke arasında ki ilişkilerde soğuma dönemi üzerinde duruldu, ve Arjantin'de 1955 yılında ki askeri darbeye birlikte bölüm sonlandırıldı.

Üçüncü bölüm incelenirken Savaş Sonrası düzlemde oluşmaya başlayan teoriler ve Latin dünyasına yansımaları göstermekle birlikte Arjantin'e olan tesiri işlendi. Bu bölümde 1955 – 1976 arası dönemdeki Arjantin'de ki gelişmeler incelendi. Darbeler süreci ve toplumsal tabana sirayeti ortaya koyuldu. ABD ile olan ilişkilerde karşılıklı işbirliğine ve bağımlılığa uzanan süreç ele alındı. Aynı zamanda bu dönemde Latin Amerika'da ki darbe süreçleri ve oluşan durumların yansıması üzerinde duruldu. Ekonomik alanda ithal ikame edici sürecin ikinci versiyonu ve Arjantin yansıması üzerinde duruldu, ve ABD ve IMF ekseninde sağlanan kredi ve yatırım destekleri işlendi. Darbe süreçlerinde ABD faktörü diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi Arjantin'de de önemli faktör olduğu gösterildi. Darbe süreçleri sonrası ABD'ye olan ekonomik bağın genişlemesi üzerinde duruldu. Arjantin'de yaşanan toplumsal olayların siyasi mekanizmayı etkilemesi eski devlet başkanı Peron'un sürgünden dönüşü yeni siyaset öğretisi üzerinde duruldu. 1976 darbesine doğru giderken ekonomik kırılma ve toplumsal alanda ki huzursuzluğun artması ve Arjantin Ordusunun harekete geçmesi ve ucu kirli savaşa gidecek olan konu işlendi.

Dördüncü bölüm incelenirken bu son bölüm uzunca işlendi, ve 1976 – 2000 yılları arası dönem ele alındı. Bölümün teorik alt yapısı olan neoliberalizmin üzerinde duruldu. Politikaların nasıl ve ne şekilde sirayet ettiği gösterildi. ABD etkisinin artması sonuncu bağımlılığın artık bir zorunluluk hale nasıl geldiği işlendi. Arjantin kirli savaşının toplumda yarattığı tahribat ve askeri yönetimin insan hakları ihlali ve ABD tarafından ambargonun uygulanması konusu üzerinde duruldu. Askeri yönetimin halkın güvenini kazanmak için İngiltere ile kısa süren ve büyük bir trajediye neden olan Malvinas Savaşı (Falkland Savaşı) ve bu savaşta ABD tarafından yalnız bırakılışı üzerinde duruldu. Arjantin'in yeniden demokrasiye geçişi ve artan borç krizi, ekonomik çare arayışları konusu, Austral Planı ve ABD desteği üzerinde duruldu. Soğuk Savaş sonu ve oluşmaya başlayan yeni düzlemde Arjantin ABD ilişkilerinin üzerinde duruldu, ve neoliberalizmin yeni versiyonu olan Washington Konsensüsünün Arjantin'de yansımaları gösterildi. ABD ve IMF destekli politikalar enflasyonun kontrol altına alınması ve gelişmekte olan ülkelere örnek olan büyüme üzerinde duruldu. Gerek Latin Amerika gerekse de Asya krizleri sonucunda ekonomide kırılğan yapıya ek olarak yapısal sorunların ortaya çıkışı ele alındı.

ABD'nin tesiri bu çalışmanın esas unsurunu oluştururken incelen her dönemde ABD'nin Arjantin üzerinde tesirinin ve kullandığı argümanların yüzyıl boyunca çeşitli dönemlerde farklı metotlarla belirdiği ortaya çıktı. İspanyol sömürge imparatorluğunun bıraktığı güç boşluğunun ardından ABD, Amerika Kıtasında sahiplenme duygusuyla hareket etmeye başladı. 19.yy başlarında bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan Latin Amerika ülkeleri üzerinde özellikle 19. Yüzyılın ikinci yarısından 20.yy sonuna dek uyguladığı her model kıtanın hamiliğini ele geçirmek ve sahip olduğu imkanlarla bunu kalıcı hale getirmek üzerine kuruluydu.

Monroe Doktrini Bakımından: 1823 yılında kıtaya yönelik ABD politikalarının ilk resmi nitelikli koruyucu kalkını altına alma ve Avrupalı güçleri kıtanın zayıf devletleri üzerinde baskı kurmasını engellemek üzerine kurulu olan bu öğreti sonraki yıllarda göreve gelen ABD Başkanları tarafından kıta üzerinde etkinliği artırma ve baskı kurma yöntemi olarak kabul edildi. Bunun örneklerini 20.yy'ın başında Theodore Roosevelt'in Küba, Meksika, Nikaragua ve Panama'da uygulamaya geçirdiği baskı politikalarında görülürken bu dönemde Arjantin'in dünya pazarlarında ki aktif rolü kendisini bu politikaya maruz kalmaktan kurtardı. Roosevelt'in ardılı olan Başkan Taft döneminde yine Monroe Doktrini esas alınarak Nikaragua'nın ABD Gambotları (Savaş Gemisi) tarafından 20 yıl boyunca muhasara altına alınması sadece bu ülke için değil tüm Latin Amerika üzerine gözdağı vermek üzerine kuruluydu. Monroe Doktrini 20.yy boyunca ABD Başkanları tarafından isimleri zaman içerisinde değiştirilse de metodu ilham alınan öğreti oldu. F.D. Roosevelt döneminde açıklanan İyi Komşuluk Politikası Doktrini Büyük Buhran sonrası Latin Amerika ve Arjantin'le karşılıklı dostane ilişkiler kurup ekonomik anlamda baskı unsurlarıyla ABD tesirini artırdığı görülürken J. F. Kennedy'nin ölümünün ardından yumuşak güç unsurundan sertleşme politikası yanlısı olan Johnson döneminde müdahaleci anlayışa dönüştü. 1970'lerin başından yüzyılın sonuna kadar ise neoliberal ekonomik sistem dahilinde her bir başkan bu doktrinin özüne sadık kalarak ekonomik ve müdahaleci anlayıştan

gerek Arjantin gerekse de diğer Latin Amerika ülkeleri üzerinde uygulamaktan geri durmamışlardır.

Ekonomik Unsur Bakımından: ABD ekonomik unsurlarıyla kıta üzerinde etkisi daima hissettirmiştir. Bağımsızlıklarının kazanmasının ardından birçok kıta ülkesi ekonomik kurumları ve devlet kurumları bakımından oldukça zayıf kaldılar. Monroe Doktrini aynı zamanda ABD’li özel sermaye gruplarının da faydalandığı bir durumu beraberinde getirdi. Büyük sermaye grupları vasıtasıyla ABD kıtada sebze, meyve ve ucuz hammadde için tüm kıtayı adeta etkisi altına alırken tüm Latin Amerika’da tekelci anlayışa büründüler. Arjantin üzerinde ekonomik anlamda baskı unsuru Büyük Buhran sonrası dönemde Arjantin hükümeti tarafından kaldırılan ithalat kısıtlamalarının kaldırılmasıyla başlayarak yüzyılın sonuna dek aratarak devam etti. Arjantin ithal ikame edici politikalara geçmesiyle birlikte ABD’nin başta ağır sanayi şirketleri gerek hammadde gerekse de ucuz iş gücü fırsatlarıyla yatırımlarının artırmaya başladılar. Bu yatırımlar zaman içerisinde Arjantin’in başta ABD olmak üzere yabancı sermayeye bağlı olmasına yol açarken 20.yy’ın büyük bölümünde siyasi ve ekonomik anlamda satabil politikalarından mahrum kalan Arjantin’in maddi anlamda zorda kalmasına üretim anlamında ise tarımdan sağlanan gelirlerle politikalarına yön verirken teknolojik ve sanayi araçlarını temin etmede ağır borçların altına girmek zorunda kaldı. Ekonomik anlamda bir başka etki unsuru Arjantin kökenli ABD’de çalışan ekonomistler özellikle Arjantin’de yaşanan darbe süreçlerinden sonra askeri rejimlere tavsiye edilmesi ekonomik etkinin artmasında bir başka rol oynamıştır. Yüzyılın sonuna doğru IMF ve Dünya Bankasından alınan borçlar nedeniyle de ABD tesirinin yüzyılın sonuna kadar artmasına neden oldu.

Siyasi ve Askeri Unsurlar bakımından: Siyasi ve askeri faktörler ABD’nin kıta da ve Arjantin üzerinde her zaman bir güç gösterisi ve caydırma stratejisi olarak belirdi. Ekonomik olarak bağımlı hale getirilmeye çalışılan Latin Amerika bu bağımlılığı siyasi olarak da hissetmeye başladı. Ekonomik bağımlılık tüm kıta ülkelerini olduğu gibi Arjantin içinde bir ekonomik gerçeklikti. Ekonomik yatırımların gelmesi ve sermaye dolaşımı için yapılması gerekenlerden biri de ABD yönetimi ile karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesinden geçiyordu. Bu durum ABD için siyasi ve diplomatik olarak Arjantin ve tüm kıta üzerinde etki unsuru olarak kullanıldı. ABD’nin kullandığı askeri unsurlar 20.yy boyunca etkisini çok farklı metotlar üzerinden gerçekleştirmiştir. Öncelikli olarak ABD, askeri anlamda bu ülkelerin gelişmesi için gerekli eğitim ve teçhizatlar sağlanmasında büyük bir faktör olarak belirmiştir. 1950’li yılların sonundan itibaren komünizm tehlikesine karşı askeri anlamda müdahale seçenekleriyle bu unsurları kullanmanın yanı sıra çeşitli ülkelerin askeri kademelerine verdiği desteklerle Latin Amerika’da 1964-1976 yılları arasında ki askeri darbelerin neden sonuç ilişkisinde ABD faktörü başat rolü oynamıştır. Askeri rejimlerin yapılan darbeler neticesinde desteklenmesi bu unsurların esasını teşkil etmiştir. Arjantin 1930-1976 yılları arasında altı kez darbe süreci yaşarken özellikle 1955 yılında Peron hükümetinin devrilmesi, 1962 yılı askeri darbesi, 1966 yılındaki askeri darbe ve 1976 darbe süreçlerinin ardından askeri rejimlerle kurmuş olduğu yakın ve stratejik ilişki bu unsurun Arjantin’de ki yansımaları oldu.

Latin Dünyası üzerine birçok araştırma yapıldı. Yapılan araştırmaların bazıları belli bir dönemin incelenmesinin ardından ideolojik tutkuyla birleşen eserlerin olması objektif açıdan Latin Dünyasında ki her bir ülke üzerine çıkarımlarda eksikliğe neden olduğu anlaşıldı. 20.yy başlarken Tüm Latin Amerika ülkelerinin her bir ferdi dünyanın diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında iyi gelirlere sahiptiler. Bununla birlikte kırılğan ekonomik yapılar büyümelerini ve gelirlerini doğrudan etkiledi. Demokrasi açısından Soğuk Savaş Sonrası ve 20.yy'ın başlarında Latin Amerika demokrasi yolunda büyük aşama kaydetti. 21.yy'da demokrasinin dünyadaki en iyi işlediği bölgelerden biri haline geldiği bir kaç istisna devlet hariç rahatlıkla telaffuz edilebilir.

Latin Amerika ve Arjantin tekelinde 20.yy'da kronik olarak başarısız olduğu noktalardan biri eşitsizlik üzerine ve gelir adaletsizliğine getirilemeyen çare ABD sermayesine bağımlı hale gelmelerine ya da IMF ile çalışmak zorunda kalmalarına yol açtığı görüldü. Arjantin ve ardılı olan Latin Dünyasında devlet kurumlarının modernitenin gerisinde kalması sonucunda siyasi açıdan şeffaflaşmanın ve hesap sorulabilirlik anlayışının yerine kurumsallaşmış yolsuzluğun almasına neden olduğu anlaşıldı. Bir diğer önemli konu ise hukuk ortamının ya da hukuk devleti prensiplerinin toplumun geneline yansıtılmaması devlet ve vatandaş arasındaki kimi güven bunalımlarının artmasına neden oldu. Hukukun üstünlüğü prensibinin yalnızca bağımsızlık mücadelelerinin ardından soylu ya da oligarklar ve onların nesillerine hizmet eder nitelikte olması aynı zamanda bu gruplara bağlı güçlü sendikal örgütlenmelerin hakkını koruyan tarzda hizmet etmesi bu anlamda en büyük eksiklik olarak hissedilirken mevcut durumun 21.yy'da da hala devam ettiği görüldü.

Arjantin, tarihinde bu iki kavramın eksikliğini derinden yaşandı. Esas sorun ise kırılğan yapıya neden olan olayları önlemede kalınan yetersizlik olarak değerlendirildi. İncelemeler neticesinde şu olgu rahatlıkla söylenebilir ki kişiler üzerinden devleti şekillendirmeye çalışan toplumlar gelecekte onarılması güç zorluklar bırakırken kişileri muaf tutarak fikir temelleri üzerinden devlet inşa eden devletlerin ise gelecekte inşaat ettikleri görüldü.

Burada Arjantin konusunu incelerken durulmak istenen tema esas olarak bu oldu. Çünkü 19.yy. ve 20.yy'ın ilk 20 yıllıkları açısından kişi başına gelirden neredeyse aynı noktada olan bu iki devlet arasında farkın inanılmaz bir boyutta açılması ve bir yanda refah devleti özelliği olan ABD diğer tarafta darbeler, enflasyonlar, bunalımlar ve 20.yy'da iç savaşı yaşamış bir Arjantin'i değerlendirildiğinde ortada büyük bir vizyon farkının olduğunu rahatlıkla söylenilebilir.

Kaynaklar/Bibliyografya

ANDRES, Mercedes:	Modelos de Relaciones Especiales Adoptados en la Política Exterior Argentina , Buenos Aires, working Paper, T.y.
BASILE, Teresa:	La Universidad Popular de las Madres de Plaza de Mayo: Emergencia de Nuevas , Buenos Aires, Capitulo de Libro, 2002.
BASUALDO, Eduardo M.:	"The Legacy of The Dictatorship: The New Pattern of Capital Accumulation, Deindustrialization, and The Declin of The Working Class", The Economic Accomlices to The Argentine Dictatorship Outstanding Debts , Ed. by. VERBITSKY Horacio, BOHOSLAVSKY Juan Pablo, pp. 75 - 89, Newyork, Cambridge University Press, 2016.
BEKER, Victor A:	"Argentina's Debt Drises," Modern Financial Crises , Ed. by. Victor A. BEKER Beniamino MORO, pp. 31 - 42, Newyork - London, Spinger, 2016.
BLACHA, Luis Ernesto:	La Clase Política Argentina 1930 - 1943 , Buenos Aires, Bernal, 2015.
BOTANA, Natalo:	El Orden Conservador , Buenos Aires, Sudamerica, 1977
BOUZAS, Roberto	Las Relaciones Comerciales Argentina - Estados Unidos en El Marco de las Negaciones del ALCA , Buenos Aires, CEPAL, 2002.
BROWN, Jonathan C:	A Brief History of Argentina , Newyork, Fact on Fire, 2003.
BUSSO, Anabella:	La Relacion Bilaterales con Los Estados Unidos en El Gobierno Carlos Menem Algunas Perspectivas y Hechos Sobresaliente , Buenos Aires, Revista de Relaciones Internacionales, 1994.
CARDOSO Henrique Fernando, FALETTO Enzo:	Dependencia y Desarrollo en America Latina , Buenos Aires, Siglo XXI. Editores S.A, 1977.
CARLOS, Osorio:	"The Dirty War's Declaissified Documents: A New Perspective on Bileteral Relations", Argentina - United States Bilateral Relation , Ed. by. ARNSON,

	cynthia J, pp. 11 - 28, Buenos Aires, Woodrow Willson International Center for Scholars, 2001.
CATTARUZA, Alejandro:	Historia de la Argentina , Buenos Aires, Siglo Veintiuno, 2009.
CAVALLO, Domingo:	"Argentina and The IMF During The Two Bush Administration," International Finance , Vol: VII, No: 1, Marzo - Abril 2004, pp. 137 - 150.
CHUDNOVSKY Daniel, LOPEZ Andres:	Productivity Performance in Developing Countries : Argentina , Buenos Aires, yy, 2005.
CHUDNOVSKY, Daniel, LOPEZ Andres:	The Elusive Quest for Growth in Argentina , Newyork, Palgrave Macmillan, 2007.
CONDE, Roberto Cortes:	The Political Economy of Argentin in Twentieth Century , Londra, Cambridge University Press, 2009.
CRISTOBO, Matias:	"El Neoliberalismo en Argentina y la Profundizacion de la Exclusion y la Pobreza", Margen , Vol: II, No: 2, 2009, pp. 171 - 176.
CROUCHET, Juana:	Guerra de Las Malvinas : la Fuerza del Discurso , Santiago, Universidad Diego Portales, 2001.
DALLEK, Robert:	Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy , New york, Oxford University Press, 1995.
DANTE, Roberto:	Los Estados Unidos en Argentina, Brasil y Chile Ante Exterior de Juan Peron , Buenos Aires, Universidad Nacional de la Plata, 2012.
DEVOTO, Leonar, Hebe Pelosi:	Fronzizi and Eisenhower ? Relacion Amistoso o Incierto , Buenos Aires, Universidad Catolica Argentina, 2009.
DÍAZ, Carlos F:	Essays on The Economic History of The Argentina Republic , London, Yale University Press, 1970.
DOMÍNGUEZ, Jorge:	Economic Issues and Political Conflict: US - Latin America Relation , London, Butter Worths, 1982.
DOMÍNGUEZ, M.E Kathryn:	International Borrowing and Macroeconomic Performance in Argentina , California, University of Chicago Press, 2004.

DOS SANTOS, Theotonio:	Teoria de la Dependencia Balance y Perspectivas , Çev: Monica Bruckmam, Mexico City, Version Original, 2002.
ERA, Julio:	La Política Educativo de la Militar en Argentina , Mexico City, Cuadernos Politicos, 1978.
FEBRÍS, Mariano, marcela FERRARI:	Golpes de Estado, Represión y Juicios por Las Violaciones a Los Derechos Humanos , Buenos Aires, Programa Buenos Aires de Historia Política del Siglo 20, ty.
FEINBERG, Richard, Carlos H. WEISMAN:	Civil Societe and Democracy in Latin America , Newyork, Palgrave Macmillan, 2006.
FRONTERA, Carlos Guillermo:	Las Relaciones Argentina - Norteamericanas 1943 - 1946 , Buenos Aires, Editorial Dunken, 2006.
FUKUYAMA Francis:	Falling Behind , New York, Oxford University Press, 2008.
GEITHER, Timoty:	Lesson From the Crisis in Argentina , yy, IMF Press, 2003.
GENTILE, Maria Elisa:	Argentina y su Político Exterior Frente al Bloque Oriental Durante la Guerra Frio , Buenos Aires, Ceid, 2011.
GERCHUNOFF, Lucas Pablo LLACH:	Equality or Growth: A Twentieth Century Argentina Dilemma, Revista de Historia Economía , Vol:XXVII, No: 3, 2009, pp.397 - 426.
GERMANI Gino, TELLE S. di, LANNI Octavio:	Populismo y Contradicciones de la Clase en Latinoamerica , Mexico City, Seria Popular Era, 1977.
GONZALEZ, E. Francisco:	"The Role of High - State Politic in Latin America's Development GOP", Falling Behind , Ed. by. FUKUYAMA Francis, pp. 134 - 156, New York, Oxford University Press, 2008.
GRINDILEE, Merilee S:	Audacious Reform Institutional Reform and Demoracia Latin America , Baltimore - London, John Hopkins University Press, 2000.

GUINAND, Sofia:	"Notas Sobre Peron y El Polismo", Cuadernos Unimamentos , Vol: XI, No: 16, Octubre - Noviembre 2007, pp. 1 - 16.
HELMKE, Gretchen:	Courts Under Constraint , Newyork, Cambridge University Press, 2005.
HEREDIA, Mariana:	"The Economic Ideas and Power in The Dictatorship", The Economic Accomlices to The Argentine Dictatorship Outstanding Debts , Ed. by. VERBITSKY Horacio, BOHOSLAVSKY Juan Pablo, pp. 47 - 60, Newyork, Cambridge University Press, 2016.
HICKEY, Mogan:	Las Reformas Neoliberales y El Presidencialismo en Argentina , Buenos Aires, Revista de Ciencia Politica, ty.
HOLVAST, Rene:	Spiritual Mapping in The United States and Argentina 1989 - 2005 , Denver, Brill, 2009.
HUSER, Herbert C:	Argentina Civil - Military Relations From Alfonsin to Menem , Washington D.C: National Defans University, 2002.
IRWIN, Douglas A:	The Smoot - Hawley tariff: A Quantitative Assessment, The Review of Economic and Statistics , Vol: LXXX, No: 2, May, 1998, pp 326 - 334.
JEROME, Joseph:	America Between Friends , London, IR 535, 2006.
LEON, Pablo Gabriel de:	El Proyecto Misilistico Condor su Origen , Desarrollo y Cancelacion, Santiago, Universidad SanAndres, 2015.
LEWIS, Colin M:	Argentina a Short History , Glasgow, Oxford, 2002.
LINAN, Anibal Perez:	Juicio Politico al Presidente y Nuevo Inestabilidad Politica en America Latina , Buenos Aires, Selected Works, 2009.
LIVINGSTONE, Grace:	America 's Backyards The United States and Latin America From Monroe to The War on Terror , London - Newyork, Zed Books, 2009.
McGUIRRE, James W:	Partidos Politicos y Democracia en La Argentina , Stanford, Stanford University Press, 1997.

MORGENFELD, Leandro:	"Argentina y Estados Unidos , Golpe a Golpe 1966 - 76", Revista Saap , Vol: II, No: 8, 2014, pp. 521 - 554.
MORGENFELD, Leandro Ariel:	50 Anos Debatiendo el Panamericanismo , Tucuman, Universidad de Tucuman, 2007.
MORGENFELD, Leandro:	Idas y Vueltas de la Relacion Argentina - Estados Unidos Durante la Proscripcion del Peronismo (1955 - 73) , Mendoza, Universidad Nacional de Cuyo, 2013.
MRZA, Raul Bernal:	"Politica Exterior Argentina de Menem a de la Rua Hay Nueva Politica ?", Sao Paola em Perspectiva , Vol: XVI, No: 1, Enero - Marzo, 2002, pp. 74-93.
NORDEN Deboran L., RUSSEL Roberto:	The United States and Argentina , Abingdon, Routledge, 2002.
PANG, Eul - Soo:	The International Political Economy of Transformation in Argentine" , Brazil and Chile, Londra, Palgrave Macmillan, 2002.
PANÍZZA, Francisco:	Contemporary Latin America Development and Democracy Beyond The Washington Concensus , London - Newyork, Zed Books, 2009.
PASTOR, Robert A:	Exiting The Whirlpool U.S. Foreign Policy Toward Latin America and Caribben , Newyork, Second Edition, 2001.
PEREPEREZ, Ventura Jorge:	Juan Domingo Peron y la Crisis Argentina. el Riesgo de Argentinizacion en La Economia Espanola , Valencia, Audit Iberica, 2010.
PETRAS, James:	"Estados Unidos y America Latina", Revista Austral De Ciencia Social , Vol: XII, No: 12, Diciembre - Enero, 2007, pp. 57 - 78.
RAPOPORT Mario, ZAIAT Alfredo:	"The Complicity of Agricultural Busines Chambers", The Economic Accomlices to The Argentine Dictatorship Outstanding Debts , Ed. by. VERBITSKY Horacio, BOHOSLAVSKY Juan Pablo, pp. 253 - 265, Newyork, Cambridge University Press, 2016.

RAJLAND, Beatriz:	El Pacto Populista en la Argentina 1945 - 1955 , Buenos Aires, Ediccion CCC, 2008.
REALDE, Aritz:	El Pensamiento de John William Cooke en las Cartas a Peron , Buenos Aires, NT, 1984.
ROMERO, Luis alberto:	A History of Argentina in The Twentieth Century , Pennsylvania, Pennsylvania University Press, 2002.
RUBÍNZAŁ, Mariela:	El Nacionalismo Frente a la Cuestion Social en Argentina 1930 - 1943: Reprsentaciones y Practicas de Las Derechas Sobre el Mundo del Trabajo , Buenos Aires, Universidad de la Plata, 2012.
SALOMON, Alejandro:	"El populismo Peronismo: Masas Rurales y Liderazgos Locales un Vinculo Poco Explorado", Historia Caribe , Vol: VIII, No: 23, Julio - Diciembre, 2011, pp. 55 - 87.
SAXTON, Jim:	Argentina's Economic Crisis Causes and Cures , Washington D.C, Joint Economic Commitee, 2003.
SCHMIDLI, William Michael:	The Fate of Freedom Elsewhere , Newyork, Cornell University Press, 2013.
SCHMİDT, Rachel:	U.S and Soviet Relation With Argentina: Obstacles and Oportunities for The U.S Army , Santa Monica, Rand, 1999.
SCHWARTZ, Daniel:	"Argentinean Popular Nationalism a Reaction to The Civilizadores Liberal Project", Journal of Political Ideologies , Vol: XIV, No: 11, February 2009, pp. 93 - 114
SEGOVIA, Juan Fernando:	"El Liberalismo Revolicionario en Argentina y La Republica Posible, Consevadora Posible?", Fuego y Raya , Vol: II, No: 2, Octubre 2010, pp. 129 - 168.
SHEININ, David M.K:	The Argentina and United States An Alliance Contained , Athens - London, The University of Georgia Press, 2006.
SMITH, Joseph:	United States - Latin America Relation , Toronto, The Scare Crow Press, 2007.
SOCORRAR, Francisko - PUELLO Jose:	"Neoliberalismo - Anti Neoliberalismo , Nuevo Liberalismo. Episodes y Trayectorias Economia -

	Políticas Sur Americanas", Neoliberalismo en America Latina Crisis, Tendencias, Alternativas , Ed. by. VÍLLAGRA Luis Rojas. Asuncion, Base, 2015.
SORAZABEL, Maria:	Guerra Malvinas , Buenos Aires, Monografias, ty.
TERAN, Claudia Alvarez:	Historia Primera Mitad del Siglo xx , Buenos Aires, Secundaria, 2016.
TULCHIN, Joseph S:	"The Origin of Misunderstanding United States - American Relation 1900 - 1940", Argentina Between The Great Powers 1939 - 1946 , Ed. by. WATT D. Cameron, DÍ TELLA Guido, London, Palgrave Macmillan, 1989.
VEIGEL, Klaus F:	Dictatorship: Democracy: and Globalization , Pennsylvania, Pennsylvania State University Press, 2009.
VERA, Christian fuente:	"Argentina al Final de La Guerra Fria. La Política Exterior del Gobierno de RAÚL ALFONSÍN", Revista Enfoques , Vol: XII, No: 20, Junio - julio, 2014, pp. 31 - 50.
VÍTTO, Cecilia:	"Plan Economico del Tercer Gobierno Peronista. Gestion de Gelbrad (1973 - 1974)", Revista Problema del Desorrollo , Vol: XLIII, No: 171, 2012, pp. 111 - 134.
WILLIAMSON, John:	A Short History of the Washington Concencus , Barcelona, Cidob, 2004.
WILLIAMSON, John:	"The Strange History of The Washington Concensus", M. E. SHARPE , Vol: XXVII, No: 2, Winter Period 2004 - 2005, 2005, pp. 195 - 206.
ZABALA, Juan Pablo:	"Argentina y Estados Unidos: Tome de Decisiones Durante Segundo Guerra Mundial", ESTUDIOS , Vol: XIV, No: 29, Junio - Noviembre 2005, pp. 123 - 143.